

İMPARATORLUĞA
KARŞI DURMAK

NOAM
CHOMSKY

TOPLUM

IMPARATORLUĞA KARŞI DURMAK

NEOLAMA CEMAL

Noam Chomsky, ABD'nin en önde gelen muhalif simalarından birisidir. Massachusetts Institute of Technology'de görev yapan tanınmış bir dilbilim profesörüdür. Chomsky, gelişen dünyada Amerikan müdahaleciliği, insan haklarının ekonomi politiği, tekelci medyanın propaganda rolü gibi meseleleri dikkatle inceleyen otuzun üzerinde politik kitaba imza attı.

Noam Chomsky'nin Türkiye'de yayınlanan eserleri şunlardır: *11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?* (Aram Yayınları, Mayıs 2002), *Batı'nın Yeni Standartları Kosova, Doğu Timor ve Dünyaya Hükmeden Yeni Kuşak* (Everest Yayınları, Ocak 2002); *11 Eylül* (Om Yayınevi, 2002); *Demokrasi Gerçek ve Hayal* (Pınar Yayınları, Ekim 2001); *Amerikan Müdahaleciliği* (Aram Yayıncılık, Eylül 2001); *Dil ve Zihin* (Ayraç Yayınevi, 2001); *Halkın Sirtından Kazanç* (Om Yayınevi, Ekim 2000); *Yeni Dünya Düzeninde Yalanlar ve Gerçekler* Mavi Ada, Ağustos 2000); *Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi* (Metis Yayınları, Nisan 2000); *Sam Amca Ne İstiyor İkinci Dünya Savaşı'ndan Günümüze Amerikan Politikaları* (Minerva Yayınları, Ocak 2000); *Medya Gerçeği* (Tümzamanlar Yayınları, Nisan 1999); *Demokratik İdeallerin Çöküşü* (Pınar Yayınları, 1997); *Medya Denetimi İmediast Bildirgesi* (Tümzamanlar Yayınları, Ekim 1995); *Modern Çağda Entelektüellerin Rolü* (Pınar Yayınları, Güz 1994); *Kader Üçgeni* (İletişim Yayınevi, 1993); *Korsanlar ve İmparatorlar Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm*, (Akademi Yayınları, Ekim 1991)

Noam Chomsky

İmparatorluğa Karşı Durmak

Türkçesi
Nuri Ersoy

Aramtoplum

İmparatorluğa Karşı Durmak

Noam Chomsky
Türkçesi: Nuri Ersoy

Aram Yayıncılık 87
© Aram Yayıncılık
Birinci Baskı: Ekim 2003

Yayına Hazırlayan: Ömer F. Kurhan, Taylan Doğan
Kapak Tasarımı: Rauf Kösemen
Baskı ve Cilt: Berdan Matbaacılık

ISBN: 975-8242-87-3

Aram Yayıncılık
www.aramyayincilik.com
Evliya Çelebi Mah. Aybastı S. No:19/5
Beyoğlu İstanbul
Tel: 0212 292 89 40
Fax: 0212 292 89 41

İÇİNDEKİLER

İMPARATORLUĞA KARŞI DURMAK

<i>SUNUŞ</i>	7
<i>SAVAŞSIZ BİR DÜNYA</i>	13
<i>BATI ASYA'DA ABD DESTEKLİ DEVLET TERÖRÜ</i>	38
<i>TERÖR VE ADİL TEPKİ</i>	70
<i>ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ</i>	98
<i>TERÖR SAVAŞLARI</i>	107
<i>İMPARATORLUĞA KARŞI DURMAK</i>	137
<i>IRAK BİR DENEMEYDİ</i>	157
<i>IRAK İŞGALİ, SAVAŞ KARŞITI MUHALEFET</i>	167
<i>YAN DİL</i>	180

SUNUŞ

İmparatorlığa Karşı Durmak, N. Chomsky'nin Irak Savaşı yaklaşırken ve ardından yaptığı değerlendirmeleri içeren bir seçki özelliği taşımaktadır. Böylece, Aram Yayıncılık N. Chomsky'nin siyasi yorumlar içeren ve özellikle küresel sahne- de ABD'nin rolünü sorgulayan makale, konferans, ve söyleşi- lerini içeren kitap dizisine üçüncüsünü eklemiş oldu. Daha ön- ce bu dizinin birinci ve ikinci kitapları olarak yayımladığımız *Amerikan Müdahaleciliği* ve *11 Eylül ve Sonrası*, Türkiye'de N. Chomsky'nin değerlendirmelerini takip eden hatırı sayılır bir okuyucu kitlesinin varlığını ortaya koydu.

Aydınlar cephesi için de aynı şey söylenebilir ve sık sık basın- da onunla ilgili çeşitli tartışmaların cereyan ettiğini farketmek zor değildir. Bu tartışmalar takip edildiğinde, bilimci ve akti- vist olma özelliklerini bir araya getirme başarısını göstermiş, vicdan muhasebesi temelinde vatandaşı olduğu dünyanın en güçlü ülkesine yönelttiği eleştirilerle neredeyse dünyanın her tarafında ezilenlerin sempatisini toplamış N. Chomsky'nin di- le getirdiği görüşler, elbette ki farklı ve hatta karşı yorumlara da yol açıyor. Türkiye'nin geleceğini ABD ile uyum çerçeve- sinde görenler için şüphesiz tehdit edici bir aykırılığı temsil ediyor. Muhafızlar cephesinde, bir yanıyla anarşist gelenek- ten beslenmesi marksist gelenek içinde yer alan aydınları ra- hatsız ederken, radikalizmi yetersiz bulunduğu için anarşist çevrelerden de tepki toplayabiliyor. Fakat aydın duruşunun

karizmayı dert edinmeyen sadeliği, egemenler karşısındaki kararlı tutumu, ve ezilenlerle empati kurma yeteneğinin son derece gelişmiş olması, bir kült kişilik haline gelmeksizin kolayca sevilip sayılmasını sağlıyor.

N. Chomsky'nin aydın duruşunu anlamak için, 2002 yılında yapılan bir söyleşide*, Michael Hardt ve Antonio Negri'nin yazdığı *İmparatorluk* üzerine sohbet edilirken söylediği şu sözler bir ipucu verecektir: "Daha kolay söyleyebileceğiniz bir şeyi karmaşık bir şekilde söylemeye gerek olmadığını düşünüyorum. Bu, entelektüellerin oynadığı bir oyunun parçasıdır: şeyler karmaşık görünmelidir. Farkında olmayabilirsiniz, ama bu prestijli, güçlü, ve etkili olmanın bir yoludur." Aynı söyleşisinde, iktidarın altını oyma konusunda dürüst olduğunu düşündüğü, yapısalcılık sonrası akımın önde gelen temsilcilerinden Fransız filozof ve tarihçi Michel Foucault'nun dahi bu eğilimi beslediğini belirtmektedir. N. Chomsky'ye göre entelektüeller, her ne şekilde olursa olsun tahakkümün özneleri olmayı tercih etmemelidirler.

Türkiye'deki Kürtler için N. Chomsky'nin özel bir yeri vardır. *Amerikan Müdahaleciliği*nde, Kürt sorunu bağlamında Türkiye'nin resmi politikalarını eleştiren bölümler nedeniyle DGM'de Aram Yayıncılığın sahibi Fatih Taş'a dava açıldığında, yalnızca dayanışma göstermek amacıyla İstanbul'a gelmekle kalmadı, Diyarbakır gezisi sırasında "düşük yoğunluklu savaş" boyunca Kürt bölgelerinde yaşanan insani felaketin sonuçlarını yakından inceledi. 2002 Aralık ayında, KESK'in (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu) organize ettiği "Barış ve Demokrasi" konulu bir sempozyum etkinliğine katılmak için gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinde de Diyarbakır'a gitmeyi ihmal etmedi, ve Kürt sorununa ilgisini canlı tutmayı sürdürdü. 2003 baharında başlatılan genel af kampanyası sırasında, DEHAP İstanbul İli Kadın Kolları Başkanı Gülbahar Gündüz po-

* The Domination and Intellectuals, Antasofia, no. 2, 2003, Fall 2002, Mimesis Edition, Milan. Web sayfalarında bulmak için bkz. http://monkeyfist.com/ChomskyArchive/interviews/dominion_html

lis olduğunu söyleyen kişilerce kaçırılıp saldırıya uğradığında, bir grup aydınla yaptığı basın açıklamasında olayı kınadı. Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerini elde etmek için sürdürdüğü mücadeleye verdiği destekle, N. Chomsky tüm aydınlar için örnek teşkil eden bir tavır sergilemektedir. Ezilenlerin mücadelesine ilgisinin seçici olmadığı ve küresel bir boyut içerdiği düşünüldüğünde, bu desteğin değeri daha da artmaktadır.

İmparatorluğa Karşı Durmak'ta yer alan yazılar, küresel hegemonyayı esas olarak askeri araçlarla sağlamaya yeminli ve bu özelliğiyle "faşist" sıfatını hakkeden Bush ve ekibinin yürürlüğe koyduğu politikaları, bu politikaların insan hayatının bekasını nasıl tehdit ettiğini ortaya koyuyor. Bu tehdidin derecesi öylesine artmıştır ki, bencil bir karakter taşısa ve ezilenlerin karşılaştığı sorunları dışlasa da, egemenler cephesinde dahi ciddi bir muhalefet gelişmektedir.

11 Eylül saldırıları, Bush ve ekibinin savunduğu politikaların yürürlüğe konulması için uygun provokasyon ortamını sağlamış, yoğun bir propaganda bombardmanı ile ABD halkı arasında terörist dış tehdit paranoyasının yayılması sağlanmış, ve bu şekilde Irak Savaşı'nın yolu kolayca döşenmiştir. N. Chomsky, diğer dünya ülkelerinden farklı olarak ABD kamuoyunun önemli bir çoğunlukla Irak'a saldırıyı desteklemesinin ardında yatan faktörün korku olduğunun altını çizmektedir. Korku faktörü elimine edildiğinde ABD halkının çoğunlukla savaş karşıtı bir pozisyon alacağını, çünkü Vietnam Savaşı sırasında oluşan barış hareketinin günümüzde de güç yitirmediğini düşünmektedir.

Bununla birlikte, Batı'nın gelişmiş demokrasilerinde dahi, kamuoyu eğilimlerinin hükümet politikalarının belirlenmesinde söz hakkını yitirdiği tarihsel bir süreci yaşadığımızı giderek daha iyi anlıyoruz. Irak saldırısı için elde yeterli gerekçe bulunmadığını söyleyen ve ABD'nin Ortadoğu politikaları ile açık bir çelişki yaşayan Fransa ve Almanya gibi ülkelerin hükümetleri

tek bir şey yapmışlardır: halkın başat eğilimine uygun davranmışlardır. Bu nedenle, bu ülkeler ABD tarafından antika olmakla suçlanmış ve asıl önemli olanın yeni Avrupa'nın tutumu olduğunu öne sürmüştür. Oysa "yeni" Avrupa'nın kamuoyunun da ABD saldırganlığına "eski" Avrupa kadar karşı olduğu yapılan kamuoyu araştırmalarında ortaya çıkmıştır. Fark şuradadır: "yeni" Avrupa'nın hükümetleri halkın eğilimlerini gözönünde bulundurmamışlardır.

Dünyadaki demokratik aşınmanın görünümlerinden bir başkası, ulusal meclisler karşısında zengin ve güçlü bir azınlığın oluşturduğu "fiili senatonun" (virtual senate*) kararlastırıcı rolünün ciddi bir tırmanışa geçmesidir. Türkiye'de semaye piyasalarını yakından takip edenler bu "fiili senatonun" ne kadar etkili olduğunun farkındadırlar. Bir örnek verilecek olursa, ABD'den 8,5 milyar doların gelmesi ve IMF'nin olurunun alınması için Türkiye'nin Irak'a asker yollanması gerekmektedir, dolayısıyla tezkerenin meclisten geçmesi durumunda sermaye piyasaları rahatlayacaktır. Tezkerenin meclisten geçeceği belli olunca, faizlerin düşmesi ve İMKB endeksinin hızlı bir tırmanışa geçmesi şaşırtıcı değildir. Halkın en büyük çoğunluğunun Irak'a asker yollanmasına karşı olmasının bir önemi yoktur, çünkü "fiili senatonun" arzusu yerine getirilmezse ekonomik kriz kapıyı çalmakta gecikmeyecektir.

Demokratik aşınmanın karakteristik hale geldiği neoliberal çağda, Bush ve ekibi ABD'nin sahip olduğu askeri üstünlüğü dünyayı Amerikan faşizmi çağına sokmak için kullanırken, ABD'nin gücüne karşı direnmenin yolunun oyunu onun koyduğu kurallara göre oynamaktan geçtiği düşüncesi giderek yayılmaktadır. N. Chomsky'nin belirttiği gibi, eğer

* N. Chomsky "virtual senate" terimine ilişkin şunları söyler: "Bu bana ait bir terim değildir. Terimi uluslararası ekonomi üzerine profesyonel yazından aldım. "Fiili senato" yatırımcılardan ve borç verenlerden oluşur. Ekonominin altını oyan sermaye kaçışlarıyla, para piyasalarına düzenledikleri saldırılarla, ve son otuz yılın neoliberal düzenlemeleri sayesinde elde ettikleri diğer araçlarla, toplumsal ve ekonomik politikaya etkili bir şekilde yön verirler. Bu konuda daha geniş bir açıklama için bkz. ibid.

Kuzey Kore gibi elinizde kullanabileceğiniz Kitle İmha Silahları varsa, ve bunları gerçekten kullanabileceğiniz konusunda yeterince inandırıcıysanız, ABD'nin elini kolunu bağlamak bir ölçüde mümkündür.

Eğer Filistinliler Yahudi yerleşim birimlerini bütünüyle ortadan kaldıracabilecek ya da Tel Aviv'i cehenneme çevirebilecek Kitle İmha Silahlarına sahip olsalardı, muhtemelen İsrail'i barış masasına oturtabilirlerdi. Terör döngüsü içinde günübürlük ve küçük insan gruplarıyla sınırlı kayıplar barışı sağlamaya yetmemektedir. Gerekli olan büyük insan yığınlarının, hatta bütün insanlığın hayatını tehdit eden bir dehşet dengesi tesis etmektir. ABD'nin dünyaya verdiği ders şu anda budur.

Benzer bir durum Türkiye için de geçerlidir. Devlet, artık kabul etmek zorunda kaldığı, ama uygulamada dalgasını geçtiği Kürt halkının temel hak ve özgürlüklerini AB ile bütünleşme sürecinde kaba bir pazarlama konusu haline getirerek, "düşük yoğunluklu savaşın" yol açtığı insani felaketi telafi etmek bir yana tamamen görmezden gelmeyi sürdürerek, karşılıklı ateşkes ve genel af gibi minimum çözüm önerilerini dahi elinin tersiyle iterek, şiddete dayalı gücün ciddiye alınmak için zorunlu koşul olduğu mesajını veriyor. Üstelik, "düşük yoğunluklu savaş" sırasında yaşandığı gibi, orta vadeye yayılan ve onbinlerce insanın kaybına yol açan bir şiddet döngüsünün yaşanması yetmeyecektir. Teknolojik gelişmenin sunduğu fırsatlardan yararlanılarak, örneğin biyoteröre başvurularak, toplu imha denemeleri gerçekleştirilmelidir. Belki o zaman, insanlık adına maksimum risk içerse de, paranoyanın sıradanlaştığı bir dehşet dengesi içinde "birlikte" varolmak mümkün hale gelir.

N. Chomsky 11 Eylül saldırısı, Afganistan Savaşı, ve Irak Savaşı gibi tarihsel olayların yaşandığı II. Bush dönemini ele alırken, sürekli Reagan'lı yıllara atıfta bulunmaktadır ve bu bir rastlantı değildir. ABD politikalarında asırlık bir süreklilikten sözedilebilir, fakat bir kez daha devlet terörünün dünya çapında azgınlaş-

tığı, ve uluslararası ilişkilerde hukuki ve ahlaki normların tamamen gözardı edildiği olağanüstü bir dönem yaşıyor. Bu nedenle, imparatorluğa karşı durmak her zamankinden daha acil görünüyor. ABD'nin öncülüğünde aşınan sağduyunun tesisi ve hayatın bekası için bu gereklidir.

SAVAŞSIZ BİR DÜNYA

İkinci Dünya Sosyal Forumu'nda yapılan konuşma.

Umarım konuşmama birkaç bildik doğruyla başlamamı mazur görürsünüz. Çatışma ve karşı karşıya gelişlerle dolu bir dünyada yaşadığımız gerçeği hiç de yeni bir bilgi değildir. Bir çok boyutu ve karmaşıklığı içeriyor, ama son yıllarda hatlar oldukça keskin bir şekilde çizildi. Bir miktar basitleştirecek olursak çatışmanın taraflarından biri, sıkı sıkıya kenetlenmiş güç odaklarıdır: devlet ve özel sektör. Diğer taraf ise dünya nüfusunun çoğunluğudur. Eski moda terimlerle, bu bir "sınıf savaşı" olarak adlandırılabilir.

İç içe geçmiş güç odakları savaşı yılmadan ve çok bilinçli bir şekilde sürdürmektedir. Hükümet belgeleri ve iş dünyasının yayınları, bunların en kaba Marksistler olduğunu açığa vurmaktadır - değerler ters yüz edildiğinde elbette. Aynı zamanda korku içindedirler - bunun tarihi 17. yüzyıl İngiltere'sine kadar götürülebilir. Egemenlik sisteminin kırılma noktasının ve halkın şu ya da bu araçla disiplin altına alınması gerektiğinin farkındadırlar. Bu gibi araçları bulmak için gözlerini karartmışlardır: son yıllarda komünizm, suç, uyuşturucu, terörizm vs. buna hizmet etmiştir. Bahaneler değişmektedir, ama politikalar sabittir. Politikaların sürekliliği içinde, bazen bahanelerin birdenbire değişmesi çarpıcı bir boyut taşımaktadır ve gözden kaçması kolay değildir. SSCB'nin çökmesinden sonra yaşananlar buna bir örnektir. Doğal olarak, kendi gündemlerini dayatmak için

hiçbir fırsatı kaçırmamaktadırlar. 11 Eylül tipik bir örnektir. Krizler, korku ve kaygıları sömürerek hasımın teslimiyet içinde, uysal, sessiz, kafası karışık bir durumda olmasını talep etmeyi, ve güç odaklarının önlerine çıkan fırsatı, savundukları programları daha yoğun takip etmek için etkili bir şekilde kullanmalarını mümkün kılmaktadır. Bu programlar bir toplumdan diğerine değişmektedir: daha zalim devletlerde baskı ve terörün tırmandırılması; halkın daha fazla özgürlük kazandığı devletlerde, toplumu disiplin altına almak için önlemlerin alınması ve egemenlerin zenginlik ve gücü daha fazla ellerinde toplamaları. Son birkaç ay gözönünde bulundurulduğunda, dünyanın çeşitli yerlerinden örnekler vermek zor değildir.

Kurbanlar, krizin sömürülmesine kesinlikle direnmeli - ki bu rahatlıkla öngörülebilir - ve yılmadan, önemini hâlâ koruyan temel meselelere odaklanmak için çaba göstermelidirler. Bu meseleler arasında artan militarizm, çevrenin mahvedilmesi, "neoliberal" politikaların merkezinde yer alan demokrasi ve özgürlüklere karşı geniş kapsamlı saldırı yer almaktadır.

Süregiden çatışmanın sembolik tarafları şu anda burada toplanan Dünya Sosyal Forumu (DSF) ile New York'ta devam eden Dünya Ekonomik Forumu'dur (DEF). DEF'in, ulusal ABD başından alıntı yapacak olursak "dinamik ve atılgan" olanların, "zengin ve ünlü" olanların, "dünyanın dört bir yanından gelen sihirbazların", "hükümet liderlerinin, şirket yöneticilerinin, devlet bakanlarının ve dini liderlerin, politikacıların ve üstadların derin düşüncelere dalacağı" ve "insanlığın karşı karşıya kaldığı büyük sorunları" ele alacağı bir toplantı olduğu söyleniyor. Bazı örnekler veriliyor: örneğin, "yaptığımız işe ahlaki değerleri nasıl enjekte edebiliriz?" Ya da tüm zarif restoranları "forum katılanlar tarafından işgal edilen New York'un gastronomik sahnesinin hükümdar prensi" tarafından yönetilen "Bana Ne Yediğini Söyle" konulu panel. Brezilya'da 50.000 kişinin katılımının beklendiği "karşı-forumdan" da sözediliyordu. Bunlar "Dünya Ticaret Örgütü'nün toplantılarını protesto etmek için

biraraya gelen ucubelerdi." Bir duvara "Dünyanın Katilleri" yazan yüzünü örtmüş pasaklı bir adamın yeraldığı fotoğrafa bakarak, bu ucubeler hakkında daha fazla bilgi edinilebilirdi.

"Karnavalları sırasında" deniyordu, bu ucubeler taş atıyorlar, duvarlara yazılar yazıyorlar, dansediyorlar, ve en azından ABD'de söz edilmeyen can sıkıcı konular hakkında şarkılar söylüyorlar. Bu can sıkıcı konular yatırım, ticaret, finansal yapı, insan hakları, demokrasi, sürdürülebilir kalkınma, Brezilya-Afrika ilişkileri, Ticaret ve Hizmetler Genel Anlaşması (GATS)*, ve diğer marjinal meselelerden oluşuyordu. "Büyük sorunlar" hakkında "derin düşüncelere dalmıyorlardı"; bu iş New York'taki Davos sihirbazlarına bırakılmıştı.

Çocukça retorik, sanıyorum hak ettikleri güvensizlik duygusunun bir işareti olmalı.

Buradaki "karşı-foruma" katılan ucubeler "küreselleşmeye karşı" olarak tanınılanıyor; bu küçümseyerek reddetmemiz gereken bir propaganda silahıdır. "Küreselleşme" sadece uluslararası entegrasyon anlamına gelir. Akli başında hiç kimse "küreselleşme-karşıtı" olamaz. Bu özellikle işçi hareketi ve sol için son derece açıktır; "enternasyonal" terimi tarihleri boyunca hiç eksik olmamıştır. Gerçekte DSF, modern kökenlerinden itibaren solun ve popüler hareketlerin hakiki bir enternasyonal için besledikleri umudun son derece heyecan verici ve vaatkâr bir şekilde hayat bulmasıdır; bu enternasyonal halkın ihtiyaçlarına ve çıkarlarına bağlı bir küreselleşme programını takip edecektir, gayri meşru güç odaklarının değil. Tabii ki bu güç odakları "küreselleşme" terimini gasp etmek ve bu terimi yalnızca uluslararası entegrasyonun kendi çıkarlarını gözetken özel versiyonu ile sınırlamak istiyorlar; bu versiyona göre, halkın çıkarları ciddiye alınmasa da olur. Bu gülünç terminoloji sayesinde, akli başında ve adil bir küreselleşme isteyenler "küreselleşme karşıtı" yaftasını yiyebiliyor ve bilinen diğer terimlerle, taş devrine geri dönmek ve fakirlere zarar vermek isteyen ilkeller olarak alaya alınabiliyorlar.

* General Agreement for Trade and Services

Davos'un sihirbazları alçak gönüllü bir şekilde kendilerini "uluslararası toplum" olarak adlandırıyorlar, ama ben kişisel olarak iş dünyasının önde gelen gazetesi *Financial Times* tarafından kullanılan terimi tercih ediyorum: "kâinatın efendileri." Bu efendiler Adam Smith'i ne kadar takdir ettiklerini itiraf ettiklerine göre, davranışları hakkında söylediklerine de katlanmalarını bekleyebiliriz - gerçi Smith bunları "insanlığın efendileri" olarak adlandırmıştı; ne de olsa o zaman daha uzay çağına girilmemişti.

Smith yaşadığı çağın "temel politika mimarlarına" yani İngiltere'nin tüccarlarına ve imalatçılara atıfta bulunuyordu; bunlar, İngiltere halkı da dahil, diğer insanlar üzerindeki etkisi ne kadar "ağır" olursa olsun "kendi çıkarlarının özellikle gözetildiğinden" emin olmak istiyorlardı. Bunlar, ülke içinde ve dışında, "insanlığın efendilerinin aşağılık düsturunun" peşinden koşuyorlardı: "her şey bize, diğerlerine hiçbir şey". Günümüzün efendilerinin de aynı "aşağılık düstura" saygı göstermesi bizi hiç de şaşırtmamalı. En azından bunu yapmayı deniyorlar, ama zaman zaman ucubeler ya da "hayvan sürüsü" tarafından engelleniyorlar. Bu "hayvan sürüsü" terimini Amerikan demokrasisinin Kurucu Babaları'ndan ödünç aldım. Anayasa taslağını hazırlayan komisyonun başkanı, bu terimi Kurucu Meclis tartışmaları sırasında hükümetin temel amacının "zengin azınlığı çoğunluktan korumak" olduğunu anlamayan kurnasız nüfusa atıfta bulunmak için kullanmıştı.

Bu konuya geri döneceğim, ama öncelikle bu oturumun başlığı ile, yani "savaşız bir dünya" ile yakından ilişkili birkaç söz söylemek istiyorum: insan faaliyetleri hakkında tam bir güvenle çok fazla şey söyleyemeyiz, ama bazen bu mümkün: örneğin, oldukça güvenli bir şekilde, ya dünyanın savaşız bir dünya olacağı ya da bir dünyanın, en azından bakteriler, böcekler ve oraya buraya dağılmış birkaç başka canlı türü dışında başka yaratıkların da yaşadığı bir dünyanın olmayacağını söyleyebiliriz. Bunun nedeni belli: insan türü kendini imha etmek

için araçlar geliştirdi, ve işin kötüsü yarım yüzyıldır tehlikeli bir şekilde bunları kullanmaya çok yaklaştı. Dahası, uygar dünyanın liderleri yeryüzündeki hayat için tehlike oluşturan bu araçları daha da geliştirmeye kendilerini adanmış durumdalar ve ne yaptıklarının tam olarak bilincindeler - en azından kendi gizli servislerinin ve bu imha yarışını güçlü bir şekilde destekleyenler dahil, saygın yorumcuların raporlarını okuyorlarsa. Daha da kötüsü, egemen ideoloji ve değerler çerçevesi içinde rasyonel bir içeriğe sahip planlar geliştirildi ve uygulamaya kondu. Bu programları destekleyenlerin açıkça üzerinde durdukları gibi, bu planların hedefi "hegemonyadır" ve bu hayatın korunmasından çok daha önemlidir.

Gelecekte su, enerji ya da diğer kaynaklar yüzünden savaşların çıkması hiç de uzak bir ihtimal değildir ve bunun sonuçları çok yıkıcı olacaktır. Savaşlar çoğunlukla doğal olmayan bir toplumsal sistem olan ve tipik olarak şiddetle kurulan ulus-devletler sisteminin dayatılması ile ilgilidir. Avrupa'nın yüzyıllar boyu dünyanın en vahşi ve gaddar parçası olmasının, ve aynı zamanda neredeyse dünyanın tamamını fethetmesinin ardındaki birincil neden budur. Avrupalıların fethettikleri topraklarda devlet sistemini dayatmaya çalışmış olmaları, resmi sömürge sisteminin çökmesinden sonra bu topraklarda hâlâ devam eden çatışmaların temel nedenidir. Avrupa'nın favori sporu olan karşılıklı olarak birbirini katletme sporu 1945'de iptal edildi; çünkü o tarihte, eğer oyun bir kez daha oynanırsa, bunun son oyun olacağı anlaşıldı. Oldukça güvenli bir şekilde bir başka öngöründe bulunabiliriz: büyük güçler arasında bir savaş olmayacak; çünkü, bu öngörü yanlış çıkarsa, bunun yanlış olduğunu söyleyecek hiç kimse kalmayacak.

Dahası, zengin ve güçlü toplumlardaki popüler eylemlerin uygarlaştırıcı bir etkisi oldu. "Dinamik ve atılgan olanlar", 40 yıl önce Güney Vietnam'a saldırıp altını üstüne getirdiklerinde uzun dönemli saldırı seçeneğini kullandılar, ama önemli bir protesto hareketi ile karşı karşıya kaldıktan sonra bu seçenek

ortadan kalktı. 1960'larda çalınan mayanın uygarlaştırıcı etkilerinden biri, geniş kapsamlı saldırı ve katliamlara karşı geniş tabanlı bir muhalefetin ortaya çıkmasıydı. Bu muhalefet, ideolojik sistemin sınırları içinde, silahlı kuvvetler saflarında kayıp verilmesine karşı hassasiyet (Vietnam sendromu) olarak ifade edildi. Bu, Reagancıların kurtuluş teolojisini yenilgiye uğratmak için giriştikleri savaşta, niçin Kennedy-Johnson modelini izleyerek Orta Amerika'yı doğrudan işgal etmediklerini, bunun yerine 'Amerikalılar Okulu'nun* bir başarı olarak ve gururla betimlediği uluslararası terörizme karşı yönelimi tercih ettiklerini açıklamaktadır. Bu gibi değişiklikler, niçin 1989'da Baba Bush yönetiminin gizli servis raporlarında, ABD'nin kendisinden daha zayıf düşmanlarla girdiği çatışmalarda (bunlar göze alınması anlamlı tek çatışma türünü oluştururlar) "sonuç alıcı bir şekilde ve hızla zafer kazanması" gerektiği, yoksa girişilen seferin, zaten kırılğan olduğu anlaşılan "politik desteği" yitireceği yolunda uyarıların yer aldığını açıklamaktadır. O zamandan beri savaşlar bu çerçeve içinde tutulmaya çalışıldı, muhalefet ve protestonun kapsamı ise düzenli bir şekilde genişledi. Sonuçta, karışık bir içeriğe sahip bazı değişiklikler oldu.

Bahaneler tükendiğinde, geleneksel politikalar yeni koşullara uyarlanarak sürdürüldü ve hayvan sürüsünü kontrol altında tutmak için yeni bahanelerin icat edilmesi gerekti. Bu, 20 yıl önce açık hale gelmeye başladı. Sovyetlerin iç sorunlarla yüz yüze geldiğini ve artık inandırıcı bir tehdit olmaktan çıkabileceğini anlamak hiç de zor değildi. Reagan yönetiminin 20 yıl önce, özellikle Orta Amerika ve Ortadoğu'da, "teröre karşı savaşın" ABD'nin dış politikasının odağında yer alacağını ilan etmesinin nedenlerinden biri buydu. Yönetimin ılımlı kanadında

* School of Americas (SOA). SOA, ABD ordusunun Georgia eyaletinde, Fort Benning'de, Latin Amerikalı askerleri çatışma, karşı-ayaklanma, ve karşı-narkotik alanlarında eğittiği bir kuruluştur. Okul mezunları Latin Amerika'daki en ağır insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulmaktadır. 17 Ocak 2001'de, Western Hemisphere Institute for Security Cooperation (Güvenlik İşbirliği için Batı Yarıküre Enstitüsü) adını almıştır. Çeşitli insan hakları kuruluşları okulun kötü imajını silmek için yapılan ad değişikliğinin bir aldatmaca olduğunu belirtmektedirler. -y.h.n.

yer alan George Schultz bu ölümcül salgının kaynağında "baş-tan çıkarılmış uygarlık düşmanlarının" bulunduğunu, bunların "modern çağda barbarlığa geri dönmek istediklerini" açıklıyor, ve çözümün şiddette yattığı ve "dış araçlar, Dünya Mahkemesi ve Birleşmiş Miletler gibi ütöpik yasalıcı araçlardan kaçınılması gerektiği" uyarısında bulunuyordu. Bu iki bölgede ve diğer yerlerde savaşın uydu devletler ve paralı askerlerden oluşan olağanüstü şebeke - ya da daha güncel bir terimi kullanacak olursak, "şer eksen" - aracılığıyla nasıl yürütüldüğü üzerinde durmamıza gerek bile yok.

İlginçtir ki, 11 Eylül'den sonra, savaşın aynı retorikle yeniden ilan edilmesini izleyen aylarda, tüm bunlar belleklerden silindi. Oysa ABD, Dünya Mahkemesi ve Güvenlik Konseyi tarafından uluslararası terörizm nedeniyle kınanmıştı; ABD'nin veto ettiği bu kınamaya yanıtı ise sona erdirmesi istenen terörist saldırıları iyice tırmandırmak olmuştu; yeniden ilan edilen teröre karşı savaşın askeri ve diplomatik bileşenlerini yönetenler, savaşın ilk evresinde Orta Amerika ve Ortadoğu'daki terörist zalimliklere önderlik eden kişilerin ta kendisiydi. Bu konularda sessiz kalmak, özgür ve demokratik toplumlardaki eğitilmiş sınıfların disiplin ve itaatkarlığa tamamen teslim olduklarını gösterir.

"Teröre karşı savaşın" önümüzdeki yıllarda müdahale ve zalimlikler için yeniden bir bahane olacağını kolayca tahmin edebiliriz, ve bunu yapan yalnızca ABD olmayacaktır; Çeçenistan bir sürü örnekten yalnızca birisidir. Latin Amerika'da, bunun nasıl bir uğursuzluğa işaret ettiği üzerinde uzun uzadıya durmanın hiç gereği yok. Özellikle Brezilya'da neler olup bittiğini çok iyi biliyoruz: Kennedy yönetimi, tarihsel önemde bir karar alarak, Latin Amerikan ordularının görevini "yarıkürenin savunulmasından" "iç güvenliğe" kaydırmıştı - ki bu, yerel nüfusa karşı yöneltilmiş devlet terörünü şirin göstermek için kullanılan bir tabirdir. Bu şiddet dalgası, geniş kapsamlı olarak özellikle Kolombiya'da hâlâ devam etmektedir; Kolombiya, ana-akım akademik çalışmalarda bile belgelendiği gibi, 1990'lardaki insan

hakları ihlallerinde ve ABD silahları ve askeri eğitimi alımında, yarı-kürede açık ara başı çeken ülke olmuştur.

"Teröre karşı savaş", 1980'lerdeki ilk evresi sırasında ve birkaç ay önce yeniden ilan edildiğinden beri, doğal olarak, devasa bir yazının konusu olmuştur. O zaman ve şimdi, bu yorum selinin ilginç bir özelliği "terörün" ne olduğu konusunda birşey söylenmemesidir. Tek duyduğumuz, bunun can sıkıcı ve karmaşık bir sorun olduğudur. Bu oldukça tuhaf, çünkü ABD resmi dökümanlarında açık tanımlar var. Basit bir tanıma göre, terör "doğası gereği politik, dinsel ve ideolojik amaçlara ulaşmak için hesaplı şiddet kullanımı ya da şiddet tehdididir..." Bu yeterince uygun bir tanım görünüyor, ama iki nedenden ötürü kullanılamaz. İlki, bunun aynı zamanda "karşı-ayaklanma" ya da "düşük yoğunluklu çatışma" olarak adlandırılan resmi politikaları da betimlemesidir. Diğer neden ise tüm hatalı görünen yanıtları, belirgin bir şekilde bastırılmasına rağmen, değerlendirmeye son derece açık gerçekleri ele vermesidir.

Gerçekten de, "teröre" en önemli örneklerini dışarda bırakacak şekilde bir tanım bulmak bunaltıcı ve karmaşık bir iştir. Neyse ki, basit bir çözüm var: "terörü" bize karşı uyguladıkları terör olarak tanımlamak. Terör konusundaki akademik yazını, medyayı, ve entelektüel dergileri gözden geçirdiğimizde, bu tanımın neredeyse istisnasız benimsendiğini ve bu tanımdan hareket edildiğinde sinir bozucu gerçeklerin ortaya çıktığını görürüz. Dahası, uygulamalar muhtemelen evrenseldir: Güney Amerika'daki generaller halkı "dışardan yöneltilen teröre" karşı korumaktaydı, tıpkı Japonların Manchurya'da, Naziler'in Avrupa'da işgal ettikleri yerlerde yaptığı gibi. Eğer bir istisna varsa bile ben bulamadım.

Şimdi "küreselleşme" konusuna, ve bunun savaş tehdidi, belki de bir nihai savaş tehditi ile ilişkisine geri dönelim.

"Küreselleşmenin" kâinatın efendileri tarafından tasarlanan versiyonu, şaşırtıcı olmayan bir şekilde, seçkinler arasında çok

geniş bir destek bulmaktadır; örneğin, sözde "serbest ticaret anlaşmaları" ya da *Wall Street Journal*'ın daha dürüst bir yaklaşımla adlandırdığı şekliyle "serbest yatırım anlaşmaları" konusunda olan biten budur. Bu konularda çok az şey aktarılmakta ve önemli bilgilerin edinilmesi engellenmektedir; örneğin, on yılın ardından, ABD işçi hareketinin NAFTA* karşısındaki pozisyonu ve Kongre'nin Araştırma Bürosu'nun (Teknoloji Değerlendirme Ofisi** bu pozisyonu doğrulayan yargıları, muhalif kaynaklar dışında aktarılmamıştır. Ve seçim politikalarında bu meseleler ve konular gündem dışıdır. Bunun için iyi nedenleri var. Efendiler, eğer bu bilgilere erişilirse halkın muhalefet edeceğini gayet iyi biliyorlar. Fakat kendi aralarında konuşurlarken oldukça açıklar. Birkaç yıl önce, Kongre büyük bir kamuoyu baskısı altında "Kısa Yol" olarak adlandırılan ve başkanlık otoritesine uluslararası ekonomik anlaşmaları, herhangi bir şekilde tartışılmadan ve kamuoyunu bilgilendirmeden, Kongre'nin "evet" (ya da teoride "hayır") demesine izin vererek yürürlüğe koyma yetkisi veren bir yasa teklifini reddetti. Seçkinlerin görüşünü dile getiren diğer sektörler gibi, *Wall Street Journal* da demokrasinin altını oyma başarısızlığından son derece rahatsız oldu. Gazete sorunu açıkladı: Stalin tarzı düzenlemelere muhalefet edenlerin "nihai bir silahı" vardı: karanlıkta tutulması gereken halk. Bu çok önemli bir silahtır, özellikle daha demokratik toplumlarda; çünkü, bu toplumlarda muhalifleri, Mısır ve İsrail'in ardından ABD'den askeri yardım alma rekoru kıran El Salvador ya da Türkiye'de olduğu gibi hapse atmak ve öldürmek kolay değildir.

"Küreselleşmeye" karşı halk muhalefetinin yıllar boyunca neden bu kadar yoğun olduğu sorulabilir. Bu oldukça tuhaf görünüyor: özellikle "peri masalı ekonomisiyle" ABD'de, bize sürekli olarak bugüne kadar görülmemiş bir refah seviyesinin yakalandığı bir zamanda yaşadığımız söylenmektedir. Bir yıl önce

* Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması: North American Free Trade Agreement -y.h.n.

** Office of Technology Assessment -y.h.n.

New York Times'da, Antony Lewis sistemin kabul ettiği politik yelpazede yer alan sol ucun standart nakaratını tekrarlayarak şunu yazmıştı: 1990'lı yıllar boyunca ABD, "Amerika ve dünya tarihindeki en büyük ekonomik patlamayı" yaşamaktan mutluydu. Aksayan birşeylerin olduğu teslim ediliyordu: bazıları ekonomik mucizenin dışında kalmışlardı ve biz iyi kalpli insanlar bu konuda birşeyler yapmalıydık. Aksamalar derin ve rahatsızlık verici bir ikilemi yansıtıyordu: "küreselleşmenin" beraberinde getirdiği büyüme ve refaha, giderek artan bir eşitsizlik eşlik ediyordu, çünkü bazıları harika armağanların ve fırsatların keyfini çıkarmak için gerekli yeteneklerden yoksundu.

Çizilen tablo o kadar sıradan ki, gerçekliğe - mucize sırasında yaşanan ve çok iyi bilinen gerçeklere - ne kadar az tekabül ettiğini farketmek zor olabilir. 90'ların sonundaki kısa süreli minik patlama evresine kadar - ki çoğu insan için bu daha önceki durgunluğu ya da küçülmeyi ancak dengelemiştir - ya da "kükreyen 90'lar" boyunca, kişi başına büyüme diğer sanayileşmiş ülkelerle aynı düzeydeydi, yani sözde "küreselleşmeden" önceki ve savaştan sonraki 25 yıl boyunca olduğundan daha düşüktü, yarı-askeri bir ekonomi ile Amerikan tarihindeki en büyük ekonomik patlamanın yaşandığı savaş yıllarında olduğundan çok daha düşüktü. Öyleyse nasıl oluyor da bu tablo su götürmez gerçeklerle böylesine kökten bir farklılık gösteriyordu? Yanıt çok basit: toplumun küçük bir kesimi için 90'lar gerçekten büyük bir ekonomik patlamaydı. Bu kesim, diğerlerine sevinçli haberleri verenleri de içeriyor. Ve bunlar dürüst olmamakla suçlanamaz. Söyledikleri hakkında kuşkuya düşmek için hiçbir nedenleri yok. Bunu yazdıkları gazetelerde her zaman okuyorlar ve kişisel deneyimleri de bunu doğruluyor: yayın yönetmenlerinin ofislerinde, meslek klüplerinde, sihirbazların şu anda katıldıkları türden seçkin konferanslarda, yemek yedikleri kibar restoranlarda karşılaştıkları insanlar bu kesimden. Farklı olan tek şey dünya.

Tarihe daha uzun bir dönem boyunca göz atalım. Uluslararası

ekonomik entegrasyon - ki bu, kelimenin nötr anlamında "küreselleşmenin" bir yüzüdür - I. Dünya Savaşı'ndan önce hızla artmış, iki savaş arasında durgunluğa ya da düşüşe uğramış, II. Dünya savaşından sonra yeniden canlanmaya başlamış, ve şu anda, kaba ölçülerle değerlendirildiğinde, bir yüzyıl önceki seviyesine ulaşmıştır; konu ayrıntılı ele alındığında durum daha karmaşıktır. Bazı ölçülerle karşılaştırıldığında, küreselleşme I. Dünya Savaşı öncesinde daha fazladır: bir örnek "emeğin serbest dolaşımıdır"; bu, günümüzdeki hayranları için olmasa da, Adam Smith için serbest ticaretin temeliydi. Başka ölçüler kullanıldığında küreselleşme günümüzde çok daha fazladır: çarpıcı örneklerden birisi, kısa dönemli spekülasyon sermaye dolaşımıdır; bu daha önceki dönemlerde olduğundan çok daha fazladır. Bu ayrım, küreselleşmenin kâinatın efendileri tarafından tercih edilen versiyonunun bazı temel özelliklerini yansıtmaktadır: her türlü normun ötesinde sermaye önceliğe sahiptir ve halk ikincildir.

Meksika sınırı ilginç bir örnektir. Yapaydır, çoğu sınır gibi fetih sonucu çizilmiştir, ve bir dizi sosyoekonomik nedenden ötürü her iki yönden de geçirgendir. KASKA'dan sonra, Clinton tarafından "emeğin serbest dolaşımını" engellemek için askeri denetim altına alınmıştır. Bu KASKA'nın Meksika üzerindeki beklenen etkileri nedeniyle gerekliydi: "ekonomik mucize" nüfusun çoğunluğu için bir felaket olacak ve insanlar ülkeden kaçmanın yollarını arayacaklardı. Aynı yıllarda, zaten serbest olan sermaye akışı daha da kolaylaştırıldı. Buna "ticaret" denilen şeyin serbestleştirilmesi de eşlik ediyordu. Bu ticaretin üçte ikisi merkezi olarak yönetilen özel tiranlıkların kendi aralarında gerçekleşiyordu, ki bu oran KASKA'dan önce yarı yarıydı. Bu yalnızca doktiner kararlar hayata geçirilen "ticaretti". Bildiğim kadarıyla, KASKA'nın gerçek ticaret üzerine etkileri bildiğim şimdiye kadar incelenmemiştir.

Küreselleşmenin daha teknik ölçülerinden birisi de tek fiyat ve ücretin geçerli olduğu küresel bir pazara doğru homojenleşmedir. Bu gerçekleşmemiştir. Gelirlere bakıldığında, tam tersi doğ-

ru görünmektedir. Nasıl ölçüldüğüne bağlı olarak değişse de, ülkelerin kendi içinde ve ülkeler arasında eşitsizliğin arttığına inanmak için iyi nedenlerimiz var. Bunun devam etmesi beklenmektedir. ABD gizli servisleri, yakın zaman önce, akademilerden ve özel sektörden uzmanların da katılımıyla, 2015 yılı beklentileri ile ilgili bir rapor yayınladı. "Küreselleşmenin" bu yolda devam edeceğini beklemektedirler: "Evrimi belirsizdir, kronik finansal volatilité ve giderek artan ekonomik uçurum ile belirlenecektir." Bu daha az homojenleşme, kelimenin teknik anlamıyla daha az küreselleşme, ama doktriner olarak tercih edilen anlamıyla daha çok küreselleşme anlamına gelecektir.

Kâinatın efendilerinin anladığı anlamda küreselleşme ile savaş olasılığının artması arasında açık bir bağlantı, bu noktada ortaya çıkmaktadır. Askeri planlamacılar da aynı beklentileri paylaşmakta, ve açık sözlülükle, bu beklentiler nedeniyle askeri gücün arttırıldığını belirtmektedirler. 11 Eylül'den önce de ABD askeri harcamaları tüm müttefiklerinin ve düşmanlarının toplamından daha fazlaydı. Terör saldırıları, askeri harcamalara ayrılan fonların hızla büyütülmesi için sömürüldü - ki bu, özel sektörün önde gelen kuruluşlarını son derece memnun etti. En uğursuz program uzayın askerileştirilmesidir, ve bu da "terörle mücadele" bahanesiyle hızlandırıldı.

Bu programların ardında yatan nedenler Clinton dönemine ait belgelerde kamuoyuna açıklanmaktadır. Temel nedenlerden biri "sahip olanlar" ile "sahip olmayanlar" arasındaki uçurumun, ekonomik teoriye ters düşen ama gerçekliğe uygun bir şekilde artmaya devam etmesinin beklenmesidir. "Sahip olmayanlar" ya da dünyadaki "hayvan sürüsü" işleri bozabilir, ve teknik bir terimle ifade edilecek olursa "istikrar" adına denetim altında tutulmalıdırlar; yani efendilerinin emirlerine itaat etmelidirler. Bu, şiddet araçlarının kullanımını gerekli kılar, ve ABD "kendi çıkarları doğrultusunda, öncülük ettiği dünya kapitalist sisteminin refahından sorumlu olduğundan", bu konuda başı çekmelidir; burada, diplomasi tarihçisi Gerald Haines'in (kendisi aynı zaman-

da CIA'in kıdemli tarihçisiydi) 1940'larda ABD planlamasını anlattığı akademik bir çalışmasından alıntı yapıyorum. Konvansiyonel kuvvetlerde ve kitle imha silahlarında ezici üstünlük yeterli değildir. Yeni cepheleler açmak gerekir: uzayın askerileştirilmesi - gözlemlendiği kadarıyla, bu 1967 tarihli Dış Uzay Antlaşması'nın altını oymaktır. ABD'nin niyetini anlayan BM Genel Kurulu antlaşmayı defalarca yeniden onayladı, ama ABD neredeyse tek başına bu antlaşmanın dışında durdu. Dahası, geçen yıl Washington bu konudaki BM Silahsızlanma Konferansı görüşmelerini tıkadı - bilinen nedenlerle, bunlar basında neredeyse hiç yer almadı. Biyolojinin "yüksek zeka" ile giriştiği tek deneyin sonunu getirebilecek planlar hakkında vatandaşların bilgi sahibi olmasına izin vermek hiç de zekice bir iş değil.

Bu planların askeri endüstrinin çıkarına olduğu çok iyi bilinmektedir, ama bir konuda yanılmamak gerekiyor: modern tarih boyunca askeri sistem masrafları ve riskleri toplumsallaştırırken kârın özelleştirilmesi için bir araç olarak kullanıldı ve bu II. Dünya Savaşı'ndan sonra çarpıcı bir şekilde arttı. "Yeni ekonomi", önemli ölçüde ABD ekonomisinin dinamik ve yenilikçi devlet sektörünün bir sonucudur. Biyolojik bilimler için yapılan kamu harcamalarının hızla artmasının temel nedeni, akıllı sağcılarının ekonomideki belirleyici gelişmelerin bu kamu girişimlerinde yattığını anlamalarıdır. "Biyoterör" bahanesiyle bu alana ayrılan fonlarda çok büyük bir artış planlandı, tıpkı Ruslar geliyor bahanesiyle halkın yeni ekonominin masraflarını üstlenmesi için aldatıldığında olduğu gibi; aynı durum Ruslar çöktükten sonra, 1990'da, hiç duraksamadan ve neredeyse hiçbir açıklama yapmadan, ani bir politika değişikliği ile üçüncü dünya ülkelerinin "teknolojik gelişmişlik" tehdidi öne sürüldüğünde de yaşandı. Bu aynı zamanda ulusal güvenliğe ilişkin ayrıcalıkların uluslararası ekonomik anlaşmaların bir parçası olmasının nedenidir: bu Haiti'nin işine yaramaz, ama yoksullar için çetin pazar disiplini ve zenginler için geleneksel dadı devlet ilkesi, ABD ekonomisinin büyümesini olanaklı hale getirir. Bu "neolibere-

ralizm" olarak adlandırılmaktadır, ama bu iyi bir terim değildir: bu doktrin yüzyıllardır var ve klasik liberaller için kepa-zelikten başka bir anlam taşımaz.

Bu kamu harcamalarının genelde yapılmaya değer olduğu iddia edilebilir. Belki öyle, belki değil. Fakat efendilerin demokratik seçme hakkından korktukları açıktır. Bunların tümü kamoyun-dan gizlenmektedir, ama işin içinde olanlar tarafından gayet iyi anlaşılmaktadır.

Uzayın askerileştirilerek şiddetin son sınırlarının da ötesine geçme planları "füze savunma sistemi" adı altında gizlenmekte-dir. Tarihe dikkatle bakan herkes "savunma" kelimesini duydu-ğumuzda bundan "saldırı" anlamını çıkarmamız gerektiğini bi-lir. Mevcut durum da bir istisna değildir. Amaç açık yüreklilik-le dile getirilmektedir: "küresel hakimiyeti" ya da "hegemonya-yı" garanti altına almak. Resmi dökümanlar göze çarpan bir şe-kilde amacın "ABD çıkarlarını ve yatırımlarını korumak" ve "sa-hip olmayanları' denetim altında tutmak" olduğunu vurgula-maktadır. Bugün bu, uzay üzerinde hakimiyet kurulmasını ge-rektirmektedir, tıpkı önceki zamanlarda en güçlü devletlerin "kendi ticari çıkarlarını korumak ve ilerletmek" için ordular ve donanmalar oluşturmaları gibi. ABD'nin başı çektiği bu yeni gi-rişimlerin hayatın bekasına karşı ciddi bir tehdit oluşturduğu-nun farkına varılmıştır. Aynı zamanda bunun uluslararası anlaş-malarla önlenebileceği anlaşılmıştır. Fakat, daha önce de de-ğindiğimiz gibi, hegemonya hayatın bekasından daha önemli bir değerdir ve tarih boyunca güçlüler arasında her zaman ga-lip gelen ahlaki bir hesaplama değildir. Tek fark, günümüzde korku-tucu bir şekilde bahislerin çok yüksekte açılmasıdır.

Bununla ilgili bir nokta da, doktriner anlamda "küreselleşme-nin" beklenen başarısının saldırı amaçlı, ani kitle imhasına yo-la açan silahların uzayda kullanılmasına dönük programlar için temel neden olarak gösterilmesidir.

"Küreselleşme" ve 1990'lardaki "Amerika ve dünya tarihinde-

ki en büyük ekonomik patlama" konusuna geri dönelim.

II. Dünya Savaşı'ndan beri uluslararası ekonomi iki evreden geçti: 70'lerin başına kadar Bretton Woods evresi ve bundan sonra, döviz kurlarının devletçe düzenlenmesine ve sermaye hareketlerinin denetlenmesine dayalı Bretton Woods sisteminin dağıtıldığı evre. "Küreselleşme" olarak adlandırılan ve "Washington konsensüsünün" neoliberal politikalarıyla uyum içinde olan bu ikinci evredir. Bu iki evre birbirinden oldukça farklıdır. İlki genellikle (devlet) kapitalizminin "altın çağı" olarak adlandırılır. İkinci evreye ise standart makroekonomik ölçütlerde dikkate değer bir gerileme eşlik etmiştir: ekonomik büyüme hızı, üretkenlik, sermaye yatırımı, hatta dünya ticareti, ekonomilere zarar veren çok daha yüksek faiz oranları, döviz kurlarını korumak için üretken olmayan yüksek bir rezerv birikimi, artan finansal volatilité, ve diğer zarar verici sonuçlar. Bazı istisnalar mevcuttu. Özellikle Doğu Asya ülkeleri bu kuralları takip etmedi: Joseph Stiglitz'in Dünya Bankası'na baş ekonomist olarak atanmasından kısa süre önce bir araştırma raporunda yazdığı gibi - daha sonra görevden alınmış ve Nobel ödülü kazanmıştı - bu ülkeler "pazar en iyisini bilir" buyruğu veren "dine" inanmadılar. En kötü sonuçlar Latin Amerika gibi kuralların sert biçimde uygulandığı yerlerde ortaya çıktı. Gerçekler Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (ECLAC*) direktörü Jose Antonio Ocampo ve başkaları tarafından büyük ölçüde kabul edilmekteydi. Bir yıl önce Amerikan Ekonomi Birliği** toplantısında yaptığı konuşmada şu gözlemde bulunmuştu: "Vadedilen topraklar bir seraptan ibaret". 1990'lar boyunca büyüme oranı Birinci Evre'deki otuz yıllık "devlet öncülüğünde kalkınma" döneminin çok altındaydı. Aynı zamanda kurallara uymakla ekonomik sonuçlar arasında dünyanın her yerinde bir bağıntı olduğunu da belirtiyordu.

Öyleyse derin ve rahatsızlık verici ikileme geri dönelim: küre-

* ECLAC: Economic Commission for Latin America and the Caribbean -y.h.n.

** American Economic Association -y.h.n.

selleşmenin sağladığı hızlı büyüme ve yüksek refah beraberinde eşitsizliği de getiriyor, çünkü bazıları gerekli yeteneklerden yoksun. Aslında ortada hiçbir ikilem yok, çünkü hızlı büyüme ve refah aslında bir mitten ibaret.

Birçok uluslararası ekonomist, sermayenin serbest bırakılmasını, ikinci evrede daha kötü sonuçlara ulaşılmasında önemli bir faktör olarak değerlendirmektedir. Fakat ekonomi karmaşık bir iştir, çok iyi anlaşılamamıştır, nedensel bağlantılar söz konusu olduğunda ihtiyatlı olmak gerektiği pek anlaşılmaz. Fakat sermayenin serbest bırakılmasının bir sonucu oldukça açıktır: demokrasinin altının oyulamsı. Bu Bretton Woods'un çerçevesini oluşturanlar tarafından gayet iyi anlaşılmıştı: anlaşmaların sermayeye devlet müdahalesini temel almasının bir nedeni, hükümetlere muazzam bir popüler desteğe sahip sosyal demokrat politikaları yürütme olanağı vermesiydi. Serbest sermaye hareketleri hükümet kararları üzerinde "veto yetkisine sahip" bir "sanal Senato" yaratarak politik seçenekleri sınırlandırmaktadır. Hükümetler "ikili bir seçmen kitlesi" ile yüzyüze kalmaktadır: bir yanda oy kullananlar diğer yanda hükümet politikaları üzerine "an be an referandum uygulayan" spekülâtörler - burada finansal sistem üzerine yapılan teknik çalışmalardan alıntı yapıyorum. Zengin ülkelerde bile, özel seçmen kitlesi baskın çıkmaktadır.

Yatırımcı haklarını gözeten "küreselleşmenin" diğer bileşenleri de benzer sonuçlara yol açmaktadır. Sosyoekonomik kararlar, giderek artan ölçüde, hesap vermekten muaf tutulan merkezileşmiş güç odakları tarafından alınmaktadır - ki bu, neoliberal "reformların" vazgeçilmez özelliğidir (burada "reform" sözcüğü gerçek tanımına işaret etmez, daha ziyade bir propaganda terimidir). Demokrasiye karşı saldırının devamı muhtemelen Ticaret ve Hizmetler Genel Anlaşması için yürütülen müzakerelerde planlanmaktadır ve bu konuda yapılan tartışmalar kamuoyuna açık değildir. Bildiğiniz gibi, "hizmetler" terimi demokratik seçme hakkı alanına giren herşeye karşılık gelmektedir: sağlık,

eğitim, refah, posta ve diğer haberleşme hizmetleri, su ve diğer kaynaklar, vs. Bu hizmetlerin özel sektöre devredilmesini "ticaret" olarak adlandırmak son derece anlamsızdır, ama bu terimin içi öylesine boşaltılmıştır ki, anlamı bu saçmalığı da kapsayacak şekilde genişletilebilir.

Geçtiğimiz Nisan ayında Quebec'teki Amerikalar Zirvesi'nde, bir yıl önce Porto Allegre'de toplanan ucubelerin harekete geçirdiği büyük halk protestoları, kısmen, Amerikalar Serbest Ticaret Bölgesi'nin (FTAA*) planları içinde yer alan GATS ilkelerinin gizlice dayatılması girişimine karşı yöneldi. Bu protestolar, ticaret bakanlarının ve şirket yöneticilerinin kapalı kapılar ardında planladığı işlere şiddetle karşı çıkan, Güney'den ve Kuzey'den çok geniş bir kesimi bir araya getirdi.

Basında bu protestolara alışılmış ölçülerin dışında bir yer verildi: ucubeler taş fırlatıyorlar ve sihirbazların büyük sorunlar hakkında düşünmesini kesintiye uğratiyorlardı. Protestocuların gerçek kaygılarına hiç değinilmemesi oldukça dikkat çekiciydi. Örneğin, New York Times ekonomi muhabiri Anthony DePalma, Seattle'dan sonra bile, GATS anlaşmasının "mal ticaretinin artırılması ile ilgili DTÖ girişimlerini çalkantıya sürükleyen kamuoyundaki tartışmalara benzer bir durum yaratmadığını" yazıyordu. Gerçekte bu, uzun yıllardır hareketin temel kaygılarından birisiydi. Diğer örneklerde olduğu gibi, bu bir aldatmaca değildi. DePalma'nın ucubeler hakkındaki bilgisi medyanın süzgecinden geçenle sınırlıydı, ve gazeteciliğin şaşmaz kuralı aktivistlerin ciddi kaygılarının kesinlikle dışlanması, ve polis provokatörü olması muhtemel birinin taş atarken çekilen fotoğrafının öne çıkarılmasıdır.

Kamuoyunun bilgiye erişiminin engellenmesinin önemi Nisan Zirvesi sırasında çarpıcı bir şekilde ortaya çıktı. ABD'de her yılın yönetmeninin ofisinde masanın üzerinde Zirve'den hemen önce yayınlanmış iki önemli araştırma vardı. Birisi İnsan Hakla-

* FTAA: Free Trade Area of Americas -y.h.n.

rı Örgütü'nün* diğeri ise Washington'daki Ekonomi Politika Enstitüsü'nün** araştırmasıydı. Her iki kurumun da görüşleri açıktır. Her iki kurumun da araştırması, Zirve'de büyük bir zafer ve FTAA için bir model olarak kabul edilen, gazete başlıklarında ilan edildiği gibi George Bush ve diğer liderlerin ilahi doğru olarak övdükleri NAFTA'nın etkilerini derinlemesine incelemiştir. Her iki araştırma da neredeyse oybirliği ile bastırılmıştır. Bunun nedenini anlamak zor değil. İnsan Hakları Örgütü*, NAFTA'nın emekçi hakları üzerindeki etkisini incelemiş ve anlaşılmaya dahil olan her üç ülkede de işlerin kötüye gittiğini ortaya çıkarmıştır. Ekonomi Politika Enstitüsü'nün** raporu daha kapsamlıdır: NAFTA'nın çalışanlar üzerindeki etkisinin ayrıntılı bir incelemesinden oluşmaktadır ve her üç ülkeden uzmanlar tarafından yazılmıştır. Varılan sonuç, bu anlaşmanın katılan her üç ülkede de nüfusun çoğunluğunun zarar gördüğü ender anlaşmalardan biri olduğudur.

Anlaşmanın Meksika, özellikle de ülkenin güneyi üzerindeki etkileri ağır olmuştur. 1980'lerde neoliberal programların dayatılması ile ücretler keskin bir düşüş göstermiştir. Bu NAFTA'dan sonra devam etmiştir: ücretli işçiler için %24'lük ve serbest meslek sahipleri için %40'lık bir gelir düşüşü. Gündelikçi işçilerin sayısındaki hızlı artışla bu düşüş daha da şiddetlenmiştir. Dış yatırım arttığı halde toplam yatırımlar düşmüş, ve ekonomi yabancı çokuluslu şirketlerin eline geçmiştir. Asgari ücretin alım gücü %50 düşmüştür. İmalat düşmüş, kalkınma durmuş ya da tersine dönmüştür. Küçük bir kesim aşırı zenginleşmiş ve yabancı yatırımcıların gücü artmıştır.

Bu araştırmalar iş basınında ve akademik çalışmalarda anlatılanları doğrulamaktadır. Wall Street Journal'a göre, 90'ların sonunda Meksika ekonomisi NAFTA sonrası keskin bir düşüşün ardından hızla büyüdüğü halde, tüketicilerin alım güçleri %40 düşmüş, aşırı yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı nüfus artışı

* Human Rights Watch -y.h.n.

** Economy Policy Institute -y.h.n.

hızına oranla iki kat fazla artmış, yabancılara ait montaj fabrikalarında çalışanlar bile alım güçlerini yitirmiştir. Woodrow Wilson Merkezi'nin Latin Amerika bölümü tarafından yapılan bir araştırma da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu araştırma, ekonomik güç büyük ölçüde merkezileştiği için küçük şirketlerin finansman bulamadığını, geleneksel çiftliklerin işçi çıkardığını, ve emek-yoğun sektörlerin (tarım, hafif sanayii) doktriner sistemde "serbest girişim" olarak adlandırılan şeyle uluslararası düzeyde rekabet edemediğini de ortaya çıkarmıştır. Tarım bilinen sebeplerle zorluk içindedir: köylü çiftçiler yüksek sübvansiyonlarla desteklenen büyük ABD tarım işletmeleriyle rekabet edememektedir - ki bunun tüm dünyada bilinen etkileri vardır.

Bunların çoğu, sümenaltı edilen Teknoloji Değerlendirme Ofisi ve işçi hareketi araştırmaları dahil, NAFTA'yı eleştirenler tarafından öngörülürdü. Fakat eleştirmenler bir konuda yanıldılar: çoğu eleştirmen, yüzbinlerce köylü topraklarından sürüldüğü için kırsal nüfusa oranla şehirli nüfusun keskin bir artış göstereceğini bekliyorlardı. Bu gerçekleşmedi. Öyle görünüyor ki bunun nedeni, şehirlerde koşulların aşırı derecede kötüleşmesiyle, ABD'ye şehirlerden de büyük bir kaçışın yaşanmasıdır. Sınırı geçmeyi başaranlar - ki birçoğu başaramamaktadır - çok düşük ücretlerle, hiçbir sosyal güvence olmaksızın, berbat koşullarda çalışmaktadırlar. Sonuç Meksika'daki insan yaşamının ve cemaatlerinin mahvolması ve bu şekilde ABD ekonomisinin gelişmesidir; Woodrow Wilson Merkezi'nin belirttiği gibi, "orta sınıf tüketimi, hem ABD'de hem de Meksika'daki çiftlik işçilerinin yoksullaşması ile sübvansiyon edilmesi devam etmektedir."

Bunlar, NAFTA'nın ve genelde neoliberal küreselleşmenin maliyetleri arasında yer alırlar ve genelde ekonomistler bu maliyetleri hesaplamayı tercih etmezler. Fakat, oldukça ideolojik standart ölçülerle bile, maliyetler ağırdır.

Zirve'de bu gerçeklerin hiçbirisinin NAFTA ve FTAA kutlamalarını lekelemesine izin verilmedi. Eğer aktivist gruplarla bağ-

lantıları yoksa, insanların çoğu yalnızca yaşadıklarına bakarak bu meseleler hakkında fikir sahibi olmaktadır. Ve Özgür Basın tarafından gerçekliğe ulaşmaları dikkatle engellendiğinden, birçoğu kendini başarısız olarak görmekte, ve tarihteki en büyük ekonomik patlama için yapılan kutlamalarda yer alma şansını yitirmektedir.

Dünyadaki en zengin ülke ile ilgili veriler aydınlatıcıdır, ama ayrıntıları atlayacağım. Resim tabii ki bazı farklılıklar ve daha önce belirttiğim istisnaları içermektedir, ama sonuçta bir genellik arzemektedir. Standart ekonomik ölçülerden hareket edersek, resimin çok daha kötü olduğu görülecektir. Daha önce değindim: maliyetlerden biri, askeri planlamacıların akıl yürütmelerinde içerildiği gibi, hayatın bekasının tehlikeye girmesidir. Daha birçok maliyet vardır. Birine değinecek olursak, ILO'nun aktardığına göre, genelde işyerindeki strese bağlı olarak, ciddi ruhsal hastalıklarda "dünya çapında bir salgın" vardır ve bunun sanayileşmiş ülkelerde önemli finansal maliyetleri olacaktır. Bu salgında en önemli faktör, "iş güvenliğinin ortadan kalkmasıyla" işçiler üzerinde baskıya, özellikle ABD'de daha fazla işyüküne yol açan "küreselleşmedir". Bu "küreselleşmenin" getirdiği bir maliyet mi? Bir açıdan bakıldığında, bu "küreselleşmenin" en çekici özelliklerinden birisidir. Alan Greenspan ABD'nin ekonomik performansını "olağandışı" diye niteleyip överken, işverenlerin maliyetlerinin azalmasına yol açan iş güvencesinden yoksun olma duygusunun artmasına özel bir vurgu yapmıştır. Dünya Bankası da buna katılmaktadır. Banka'ya göre, "emek pazarı esnekliğinin, ücretleri aşağı çekmenin ve işçileri kapı dışarı etmenin kibarcası" olduğuna dair bir algılama vardır ve "kötü bir üne" sahiptir, ama yine de "dünyanın tüm bölgelerinde vazgeçilmezdir... En önemli reformlar arasında emeğin hareketliliği ve ücret esnekliği üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, ve sosyal güvenlik sistemi ile işçi sözleşmeleri arasındaki bağın koparılması vardır."

Kısacası, egemen ideolojiye göre, işçileri kapı dışarı etmek, üc-

retleri aşağı çekmek, sosyal güvenlik sisteminin altını oymak, bunların tamamı ekonominin sağlığa kavuşturulmasına çok önemli katkılarda bulunmaktadır.

Denetim dışı ticaret, şirketler için ek faydalar getirmektedir. "Ticaretin" çoğu, belki de tamamı, bir dizi yolla merkezi olarak yönetilmektedir: şirketiçi transferler, stratejik işbirliği, taşeronlaştırma, ve diğerleri. Geniş ölçekli ticaret şirketlerin yararınadır: yerel ve ulusal topluluğa daha az hesap verir hale gelmelerini sağlamaktadır. Bu durum gelirden emeğin payını düzenli olarak azaltan neoliberal programların etkilerini arttırmaktadır. ABD'de, 90'lı yıllar gelirin büyük ölçüde emekten sermaye sahiplerine kaydığı ilk savaş sonrası dönem olmuştur. Ticaretin ölçülmeyen çok sayıda maliyeti vardır: enerjinin sübvansede edilmesi, kaynakların tükenmesi, ve hesaba katılmayan diğer dış maliyetler... Aynı zamanda bazı avantajları da beraberinde getirmektedir, ama burada da ihtiyatlı davranmak gerekir. En çok dile getirilen avantaj ticaretin uzmanlaşmayı arttırdığıdır; ama uzmanlaşma seçenekleri azaltır ve buna karşılaştırmalı üstünlükleri değiştirme seçeneği - ki bu "kalkınma" olarak adlandırılmaktadır - dahildir. Seçme hakkı ve kalkınma kendi içinde anlamlı değerlerdir: bunların altını oymanın büyük bir maliyeti vardır. Eğer 200 yıl önce Amerikan kolonileri DTÖ rejimini kabul etmeye zorlansalardı, New England balık ihraç etmedeki karşılaştırmalı üstünlüğünü devam ettirecek ve kesinlikle tekstil üretmeyecekti. Burada tekstil üretimi İngiliz ürünlerinin girişini engelleyen fahiş vergilerle ayakta kalmıştır - ki bu, Britanya'nın Hindistan'a karşı uyguladığı politikanın aynısıydı. Günümüze kadar - özellikle de aşırı derecede korumacı politikaların izlendiği Reagan yıllarında - ekonominin devlet sektörü bir kenara, çelik sanayi ve diğer sanayiler için de ayni şey geçerlidir. Bu konu hakkında söylenecek çok şey var. Ekonomik ölçütler seçmeci bir tarzda kullanılarak hikayenin çoğu gizlenmektedir, ama ekonomi tarihçileri ve teknoloji tarihçileri gerçekleri çok iyi bilmektedirler.

Buradaki herkesin bildiği gibi, oyunun kuralları yoksullar üze-

rindeki yıkıcı etkileri arttıracak gibidir. DTÖ'nün koyduğu kurallar, tüm zengin ülkelerin şu anki gelişmişlik düzeyine ulaşmak için kullandıkları mekanizmaları yasaklarken, zenginler için bugüne kadar görülmemiş düzeylerde korumacılık sağlamakta - ki buna icatları ve yeni biçimlerde büyümeyi yasaklayan patent rejimi de dahildir - ve ekseri önemli bir kamu katkısıyla geliştirilen ürünlere tekeli fiyatlandırma uygulayarak, şirketlerin muazzam kârlar elde etmelerine izin vermektedir.

Geneleksen mekanizmaların çağdaş versiyonlarında dünyadaki insanların yarısı fiilen vesayet altındadır; ekonomik politikalar Washington'daki uzmanlar tarafından belirlenmektedir. Zengin ülkelerde bile demokrasi tehdit altındadır: karar alma gücü halka karşı kısmen sorumlu olabilen hükümetlerden, böyle bir kusuru bulunmayan özel tiranlıklara kaymaktadır. "Halka güvenin" ya da "devleti küçültün" türünden kinik sloganlar, mevcut şartlar altında, halk denetiminin arttırılması için çağrıda bulunmazlar. Bunlar kararları hükümetlerden "halka" değil, başka elere kaydırmaktadır: tıpkı bir yüzyıl önce muhafazakarların "Amerika'nın şirketleşmesine" karşı çıkarken suçladıkları gibi, daha ziyade halka karşı hesap verme sorumluluğu pek olmayan ve iç yapıları fiilen totaliter olan kollektivist yasal kuruluşların yönetimi karar verme süreçlerinde etkili olmaktadır.

Latin Amerika uzmanları ve kamuoyu araştırma kuruluşları, Latin Amerika'da biçimsel demokrasinin birkaç yıldır yaygınlık kazanmasına, demokrasiye karşı büyüyen hayal kırıklığının eşlik ettiğini, bunların "tehlike sinyali veren eğilimler" olduğunu, ve "ekonomik gidişatın kötüleşmesi" ile demokratik kurumlara olan "inancın yok oluşu" arasındaki bağlantıyı gözlemlemişlerdir (*Financial Times*). Birkaç yıl önce Atilio Boron'un işaret ettiği gibi, Latin Amerika'daki yeni demokratikleşme dalgası fiili demokrasinin altını oyan neoliberal ekonomik reformlar ile eşzamanlı gerçekleşmiştir; bu çeşitli biçimlerde dünya çapında geçerli bir olgudur.

Amerika da da öyle. Kasım 2000 seçimlerinin "çalındığına" dair kopartılan gürültü patırtıya rağmen, şaşırtıcı bir şekilde halk bu durumla pek de ilgili görünmüyor. Kamuoyu araştırmaları bu durumun olası nedenlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmalara göre, seçimin arefesinde halkın dörtte üçü tüm seçim sürecini kaba bir komedi gibi algılamıştır: "kendilerini seçtirmek için her akla geleni" söyleyen, bu nedenle akıllıca olsa bile söylediklerine çok az inanılan adaylar imal eden parti liderleri, mali destekçiler ve Halkla İlişkiler endüstrisinin sahnelediği bir oyun. Çoğu konuda vatandaşlar adayların politik duruşlarını anlamamışlardır. Aptal oldukları ya da anlamak için çaba harcamadıkları için değil, Halkla İlişkiler endüstrisinin bilinçli çabaları yüzünden. Politik tavırları gözleyen bir Harvard Üniversitesi projesi "güçsüzlük duygusunun tehlikeli bir düzeye geldiğini" ortaya çıkardı - ankete katılanların yarısından çoğunun kendileri gibi sıradan insanların hükümetler üzerinde pek az ya da hiç etkisi olmadığını söylemiştir - ve bu duygu neoliberal dönem boyunca keskin bir artış göstermiştir.

Kamuoyunun seçkinlerden farklı düşündüğü ekonomik, politik, entelektüel meseleler, özellikle de ekonomi politika sorunları çoğunlukla gündem dışıdır. İş dünyasının ezici bir çoğunlukla şirketlerin liderliğindeki "küreselleşmeden", "serbest ticaret anlaşmaları" olarak adlandırılan "serbest yatırım anlaşmalarından", NAFTA ve FTAA'den, GATS'dan, ve zenginlik ve gücü halka hesap verme sorumluluğu olmayan ellerde yoğunlaştırmak için icat edilen diğer araçlardan yana olması hiç de şaşırtıcı değildir. Fakat, hayvan sürüsünün neredeyse tamamen içgüdüleriyle, kendisinden dikkatle saklanan çok önemli gerçekleri bilmeden, genelde muhalefet etmesi de şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla, bu gibi meseleler politik kampanyalar için uygun değildir ve Kasım 2000 seçimlerinde ana-akım medyada yer almamıştır. Örneğin, yakında toplanacak Amerikalılar Zirvesi ve FTAA hakkında ya da halk için birincil önemdeki diğer konular hakkında bir tartışma bulmak çok zordur. Seçmenler "meselelere" değil Halkla İlişkiler endüstrisinin "kişisel nitelikler" olarak adlandırdığı şeylere doğ-

ru yönlendiriliyor. Oy kullananların yarısı, sınıf çıkarlarının tehlikede olduğunun farkında olan ve bu çıkarlar doğrultusunda ezici çoğunlukla iş dünyasının çıkarlarını savunan iki partiden daha gerici olanı için oy kullanan zenginlerden yana eğilim gösteriyor. Fakat, halkın geneli oylarını istatistiksel olarak iki parti arasında eşit dağılacak şekilde kullanıyor. Çalışan kesimler arasında silah sahibi olma izni ve "dindarlık" gibi ekonomik olmayan meseleler birincil derecede önemli hale geliyor, ve böylece halk kendi çıkarlarına karşı oy kullanıyor - görüldüğü kadarıyla seçme şanslarının pek olmadığını düşünüyorlar.

Demokrasiden arta kalanın metalar arasında seçim yapma hakkı olduğu sonucu çıkarılabilir. İş dünyasının liderleri "halka bir "beyhudelik felsefesini" ve "hayata ilişkin bir amaçsızlığı" dayatmanın gerekliliğini uzun uzadıya açıklamışlardır; böylece, "insanların dikkatini moda tüketim kalıplarının çoğunu oluşturan yüzeysel şeyler üzerinde yoğunlaştırma" hedefine ulaşılacaktır. Çocukluktan itibaren bu propaganda ile kuşatılan insanlar anlamsız ve önemsiz hayatlarını kabul edip kendi işlerini kendileri yönetmek gibi gülünç fikirleri unutabilirler. Kaderlerini sihirbazların ve politik alanda güce hizmet eden ve onu idare eden "akıllı azınlıkların" belirlemesine izin verebilirler.

Özellikle son yüzyılda seçkinler arasında genel kabul gören bu perspektiften bakıldığında, Kasım 2000 seçimleri ABD demokrasisinde bir kusura değil, tam tersine bir zafere işaret eder. Genelleştirecek olursak, yarıkürenin her yerinde ve diğer yerlerde bu zaferi selamlamak gerekir - halklar böyle algılamasa da.

Bu rejimi dayatma mücadelesi çeşitli biçimler alır, ama hiçbir zaman sona ermez. Bu mücadele, etkili karar alma gücünün merkezi yoğunlaşmaları yerli yerinde kaldığı sürece sona ermeyecektir. Efendilerin önlerine gelen her fırsatı sömürmelerini beklemek akla uygundur ve şu anda terörist saldırıların ardından halkın yaşadığı korku ve kederi sömürmektedirler. Terörist saldırılar artık Batı için önemli bir meseledir, çünkü yeni

teknolojiler sayesinde şiddet üzerindeki fiili tekeli yitirmiştir, ama yine de muazzam üstünlüğünü korumaktadır.

Bu kuralları izlemeyi kabul etmek zorunlu değildir, ve dünyanın ve üzerinde yaşayan insanların kaderi için kaygı duyanlar kesinlikle daha farklı bir yol izleyeceklerdir. Yatırımcıların çıkarını eksen alan "küreselleşmeye" karşı, çoğunlukla Güney'de süren popüler mücadeleler, kâinatın efendilerinin retoriğini ve bir ölçüde de pratiğini etkilemiş, onları kaygılı ve savunmacı bir pozisyona itmiştir. Bu popüler hareketler kapsam açısından, yayıldıkları coğrafi alan açısından, ve uluslararası dayanışma açısından daha önce görülmemiş boyuttadır; buradaki toplantılar kritik öneme sahip bir örnek oluşturmaktadır. Gelecek büyük ölçüde onların elindedir. Karşı karşıya olduğumuz tehlikeyi abarttığımız söylenemez.

Şubat 2002

BATI ASYA'DA ABD DESTEKLİ DEVLET TERÖRÜ

Noam Chomsky bu konuşmayı, Middle East Children's Alliance* (Ortadoğu Çocukları İttifakı) adlı sivil toplum örgütünün gerçekleştirdiği bir organizasyonda yaptı.

Kimseyi göremiyorum, ama oralarda birilerinin olduğunu varsayarak konuşmaya başlayacağım.

Bugün Ortadoğu ya da Yakın Doğu olarak adlandırdığımız coğrafi bölge ile büyük ölçüde örtüşen Batı Asya ile ilgili olarak konuşacağım. Dile getireceğim bazı görüşler, mevcut durumda bölgede en güçlü devletler olan İsrail ve Türkiye de dahil olmak üzere, bölgedeki devletlerin yaptıkları hakkında son derece eleştirel olacak. Bu devletlerin kriminal uygulamalarını savunanlar, sık sık, bu eleştirilerin adil olmadığı, bu devletlerin ve toplumların yüzyüze kaldıkları çatışmaları ve tehditleri küçümsediği suçlamasında bulunurlar. Bu suçlamaların kısmen doğru olduğunu düşünüyorum. Eleştiri içinde tarafsızlığı ihlal eden bir öge vardır, ama başka bir nedenden ötürü. Çatışmalar ve tehditler gerçektir ve ciddi boyuttadır, ama hiçbir şekilde yıllardır süregelen, bugün de devam etmekte olan, ve büyük ölçüde bugün mevcut olan tehditlerin

* Merkezi ABD'de (Berkeley, California) olan MECA, Filistin, İsrail, Lübnan, ve Irak odaklı, Ortadoğu'da barış ve adaletin gerçekleştirilmesi, özellikle Kuzey Amerikalıların Ortadoğu ve Amerikan dış politikası hakkında bilinçlendirilmesi, ve bölgede, başta çocuk hakları olmak üzere insan haklarının hayata geçirilmesi için faaliyet göstermektedir. Daha geniş bilgi için bkz. <http://www.meca-forpeace.org>. -y.h.n.

bizzat nedeni olan barbarca uygulamaları ve eylemleri haklı çıkarmaz.

Bu gaddarca uygulamalar hiç de beklenmedik bir şey değildir. Bir çatışma ve tehdit durumunda, devlet otoriteleri cezalandırılmayacağını bildikleri her yönetime başvuracaklardır. Bunlar arasında ciddi savaş suçları, insanlığa karşı işlenen suçlar da vardır, ve bu suçlar efendileri tarafından hoşgörüldüğü, desteklendiği, ve bazen de cesaret verildiği sürece devam edeceklerdir. Dolayısıyla bundan, eleştirilerimizi öncelikle kendimize yöneltmemiz gerektiği ortaya çıkar. Diğerlerinin işlediği suçlara karşı kızgınlık duymak basit ve ucuz bir iştir, ve hiç de hoş değildir, hatta bazen utanç vericidir. Aynaya bakmak çok daha önemlidir, çok daha zordur. Bu suçlarda ve diğer birçok durumda, suçlara iştirakimiz açıkça ortadadır, ve değişik düzeylerde devam etmektedir.

İlk düzeyde, bu bir hükümet politikası meselesidir. Hükümet politikaları, yıllar boyunca, sonuçlarının tamamen bilincinde oldukları halde, bu suçlara askeri, ekonomik ve diplomatik destek sağlamıştır. İkinci düzeyde doktriner kurumlar -medya, okullar, üniversiteler, entelektül dergiler, ve sıklıkla akademisyenler- yer almaktadır. Bunlar, can alıcı gerçekleri görmezden gelmekte ya da örtbas etmekte, bol miktarda yalan bilgi yaymakta, ve hatta bazen zalimlikleri hiç çekinmeden coşku ile alkışlamaktadır.

Üçüncü ve en önemli düzeyde bu, bizim kendi tercihlerimizle ilgili bir meseledir. Bu tercihlerin hiçbirisi değişmez değildir. İşlerin halk eylemliliği ile değiştiği buna benzer bir çok örnek vardır. Bu ay, yani Mart 2002, ABD'nin Güney Vietnam'a saldırdığını kamuoyuna ilan etmesinin 40. yıldönümü. Mart 1962'de Kennedy yönetimi, ABD Hava Kuvvetleri'nin Güney Vietnamlılara karşı görev uçuşlarına başlayacağını açıkladı. Ekinleri yok etmek için kimyasal savaşa başvuruldu. Yüzbinlerce ve nihayetinde milyonlarca insan toplandı.

ma kamplarına ve kentlerin varoşlarına sürüldü. Napalm kullanma yetkisi verildi.

Tüm bunlar hiçbir protesto olmadan devam etti. Bugün 40. yıldönümünün anılmamasının nedeni budur. Hiçkimse hatırlamıyor. Uzun zaman, burada Berkeley'de ya da başka bir yerde neredeyse hiçbir protesto olmadı. Önemli bir halk muhalefedinin gelişmesi yıllar aldı. Halk muhalefeti sonunda gelişti, ve çok fark yarattı.

Yaratılan bir fark şudur: toplumsal hak arama hareketi ve zamanın diğer eylemlilikleri bir çok yönden çok daha uygar bir ülke yaratılmasına katkıda bulundu. Liderlikten ya da entelektüel sınıflardan söz etmiyorum, genel olarak halk değişti. Hiçbir Amerikan başkanı bugün bunun hayalini bile kuramaz. Bu diğer alanlar için de doğrudur. Bu büyü, "meleklerin armağanı" ya da buna benzer bir şeyle gerçekleşmedi. Milyonlarca insan nezdinde kararlı ve adanmış halk eylemliliği ile gerçekleşti. Bu, çok daha iyi bir ülke yarattı. Hala yanlış olan çok şey var, ama 40 yıl öncesine göre muazzam bir ilerleme var.

Bunun gibi pek çok özel örnek var. Arka sıralardan birisi benzer bir örnek olan Güney Afrika'dan söz etti. 1988 gibi yakın bir tarihe kadar ABD hükümeti, Nelson Mandela'nın Afrika Ulusal Kongresi'ni terörist bir örgüt olarak - ya da kendi sözleriyle dünyadaki "en kötü şöhretli" terörist örgüt olarak - kınıyor ve apartheid* rejiminin en kötü günlerinde Güney Afrika'yı bir müttefik olarak bağrına basıyordu. Üstelik Güney Afrika, Reagan/Bush yıllarının hemen ardından, ABD ve Britanya'nın desteği ile, ülke içinde yaptıkları bir kenara, çevre ülkelerde 1,5 milyon kişinin ölümüne ve 60 milyar dolar hasara yol açtıktan sonra. Ama yine de bir müttefik olarak buyur ediliyor ve kurtuluş için mücadele eden muhalifleri dünyadaki en kötü şöhretli terörist örgütlerden biri olarak değerlendiriliyordu.

* Apartheid: Güney Afrika'da siyahlara karşı yürütülen iktisadi ve siyasi ayrımcılık politikası. Önceleri de var olan ve yasalara giren ayrımcılık politikası, Nasyonal Parti tarafından 1948 yılında genişletilmiş, apartheid olarak adlandırılmıştır. -y.h.n.

Birkaç yıl içinde, Washington bu tutumunu terketmek ve tersine çevirmek zorunda kaldı. Eğer politikasını gözden geçirmek zorunda kalmasının nedenlerini araştırırsanız, bilinçlenmiş ve aktivist bir kamuoyunu bulursunuz, ve bu tek örnek değildir. Gerçekte, bu örnekte ve diğerlerinde gerçek tercihler vardır. Eğer tercihleri biz yapmazsak, bile bile suçlara iştirak etmiş oluruz.

Şimdi bunları aklımızda tutarak Batı Asya'ya geri dönmek istiyorum. Politikaları saptayanlar "şer eksen" olarak adlandırdıkları şeye odaklanmamızı istiyorlar. Bence bunu yapmalı ve gülüp geçmeliyiz -bu meseleye geri döneceğim. Ama şunun fakındadırlar ki, amaçlarına ulaşmak için en azından İsrail-Filistin ihtilafında bazı jestlerde bulunmak zorundalar. Haberlerde İsrail akılsız ve hastalıklı Filistin terörünün kurbanı olarak sunulmasına rağmen, "ihtilaf" terimi belli bir simetriyi var saymaktadır.

Amaçlarına ulaşmak için bazı jestler gerekli olduğundan, ABD hükümeti İsrail hükümetine tanklarını ve silahlı güçlerini Filistin kentlerinden ve mülteci kamplarından geri çekmesi emri verdi ve İsrail her zaman olduğu gibi anında bu emire uydu. Birkaç yeri dümdüz ettiler, ama emirlere çabucak uydular. Bu ilk kez değil, bir kez daha güç ve sorumluluğun nerede olduğunu gösterdi. Tüm dünyaya zaten bildiği bir şeyi yeniden hatırlattı: bu simetrik bir İsrail-Filistin çatışması değildir, bu bugün 35. yılını doldurmakta olan acımasız, zalim, ve baskıcı bir işgaldir. ABD'nin daha önce değindiğim düzeylerdeki belirleyici tek taraflı desteği nedeniyle, işgal bugün de devam etmektedir. Uluslararası hukukun ayaklar altına alınmasıdır ve başından beri de böyle olagelmıştır.

Bu suçlarda, söylediğim gibi, tek taraflı ve ezici sorumluluğu olan ABD tarafından bile en azından bu kadarının tam olarak farkına varılmıştı. Baba George Bush 1971'de BM büyükelçisi iken Washington'un İsrail'in işgal altındaki topraklardaki eylemlerini kınadığını resmi olarak yeniden dile getirdi. Özellikle işgal altındaki Kudüs'ü kastediyordu. Onun kelimeleriyle

söylenecek olursa: İsrail'in işgal altındaki topraklardaki eylemleri, işgalci gücün yükümlülüklerini belirleyen uluslararası hukuk şartlarını ihlal ediyordu. İsrail'i "Dördüncü Cenevre Konvansiyonu ile altına girdiği yükümlülükleri kabul etmediği ve Konvansiyon'un hem lafzına hem de ruhuna aykırı eylemlere giriştiği" için eleştiriyordu.

Bu Konvansiyon hiç de önemsiz bir şey değildir. Uluslararası hukukun temel bazı ilkelerini içinde barındırır. 1949'da işgal altındaki Avrupa'da Nazilerin eylemlerini ve uygulamalarını resmi olarak suçlu çıkarmak için yürürlüğe konmuştur. George Bush'un işgalci güç olarak uluslararası hukuku ihlal ettiği gerekçesiyle İsrail'i kınaması o zamanki ABD politikasını ifade ediyordu. Fakat, o zamandan itibaren, resmi politika ile pratik arasında bir farklılığın meydana gelmeye başladığı görülmüyordu. Şu bir gerçektir ki, ABD daha o zaman, yani 1971'in sonlarında, Büyükelçi Bush'un kınadığı ihlalleri uygulaması için gerekli olan araçları temin etmeye başlamıştı. O yıl meydana gelen olaylarda İsrail'in yaptıklarına arka çıkıyordu.

Yeniden hatırlatmak istiyorum, bilmiyor ya da unutmuş olabilirsiniz, Şubat 1971'de Mısır, tamamen resmi ABD politikası çerçevesinde İsrail'e bir barış anlaşması önerdi. Filistinliler'den ve Batı Şeria'dan bile sözedilmiyordu, bunlar bir mesele olarak ele alınmıyordu. Yalnızca Mısır topraklarından sözediliyordu. İsrail bunu sahici bir barış önerisi olarak gördü, kabul etmeyi düşündü, ama sonunda reddetti. Üstelik o zaman Ariel Sharon değil, Golda Meir'in başbakanlığında güvercin İşçi Partisi hükümeti vardı Ariel Sharon güvercinlerin emri altında zamanın en kötü katliamlarını işliyor olsa da. Bunlar her iki parti tarafından da yürütülen programlardır.

Filistinlilerden hiç söz etmeyen tam bir barış anlaşması. İsrail, en önemli düşmanın önerdiği tam bir barış anlaşmasını, daha fazla toprak kazanabileceği varsayımı ile reddetmişti. Bu, İsrail içinde, İbrani dilinde açıkça tartışılmıştır. ABD bir karar ver-

mek zorundaydı. Birkaç ay sonra Bush tarafından dile getirilen resmi politikasına devam edip Mısır'ın yanında yer alarak, tam bir barış anlaşması için çağrıda mı bulunmalıydı? Yoksa Henry Kissinger'ın tercihi olan pat durumunu, yani hiçbir müzakere yapılmadan sadece oyalama taktikleri ve elbette ABD'nin finansmanı, desteği ve diplomatik çözümü engellemeye devam etmesi sayesinde İsrail'in denetimi altındaki toprakların yavaş yavaş entegre edilmesini mi desteklemeliydi?

Evet, Kissinger iç mücadeleyi kazandı, ve bu noktadan itibaren resmi ABD politikası ve fiili ABD politikası birbirinden ayrıldı ve ayrılmaya devam etti. Clinton dönemine kadar, uluslararası hukuku ve BM kararlarını gözetten politika resmen terkedilmemişti. Clinton etkili bir yaklaşımla bu resmi politikayı ortadan kaldırdı. Bu zamana kadar, resmi politika Bush'un tarif ettiği biçimiyle korunmuştu, pratikte Kissenger tarafından çizilen çerçevede yürütülse de.

Tüm dünyada uluslararası destek gören diplomatik çözümün önünün tıkanması programına bir ad konuldu. Bu program standart retorikte barış süreci olarak adlandırıldı. Dolayısıyla gazetelerde ABD'nin barış sürecini işletmesi ya da barış sürecinin ilerlemesi için daha fazla müdahalede bulunması çağrılarını okuyorsunuz. Barış süreci terimi aslında, yalnızca bu meselede değil, genelde, ABD'nin yapmakta olduğu herhangi bir şeyi, hatta bu örnekte olduğu gibi barışı engellemeyi anlatmak için kullanılır.

Bu zalimliklere iştirak etme düzeylerinden birisidir. Evet, 30 yıldır bunlar olurken, diplomasinin şiddetle reddedilmesi ve engellenmesi sürecinde, ABD Clinton'a kadar ikili bir rota izledi. Resmi olarak Bush'un ilan ettiği tutumu korudu, pratikte ise Kissinger'ın tercihi olan pat durumunun korunması, işgal altındaki toprakların yavaş yavaş entegrasyonu, oyalama taktiklerinin uygulanması, ve İsrail'in - yani ABD ve İsrail'in- gücünün pekiştirilmesi politikalarına bağlı kaldı.

Bu arada Filistinlilere ne oldu? Evet, aynı zamanda Filistinliler hak-

kında bazı planlar da açıklandı. Bunlar gizli kabine toplantılarında dahili olarak ortaya kondu, ama İsrail’de kayıtlar daha sonra açıklandı. Moşe Dayan kabineye - ki bu güvercin bir kabinedir - Filistinlilerle ilgili olarak "köpekler gibi yaşayacaklar, gitmek isteyen gidebilir, bu sürecin nereye evrileceğini göreceğiz, bu arada biz işgal altındaki topraklar üzerinde ‘kalıcı bir hakimiyet’ kurmaya doğru sessizce ilerleyeceğiz" diye tavsiyede bulunuyordu. Dikkat edin, aşırılıkçı bir ucun değil, aşırı bir güvercinin söylediklerini aktarıyorum. Politik yelpazede Moşe Dayan Filistinlilerin konumuna, ihtiyaçlarına, ve başlarına gelenlere en fazla anlayış gösteren, ve onları en fazla anlayan liderlerden biriydi.

Evet, bu politikalar devam etti ve bugün de devam ediyor. Barış süreci olarak adlandırılan Oslo sürecinden geçtik. İsrail’de, yine gizli bir dil olan İbranice’de, Batılı yorumcuların aktarmayaacağına inanarak, politik yelpazenin en güvercin ucunda yer alan Barak’ın resmi görüşmecisi ve bir şekilde güvercin olan Shlomo ben Ami, 1998’de hükümete girdikten hemen sonra, Oslo sürecini tartıştığı bir kitap yazdı. Ve burada Oslo sürecinin amacının, Filistinliler için işgal altındaki topraklarda, kendi tabiriyle kalıcı bir yeni-sömürgeci bağımlılık yaratmak olduğuna işaret etti. Bu tam olarak doğru, Oslo sürecinin amacı buydu. Bu, büyük tantanayla 1993’de imzalanan belgelerde son derece şeffaf bir şekilde görülüyor. Filistinliler hiç de akıllıca olmayan bir şekilde açık gerçekleri görmezden gelmeyi ve bambaşka bir şeye inanmayı tercih ettiler.

Suçların failleri isterlerse kendilerini aldatmayı seçebilirler, ama kurbanlara yalnızca bu örnekte değil, genelde çok dikkatli olmalarını tavsiye etmek gerekir. Bunun anlamı ve ben Ami’nin 1998’de tekrarladığı gibi, Oslo sürecinin amacı - uzun vadeli amaç, Güney Afrika’nın 1962’de siyah insanlar tarafından yönetilen siyah devletler olan Bantustan’ların ilki olarak resmi olarak kurduğu Transkei’ye benzer birşey kurmaktır. Gerçekte bu Filistinliler’in yeni-sömürgeci bağımlılığı için düşünülen daha uygulanabilir bir şeydir. Hatta, ABD

ve İsrail'in yaptığı'nın tersine, bunun için kaynak bile ayırmışlardı; çok iyi kalpli olduklarından değil, uluslararası düzeyde tanınmasını umut ettiklerinden.

Eğer "dünyanın efendisi" tanınmış olsaydı, yaptıkları yanlarına kâr kalsaydı, bugün Transkei'nin bağımsızlığını kutluyor olacaktık. Ne yazık ki başaramadılar. Ehud Barak, Clinton'la birlikte 2000'in ortalarında Camp David'de yüce gönüllü tekliflerini yaptıkları için övülürken, bir yandan da standart projeye, yani yeni yerleşim birimlerinin inşasına devam ediyordu. Gerçekte, makamındaki son yılında yerleşim programı 1992'den, yani Oslo süreci başlamadan önceki dönemden sonra en yüksek seviyesine ulaştı. Her ne olursa olsun, amaç tam da söyledikleri gibi kalıcı bir yeni-sömürgeci bağımlılık yaratmaktı. Bu ancak söylenenleri duymamayı tercih edenler için bir sırdır.

Camp David anlaşmaları sırasında İsrail hükümeti (İsrail dediğim zaman ABD-İsrail'i kastediyorum, çünkü ABD'nin verdiği destek ve cesaret olmaksızın bunları yapamazlar), Uluslararası Af Örgütü'ne göre, Batı Şeria'da tümü de kantonlaştırılan Kudüs ve Gazze'den ayrılmış, ve çoğu birkaç kilometrekarelik küçük zindanlar olan 227 kuşatılmış Filistin bölgesi oluşturdu. Ve gerçekte, Camp David'de o kadar alkışlanması gerektiğini düşündüğümüz yüce gönüllü teklif bir arazi kapatma olayıydı. Bu 227 kuşatılmış bölge Batı Şeria'da biri kuzeyde, biri ortada, biri de güneyde olmak üzere dört bölge, dört ayrı kanton halinde birleştirildi. Bunlar, kuzeyde ve güneyde, bölgeyi parçalayan, fiili olarak kesen hatlarla ayrılmıştı. Tüm bu kantonlar Kudüs'ten, Filistinlilerin hayatının merkezi olan Kudüs'ün küçük bir bölgesinden ayrılmıştı.

Gazze'ye gelince, biraz belirsizlik vardı, ama büyük olasılıkla durum aşağı yukarı aynıydı. Clinton ve Camp David'in kutlandığı dönemi hatırlayın, bunu kendiniz de kontrol edebilirsiniz. Kaliforniya gazetelerini okumam, ama çok dikkatli takip ettiğim halde, ABD'de hiçbir harita görememiştim. Yani Clinton ve Barak'ın önerdiği çözümü al-

kışkıyorduk, ama ABD'de bunu gösteren bir harita bulmak imkansızdı. Başka yerlere baktığınızda kolaylıkla bulabiliyordunuz. Örneğin İsrail basını haritaları bastı, İngiliz basını bastı, ama bildiğim kadarıyla ABD'de, en azından ulusal basında hiçbir harita basılmadı.

Bunun ardında yatan bir neden olduğunu düşünüyorum. Eğer haritalara bakacak olursanız, kolaylıkla bunun hiç de yüce gönüllü ve yardımsever bir teklif olmadığını görürsünüz. Gerçekte, Güney Afrika'nın 40 yıl önce yaptığının yanına bile yaklaşamaz. Tüm bunlar ABD'nin daha önce söz ettiğim üç düzeyde - yani politika düzeyinde, basın düzeyinde ve doktriner kurumlar düzeyinde - verdiği destek ve cesaret olmadan yapılamaz. Basında, öyle tahmin ediyorum ki, fanatizmin en aşırı örneği *New York Times*'da yazan Thomas Friedman'dır. O zaman, Başkan Clinton konuştuğunda sonucun ne olacağını ağzından çıkan sözlerden anırsınız diye yazıyordu. Tabii ki efendinin sözüne kulak vermeliyiz. Buna benzer bir şey bulabilmek için Stalinizm'in en karanlık günlerine geri dönmek gerekir. Filistinliler reddettiğinde ise, bu onların ne kadar korkunç olduğunu gösterir.

Üçüncü düzeyde destek tabii ki bizleriz. Bazı protestolar oldu, ama yeterli değildi. Şimdi günümüze gelmek istiyorum. Geçen hafta dünyadaki iki büyük insan hakları grubu, Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Komitesi işgal altındaki topraklara uluslararası gözlemcilerin gönderilmesi için etkili isteklerde bulundu. Uluslararası Af Örgütü İsraillilerin ve Filistinlilerin hayatlarını korumak için, İnsan Hakları İzleme Komitesi ise bir kez daha "İsrail'in sivillere karşı aşırı ve ayırım gözetmeden kuvvet kullanmasını sona erdirmek" için bu istekte bulunuyordu.

Uluslararası Af Örgütü çağrısına, Filistinli ve İsrailli çocukların katledildiğini söyleyerek başlıyordu; yaralı Filistinlileri taşıyan ambulanslara ateş açılıyor, Filistinlilerin evleri yıkılıyor, kentleri ve köylerinin dış dünya ile ilişkisi kesiliyor. Sessiz kalmak ölümlerin, şiddetin ve misillemelerin tırmandırılmasını görmezden gelmek demektir. Yahudiler burada, Filistin toprakla-

rının işgal edilmesine karşı seslerini yükselttiler. Zannediyorum bu Pazar, *New York Times*'da aşağı yukarı aynı şeyleri dile getiren bir ilan çıkacak. Bu ilanda, duyduğunuz gibi, İsrail işgal altındaki topraklardan çekilene kadar, işgali sürdürmek için kullanılan askeri yardımın askıya alınması ve ekonomik yardımın, yasa dışı yerleşimlerin muhafazasını sağlamak için harcanan miktar kadar azaltılması çağrısında bulunacaklar.

Buna benzer başka sesler de çıktı. Bu çağrıların tümü uluslararası gözlemcilerin görevlendirilmesine izin vermeyen ve engelleyen ABD'ye yöneldi. Herkes bunun şiddeti azaltmak için en kolay ve en kısa vadeli yol olduğunu biliyor. En yakın tarihli örnek, 14 Aralık'ta şiddetin azaltılmasını gözetecek, gözlemleyecek, ve kolaylaştıracak uluslararası gözlemcilerin yerleştirilmesine ilişkin Mitchell planının uygulanması çağrısında bulunan bir BM Güvenlik Konseyi kararının ABD tarafından veto edilmesidir. ABD'nin veto etmesi demek, tabii ki o işin bitmesi demektir. Bu aynı zamanda, daha önce söz ettiğim 1971'deki barış anlaşması teklifi gibi, sessiz kalmak ve basında aktarmamak suretiyle tarihten silinmesi demektir.

Bu karar hemen Genel Kurul'a gitti ve burada olağan sonuç elde edildi. Neredeyse oy birliği ile karara büyük bir onay verildi. ABD ve İsrail, Mikronezya ve bir devlet daha, şimdi hangisi olduğunu unuttum, Nauru idi galiba, muhalefet etti. Tabii ki bu da basında aktarılmadı, çünkü "doğru" hikaye değildi.

Tüm bunlar çok önemli bir zamanda gerçekleşti. Üç haftalık bir ateşkesin ortasıydı. Bu uzun ateşkes sırasında, gazeteci Graham Usher'a göre, bir İsrail askeri ve 11'i çocuk 21 Filistinli öldürüldü. Bu teknik olarak sakın denebilecek üç haftalık bir dönemdi, ve iki hafta sonra sona erdi. Bu dönemin tam ortasıydı. Bu tarihten hemen önce 5 Aralık'ta İsviçre'de 4. Cenevre Konvansiyonu ile ilgili çok önemli bir uluslararası konferans toplandı. İsviçre Cenevre Konvansiyonu'nu gözlemlemekten ve uygulanıp uygulanmadığını denetlemekten sorumlu ülkedir.

Tüm Avrupa topluluğu, hatta bu günlerde fiilen ABD'nin saldırı köpeği olan Britanya bile katıldı. Tümü de Cenevre Konvansiyonu'na taraf olan 114 ülke katıldı.

İşgal altındaki topraklardaki yerleşimleri yasa dışı olduğu için kınayan ve İsrail'i, Cenevre Konvansiyonu'nu ihlal, kasıtlı öldürme, işkence, kanunsuz sınırdışı etme, kanunsuz bir şekilde adil ve düzenli yargılanma haklarından mahrum bırakma, mülklerin askeri gereklilik ve geçerli bir neden olmaksızın kanunsuz bir şekilde tahrip edilmesi ve el konulması gibi bazı "ciddi ihlallere" son vermeye davet eden resmi bir açıklama yaptılar.

Birleşik Devletler, Konvansiyon'a imza atan ve yüksek dereceden taraf olan ülkelerden birisidir, dolayısıyla iç hukuku ve taahhüdü gereği antlaşmaları ciddi şekilde ihlal edenleri yargılamakla yükümlüdür. Buna kendi liderleri de dahildir. ABD kendi liderlerini yargılayana kadar, Cenevre Konvansiyonu'nu ciddi şekilde ihlal ettiği için, yani savaş suçları işlediği için suçludur.

Konvasiyon'un ortaya çıktığı bağlamı hatırlamakta fayda var. Bu eski bir konvansiyon değildir. Bu antlaşmalar, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, Nazilerin uygulamalarını kriminalize etmek için yazılmışlardır. ABD'nin Cenevre'deki toplantıya karşı tepkisi ne olmuştur? ABD, İsrail ve Avustralya ile birlikte toplantıyı boykot etmiştir. Avustralya bir sürpriz olmuştur. Avustralya basınına göre, bu ağır ABD baskısı ile olmuştur. Bunlar boykot eden üç ülkedir, ve bu olağan sonuçlara yol açmıştır, toplantının yasal bağlayıcılığı olmaması ve basının sessiz kalması demektir. Kendi sorumluluğumuza gelince, herkes kendisi karar versin.

İsrail politikalarına daha önce görülmedik ölçüde destek veren Clinton yönetimi bile, yazıldığı koşulları gözönüne alarak, Cenevre antlaşmalarına kamuoyu önünde açıkça karşı çıkmaya cesaret edememiştir. 7 Ekim 2000'de, yani intifada patlak verdikten bir hafta sonra, Güvenlik Konseyi Ariel Sharon'un 28 Eylül'de camide, Haram el-Şerif'te gerçekleştirdiği provokasyo-

nu ve ertesi gün orada uygulanan şiddeti kınayan bir karar aldı. Ehud Barak ve güvenlik bakanı Shlomo ben Ami'nin emriyle, muazzam bir polis gücü camiye gönderilmiş, bu öngörülebilir bir şekilde Cuma namazından çıkanların polise taş atmasına yol açmış, ve polis ölümlere ve çok sayıda kişinin yaralanmasına neden olacak şekilde kitleye ateş açmıştı. Ve bu da, şu anda devam eden intifadayı başlatmıştı.

Karar tüm bunları kınadı. Aynı zamanda İsrail'i işgalci güç olarak 4. Cenevre Konvansiyonu ile belirlenen yasal yükümlülüklerine dikkatli bir şekilde uymaya davet etti. Oylar 14'e sıfırdı, ABD çekimser kaldı, ve ABD'nin çekimser kalması, sonuçta veto demektir. Aynı zamanda basında aktarılmasını veto etmek demektir; çünkü, dikkat ettiğim kadarıyla, bu basında aktarılmadı ve tarihin dışına itildi. Fakat, bu oybirliği ile kabul edilen uluslararası bir kanundur ve aslında George Bush'un Eylül 1971'de söylediğini tekrar dile getirmektedir.

Eylül 2000'de aynı zamanda başka olaylar da oldu. İntifada 28 ve 29 Eylül provokasyonlarından hemen sonra başladı. 1 Ekim'de İsrail helikopterleri sivil hedeflere, apartman bloklarına, ve diğer yerlere saldırıp onlarca insanı öldürmeye ve yaralamaya başladı. İsrail helikopterleri dendiği zaman, bundan İsrail pilotları tarafından uçurulan Amerikan helikopterlerini kastediyorum, çünkü İsrail helikopterleri ve F-16'ları üretmiyor, dolayısıyla İsrail jetleri ve helikopterleri bizim jetlerimiz ve helikopterlerimiz demek. Bu 1 Ekim ve 2 Ekim günleri devam etti.

Şimdi ABD'nin çeşitli düzeylerde ortaya çıkmış tepkisine bakalım. Hükümet düzeyinde, Clinton yönetimi 3 Ekim'de, son on yılda İsrail'e gönderilen en büyük parti askeri helikopterlerin, Kara Şahin helikopterlerinin ve daha önce gönderilen Apaçi helikopterleri için yedek parçaların gönderilmesi işlemlerini tamamladı. Bu, son on yıldaki en büyük partidir. Basın bu bilgiyi yayınlamama konusunda işbirliği yaptı. Bir arkadaşım bir veritabanı araştırması yaptı ve tüm ülkede, yalnızca Kuzey Carolina'nın Raleigh kentinde ya-

yınlanan bir gazeteye gönderilen bir mektupta bundan bahsedildiğini buldu. Bu mektubu yazarlar, editörleri herkesin bildiği ve hiç de gizli olmayan gerçekleri yayınlaması için ikna etmeye çalışıyorlardı. Bunu herkes biliyor, ama kimse aktarmıyor. Dolayısıyla yayınlamayı ihmal etme değil, reddetme sözkonusu.

Kamuoyuna başka yollardan ulaşmak için bazı çabalar oldu. Bunların etkisi sınırlıydı. Bugüne kadar, özellikle bu helikopterler sivil hedeflere saldırmak ve onlarca sivili öldürmek için kullanıldıktan sonra, ABD'nin tepkisinin tarif ettiğim gibi son on yıldaki en büyük helikopter partisinin gönderilmesi olduğu pek bilinmemektedir. Tepki tarif ettiğim gibiydi ve basının tepkisi sessizliğe gömülmekti.

Kısa bir süre sonra, yani birkaç hafta sonra, İsrail ABD helikopterlerini suikast düzenlemek için kullanmaya başladı. Şu ana kadar 50 suikast oldu. Bunlar doğrudan doğruya cinayettir. Yani hiçbir delil sunulmamaktadır, ve hiçbir delile ihtiyaç duyulmamaktadır. Bu olayların 25'inde aynı zamanda eşleri, çocukları, ve rastlantı eseri orada bulunanları etkileyen ve yankı uyandıran yan hasarlar meydana gelmiştir. Rakamlar biraz farklı olabilir, ama bu civarda olduğunu söyleyebiliriz.

İsrail'de Üst Mahkeme'ye -yani Yüksek Mahkeme'ye- insanların ABD helikopterleri ile öldürülmesinin yasaklanması için bir dilekçe verilmiştir. Mahkeme başvuruyu, kendi sözleriyle bunun "yasaklanması için bir neden görmediğini" söyleyerek reddetmiştir. ABD'nin tepkisi daha fazla helikopter, jet, ve silah göndermek olmuştur. Bütün bunların amacı - amacı diyorum, çünkü bunlar bilinçli bir şekilde yapılmıştır - George Bush'un "kötü adamlardan" bahsederken kullandığı terimlerle terörü arttırmaktır.

Diplomasi hakkında ne söyleyebiliriz? Evet, çabalar devam ediyor. Geçen hafta ABD'nin 25 yıldır ilk defa bir öneride bulunması sonucu alınan bir BM kararı var. Bununla ilgili bir yığın tantana kopartıldı. ABD İsrail ve Filistin'le ilgili neden bir Gü-

venlik Konseyi kararı önermişti? Bu sorunun yanıtı basının görece daha ciddi ve genellikle en iyi haber aktaran kolu olan *Wall Street Journal* tarafından verildi. Burada amacın şiddeti sona erdirmeye çağrısı yapan, aynı zamanda İsrail'i işgalci güç olarak tanımlayan, dolayısıyla söylendiği gibi İsrail karşıtı bir kararı, kendi kararını dayatarak engellemek olduğu yazıldı. Ve tabii ki, ABD Yahudi-karşıtı hareketleri engellemek zorunda olduğu için, İsrail'e işgalci bir güç olarak göndermede bulunan İsrail-karşıtı kararı engellemek için kendi kararını dayatmıştı.

İsrail'in işgalci güç olduğu gerçeği tarih dışına atıldı. İsrail resmi olarak ABD tarafından, Baba George Bush tarafından bile işgalci güç olarak kabul edilmişti. Hatta İsrail hükümetini aşırı derecede destekleyen Clinton bile, Güvenlik Konseyi oybirliği ile İsrail'in konumunu işgalci güç olarak tescil edince, yalnızca çekimser kalmakla yetinmişti; fakat, bu bile *Wall Street Journal* tarafından İsrail karşıtı bir konum olarak değerlendirildi. Bunun bu meseleyle ilgili standart retorik olması şaşırtıcı değildir.

ABD kararı ile ilgili ne söylenebilir? Bu, tümüyle içi boş bir karardır. Söylediği şundan ibarettir: gelecek bir zaman için iki ayrı devlet vizyonumuz var. Bunun 40 yıl önceki Güney Afrikalı ırkçıların vizyonuna bile yaklaşmadığına dikkat edin. Onlar, siyah devletlere ilişkin vizyon sahibi olmakla kalmadılar, bu devletleri inşa bile ettiler. Apartheid'in en karanlık günlerindeki Güney Afrikalı ırkçılar kadar bile ileri gidemiyoruz, ve bu ileri görüş için kendimizi kutluyoruz.

Aslında sorun buna müsamaha gösterip göstermeyeceğimiz. Bunun anlamı şu: müsamaha gösterebilirsiniz ve bu böyle devam eder. Thomas Friedman tarafından, yoğun bir özpothoplamayla birlikte gerçek bir çıkış olarak takdim edilen Suudi Arabistan planı hakkında da birçok tartışma yaşandı. Gazetedeki köşesini okuma eziyetine katlananlar, Friedman'ın kendi duruşunda ısrar ettiğini, ama barış sürecinde gerçek bir çıkışa yardımcı olmaktan dolayı gurur duyduğunu farkedeceklerdir. Ba-

sın, Arapların belki de sonunda İsrail'in bir şekilde "ortadan kalkacağı" yolundaki anlamsız nosyonlarını bir kenara bırakıp uzun süredir hasretini duyduğu basit bir hediye olarak İsrail'in varolma hakkını tanıyacıklarını yazdı. *Wall Street Journal* ve diğer ulusal gazetelerden aktarıyorum.

Yine *Wall Street Journal* gibi daha ciddi gazetelerden aktarıyorum, Suudi Arabistan'ın önerisinin yeni olmadığı hatırlatıldı. Suudi Arabistan bunu 1981'de önermişti, ama "katı çizgideki Arap devletleri" bunu yırtıp attı. Fakat şimdi, yirmi yıl sonra, yumuşamış görünüyorlar. Bu planın kabul edilmesi o zaman Suriye, Irak ve, Arafat'ın FKÖ'sü tarafından engellenmişti. Fakat, büyük olasılıkla, İsrail bunu zaten kabul etmeyecekti. Emin olamayız. Bunu *Boston Globe* söylüyor.

Gerçek dünyaya geri dönelim. FKÖ kararı onayladı, yırtıp atmadı. Belli kayıtlar koyarak da olsa, resmi olarak onayladı. Kayıt şuydu: 1981 Suudi planı FKÖ'ye değinmemiştir. Suriye'ye gelince yalnızca bir şeye, Suudi Arabistan önerisinin Suriye'ye ait Golan Tepelerine değinmemesine itiraz etti.

Diğer Arap devletlerine gelince tepkileri ikircikliydi. Reddetmediler, ama Birleşik Devletler ve İsrail'in plana ilgi gösterdiği ne dair bir işaret bekliyorlardı.

İsrail'in tepkisi ne oldu? Basında aktarılmadı, ama bir tepki verdiler. Şimon Perez 1981 Suudi önerisini kınadı, çünkü plan tam da İsrail'in varlığını tehdit ediyordu. İşçi Partisi'nin resmi yayın organı *Davar* gazetesi, İsrail Hava Kuvvetleri'nin ABD uçakları ile Suudi Arabistan petrol havzaları üzerinde askeri uçuşlar gerçekleştirdiğini yazdı. Bu, ABD'ye öneriyi fazla ciddiye almaması yolunda bir uyarı olarak yorumlandı. Eğer ciddiye alırlarsa, İsrail ABD tarafından temin edilen uçaklarla petrol havzalarını bombalayacaktı. İşçi Partisi gazetesi bunun, yabancı haber alma servislerinin Suudi petrol havzalarının İsrail tarafından bombalanacağından korkmalarına yol açacak derecede irrasyonel olduğunu yazıyordu.

Birleşik Devletler'de gayet iyi bilinen bir İsraili entelektüel olan Amos Elon, İsrail'in tepkisini şok edici, korku salıcı, ve ümitsizlik aşılayıcı bir tepki olarak tanımladı. Merkez sağda yer alan bir muhabir olan Yoel Marcus Suudi planına karşı duyulan korku dolu ve neredeyse histerik tepkiyi kınadı, ve ciddi bir hata olarak değerlendirdi.

En ilginç tepki güvercinlerden sayılan İsrail Cumhurbaşkanı Haim Herzog'un verdiği tepkiydi. Bu planın gerçek yazarının, kendi sözleriyle "gerçek yazarının" FKÖ olduğunu yazdı. Ve FKÖ'nün yazdığı planın 1976 Ocak tarihli, FKÖ tarafından "hazırlanan" ve İsrail'le karşı karşıya gelen Arap devletleri, yani, Suriye Mısır ve Ürdün tarafından önerilen Güvenlik Konseyi kararından daha aşırı olduğunu söyleyerek devam etti. Bu karar BM'in 242 sayılı kararının tam olarak uygulanması çağrısı yapıyordu - ki takip edenleriniz bilir: 242 sayılı karar bölgedeki tüm devletlerin tanınmış sınırlar dahilinde barış ve güvenlik içinde yaşama haklarını garanti altına alan temel karardır. Yeni karar 242 sayılı kararın lafzını aynen korudu. Fakat, buna işgal altındaki topraklarda bir Filistin devletini de ekledi.

ABD bu kararı veto etti, ve İsrail Cumhurbaşkanı'na kadar herkeste bir histeri nöbetine yol açan 1981 tarihli plan da dahil olmak üzere, takip eden yıllardaki tüm planları veto etmeye ya da engellemeye devam etti. 1976'da bu korkunç karar alındığında, Herzog İsrail'in BM nezdindeki büyükelçisi idi. Söylediği yanlıştır. 1981 tarihli plan ABD'nin veto ettiği Güvenlik Konseyi kararının aynısıdır. Aynı zamanda, her ikisini de FKÖ'nün hazırladığı iddiası saçmadır, ama FKÖ bunları desteklemiştir.

Bu, İsraili güvercinler arasında Suudi barış önerisinin yol açtığı histeriyi yansıtmaktadır. Bu konuda 1981'de Suudi planını dikkate almayacağını açıkça belli eden ABD'nin desteğini aralarında hissetmişlerdir. Gerçekte olmuş olan da budur. Ama başında bugün biraz farklı anlatılmaktadır.

1981 Suudi planı gündemdeyken başka birşey daha olmaktadır. İsrail bu sırada Lübnan işgali için hazırlıklarına başlamaktadır.

dı ve bu iki ay sonra gerçekleşti. Bu noktada, Lübnan'da daha sonra işgal için bir bahane olarak kullanılabilecek bazı FKÖ eylemlerine yol açması olası provakasyonlara başladılar. Bombalamalar, cinayetler, balıkçı gemilerinin batırılması ve bu türden bir yığın şey. Bir bahane bulamadılar, ama yine de, ABD'nin desteği ile ve 20 bin kişiyi katlederek işgali gerçekleştirdiler. ABD'nin iki Güvenlik Konseyi kararını veto etmesi işgalin devamına olanak sağladı.

Amaç neydi? En sonunda, çok doğru şeyler söyleyen *New York Times*'dan bazı alıntılar yapabilirim. *New York Times*'dan aktarıyorum: Lübnan işgalinin amacı "dost bir rejim kurmak ve Arafat'ın Filistin Kurtuluş Örgütü'nü yok etmekti. Teoriye göre bu Filistinlileri Batı Şeria ve Gazze'de İsrail hakimiyetini kabul etmeye ikna edecekti." İşte Lübnan işgalinin amacı buydu.

Bu haber oldukça doğrudur, ve bildiğim kadarıyla bu raporla, Birleşik Devletler'de ilk defa kamuoyunda, medyada, hatta akademik çevrelerde daha önce değinilmemiş, ama 20 yıl önce İsrail basınında ve köşe yazılarında tamamen şeffaf, açık ve seçik bir şekilde aktarılan gerçeklerin farkına varılmıştır. Bunlar İsrail'de anında aktarılıyordu. Eğer muhalif basını okursanız bilirsiniz. Fakat sonunda *New York Times* başka bir konu ile ilgili bir sütunun satır aralarına gizlenmiş bir şekilde gerçeği yazdı. Bu gerçek, yani ABD ve İsrail'in Lübnan'a saldırısının az değil, yaklaşık 20 bin kişinin ölümüne neden olduğu gerçeği; ders kitaplarına girecek netlikte ve tam olarak ABD yasalarında ve ABD ordu el kitaplarında tanımlandığı biçimiyle bir terörizm örneğidir, yani politik amaçlara ulaşmak için yıldırma, baskı ve korku salma yoluyla aşırı şiddet kullanımıdır.

Bu belki de uluslararası terörizm değil, belki de çok daha ciddi olan saldırıya dayalı bir savaş suçudur. Bu durumda uluslararası bir mahkeme yerine Nuremberg mahkemeleri türünden bir yargılama olmalıdır. Bunlar 1981'de Suudi planı gündeme geldiği zamanlarda olan bitenlerdir.

Gerçekte, insanların bütün bunlar hakkında bilgi sahibi olmasının engellenmesinde en etkili kişi yaşlı kurt Thomas Friedman'dı. Bugüne gelindiğinde ise, basında aktarılanın tersine, ABD ve İsrail'in reddettiği 20 yıl öncesinin Suudi barış planını yeniden ısıtmayı bir çıkış olarak görüp bundan puan toplama-ya çalışıyor. 1980'ler boyunca *New York Times*'ın Kudüs muhabiri iken gerçekleri yadsıyordu. Ana-akım İsrail basınında şu başlığı okuyabilirdiniz: "FKÖ ve Arafat görüşme teklif etti, Perez hayır dedi." İki gün sonra, *New York Times*'da Thomas Friedman köşe yazısında Şimon Perez ve İsraili güvercinlerin barış için hiçbir Arap muhatap olmamasından son derece üzüntü duyduklarını yazıyordu. Filistinlilerin tüm istediğinin adam öldürmek olduğunu, Arafat'ın görüşmeyi reddettiğini söylüyordu. Hem de birkaç gün içinde.

Bu, 1980'ler boyunca devam etti. Friedman'ın konumu Pulitzer ödülünü kazandığı Nisan 1988'de İsrail basınında yer alan röportajlarında açığa çıkıyordu. İsrail'e tavsiyesi, işgal altındaki toprakları Güney Lübnan'ı yönettiği gibi, yani askeri bir işgal, terörist bir lejyoner ordusu, ve çizginin dışına çıkanlar için Khiam'da bir işkencehane ile yönetmesiydi. İşgal altındaki topraklar için tavsiyesi buydu, ama beyimiz liberal olduğu için Araplara da birşeyler verilmeliydi, çünkü, "eğer Ahmed'e otobüste bir yer vererseniz taleplerini azaltabilir" diyordu.

Apartheid'ın en karanlık günlerinde birisinin "Sambo'ya otobüste bir yer vererseniz taleplerini azaltabilir" diye bir öneride bulunabileceğini hayal edebilirsiniz, ama bu şahsiyetin Pulitzer ödülü alması ve *New York Times*'ın baş diplomasi muhabirliğine atanması ihtimali herhalde % 100'ün altında olurdu.

Ama yine de bir gelişme gösterdi. Hakkını vermek lazım. O zamandan beri çok gelişme gösterdi. Eğer 1980'lerde ne yaptığını bize söyleseydi ve basın da ne yaptığını bize söyleseydi yardımları olurdu, ama herşeyi bir anda elde edemeyiz. Bu dönemde ABD'nin resmi görüşü Aralık 1989'da açıklanan Bush-

Baker planı idi. İsrail ile Ürdün arasında "ilave bir Filistin devletinin" kurulmasına karşı çıkıyordu. Bu "ilave" terimi halihazırda bir Filistin devleti olduğunu, dolayısıyla ortada ahlaki bir sorun bulunmadığını ima etmektedir. Ve ilave bir Filistin devleti, yani Ürdün'e ilave olarak bir Filistin devleti istemiyorlardı.

Dahası, işgal altındaki topraklarla, yani Batı Şeria ve Gazze şeridi ile ilgili meseleler İsrail hükümetinin politikalarıyla uyum içinde çözülecekti. Üçüncü olarak, İsrail'in askeri işgali altındaki topraklarda Filistin entelijansiyasının* çoğu hapiste, işkence de ya da idari gözetim altındayken, serbet seçim yapılması öngörülüyordu. Bu son nokta, yani serbest seçimlerin içtenlikle desteklenmesi, öne sürülen koşullara değinilmeden kamuoyuna yansıyan tek noktadır. Bu Aralık 1989'da ortaya konan ABD planıdır. Bunun hemen ardından Körfez Savaşı geldi. Tüm dünya ABD'nin bölgeyi güç kullanarak yöneteceğini bilerek bir adım geri çekildi. Bu uluslararası diplomasinin sonu oldu. ABD'nin karşı durduğu baskılar meselesine gelirsek, ABD bu noktada kendi tek taraflı inkarcı programını oluşturmuştu. Bu program Aralık 1999'da, Batı Şeria'da İsrail'in denetimi altında dört kanton halinde birleştirilecek olan 227 "küçük zindanın" ve kalıcı bir kolonyal bağımlılığın oluşturulmasıydı. Ve biz Clinton'un yüce gönüllülüğünü alkışlıyorduk.

Şimdi, Birleşik Devletler'in ve İsrail'in 35 yıldır Dayan'm reçetelerini nasıl hayata geçirdiğine ilişkin mide bulandırıcı kayıtları atlayıp konuşmamın son dakikalarında Batı Asya'nın diğer bölgelerine bakmak istiyorum. Şu şer ekseni meselesine geri dönelim. Neden şer ekseni? George W. Bush'un konuşmalarını yazanlar bu terimi eline tutuşturduklarında kafalarında ne vardı? Elimizde iç yazışmalar yok, yalnızca spekülasyon yapıyorum. Fakat bu akla yakın bir spekülasyondur, sanıyorum bu gerçekte öncelikli olarak iç kamuoyuna yöneliktir.

11 Eylül tüm dünyayı etkiledi, etki her yerde aymydı, ve kesinlik-

* entelektüel sınıf -y.h.n.

le öngörülebilirdi. Tüm dünyada zalim ve baskıcı unsurlar önlerine bir fırsatlar penceresinin açıldığını farkettiler. Bu unsurlar, halk korku içinde ve tek taraflı bir vatanseverlik çağrısı ile uysallaştırılmış ve susturulmuşken, kendi gündemlerini aman vermeden takip edebileceklerdi. Bu "sesinizi kesin, ben de kendi planlarımı daha önce olduğundan daha saldırgan ve aman vermeden uygulayacağım" demekti. Tam olarak bu oldu, ama ülkeden ülkeye farklılıklar olabilir. Rusya'da, Çin'de Türkiye'de, İsrail'de, Ceza-yir'de ve diğer ülkelerde bu, baskının artması anlamına gelir. Fırsat elimize geçmişken şiddet ve baskıyı arttıracaktır.

Birleşik Devletler gibi daha demokratik ülkelerde bunun anlamı olabildiğince dayatmalarda bulunmak, devlet gücünü arttırmak, halka boyun eğdirmek, güçlü devleti denetimden uzak tutmak, ve özelde burada, ABD'de, hepinizin bildiği üzere yerel halk ve gelecek nesillere dönük saldırıyı tırmandırmak anlamına gelmektedir. Bu saldırı oldukça serttir, ve hepiniz aşına olduğu için üzerinde durma gereği duymuyorum. 11 Eylül'den beri olagelen budur, ve insanların dikkatini bundan uzak tutmak hayati önemdedir.

İnsanları nasıl sessiz ve boyun eğmiş bir halde tutarsınız? Bunu herkes anlıyor. İnsanları kontrol etmenin en kolay yolu onları korkutmaktır, ve korkutmanın en kolay yolu da standart çocuk masallarından ya da eski destanlardan kötü canavarların sizi nasıl yok edeceği ve Vişnu'nun dünyaya inişi ile ilgili birkaç satır çekip çıkarmaktır.

Bunlar olurken Hindistan'daydım ve gece uyumaya çalışırken Hint destanları okuyordum. Bunlar oldukça eğlenceli idi. En önemli destan, yani Ramayana tam da bununla ilgili idi. Zannediyorum Bush'un konuşmalarını yazanlar bundan epey fikir çalmışlar. Vişnu yeniden vücut bulup dünyaya iniyor ve bu mükemmel adam dünyayı kötülerden kurtarıyor. Ve destan bunu nasıl başardığı ile ilgili bir hikaye. Bunun Bush'un çalıntı konuşmaları ile karşılaşıldığında elbette ki belli bir edebi değeri

var, ama resim aynı. Dolayısı ile kötülük var, kahraman var, ve kahramanın kanatları altında toplanıyoruz. Ama kahramanın size ne yaptığına bakmayın zira bu pek hoş olmayabilir.

Neden "şer eksenini"? Bush'un bununla neyi kastettiğini bildiğinden kuşkuluyum, ama bunun halkta bazı çağrışımlar yapması bekleniyor. Nazileri, İtalya'yı ve Japonlar'ı vs. akla getirmesi bekleniyor. Öyleyse gerçek dünyaya geri dönelim. Şer ekseninde yer alan iki ülke, yani Irak ve İran son yirmi yıl savaş halindedir. Kuzey Kore'nin bunlarla Fransa kadar ilgisi yok. Kuzey Kore, muhtemelen iki nedenden ötürü araya sıkıştırılmış. Bir kere tamamen savunmasız, dolayısıyla yalıtılmış ve saldırmak için mükemmel bir hedef, kolay ve ucuz, ve kimse de itiraz etmez. Tabii ki Kuzey Kore'yi şer eksenine dahil etmek bölgedeki tehdidi artırıyor. Güney Kore, Japonlar ya da diğerleri bundan hiç hoşlanmaz, ama bu önemsiz bir ayrıntı.

Dahası, Kuzey Kore Müslüman değil, dolayısıyla ABD politikalarının Müslüman dünyayı hedef aldığı inancını saptırabilir.

İran'a ne demeli? Kuşkusuz İran oldukça şer bir devlet. Fakat İran'da yoğun bir popüler desteğe sahip olan ve durumu iyileştirmeye çalışan reformist unsurlar ile reaksiyoner ve ciddi derecede tehlikeli ruhban unsurlar arasında bir iç çatışma var. Ve İran'ı şer eksenine dahil etmek reformistlere büyük bir darbe indirmek, ve toplumun en tehlikeli ve reaksiyoner kesimlerinin eline muazzam bir koz vermek anlamına gelir.

İran'ın son 50 yıllık tarihi şer nosyonunu çok iyi açıklamaktadır. Bu durumda da basın ve entelektüel camia, son derece açık olan bir şeye değinmemek için sıkı bir disiplin altına girmiş olmalı. 1953'de İran şer bir güçtü. Bu tarihte tutucu bir milliyetçi hükümet seçimle işbaşına geldi ve İran'ın İngilizler tarafından yönetilen doğal kaynakları üzerinde denetim elde etmek için bazı hamlelerde bulundu. Dolayısıyla bu şer bir hükümetti, ABD-Britanya destekli bir darbe ile devrilmeliydi. Bu darbe zalim ve sert bir hükümdar olan Şah'ı iktidara getir-

di ve iktidarda kaldığı 26 yıl boyunca Şah, dünyada en kötü insan hakları siciline sahip oldu. Başlıca askeri güç olan ABD'nin çıkarlarına hizmet ederken, Uluslararası Af Örgütü ve diğer kuruluşların listelerinde baş sıralara yerleşti.

O zaman İran iyiydi. Eğer o dönemdeki haberlere bakacak olursanız, İran'ın suçlarına ilişkin çok az tartışma bulursunuz. Gerçekte, bununla ilgili bazı ilginç makaleler var. Sonradan, 1979'da, tekrar şer güç oldular, çünkü Şah'ı devirip bağımsızlığa yöneldiler, ve o zamandan beri de şer güçtüler, yani denetim dışındadırlar. Gerçekte, neden şer güç olmaya devam ettikleri ilginç bir sorudur. Genellikle ABD'nin bu bölgedeki politikaları enerji şirketlerinin yoğun etkisi altındadır. Bunlar birkaç yıldır diğer ülkelerin reformculara verdiği desteğe katılarak İran'ı uluslararası sisteme yeniden dahil etmek istiyorlar. Fakat ABD hükümeti buna karşı çıkıyor. Yalıtıma ve saldırmaya devam ediyorlar, ve böylelikle İran'daki en sert unsurları destekliyorlar. Bu da bizi bu durumun nedenlerini sormaya sevk ediyor.

Ben şundan kuşkulanyorum: uluslararası ilişkilerde yönlendirici bir faktör var, hatta buna bir ad bile koymuşlar, buna "itibar tesis etmek" diyorlar. Bu ABD ve Britanya tarafından Sırbistan'ın bombalanması için öne sürülen temel gerekçe, resmi gerekçeydi. İtibarımızı tesis etmeliyiz. Bunun anlamı nedir? Eğer bunun anlamını öğrenmek istiyorsanız, yerel bir mafya babasına sorun, size söyleyecektir. Eğer bazı dükkan sahipleri "koruma parasını" ödemezlerse parayı almaya gitmezsiniz, diğerlerinin ibret alması için onu bir güzel döversiniz. Millet, efendinin emirlerine itaatsizlik etmemesi gerektiğini anlar. Buna itibar denir. Eğer birisi haddini aşarsa, ibretlik olmalıdır.

İran haddini aştı, dolayısıyla ekonomik çıkarlar İran'ı uluslararası sisteme yeniden dahil etmeyi gerektirse bile, "efendiler" kimsenin aklına yanlış fikirler gelmeyeceğinden emin olma ihtiyacı hissetmektedirler - ki bu ihtiyaç, anlaşılır bir şekilde ekonomik ihtiyaçları aşmaktadır. Bunun yönlendirici neden oldu-

ğunu düşünüyorum, ve bir kez daha, sıkça yapıldığı gibi, kamuoyuna bunun yönlendirici neden olduğu açıklanmıştır.

Irak konusunda neler oluyor? Bush ve Tony Blair - Londra'da çıkan *Financial Times* gazetesi kısa zaman önce Blair'i ABD'nin dünya büyükelçisi olarak tanımlamıştır, ama diğer gazeteler Blair'den Amerika'nın köpeği türünden daha az övgü dolu sözlerle söz etmektedirler - birkaç gün önce, Clinton ve diğerlerinin standart laflarını tekrar ettiler: Saddam'dan kurtulmalıyız, Saddam kendi halkına karşı bile kimyasal silah kullanan bir canidir. Bunu Bush'un birkaç gün önceki basın toplantısında duyduk. Bu son derece doğru; kendi halkına karşı kimyasal silah kullanmıştır, ve bu son derece ciddi bir suçtur. Ama burada hiç sözü edilmeyen bir şey var: Saddam bunu, kendisini Britanya ile birlikte tüm bu dönem boyunca desteklemeye devam eden Baba Bush'un tam onayı ile yapmıştır. Kendi halkına karşı zehirli gaz kullanmasında, Birleşik Devletler ve Britanya'nın desteğiyle kitle imha silahları geliştirmesinde, ve zalimliklerine rağmen buna devam etmesinde bir sorun olmadığını düşünüyorlardı, çünkü o zaman işlerine yarıyordu.

Bütün bunların, suçların son derece gerçek olduğuna ve bizim bu suçları desteklediğimize ve daha sonra da desteklemeye devam ettiğimize değinmeden haber edilmesine ikiyüzlülük demek, ikiyüzlülük terimine haksızlık etmektir. Özellikle Bush'un desteği mide bulandırıcıdır. 1990'ın başlarında, Kuveyt işgalinden bir iki ay önce, Irak'a senatörlerden oluşan yüksek düzeyde bir delegasyon göndermiştir. Bu heyetin başında kısa bir süre sonra Başkan adayı olacak olan Bob Dole vardı. Bu delegasyonun amacı Bush'un arkadaşı Saddam'a selamlarım ve iyi dileklerini iletme, ve Birleşik Devletler'de kendi hakkında duyduğu eleştirilere kulak asmaması mesajını vermektir. Bazı Amerikalı muhabirler biraz denetim dışı çıkmışlar, burada şu özgür basın denen şey var ve bunları susturma imkanımız yok. Ama gerçekte sizin iyi bir adam olduğunuzu düşünüyoruz.

Bu nedenler öne sürüldüğünde bütün bunların saçmalıktan ibaret olduğunu biliyorduk. Bunları bir kenara koyalım. Saddam'ın bir canavar olduğu doğrudur. O zaman daha da canavardı. Kitle imha silahları geliştirdiği de büyük olasılıkla doğrudur. O zaman bunu bizim desteğimizle yapıyordu, çok daha tehlikeliydi, çok daha güçlü ve çok daha tehlikeliydi. Erişim alanında bulunanlar için bir tehdit oluşturunuyordu, ama şimdi bu alan daralmıştır. Şer güçtür, tamam, ama işlediği suçlar planlanan saldırı için bir neden olamaz.

Öyleyse neden nedir? Nedenin çok karanlıkta olduğunu düşünmüyorum. Irak Suudi Arabistan'dan sonra ikinci büyük petrol rezervine sahiptir. Şu açıktır ki, ABD şu ya da bu şekilde bu muazzam kaynaklar üzerinde denetimi yeniden kurmalıdır ve şu andaki durum kesinlikle ABD'ye rakipleri ile karşılaştırıldığında ayrıcalıklı bir erişim olanağı sunmamaktadır. Fransa ve Rusya şu anda bu konuda daha ileri konumdadırlar ve buna müsamaha gösterilemez. Onların hemen ardından, anladığım kadarıyla Irak petrolünü buraya getiren Dick Cheney gelmektedir, ama bu konuda bir bilgim yok.

Her neyse, Fransa ve Rusya ayrıcalıklı bir erişim olanağına sahip olamaz. ABD onlar üzerinde denetim kurmalıdır. Ve er ya da geç, bu denetimi kurmaya çalışacaktır. Fakat bu kolay olmayacak. Teknik zorluklar konusunda bir yığın tartışma yapılıyor, ama çok daha temel bir zorluk var. Irak'taki herhangi bir rejim değişikliği demokrasinin kıyısına bile uğramamalıdır ve bunun önemli bir nedeni var: Irak nüfusunun çoğunluğu Şii'dir ve bir rejim değişikliğinde söz hakkına sahip olurlarsa Irak'ı İran'a yaklaştıracırlar, ve bu ABD'nin istediği en son şeydir. Kürtler de bir çeşit özerklik için bastırabilirler ve buna müsaade edilemez. Bu Türkiye'yi deliye döndürür.

Dolayısıyla yeni rejim, bu her ne olacaksa, Sünni generaller tarafından askeri güç kullanarak ülkeyi yönetmelidir. CIA ve Dışişleri Bakanlığı'nın 1990'larda karşı tarafa geçen generallerle toplantılar

düzenlemesinin nedeni budur. Ne yazık ki favori isim General Kazraci toplantılara gelememiştir, çünkü Kürtlere karşı kimyasal silah kullanılan Halepçe katliamına karıştığı gerekçesiyle kovuşturma yürüten Danimarka'da tutuklu bulunmaktadır; bu nedenle gelememiştir; gerçekten çok istediğimiz bir adam olsa da.

Fakat bu, bir şekilde dayatmak istedikleri rejim biçimidir. Yine bunların hiçbirisi sır değildir, ve bir kez daha Thomas Friedman'a bunları açıkladığı için teşekkür etmeliyiz. Hatırlayacaksınız, 1991'de Körfez Savaşı'nın hemen ardından, ABD tabii ki bölge üzerinde tam bir denetime sahipken, güneyde büyük bir Şii isyanı patlak vermişti ve bu pekala canavarı tahtından edebilirdi; tabii eğer ABD Saddam'ın isyanı bastırmak için hava kuvvetlerine ait askeri helikopterleri ve uçakları kullanmasına izin vermeseydi. Gerçekte, bu sırada muhtemelen tüm savaş sırasında ölenlerden daha fazla insan, daha fazla sivil öldü.

Bütün bunlar, Fırtına General Norman Schwarzkopf koltuğunda oturup olan biteni seyrederken meydana geldi. Daha sonra Iraklıların kendini aldattığını, kendisinden helikopterleri kullanmak için izin istediklerinde onları kullanacaklarını gerçekten de anlamadığını söylemiştir. Yalancı yaratıklar olan "Iraklıların oyununa geldiğini" söylemiştir, dolayısıyla işin aslını farfetmemiştir, ve o başka tarafa bakarken Iraklılar direnişi bir şekilde bastırmışlardır.

Bu noktada herşey o kadar açık ki, basın bunu kamuoyuna yansıtmayı reddetmesi mümkün değil. Ve bunlar kamuoyuna aktarıldı. Bunu yapan o zaman *New York Times*'in baş diplomasi muhabiri Thomas Friedman'dı. Ona Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü demek daha doğru olur, çünkü Dışişleri Bakanlığı'ndan birisiyle bir yemek yersiniz ve o da size ne yazacağınızı söyler. Thomas Friedman ABD'nin tavrını iyi açıklayan bir köşe yazısı yazdı. Saddam'ın muhalefeti ezmesine izin vermemiz gerektiğini yazdı, ve bugün de geçerli olan şu açıklamalarda bulundu: Birleşik Devletler için "en iyi seçenek" Irak'ı Suudi Arabistan, Türkiye, ve tabii

ki ABD'nin desteği ile Saddam'ın yönettiği gibi yönetecek "demir yumruklu bir cuntadır." Bu seçeneklerin en iyisidir ve bir şekilde bunu sağlamaya çalışmalıyız. En iyisi Saddam Hüseyin'in başta bulunmamasıdır, çünkü bu biraz utanç vericidir, ama bir klon aynı işi görecektir ve amaçlamamız gereken budur. Ve bunu başarmak kolay değildir.

Dolayısıyla, tüm teknik sorunlar bir yana, bu böyle devam etmelidir. "Şer eksenini" deyimi bu terimi kullananların gözüyle daha çok bu anlama gelmektedir. Başkaları da bir şer eksenini görmektedir, ama bunların gördüğü başka bir şer eksenidir. Bu konuyu bitireceğim. Yarı resmi bir Mısır gazetesi olan *El-Ahram* bir-iki gün önce Şer Eksenini başlıklı uzun bir köşe yazısı yayımladı, ama bu makalede ABD-Türkiye-İsrail şer ekseninden bahsediyorlardı. Bu gerçekçi bir eksen. Şu kesin ki, yakın bir ittifak var; bu gizli bir ittifak değil, açık ve güçlü bir ittifak. Bu üçlünden ABD açık ki dünya gücüdür, İsrail ve Türkiye bölgedeki başlıca askeri güçlerdir ve az ya da çok ABD'nin deniz aşırı askeri üsleridirler. Uzun bir süredir bunlar Arap dünyasını, petrol üretim bölgelerini hedef alan bir ittifaka gittiler. Bu Nixon yönetiminin "işbaşındaki bölge jandarmaları"* dediği şeydir, karargahları Washington'da bulunmaktadır ve petrol üretim bölgelerindeki halkların denetiminden çıkmayacağından emin olmak için kurulmuşlardır.

Şah'ın İran'ını, hatırlayın, hâlâ iyiydi, henüz bir şer güç değildi, dolayısıyla bu sistemin bir parçasıydı. Bölgenin denetim altına alınma yönteminin bir parçası olarak İsrail, İran, Türkiye, ve Suudi Arabistan arasında, arka planda ABD'nin Britanya'nın da yardımı ile ipleri elinde tuttuğu bir ittifak vardı. Bu şer eksenini, İran 1953'de olduğu gibi yeniden şer güç olduğu için üyeliklerde küçük bir değişiklik olsa da, yerli yerinde durmaktadır. Bu da başkalarının gördüğü şer eksenidir. Ve hala aktiftir.

Son birkaç gündür ABD Türkiye'yi Afganistan'daki teröre karşı savaşta yer alacak askeri bir güç olması için ikna etmeye çalışı-

* local cops on the beat -y.h.n.

yor ve etmiş de görünüyor. Burada herkesin gözünden kaçıyor, ama bölgedeki herkes Türkiye'nin önde gelen bir terörist devlet, belki de dünyadaki en en kötü terörist devlet olduğunu biliyor. Türkiye'den yeni döndüm ve son on yıl içinde Türkiye'nin uyguladığı zulüm nedeniyle harap olan bölgeleri gördüm. Yine Türkiye dediğimde siz bundan ABD ve Türkiye'yi anlayın. Ziyaret ettiğim bölge, güneydoğudaki Kürt bölgeleri 1990'lardaki en büyük zulümün ve "etnik temizliğin" yapıldığı yerdir. Durum 1980'lerde yeterince kötüydü; Clinton yönetimi altında daha da kötü oldu. ABD silahların % 80'ini temin etti. Silah transferleri 1997 yılında tepe noktasına ulaştı. Yalnızca 1997 yılındaki silah transferi, 1984'de kontrgerilla seferberliği başlamadan önce ya da tüm soğuk savaş dönemi boyunca yapılandan daha fazlaydı. İki milyon göçmen, harap olmuş bir kırsal alan, onbinlerce ölü. Bu fatura NATO bombardımanından önce Kosova'da Miloseviç'e atfedilenlerden çok daha fazladır.

Doksanlı yıllar boyunca, Türkiye İsrail ve Mısır'dan sonra dünyada en fazla Amerikan silahı alan ülke olmuştur. Ve zulüm barbarlığın, işkencenin, ve terörün akla gelebilecek her türlü ile devam etmiştir. Fakat bunlar kendi kendine olmamıştır; bunu biz yaptık. Dolayısıyla tüm bunlar sessizlik içinde tarihin dışına itildi, ve bu örnekte takdir bile gördü. Dışişleri Bakanlığı ve *New York Times*'ın ön sayfalarında terörizm uzmanı olarak yazan Judith Miller tarafından Türkiye övüldü: Türkiye terörizm ile nasıl başa çıkılması gerektiği konusunda bir model oluşturunuyordu.

İşte burada, 1990'larda en önemli terörist zalimlikleri gerçekleştiren devlet, terörü ezmek konusunda bir model olduğu için övülüyor. Ve bu uluslararası terörizmdir, çünkü bunu biz yapıyoruz. Evet, bu oldukça normaldir, ve daha önce değindiğim üç düzey üzerine düşünmek önemlidir.

Batı Asya'yı zor günler bekliyor. Dünyanın karşı karşıya kaldığı muazzam tehlikeler var. Bu, dünyadaki başlıca enerji kaynaklarına nasıl yaklaşıldığıyla ilgilidir. Bu işin içinde bir çok etmen

var. Fakat en önemli etmen burada, ABD'de Bu iyi bir şey, en azından kötü sonuçları engellemek ve kurbanlara biraz olsun umut aşılayabilmeyi umit edenler için. Teşekkürler.

SORU-CEVAP BÖLÜMÜ

...

İsrail'de meydana gelen en önemli gelişmelerden biri, duyduğunuz gibi yedek subayların işgal altındaki topraklarda görev yapmayı reddetmesidir, bunların sayısı yüzleri bulmuştur. Bunun çok büyük bir etkisi vardır, ve çok cesur ve onurlu bir eylemdir. Ve bazıları burada olmak üzere, onlara destek veren gruplar var. Burada yayınlanmakta olan *Tikkun* dergisinin onlar için bir destek programı hazırladığından eminim; buna dikkat sarfetmenizi tavsiye ederim.

Bu dünyayı yeniden inşa etmek için genç insanlar ne yapabilirler? Biliyorsunuz, genç insanların yıllardan beri yapageldikleri şeyler var. Daha önce söz ettim, bu ülke 40 yıl önce olduğundan çok daha uygar. Bunun önemli nedenlerinden birisi Berkeley'de ve başka yerlerde genç insanların yaptıklarıdır, ve önemli bir etki yaratmıştır. Bundan söz ettim: devlet şiddetinin kullanılmasına engel olmak. Dünyanın büyük kesimi için hiç de önemsiz olmayan bir etkidir bu. Bu tek etki olmamıştır. 40 yıl önce, hiçbir feminist hareket, hiçbir çevreci hareket, hiçbir üçüncü dünya ile dayanışma hareketi, hiçbir kitlelesel nükleer-karşıtı hareket, hiçbir apartheid karşıtı hareket vs. yoktu.

Bütün bunlar büyük ölçüde o zamanlar genç olan insanların etkin katılımı ile gerçekleşti, ve yaşlandıklarında da katılıma devam ettiler; 1990'larda daha fazla genç insan katıldı. Dünyada yeni inisiyatifler var; örneğin terleme atölyeleri karşıtı hareket çoğunluğu sizin yaşlarınızdaki insanlar tarafından kuruldu. Saçma bir şekilde küreselleşme olarak adlandırılan şeye, favori gazetem *New York Times* tarafından serbest yatırım anlaşmaları olarak adlandırılan, ama bize serbest ticaret anlaşması

olduğu söylenen şeye karşı gelişen hareketlerde yer alanlar genelde genç insanlar; şu anda birçoğu burada. Gerçekte buna karşı büyük hareketler güneyde, Brezilya, Hindistan gibi yerlerde. Ama biz, yani Kuzey, pek çok genç insanla buna katıldık. Yapılabilecek şeyler sınırsız. Ve son birkaç yılda gözlerimizin önünde çok sayıda örnek meydana geldi.

Vatandaşlar olarak hakikati iktidara değil, halka söylememiz gerektiğini söylediniz. Her ikisini de yapmak gerekmiyor mu?

Bu, şiddet karşıtı arkadaşlarımla tek anlaşımadığım noktaya işaret ediyor. Tüm pratik etkinliklerde genelde onlarla anlaşıyorum, ama iktidara hakikati söyleme sloganına katılmıyorum. Her şeyden önce, iktidar hakikati zaten bilmektedir. Onu bizden duymak zorunda değil, bu büyük bir zaman kaybıdır. Dahası, yanlış dinleyici seçimidir. Hakikati iktidarı söküp parçalayacak, devirecek, gücünü sınırlayacak insanlara söylemelisiniz. Dahası, "hakikati söylemek" deyiminden hoşlanmıyorum. Hakikati bilmiyoruz, en azından ben bilmiyorum.

İktidarı devirmeyi misyon edinme isteğine sahip insanlarla birleşmeli, ve onları dinlemeliyiz. Genelde onlar bizden daha çok şeyi bilirler. Doğru etkinlikler gerçekleştirmek için onlarla birleşin. Yine de hakikati iktidara söylemeniz gerekir mi? Öyle düşünebilirsiniz, ama ben bunu anlamlı bulmuyorum. Bush'un etrafındaki insanlara zaten bildikleri şeyleri söylemek ilgimi çekmiyor.

Genç bir Afgan Amerikalı kadın arkadaşım var. Lisede okuyor. ABD'de yaşamını sürdürmek yerine bir derece elde edip Afganistan'a gitmeyi, Afgan çocuklarına ulaşmayı, ve onlara yardım etmeyi seçti. Ona ne önerebilirsiniz? Özelde, daha etkili olabilmesi ve bir kadın olarak kendini koruyabilmesi için ne yapabilir?

Sanıyorum bu konuda benden yüz defa daha bilgilidir, onu tanımasam da bunu söyleyebilirim. Dolayısıyla ona tavsiyede bulunmak istemem. Kendimize tavsiyede bulunmayı tercih ederim. Afganistan'a karşı bir sorumluluğumuz var. Birleşik Dev-

letler ve Rusya, bu iki ülke Afganistan'ı mahvettiler. Onlara yardımda bulunmak değil, tazminat ödememiz gerekir. Bunu yapacak onura sahip olabilmeliyiz. Ve kesinlikle terörist bir devlete, terörist bir devlete dönüştürdüğümüz bir devlete terörizmin üstesinden gelmesi için avantaj sağlamamalıyız, ki şu anda yaptığımız budur. Ve tabii ki onlara son iki aydır yaptığımız şeyleri de yapmamalıyız.

Fakat yapabileceğimiz çok şey var. Afganistan tazminat ödememiz gereken tek ülke değil, sadece bir tanesi. Bu genç Afgan kadınına yardımcı olmanın yolu, onun ve onun gibi başkalarının bizden ne gibi taleplerde bulunacaklarına bağlı olacaktır. Onların dediklerini yapmalıyız. Onlara söyleyecek bir şeyimiz yok.

ABD hükümetinin 11 Eylül saldırısını bildiği ama önceden planlanmış Afganistan saldırısını baskılaştırmak için meydana gelmesine izin verdiği iddiası hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bu yaygın bir görüş, internette defalarca okudum. Hiçbir şekilde akla uygun olmadığını düşünüyorum. Gerçekten ciddi ve inanılır kanıtlar ortaya konulmadığı sürece, bu görüşü ciddiye almayacağım, ve ben bu türden herhangi bir kanıta rastlamadım. Böyle bir şeyin olma ihtimali neredeyse hiç yok. Olan bitenler çok farklı. Tarihte buna benzer bir örnek bulmak neredeyse imkansız -belki Reichstag yangınıyla benzerlik kurulabilir. Fakat öyle olsa bile, bu son derece nadir ve aklın alamayacağı bir olay olurdu, ve bunu yapmak için hiçbir sebep olmazdı. Bana göre, bunu yapmak çılgınlık olurdu.

Eğer bunu araştırılmaya değer bir iddia olduğunu düşünüyorsanız, hiç durmayın ve araştırın. Fakat ben kişisel olarak bu iddiayı inanılır bulmadığım gibi, bir araştırma yapmak için yeterince ciddiye de alamıyorum.

Yakın zaman önce Afganistan'da Türk ordusuna barış gücü rolü verilmesi ile ilgili bir tartışma başladı. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

Türkler ABD politikasına sıkı sıkıya bağlı kalacaklar mı? Kesinlikle biz ne söylersek onu yapacaklar. Bir ülkeye silahlarının %80'ini vererseniz, onları zulüm ve baskı yapmakta desteklersiniz. Ve bu durumda tabii ki sizin söylediginizi dinlerler. Tam olarak İsrail'in geçen hafta yaptığı gibi. Aslında işin içyüzü tam olarak böyle değil. Daha önce de söylediğim gibi birkaç hafta önce Türkiye'deydim. Basında ve dış politika ile ilgilenen insanlar arasında tartışılan temel konulardan biri, iddia ettikleri üzere - bunu kanıtlayamıyorum - ABD'nin Irak'a yapılması planlanan saldırıda askeri güç olarak hizmet etmesi için, Türkiye'ye yoğun baskı uyguluyor olmasıydı. Bunun doğru olup olmadığından tam olarak emin değilim, ama doğru olabilir ve kesinlikle buna inanıyorlar.

Bundan hiç de hoşlanılmadığı kamuoyunda açık bir şekilde dile getiriliyor. Başbakan hayır, bunu yapmak istemiyoruz, dedi. Orada, Türkiye'de çatışmayı görebiliyorsunuz. Bir tarafta bundan yana olanlar var. ABD için bunu yaparlarsa bir uydu olarak davranmanın meyvelerini toplayacaklar. Burada özel bir hassasiyet var. Nüfusun önemli bir kesimi şöyle düşünüyor: Irak-Türkiye sınırı bizim sınırlarımız da dahil olmak üzere bir çok sınır gibi yapay bir sınır. Fetih sonucu çizilmiş. Gerçekte bu sınır Britanya tarafından çizilmiş, Kuzey Irak'taki petrol kaynakları üzerinde Türkiye'nin değil Britanya'nın denetim sahibi olmasını istemişler. Türkler bundan hiç de memnun değil. Gerçekte sınırın Irak tarafında yaşayan önemli bir Türk nüfusu var. Eğer bir şekilde Musul ve Kerkük'teki petrol kaynaklarını ele geçirebilirlerse bundan memnun olacaklar. Buraların bir nedenle kendilerine ait olduğunu düşünüyorlar. Dolayısıyla bu negatif yan.

Öte yandan bu bölgenin büyük bölümü Kürttür. Kendi Kürt nüfusları üzerinde, 1920'lerde cumhuriyet kurulduğundan itibaren, muazzam bir baskı uyguladılar. Bu baskı bizim sayemizde son 15 yıldır daha da arttı. Elllerinde daha büyük bir Kürt nüfus olsun istemiyorlar. Bundan kaygı duyuyorlar. Eğer Irak işgal edilirse burası Kürtler için bir mezbahaya dönebilir. Ne ola-

cağını kestirmek zor, ama Kürtler olası her türlü zalimliğe maruz kalabilirler. Bir Kürt ayaklanması olabilir ve sıkı askeri denetim altında olsalar bile, Türkiye'deki Kürt bölgelerinde bir patlama olabilir, ne olacağını hiçbir zaman tahmin edemezsiniz. Türkler bundan hiç de memnun değiller.

Öyleyse ABD politikasını izleyecekler mi? Çoğunlukla izleyecekler ama herkesin bir sınırı var. Britanya bile bazı noktalarda ABD politikalarını izlemeyebilir.

21 Mart 2002

TERÖR VE ADİL TEPKİ

11 Eylül terörizmin tarihsel kayıtlarına kesinlikle tayin edici bir an olarak geçecektir. Tüm dünyada zalimlikler insanlığa karşı işlenen ağır suçlar olarak lanetlendi, ve tüm devletlerin "dünyayı kötülerden temizlemek" için birlikte hareket etmeleri gerektiği ve "uygarlığın baştan çıkarılmış düşmanlarının" "barbarlığa geri dönmek için" yaydıkları "terörizm belasının" - özellikle de devlet destekli uluslararası terörizminin - müsamaha edilemeyecek bir musibet olduğu konusunda hemen hemen evrensel bir uzlaşma oluştu. Fakat ABD politik liderliğinin - George W. Bush, Ronald Reagan ve eski Dışişleri Bakanı George Schultz'un[1] - konuşmalarına verilen güçlü desteğin ardındaki yorumlar değişik biçinler aldı - hem terörist suçlara verilmesi gereken tepkiye ilişkin dar kapsamlı soru, hem de bu suçların doğasını belirlemeye ilişkin daha geniş kapsamlı sorular sözkonusu olduğunda.

Terörist suçların doğasını belirleme konusunda, ABD resmi kaynakları "terörizmi", "politik, dini ya da ideolojik nitelik taşıyan amaçlara ulaşmak için ... yıldırma, baskı ve korku aşılama yoluyla hesaplanmış şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdidi [2]" olarak tanımlamaktadır. Bu formülasyon bir çok sorunun yanıtını belirsiz kılmaktadır; bu sorular arasında "sömürgeci ve ırkçı rejimler ve yabancı işgal altında yaşayan halklar başta olmak üzere, Birleşmiş Milletler Şartı'nda belirlenmiş olan kendi kaderini belirleme, özgürlük ve bağımsızlık hakkın-

dan yoksun bırakılmış olan bir halkın bu hakkını" gerçekleştirmek için giriştiği eylemlerin meşru olup olmadığı da bulunmaktadır. Terörizm suçunun en şiddetli şekilde kınandığı 153-2 no'lu kararında [3] Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu türden eylemleri desteklediğini bildirmişti.

ABD ve İsrail, verdikleri hayır oylarına ilişkin yaptıkları açıklamada, az önce alıntı yaptığım ifadeye göndermede bulunuyordu. Bu ifadenin, ülke içindeki uygulamaları bir tarafa, yalnızca 1980-88 döneminde komşu ülkelerde 1,5 milyon'un üzerinde ölüden ve 60 milyar dolar zarardan sorumlu bir ABD müttefiki olan Güney Afrika rejimine karşı direnişi haklı göstermek amacı taşıdığını düşünüyorlardı. Ve direniş Nelson Mandela'nın Afrika Ulusal Kongresi (ANC) tarafından yürütülüyordu. 1988'deki bir Pentagon raporu ANC'yi "kötü bir şöhrete sahip terörist gruplardan biri" olarak tanımlamaktaydı. Oysa aynı rapor, önceki iki yıl içinde Mozambik'te 100.000 sivil öldürmüş olabileceğini bildirdiği halde, Güney Afrika yanlısı RENAMO'yu* yalnızca "yerli bir asi grup" olarak tanımlamaktaydı[4]. Aynı ifadelerin o zaman yirminci yılını doldurmakta olan İsrail askeri işgaline karşı direnişi haklı göstermek için kullanıldığı düşünülüyordu. İsrail, ABD'nin belirleyici önemdeki yardımı ve barışçıl bir çözüm için uzun süredir olmuş bulunan uluslararası uzlaşmanın önünü tıkayarak verdiği diplomatik destek sayesinde, işgal ettiği toprakları ilhak etmeye ve baskıcı uygulamalarına devam etmekteydi[5].

Tüm bu temel anlaşmazlıklara rağmen resmi ABD tanımı, bana eldeki amaçlar için yeterli görünüyor [6]. Bununla birlikte, anlaşmazlıkların, çeşitli perspektiflerden algılandığı şekliyle terörizmin doğasına ışık tuttuğunu belirtmeliyim.

Uygun tepkinin ne olduğu sorusuna geri dönelim. Bazıları te-

* RENAMO (Mozambik Ulusal Direnişi), 1976'da, Mozambik'te üslenen ve Rodezya'ya karşı savaşıyan gerillalarla savaşmak üzere Rodezya'nın istihbarat servislerince kuruldu. Güney Afrika tarafından FRELIMO'ya (Mozambik Kurtuluş Cephesi) karşı savaşması için geliştirildi. Mozambik'in yanı sıra Zimbabwe, Malawi, ve Zambiya'da sayısız sivil katliam, adam kaçırma, ve yakıp yıkma eylemi gerçekleştirdi. -y.h.11.

rörizm kötülüğünün "mutlak" olduğunu ve " mutlak bir karşı doktrini" hakkettiğini iddia etmektedirler [7]. Bu, Bush doktrini ile uyum içinde vahşi bir askeri saldırı anlamına gelmektedir. Bu doktrin, "terör çağına" ilişkin aynı akademik derleme içinde açık bir onayla aktarılmaktadır: "Eğer teröristleri barındırırsanız siz de teröristsiniz; eğer teröristlere yardım ve yataklık ederseniz siz de teröristsiniz ve terörist muamelesi göreceksiniz." Bu kitap Batı'da, ABD ve Britanya'nın gösterdiği tepkinin uygun ve "tartılmış" bir tepki olduğunu açıkça dile getiren görüşü yansıtmaktadır. Fakat eldeki deliller değerlendirildiğinde, bu konsensusun kapsamının sınırlı olduğu görülüyor. Bu konuya daha sonra geri döneceğiz.

Daha genel olarak kitlesel bombardımanın terörist suçlara, yani 11 Eylül suçlarına ya da daha kötülerine - ne yazık ki daha kötü suçlar işlenmiştir verilecek uygun tepki olduğu doktrinini kabul eden tek bir kişi bile bulmak zordur. Tabii böyle bir sonuca evrensellik ilkesini kabul ettiğimizde ulaşırız: eğer bir eylem başkaları için doğru (ya da yanlış) ise, bizim için de doğru (ya da yanlıştır). Başkalarına uyguladıkları standartları kendilerine de uygulamak gibi aslında kendilerine daha sıkı standartlar uygulamalıdır. Asgari bir ahlaki düzeye erişemeyenlerin, verilen tepkinin uygunluğu hakkında, ya da doğru ve yanlış hakkında, iyi ve kötü hakkında konuşurlarken ciddiye alınmaları mümkün değildir.

Burada, bahsettiğimiz şeyin önemini göstermek için, en aşırısı olmadığı halde, en azından uluslararası hukuka ve anlaşma yükümlülüklerine biraz olsun saygısı olanlar tarafından tartışmasız bir olgu olarak kabul edilen bir örneği ele alalım. ABD, Dünya Mahkemesi'nin Nikaragua'ya karşı "hukuk dışı güç kullanımı"nı sona erdirmesi ve önemli miktarda tazminat ödemesi yolundaki yönergesini reddedip bunun yerine uluslararası terörist suçları tırmandırmayı ve saldırıları savunmasız sivil hedeflere kadar genişletmeyi seçtiğinde, ve tüm devletleri uluslararası hukuku gözetmeye çağıran bir Güvenlik Konseyi kararını

veto edip, (birkaç uydu devletle birlikte) Genel Kurul'da benzer kararlara karşı oy kullandığında, hiç kimse Nikaragua'nın Washington'u bombalamasını desteklemezdi. ABD "diğer uluslar bizimle aynı fikirde değil" gerekçesiyle Dünya Mahkemesi'nin kararını reddetti. Öyleyse, belirli bir davada "Mahkemesi'nin bizi yargılama yetkisi olup olmadığını" ve neyin "esas olarak ABD'nin yerel yargılama yetkisinin alanına girdiğini belirleme hakkını saklı tutmalıyız"[8] - ki bu durumda, Nikaragua'ya karşı yapılan terörist saldırılar söz konusudur.

Bu arada, Washington politik bir çözüme ulaşma yolunda bölgesel çabaların altını oymaya devam etti, ve bunu yaparken yönetimin ılımlı kanadından George Schultz'un formüle ettiği doktrini takip etti: ABD [Nikaragua kanserini] kuvvet kullanarak "kesip atmalıdır". Schultz, "denklemdaki kuvvet bileşenini ihmal ederek dışarıdan arabuluculuk, Birleşmiş Milletler, Adalet Divanı gibi ütopyacı yasal yolları" savunanlara küçümseyerek bakmıştı. "Pazarlık masasına gücün gölgesi düşürülmediği takdirde, müzakerelerin teslim olmanın kibar bir şekilde ifade edilmesinden başka bir şey olmadığını" açıklamıştı. Orta Amerika'daki devletlerin başkanları 1987'de ABD'nin şiddetli itirazlarına rağmen bir barış planı üzerinde anlaştıklarında, ABD Schultz doktrinine bağlı kalmayı sürdürdü: bu plan Esquipulas Anlaşmaları olarak bilinmektedir. Anlaşmalar, bölgedeki bütün ülkelerin uluslararası gözetim altında demokrasi ve insan haklarında gelişme kaydetmesini öngörüyor, ve bu planın "vazgeçilmez ögesinin" ABD'nin Nikaragua'ya karşı giriştiği saldırılara son vermesi olduğunu vurguluyordu. Washington buna saldırıyı tırmandırarak ve terörist güçlere malzeme sağlayan CIA uçuşlarının sayısını üç katına çıkararak yanıt verdi. Kendisini Anlaşmalar'dan muaf tutarak fiili olarak anlaşmaların altını oyan Washington, uydu rejimler için de aynı şeyi yapmaya yöneldi. Böylece, vardığı sonuçların kabul edilemez olduğu gerekçesiyle Uluslararası Doğrulama Komisyonu'nu* dağıtmak

* CIVS: International Verification Commission -y.h.n.

için gücün gölgesini değil bizzat kendisini kullandı ve uydu rejimlerin terörist zalimliklere devam etmeleri için serbestçe hareket etmelerini sağlayacak şekilde Anlaşmalar'ın gözden geçirilmesini başardı. Uydu devletlerin uyguladığı terörist zalimlikler, ABD'nin Nikaragua'ya karşı giriştiği, geride onbinlerce ölü bıraktığı ve ülkeyi belki de bir daha toparlanamayacak derecede yerle bir ettiği yıkıcı savaşı kat be kat aşmıştır. ABD, yine Schultz doktrinine bağlı kalarak, Nikaragua hükümetine karşı ciddi tehditlerde bulundu ve Uluslararası Adalet Divanı tarafından saptanan tazminat hakkından vazgeçmeye zorladı.[9]

Terörizm için, resmi ya da akademik olarak tanımlandığı şekliyle daha açık bir örnek bulunamaz: "açıkça ayırım gözetmeden şiddet uygulayarak" mevcut rejimin sözde kendi otoritesi altındaki insanları koruyamadığını göstermeyi, böylece yalnızca "endişe yaratmakla kalmayıp insanların toplumun kurulu düzenini oluşturan ilişkilerden geri durmasını sağlamayı" amaçlayan operasyonlar.[10] Bu yıllarda meydana gelen Orta Amerika'nın başka yerlerindeki devlet terörizmi de, ABD'nin belirleyici rolü ve bazen açık yüreklilikle açıklanan amaçları gözönüne alındığında, uluslararası terörizm olarak kabul edilmelidir. Örneğin, Latin Amerikalı subayları eğiten ve "Kurtuluş Teolojisinin... ABD ordusu yardımıyla yenilmiş olmasından" gurur duyan Amerikalılar Okulu.[11]

Bu argümandan yeterince açık bir şekilde şu sonucun çıktığı görülüyor: bu uluslararası terörist suçlara karşılık olarak Washington'un bombalanmasını savunanlar (yani hiç kimse) terörist zalimliklere tepki gösterilirken "mutlak bir karşı doktrini" kabul edebilir ya da kitlesel bombardımanın bu zalimliklere karşı uygun ve "tartılmış" bir tepki olduğunu ileri sürebilir.

ABD ve Britanya'nın Afganistan'ı bombalamasını haklı göstermek için öne sürülen yasal argümanların bazılarını ele alalım. Burada, bunların gerçeğe uygun olup olmadıklarıyla değil, tek tip standartlar ilkesi korunduğu takdirde yol açacağı sonuçlarla

ilgilieniyorum. Christopher Greenwood, ABD'nin "ölüm ve yıkıma neden olanlara ... ya da ölüm ve yıkım tehditi oluşturanlara karşı kendini koruma" hakkı olduğunu iddia ediyor ve bunu yaparken de aslında Nikaragua davasında Adalet Divanı kararına işaret ediyor. Zikrettiği paragraf, çok açık bir şekilde ABD'nin Taliban ya da El-Kaide'ye karşı savaşından ziyade Nikaragua'ya karşı yürüttüğü savaşa uygun düşüyor. Dolayısıyla, eğer bu paragraf ABD'nin Afganistan'ı bombalamasını ve karadan saldırısını haklı göstermek için kullanılacaksa, o zaman Nikaragua'nın ABD'ye karşı çok daha ciddi saldırılara girişmeye hak kazanması gerekir. Başka bir saygın uluslararası hukuk profesörü Thomas Frank, ABD ve Britanya'nın giriştiği savaşı şu temelde desteklemektedir: "bir devlet kendi topraklarının başka bir devlete zarar verilmesi için kullanılmasına izin verdiği takdirde bunun sonuçlarından sorumludur." [12] Bu oldukça adil bir ilke ve Nikaragua, Küba, ve bazıları son derecede vahim olan başka birçok örnek söz konusu olduğunda, kesinlikle ABD için de geçerli.

Söylemeye gerek bile yok: bu örneklerin hiçbirinde, devam eden "ölüm ve yıkım" eylemlerine karşı - yalnızca "tehditlere" değil şiddet kullanılmasına müsamaha gösterilmesi asla izin verilmezdi.

Aym şey terörist zalimliklere karşı gösterilecek uygun tepkiye ilişkin daha incelikli öneriler için de geçerlidir. Askeri tarihçi Michael Howard "Birleşmiş Milletler himayesinde yürütülecek bir polis operasyonu ile suç komplosu üyelerinin yakalanmalarını ve adil bir şekilde yargılanacakları, suçlu görüldükleri takdirde gereken cezaya çarptırılacakları uluslararası bir mahkemeye çıkartılmalarını" önermektedir. Oldukça makul, bununla birlikte, önerinin evrensel olarak uygulanması gerektiği fikrini düşünmek mümkün değil. Harvard Üniversitesi İnsan Hakları Politikası Merkezi müdürü şunu iddia etmektedir: "Terör eylemlerine verilecek tek sorumlu tepki, dürüst bir polisiye çalışma yapılması ve mahkemelerde dava açılmasıdır. Bu sürecin, adalet önüne getirilemeyen ve getirilemeyecek olanlara karşı kararlı, hedefine odaklanmış, ve sürekli bir askeri güç kullanı-

mı ile desteklenmesi gerekir." [13] Howard'ın uluslararası gözetime ilişkin öne sürdüğü şartları eklersek ve güce ancak hukuki yollar tüketildikten sonra başvurulursa, bu da tamamen akla uygun görünüyor. Bu durumda öneri 11 Eylül'e uygulanamaz (ABD kanıt sunmayı reddetti ve şüphelilerin teslim edilmesine ilişkin tereddütlü önerileri elinin tersiyle geri çevirdi), ama öneri çok açık olarak Nikaragua'ya uygulanabilir.

Başka örneklerle de uygulanabilir. Haiti örneğini alalım. Haiti, ABD'nin gizlice desteklediği askeri cunta döneminde (daha öncesinden hiç bahsetmiyoruz bile), binlerce kişinin ölümünden sorumlu olan kuvvetleri yöneten Emmanuel Constant'ın sınır dışı edilmesi için tekrar tekrar çağrıda bulunurken yığınla delil sundu. ABD bu çağrıları duymazdan geldi; muhtemelen sınır dışı edildiğinde Constant'ın açığa vuracağı gerçeklerden kaygılanıyordu. Haiti en son çağrısını, ABD Taliban rejiminin Bin Ladin'i teslim etmesini talep ettiği 30 Eylül 2001'de yaptı. [14] Bu çekişme da, asgari ahlaki standartların şiddetle reddedilmesi gerektiği şeklindeki uzlaşmaya uygun bir şekilde görmezden gelindi.

"Sorumlu tepki" meselesine geri dönecek olursak, bu tepkinin açıkça uygulanabilir olduğu durumlarda hayata geçirilmesi için yapılacak bir çağrı yalnızca öfke ve küçümsemeye yol açacaktır.

Bazıları ABD'nin Afganistan savaşını haklı çıkarmak için daha genel ilkeler formüle etti. İki Oxford'lu akademisyen bir "orantılılık" ilkesi önermektedir: "Tepkinin boyutu, saldırının saldırıya uğrayan toplumun temel değerlerini hangi boyutta hedef almış olmasıyla belirlenecektir". ABD örneğinde, "Batı'dan çok farklı ahlaki değerlere sahip olan ... saldırganlar" tarafından "kişinin kendi durumunu çoğulcu bir toplumda pazar ekonomisi yoluyla iyileştirilmesi özgürlüğüne" 11 Eylül'de acımasızca saldırılmıştır. "Afganistan saldırganıdan yana çıkan bir devlet olduğu", ve ABD'nin şüphelilerin teslim edilmesi taleplerini geri çevirdiği için "Birleşik Devletler ve müttefikleri, değerlerin hangi boyutta hedef alındı-

ğ1 ilkesine uygun olarak Taliban hükümetine karşı geçerli nedenlerle ve ahlaki bir haklılık1a güç kullanabilir."[15].

Evrensellik varsayımıyla, Haiti ve Nikaragua'nın ABD hükümetine karşı "geçerli nedenler ve ahlaki bir haklılık1a" çok daha büyük bir güç kullanabileceğı sonucuna varırız. Üstelik vardığımız sonuç bu iki örneğın çok daha ötesine geçer. Bu örneklere, çok daha ciddi boyuttakiler ve El-Şifa ilaç fabrikasının 1998'de Clinton tarafından bombalanmasında olduğı gibi Batılı devlet terörünün küçük maceraları dahildir. Alman büyükelçisine ve diğeri itibarlı kaynaklara göre, bu bombalama "onbinlerce" ölüme yol açmıştır ve bu kaynakların ulaştığı sonuçlar bilgili gözlemcilerin ilk elde yaptığı değerlendirmelerle tutarlıdır.[16] O halde orantılılık ilkesi Sudan'ın misilleme olarak yoğun bir terör kampanyası yürütmek için her türlü hakka sahip olmasını gerektirir. Şu görüşü benimsersek vardığımız sonuç daha da güçlenecektir: "imparatorluğın" bu eyleminin Sudan'ın "ekonomisi ve toplumu üzerinde korkunç sonuçları" olmuştur, öyle ki bu zulüm 11 Eylül suçlarından çok daha beterdir - 11 Eylül suçları da yeterince korkunçtu, ama bu tür sonuçlara yol açmadı.[17]

Sudan'ın bombalanması ile ilgili yorumların çoğı fabrikanın kimyasal silah üretip üretmediğı sorusu üzerinde durmaktadır; doğru ya da yanlış, bunun "saldırının saldırıya uğrayan toplumun temel değerlerini hangi boyutta hedef almasıyla" bir ilgisi yoktur, zira Sudan'ın temel değeri insanların hayatta kalabilmesidir. Başka yorumlar ise Sudan'da insanların kasten öldürölmediğine işaret etmektedir - haklı olarak mahkum ettiğimiz zalimliklerin çoğunda olduğı gibi. Bu örnekte, muhtemel insan kayıplarının ABD'li planlamacılar tarafından hesaplandığından kuşku duyamayız. Bu eylemler, ancak Afrikalıların yaşamları "hiçbir değer" taşımayan "şeyler" olduğı yolundaki Hegelyen varsayımına dayanarak mazur görülebilir. Bu tavır pratikle uygunluk içindedir ve kurbanların da gözünden kaçmamaktadır. Bu durumda, kurbanlar da "Batı'nın ahlaki değerleri" hakkında kendi sonuçlarını çıkartabilirler.

Yale'de yayınlanan kitaba katkıda bulunanlardan biri (Charles Hill) 11 Eylül'ün "teröre karşı ikinci savaş" açtığının farkına varmış. İlk 20 yıl önce yönetime geldiğinde Reagan tarafından daha önce değindiğimiz retorikle ilan edilmişti. Hill, bu savaşı "kazandık" diye muzaffer bir edayla yazıyor; fakat terörist canavarın yaralandığını, ama ölmediğini söylüyor. [18] İlk "terör çağı" on yıl boyunca özellikle Orta Amerika'da, fakat aynı zamanda Ortadoğu'da da uluslararası ilişkilerin temel meselesiydi. Editörler, terörü 1985'de Ortadoğu'daki en önemli haber olarak seçmişler, diğer yıllarda da üst sıralara yerleştirmişler.

İlk evreye ve bugün bunun nasıl yansıtıldığına bakarak teröre karşı mevcut savaş hakkında çok şey öğrenebiliriz. Önde gelen uzman bir akademisyen 1980'leri "devlet terörizmi" yılları, "devletlerin, özellikle de Libya ve İran'ın sürekli terörizme bulaştığı ya da 'sponsorluk' yaptığı" yıllar olarak tanımlamaktadır. ABD "terörizme karşı 'proaktif*' bir duruş" benimseyerek yalnızca tepki vermiştir. Diğer yazarlar "kazanmamızı" sağlamış olan yöntemleri tavsiye etmektedir: Adalet Divanı ve Güvenlik Konseyi (eksi veto) tarafından ABD'nin kınanmasına yol açan operasyonlar "Taliban rejiminin muhaliflerine, özellikle de Kuzey İttifakı'na sağlanacak Nikaragua benzeri destek" için birer modeldir. Bu konuda önde gelen tarihçilerden birisi Usama Bin Ladin'in terörizminin derin köklerini Güney Vietnam'da bulmaktadır: burada "modern teknoloji ile donatılmış Amerikan Goliat'ına** karşı Vietkong terörünün etkinliği Batı'nın ana vatanının da kolayca saldırılabilir olduğu yolundaki umutları beslemiştir." [19]

Bu analizler, geleneğe bağlı kalarak, ABD'yi başkalarının; (Güney Vietnam'da) Vietnamlıların, (Nikaragua'da) Nikaragualıların, Libya'lılar ve İranlıların - eğer bunlar ABD'nin elinden biraz acı çektilerse bile bu görmezden gelinmiştir - ve dünya çapındaki diğer anti-Amerikan güçlerin teröründen kendini korumaya çalışan iyi huylu bir kurban olarak resmetmektedir.

* Gelecekte olup bitecekler karşısında önceden harekete geçen. -y.h.n.

** Eski Ahit'te, İsrailoğullarından Davud'un yenilgiye uğrattığı Filistinli dev. - y.h.n.

Herkese dünyayı bu şekilde gördüğünü söyleyemeyiz. Bakılması gereken ilk yer uluslararası terörizm konusunda dikkate değer bir deneyimi olan Latin Amerika'dır. 11 Eylül suçları şiddetle kınandı, ama bu kınamayla birlikte genellikle kendi deneyimlerini de hatırladılar. Managua'daki Cizvit Üniversitesinin araştırma dergisinde yazdığı gibi, 11 Eylül katliamları bir "Kıyamet Günü" olarak tanımlanabilir. Fakat Nikaragua ABD saldırısı altında "acı verici bir şekilde, yavaş yavaş kendi Kıyamet Günü'nü yaşadı, ve şimdi Kıyamet sonrası kederli dönemin içine gömülmüş durumda." Diğer ülkeler de, 1960'ların başından beri kıtayı silip süpüren ve çoğunlukla ipleri Washington'un elinde olan devlet terörü altında çok daha kötüsünü yaşadılar. Panamalı bir gazeteci 11 Eylül'ün genel olarak mahkum edildiği görüşleri paylaştı. Fakat baba Bush Aralık 1989'da, emirlere itaat etmeyen ve CIA'den maaş alırken işlediği suçlar nedeniyle sonradan Florida'da ömür boyu hapse çarptırılan bir eşkiyayı kaçırmak için giriştiği Haklı Dava Operasyonu'nda Chorillo mahallesini bombalattığında belki de binlerce fakir insanın öldüğünü hatırlatmaktadır (bu Batı'nın suçlarından biridir, dolayısıyla incelenmemiştir). Uruguaylı yazar Eduardo Galeano, ABD'nin terörizme karşı olduğunu iddia ettiğini, ama dünya çapında "Endonezya'da, Kamboçya'da, İran'da, Güney Afrika'da... ve Condor Planı'nın* yol açtığı kirli savaşı yaşayan Latin Amerika ülkelerinde" aslında terörizmi desteklediğini söylemektedir. Condor Planı ABD desteğiyle bir terör dönemi yaratan Güney Amerika diktatörler tarafından uygulamaya konulmuştu.[20]

Gözlemler "teröre karşı ilk savaşın" ikinci odağı olan Batı Asya'yı da kapsamaktadır. Zalimliklerin en kötüsü, İsrail'in 1982'de, 20.000 kişinin ölümüne yol açtığı ve Beyrut da dahil ülkenin büyük bölümünü harabeye çevirdiği Lübnan'ı işgali sırasında yaşandı. 1993 ve 1996'da canice ve büyük yıkıma yol açan Rabin-Peres işgalleri gibi, 1982 işgalinin de öz savunma ile alakası yok-

* ABD'nin Vietnam'da uğradığı askeri yenilginin ardından, Latin Amerika'daki muhalefetin bastırılması için hazırlanan plan. Condor Planı Baba Bush'un CIA'nın başkanı olduğu 1975 yılında hazırlandı. Plan, Şili istihbarat servisi ve Miami'deki Kübalı teröristlerle koordineli yürütülen, yasadışı örtülü operasyonları ve ölüm mangalarının eylemlerini içeriyordu. Halihazırda uygulaması devam etmektedir.

tu. Genelkurmay Başkanı Rafael ("Rafal") Eitan işgalin amacının "bizimle İsrail Toprağı hakkında görüşmeler yapmaya aday olan FKÖ'yü ortadan kaldırmak"[21] olduğunu açıkladığında aslında pek çok kişi tarafından paylaşılan bir anlayışı ifade etmişti. Bu anlayış, resmi olarak tanımlandığı şekliyle, terörün ders kitaplarına geçmesi gereken bir örneğidir. Ortadoğu muhabiri James Bennet şöyle yazıyor: amaç "dost bir rejim kurmak ve Bay Arafat'ın Filistin Kutuluş Örgütü'nü yok etmektir". "Teoriye göre bu, Filistinlilerin Batı Şeria ve Gazze Şeridinde İsrail otoritesini kabul etmeye ikna edilmelerine yardımcı olacaktı." [22] Bu haber, İsrail'de bir zamanlar sıkça aktarılan, ve ABD'de daha önce yalnızca muhalif yazında rastlanabilecek olguların ana-akım medya tarafından belki de ilk defa kabul edilmesi idi.

Bu operasyonlar Reagan ve Clinton yönetimlerinin çok önemli askeri ve diplomatik destekleri sayesinde yürütüldü, dolayısıyla uluslararası terörizm sınıfına girerler. ABD 1980'lerde bölgede başka terör eylemlerine de doğrudan karıştı. Bunlar arasında, terörist olayların zirveye çıktığı yıl olan 1985'deki en aşırı terörist zalimlikler de vardır: Beyrut'ta 80 kişinin ölümüne ve 250 kişinin yaralanmasına yol açan, arabayla yapılan bombalama; Şimon Peres'in 75 kişinin ölümüne neden olan Tunus'u bombalatması. Bu son terörist eylem, ABD'nin desteğiyle hızla gerçekleştirilebilmiş ve Dışişleri Bakanı Schultz tarafından övülmüştü. BM Güvenlik Konseyi tarafından ise (ABD'nin çekimser kalmasıyla) oybirliği ile "silahlı saldırı eylemi" olarak nitelendirilip kınanmıştı. Yine Peres döneminde, bölgeye aşına olan Batılı bir diplomatın sözleriyle "hesaplanmış şiddet ve keyfi cinayetlerde" yeni bir boyuta ulaşan, Lübnan'daki "terörist köylülere" karşı yürütülen "Demir Yumruk" operasyonu - bu operasyon basından büyük destek görmüştü. [23] Bunların hepsi, eğer daha ciddi savaş suçları değilse bile, uluslararası terörizm eylemleridir.

Terörizm ile ilgili gazetecilikte ve akademik çalışmalarda, 1985'in Ortadoğu'da terörizmin zirveye ulaştığı yıl olduğu kabul

edilir, ama bunun nedeni sözünü ettiğimiz olaylar değil, daha ziyade her birinde de kurbanların Amerikalı olduğu, birer kişinin ölümüyle sonuçlanan iki terörist katliamının yapılmış olmasıdır.[24] Kurbanların yaşananları kolayca unutmalarını beklemek yanlıştır.

Çok yakın tarihte olan bitenler daha da önem kazanmaktadır, çünkü yeniden ilan edilen "teröre karşı savaşın" önde gelen isimleri önceki savaşta da önemli roller oynamıştı. Savaşın mevcut evresinin diplomatik ayağı John Negroponte tarafından yönetilmektedir. Bu şahıs Reagan döneminde Honduras büyükelçisiydi ve Honduras, ABD hükümetinin Adalet Divanı tarafından mahkum edilmesine yol açan terörist zalimliklerin ve Orta Amerika'daki diğer ülkelerde yürütülen ABD destekli devlet terörünün üssü konumundaydı. Çoğu Negroponte'nin gözetiminde yürütülen bu faaliyetler, "Regan yıllarının Orta Amerika için İspanyol fethinden bu yana en kötü on yıl olmasına yol açtı."[25] Yeni dönemde savaşın askeri ayağı ise, Ortadoğu'da ABD hükümeti tarafından başlatılan veya desteklenen en kötü terörist zalimliklerin gerçekleştiği yıllarda Reagan'ın Ortadoğu özel temsilciliğini yapan Donald Rumsfeld tarafından yönetilmektedir.

Bu zalimliklerin şiddetinin sonraki yıllarda da dinmemiş olması son derece öğreticidir. Daha özel olarak, Washington'un İsrail-Arap çatışmasında "terörü arttırmak" için yaptığı katkılar devam etmektedir. Bu "terörü arttırmak" tabiri Başkan Bush'undur ve geleneğe uygun olarak, başkalarının terörizmine uygulanmak için ortaya atılmıştı. Bu gelenekten hareketle, yine oldukça önemli bazı örnekler bulabiliriz. Terörü artırmanın basit bir yolu teröre katılmaktır. Örneğin, ABD'nin sonuçlarını gayet iyi bilerek düzenli bir şekilde yaptığı gibi, sivil yerleşimlere saldırmak ve suikastlar gerçekleştirmek için helikopterler göndermektir. Bir diğeri, şiddeti azaltmak üzere uluslararası gözlemcilerin gönderilmesini engellemektir. ABD 14 Aralık 2001'de, bu yöndeki bir BM Güvenlik Konseyi kararını veto ederek bildiğinden şaşmadı. Basın, Arafat'ın Bin Ladin ya da

Saddam Hüseyin'le neredeyse aynı konuma düşürüldüğünü anlatırken, Başkan Bush'un "Filistinlilerin son dakikada tutumlarını sertleştirip ... bir BM Güvenlik Konseyi kararı gereğince Filistin bölgelerine uluslararası gözlemciler yerleştirilmesini istemesi yüzünden çok kızdığını" bildirmektedir. Yani Bush, Arafat'ın, dünyanın geri kalanının terörü azaltmak için bazı araçlar talep etmesine katılmasına kızmıştı. [26]

Gözlemcilerin veto edilmesinde on gün önce, ABD Cenevre'de, Cenevre Sözleşmesi'nin 4. maddesinin işgal altındaki topraklarda uygulanabilirliğini onaylayan bir uluslararası konferansı boykot etmiş, böylece bu girişimin de altını oymuştu. Bu madde ile işgal altındaki topraklarda ABD-İsrail eylemlerinin çoğu savaş suçları olarak değerlendirilecek, böylece çok sayıdaki "ciddi ihlaller", ciddi savaş suçları olarak ele alınacaktı. Bu suçlar arasında ABD tarafından finanse edilen İsrail yerleşim birimleri ile "kasıtlı öldürme, işkence, yasadışı sınır dışı etme, adil ve düzenli yargılanma hakkından kasıtlı olarak mahrum etme, mülklerin yaygın bir şekilde imha edilmesi ve kanunsuz şekilde ve hiçbir sebebe dayanmadan mülklere el konulması yer almaktadır. "[27]

Daha önce işgal altındaki Avrupa'da Nazi'lerin işlediği suçları cezalandırmak için oluşturulan Cenevre Sözleşmesi, uluslararası insani hukukun temel ilkelerinden birini oluşturur. Bu konvansiyonun İsrail işgali altındaki topraklarda uygulanması gerektiği çeşitli defalar onaylanmıştır: ABD'nin BM nezdindeki büyükelçisi George Bush tarafından (Eylül 1971'de); ve Güvenlik Konseyi kararları tarafından: oybirliği ile kabul edilen ve ABD destekli İsrail uygulamalarını Sözleşme'nin "apaçık ihlalleri" olarak değerlendirip kınayan 465 nolu kararla (1980'de); İsrail'e yine o zamanlar pervasızca ihlal etmekle olduğu "Cenevre Sözleşmesi'nin 4. maddesi gereğince yüklendiği sorumluluklara titizlikle uyması" çağrısı yapan, ve ABD'nin çekimser kalmasıyla 14-0 kabul edilen 1322 nolu kararla (Ekim 2000'de). Bu ciddi anlaşma, Sözleşmenin büyük taraflarını - ABD ve Av-

rupalı güçler - kendi liderlikleri de dahil, bu türden suçlardan sorumlu olanları yakalama ve yargılama yükümlülüğü altına sokmaktadır. Bu görevi üstlenmeyi reddetmeye devam ederek terörü doğrudan ve önemli ölçüde artırmaktadırlar.

ABD-İsrail-Arap çatışması bizi konumuzun dışına götürür. Şimdi biraz daha kuzeye, "devlet terörünün" kitlesel ölçekte uygulandığı başka bir bölgeye, Türkiye'ye bakalım. Bu terimi, 1994'deki yaygın zalimliklere değinirken kullanan İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanı'ndan ve sosyolog İsmail Beşikçi'den ödünç alıyorum. İsmail Beşikçi Türkiye'nin Kürtlere uyguladığı baskıyı aktardığı için 15 yıl hapis yatıp çıktıktan sonra, şimdi de *Ortadoğu'da Devlet Terörü* adlı kitabı nedeniyle hapse geri döndü[28] 11 Eylül olaylarından birkaç ay sonra Kürtlerin gayriresmi başkenti Diyarbakır'ı ziyaret ettiğim sırada, bazı sonuçları ilk elden görme fırsatı buldum. Her yerde olduğu gibi 11 Eylül suçları şiddetle kınanmaktaydı; ama hiç kimse, kendilerine "dünyayı kötülerden temizlemek" görevi biçenlerin ve bunların yerel ajanlarının giriştiği vahşi saldırı nedeniyle halkın çektiği acıları unutmamıştı. İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı ve diğer örgütler 1994 yılına kadar 2 milyon kişinin yakıp yıkılan kırsal alandan sürüldüğünü tahmin etmektedir; daha sonraki yıllarda bu sayı daha da artmıştır. Bu sürgün, uluslararası insan hakları raporlarında azap verici ayrıntılarıyla anlatılan zalimane işkence ve terörle yürütüldü; ama bu bilgiler faturayı ödeyenlerden gizli tutuldu. Onbinlerce kişi öldürüldü. Geriye kalanlar - ki cesaretleri tarif edilemez - Kürtçe müzik çaldığı için radyo istasyonlarının kapatıldığı, gazetecilerin hapsedildiği, anadillerinde seçmeli ders isteyen dilekçeler verdikleri için öğrencilerin tutuklandığı ve işkence gördüğü, çocukların her yerde karşınıza çıkan güvenlik güçleri tarafından Kürt ulusal renklerini taşıyan giysiler giydikleri için yakalandıkları takdirde ciddi cezalara çarptırılabilirdi, benim ziyaretimden kısa bir süre sonra insan hakları derneğinin yöneticisi saygın bir avukatın Yeni Yıl Kutlamaları için neredeyse aynı Türkçe yazım (Nevruz) yerine Kürtçe yazımı (New-

roz) kullandığı için suçlandığı bir zindanda yaşamaktadırlar.

Bu eylemler devlet destekli uluslararası terörizm kategorisine girer. ABD silahların %80'ini temin etti; silah transferleri 1997'de tepe noktasına ulaştı, ve 1984'de "terör-karşıtı" kampanya başlamadan önceki tüm Soğuk Savaş dönemi boyunca yapılan silah transferlerini aştı. Batı yarıkürede devlet terörünün önde gelen uygulayıcısı Kolombiya 1999'da meşaleyi devralana kadar, Türkiye tüm dünyada ABD'den silah alan ülkeler arasında birinci sıraya yerleşti.[29]

Devlet terörü aym zamanda sessiz kalarak ve sorumluluktan kaçarak "artırılır". Bu başarının, kendilerini dar çıkarlar yerine "ilkeler ve değerlere" adanmış liderlerin rehberliğinde, ABD dış politikasının "azizlere özgü bir nurla" "soylu bir evreye" girdiği tekrarlanıp durulan benzeri görülmemiş bir kendi kendini kutlama döneminde gerçekleşmiş olması özellikle dikkat çekicidir.[30] Bu yeni azizliğin kanıtı NATO sınırları civarında işlenen suçlara hoşgörü göstermemeleridir - ama NATO sınırları içinde işlenen çok daha kötü suçlara (bunlar NATO bombalarına tepki olarak işlenen suçlar değildir) müsamaha göstermekle kalmamış, yorum yapmadan coşkuyla bu suçlara iştirak etmişlerdir.

ABD destekli Türk devlet terörünün tam bir suskunlukla geçiştirildiğini söylemek yanlış olur. Washington'un "terörizm ile mücadele çabalarına" ilişkin Dışişleri Bakanlığı Raporu, terörle mücadele konusundaki saygın meslektaşları Cezayir ve İspanya'nın yanı sıra, "olumlu tecrübeleri" nedeniyle Türkiye'ye ayrı bir önem atfetti. Bu haber, *New York Times*'in ilk sayfasında gazetenin terörizm uzmanı tarafından yorumsuz bir şekilde aktarıldı. Önde gelen bir uluslararası ilişkiler dergisinde büyükelçi Robert Pearson, Güneydoğu'da Kürtlere karşı yürütülen "terör karşıtı kampanya" sırasında "silahlı kuvvetlerinin gösterdiği yetenekler" nedeniyle, ABD'nin dünya çapında terörizmi ortadan kaldırma çabasında Türkiye'den "daha iyi bir dost ve müttefik bulamayacağını" bildirmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin

Clinton yıllarındaki zalimlikleri için ihtiyaç duyduğu desteği sağlamaya gönüllü tek ülke olduğu için ABD'ye özel teşekkürlerini sunarak George Bush tarafından ilan edilen "teröre karşı savaşa" bu kadar şevkle katılması "kesinlikle sürpriz değildir". Bu destek, "kazandığımız için" daha küçük ölçekte de olsa bugün de devam etmektedir. ABD şimdi başarılarına karşılık bir ödül olarak, daha öteye geçmese de Kabil'de "teröre karşı" savaşması amacıyla kara birlikleri konuşlandırması için Türkiye'yi finanse ediyor.[31]

Bu şekilde, tüyler ürpertici devlet destekli uluslararası terörizm yalnızca görmezden gelinmedi, ayn zamanda övüldü. Bu da " bir sürpriz değildir". Her şey bir yana, 1995'de Clinton yönetimi 20. yüzyılın en berbat katillerinden ve işkencecilerinden biri olan General Suharto'yu "bizim adamımız" diyerek bağrına basmamış mıydı? 30 yıl önce iktidara geldiğinde, çoğunluğu topraksız köylü olan yüzbinlerce insanın "müthiş kitlesel katliamcısının" yaptıkları doğru bir şekilde aktarıldı ve sınırsız bir heyacan ve büyük bir coşkuyla övüldü. Nikaragua sonunda ABD terörüne boyun eğdiğinde ve seçimlerde oyunu doğru yönde kullandığında, gazete başlıkları ABD'nin "Adil Oyunda Kazandığı Bu Zaferde" "Neşe İçinde Birleştiğini" duyurdu. Örnekler kolaylıkla çoğaltılabilir. İçinde yaşadığımız dönem, uluslararası terörizme dair kayıtlar ve faillerin gösterdiği tepkiler açısından herhangi bir değişikliğe yol açmadı.

Terör eylemlerine, özellikle 11 Eylül'e verilecek uygun tepkinin ne olması gerektiği sorusuna geri dönelim.

Genelde, saldırıya giriştiklerinde ABD ve Britanya'nın geniş bir uluslararası desteğe sahip oldukları ileri sürülmüştür. Bu ancak seçkinlerin görüşüne bağlı kalındığı sürece geçerlidir. Uluslararası bir Gallup anketi, diplomatik araçlar yerine askeri saldırıyı yalnızca küçük bir azınlığın desteklediğini ortaya çıkardı.[32] Avrupa'da rakamlar Yunanistan'da %8'den Fransa'da %28'e kadar değişiklik göstermektedir. Latin Amerika'da destekleyenle-

rin oranı daha da düşüktür: Oranlar Meksika'da %2'den Panama'da %16'ya kadar değişmektedir. Sivil hedefleri de içeren saldırılara destek ise çok azdır. Askeri güç kullanımına verilen desteğin (dinsel sebeplerle) yüksek çıktığı iki ülkede, İsrail ve Hindistan'da bile, bu saldırıları desteklemeyenlerin oranı oldukça yüksektir. O zamanlar, basının bildirdiğine göre, kentsel yerleşimleri ilk andan itibaren "hayalet şehirlere" çeviren mevcut politikalara karşı ezici bir muhalefet vardı.

Yorumların çoğunda olduğu gibi ankette de değinilmeyen bir nokta ise, 11 Eylül'den önce bile açlık sınırında olan milyonlarca Afgan için ABD politikasının beklenen etkisiydi. Örneğin 11 Eylül'e verilecek uygun tepkinin, Pakistan'dan "Afganistan'ın sivil halkına yiyecek ve diğer ihtiyaç maddelerinin çoğunu sağlayan kamyon konvoylarını" durdurmasını istemek mi olduğu sorulmadı. Aym şekilde, uygun tepkinin, yardım kuruluşlarının çekilmesine ve "milyonlarca Afganı ciddi bir açlık tehlikesiyle karşı karşıya" bırakan gıda arzının ciddi şekilde azalmasına sebep olmak olup olmadığı da sorulmadı. Bu olaylar, yardım kuruluşlarının yoğun protestosuna ve ciddi bir insani kriz yaşanabileceği uyarılarına yol açtı, ve bu yargılar savaş sona erdiğinde yeniden dile getirildi.[33]

Tabi ki girişilen eylemlerin değerlendirilmesinde önemli olan planlamanın varsayımlarıdır; bunların da şeffaf olması gerekir. Gerçek sonuç ayrı bir meseledir, ve hakkında kabaca da olsa çok az şey bilinmektedir. Başkalarının işlediği suçlar dikkatli bir şekilde araştırılır, ama kendi işlediğimiz suçlar araştırılmaz. Yiyecek yardımına muhtaç olanların sayısı ile ilgili zaman zaman yayınlanan raporlar bazı ipuçları vermektedir: 11 Eylül'den önce 5 milyon, Eylül sonunda bombardıman tehdidi altında 7,5 milyon, altı ay sonra 9 milyon. Bu artışın nedeni gıda maddelerinin mevcut olmaması değil - çünkü bu süre boyunca gıda maddeleri temin edilebilir durumdaydı - ülke yeniden savaş ağalarının eline düştüğü için başgösteren dağıtım sorunlarıydı.[34]

Afganların görüşleri ile ilgili güvenilir çalışmalar mevcut değil, ama hiç bilgi olmadığı da söylenemez. İlk önce, Başkan Bush Afganları, ABD'nin terörizm nedeniyle şüphelendiği kişileri teslim edene kadar bombalanacakları yolunda uyardı. Üç hafta sonra savaşın hedefi rejim değişikliğine doğru yön değiştirdi: Amiral Sir Michael Boyce "ülkede yaşayan insanlar liderlerinin değişmesi gerektiğini anlayana kadar bombardımanın devam edeceğini" açıkladı.[35] Sefil Taliban rejimini devirmenin bombardımanı haklı çıkarıp çıkarmadığı gibi bir sorunun gerçekte doğmadığına dikkat edin; çünkü Taliban rejimini devirmek bombardımanın başlamasının üzerinden önemli bir süre geçene kadar bir savaş hedefi olarak gündeme gelmedi. Yine de Batılı gözlemcilerin erişebildiği Afganlara bu seçenekler hakkındaki fikirlerini sorabiliriz - her iki savaş hedefi de açıkça resmi uluslararası terörizm tanımına girmektedir.

Ekim sonunda savaşın hedefi rejim değişikliğine doğru yön değiştirdiğinde, kimi sürgünde olan, kimi Afganistan içinden gelen, ama hepsi de Taliban rejimini devirmekte kararlı olan 1.000 Afgan lideri Peşaver'de toplandı. Basın bunun "kabile büyükleri, İslami ulema, fraksiyonları temsil eden politikacılar ve eski gerilla liderleri arasında ender görülen türden bir birlik gösterisi olduğunu" yazdı. Bu kişiler ortak bir görüşle "ABD'den acilen hava saldırılarını durdurmasını istedi", "masum insanların bombalanmasının" durdurulması yolunda çağrıda bulunması için uluslararası medyaya başvurdu, ve "ABD'nin Afganistanı bombalamasının sona erdirilmesi" talebinde bulundu. Nefret edilen Taliban rejiminin devrilmesi için başka yöntemlerin benimsenmesi gerektiğini ısrarla vurguladılar, ve bu amaca ölüm ve yıkım olmadan da ulaşılabileceğine inandıklarını söylediler.[36]

Benzer bir mesaj Washington'da son derece saygı duyulan bir Afgan muhalif lider olan Abdül Hak tarafından verildi. Açıkça ABD desteği olmadan ülkeye girmesinden ve daha sonra yakalanıp öldürülmesinden hemen önce bombardımanı kınadı, ve kendisi ile başkalarının "Taliban içinde bir ayaklanma yaratma"

çabalarını desteklemeyi reddettiği için ABD'yi eleştirdi. Bombardımanın "bu çabalar için büyük bir engel oluşturduğunu" söyledi. Düşük rütbeli Taliban komutanları ve eskiden mücahit olan kabile büyükleriyle bazı temasları olduğunu söyledi, ve ABD'ye bombardımanla bu çabaların altını oymak yerine mali olarak ve başka şekilde kendilerine yardımcı olması çağrısında bulunarak bu çabaların nasıl ilerletilebileceğini tartıştı. Fakat ABD "güç gösterisinde bulunmaya, bir zafer kazanmaya, ve dünyadaki herkesi korkutmaya çalışıyor. Afganların çektikleri acılar ya da kaç kişi kaybedeceğimiz umurlarında değil" diyordu.[37]

Afgan kadınlarının acıklı durumu 11 Eylül'den sonra bazı gecikmiş kaygıları ortaya çıkarmaya başladı. Savaş sonunda, 25 yıldır kadınların haklarını savunmak için mücadelenin ön saflarında yer alan cesur kadınların örgütü RAWA (Afganistan Devrimci Kadınlar Birliği) biraz olsun tanınmaya başlamıştı. Bombardıman başladıktan bir hafta sonra (11 Ekim'de) RAWA, Afgan kadınları hakkındaki kaygılar basit bir çıkarıcılık meselesi değil de gerçek ise gazetelerin ilk sayfasında yer alması gereken bir açıklama yaptı. ABD'yi "ülkemize karşı muazzam bir saldırganlığa girişerek" masum Afganlara büyük zarar verecek "devasa bir savaş ve yıkım canavarına" başvurduğu için kınıyordu. Bunun yerine, Afgan halkının kendisinin "topyekün bir ayaklanmasıyla" "Taliban ve el-Kaide belasının ortadan kaldırılması" çağrısında bulunuyor ve "ülkemizin içine düştüğü felaketin tekrar meydana gelmesini ancak bu önleyebilir" diyordu.

Bunların tümü görmezden gelindi. Belki de özgürlük ve kadın hakları için yıllardan beri mücadele edenlerin yargısını görmezden gelme, ve zayıf ve nefret edilen Taliban rejiminin kaçınılmaz savaş suçları olmaksızın içeriden devrilmesi isteklerini açık bir küçümsemeyle gözardı etme hakkının silahları olanlara verildiği yeterince açık değildir.

Kısacası, bilindiği kadarıyla Afganlar da dahil dünyanın ne düşündüğünü gözden geçirdiğimizde, davalarının adilliği hak-

kinda Batılı entelektüeller arasında varolan uzlaşmaya pek destek sunulmadığını görebiliriz.

Fakat bu seçkinci tepkilerden biri kesinlikle doğrudur: 11 Eylül suçlarının nedenlerini soruşturmak gerekiyor. Bunu sorgulamaya bile gerek yok, en azından gelecekte bu türden terörist zalimlikler olma olasılığını azaltmayı ümit edenler açısından.

Dar kapsamlı bir soru, 11 Eylül faillerinin bu şekilde davranmalarının nedenlerinin ne olduğudur. Bu konuda yaygın bir görüş birliği var. Ciddi analistler şu konuda hem fikirler: ABD Suudi Arabistan'da kalıcı üsler kurduktan sonra, "Bin Ladin için Amerikan kuvvetlerinin kutsal Arabistan topraklarından sürülmesi" ve Müslüman dünyasının kendi aşırılıkçı İslami versiyonunu benimsemeyen "yalancı ve ikiyüzlülerden kurtarılması bir saplantı haline geldi." [38]

Aynı zamanda "El-Kaide ve onunla ilişkili diğer grupları üreten toplumsal, politik ve ekonomik koşullara el sürülmediği sürece Birleşik Devletler ile Batı Avrupa'daki ve başka yerlerdeki müttefiklerinin İslamcı teröristlerin hedefi olmaya devam edeceği" konusunda geniş kapsamlı ve geçerli nedenlere dayanan bir görüş birliği vardır. [39] Bu toplumsal, politik, ve ekonomik koşullar hiç kuşku yok ki karmaşıktır, ama bazı faktörler uzun süredir bilinmektedir. Savaş sonrası tarihin önemli bir senesi olan 1958'de, Başkan Eisenhower emrindeki görevlilere şunları söylemişti: Arap dünyasında "sorun bize karşı bir nefret kampanyası olması; ve bu hükümetlerden değil, Nasır'ın tarafında olan ve bağımsız seküler milliyetçiliği destekleyen halktan kaynaklanıyor". Bu "nefret kampanyasının" nedenleri birkaç ay önce Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından özetlenmişti: "Arapların çoğunluğunun gözünde Birleşik Devletler, Arap milliyetçiliğinin amaçlarının gerçekleşmesine karşıymış gibi gözüküyor. Birleşik Devletler'in Yakındoğu petrolleri üzerindeki çıkarlarını, statükoyu koruyarak ve politik ve ekonomik ilerlemeye karşı çıkararak korumaya çalıştığına

inanıyorlar." Üstelik bu algılama doğrudur: "ABD'nin bölgedeki ekonomik ve kültürel çıkarları, gayet tabii bir şekilde ABD'nin, Arap dünyasında temel çıkarları Batı ile ilişkilerin ve ülkelerindeki statükonun muhafaza edilmesinde yatan kesimlerle yakın ilişkiler kurmasına yol açtı."[40]

Bu algılama bugün de devam etmektedir. 11 Eylül'ün hemen ardından Wall Street Journal ve ardından diğerleri "paralı müslümanların", yani bankacıların, profesyonellerin, çok uluslu şirket yöneticilerinin, vs. görüşlerini araştırmaya başladı. Genel olarak ABD politikalarını şiddetle destekliyorlar; ama ABD'nin bölgedeki rolü konusunda kızgınlar: ABD'nin demokrasinin ve kalkınmanın altını oyan çürümüş ve baskıcı rejimlere verdiği desteğe, ve Irak ve Filistin'le ilgili olanlar başta olmak üzere belirli politikalara kızgınlık duyuyorlar. Görüşleri sorulmadığı halde gecekondü mahallelerinde ve köylerde yaşayanların tutumları da muhtemelen benzerdir, ama daha serttir. "Paralı Müslümanlardan" farklı olarak, nüfusun çoğunluğu bölgenin zenginliğinin yerel ihtiyaçların hizmetine sunulmak yerine Batı'ya ve yerli işbirlikçilerine akıtılmasına hiçbir zaman razı olmadı. "Paralı müslümanlar", sadece ilk hedefleri arasında oldukları için bile Bin Ladin'den nefret etseler ve korksalar da, Bin Ladin'in kızgın söyleminin kendi çevreleri de dahil, dikkate değer bir karşılık bulduğunu üzülmek de olsa kabul ediyorlar.[41]

Hiç kuşkusuz George Bush'un "Neden bizden nefret ediyorlar?" şeklindeki dokunaklı sorusuna yanıtın, özgürlüğümüz ve demokrasi aşkımıza karşı duydukları kırgınlık ya da yüzyıllar öncesine giden kültürel başarısızlıkları ya da mutlu bir şekilde katıldıkları "küreselleşmenin" biçimlendirilmesinde herhangi bir rol oynayamamaları olduğuna inanmak rahatlatıcıdır. Belki rahatlatıcıdır, ama akıllıca değildir.

11 Eylül zalimlikleri şoka yol açmış olsa da, hiç beklenmedik olaylar olması pek mümkün değildir. İlgili örgütler 1990'larda çok ciddi terörist saldırılar planladılar - 1993'de Dünya Ticaret

Merkezi'ni havaya uçurmalarına ramak kalmıştı - ve çok daha ihtiraslı planları vardı . Düşünceleri çok iyi biliniyordu; özellikle de 1980'lerden beri devşirilmelerine, eğitilmelerine, ve silahlandırılmalarına yardımcı olan ABD istihbarat servisleri tarafından. Öyle ki ABD gizli servisleri, onlar ABD'ye saldırırken bile onlarla çalışmaya devam etti. Hollanda hükümetinin Serebrenika katliamı ile ilgili soruşturması bir gerçeği ortaya çıkardı: İslamcı militanlar Dünya Ticaret Merkezi'ni havaya uçurmaya çalışırken, ABD CIA'in oluşturduğu şebekelerdeki radikal İslamcılar, İran'ın desteklediği Hizbullah savaşçıları ve devasa miktarda silahla birlikte, bu işlerden yüklü bir pay alan Hırvatistan üzerinden hava yoluyla Afganistan'dan Bosna'ya taşıyordu. Bunlar Balkan Savaşları sırasında ABD tarafım desteklemek üzere buraya getirilmişlerdi. Bu arada Ukrayna ve Yunanistan ile birlikte İsrail, muhtemelen ABD tarafından temin edilen silahlarla Sırpıları silahlandırıyor. Bu durum, Britanyalı politika bilimcisi Richard Aldrich'in Hollanda raporunu gözden geçirirken gözlemlediği gibi, "Saraybosna'ya düşen patlamamış havan mermilerinin üzerinde neden bazen İbranice işaretler olduğunu" açıklamaktadır.[42]

Daha genel olarak, 11 Eylül zalimlikleri uzun süredir anlaşılmış olan bir şeyin çarpıcı bir şekilde hatırlanmasına hizmet etti: çağdaş teknoloji nedeniyle, zengin ve güçlü olanların tarih boyunca ellerinde tuttıkları şiddet tekeli konusunda içleri artık rahat değil. Terörizmden herkes haklı olarak korksa ve gerçekten müsamaha edilemeyecek bir "barbarlığa geri dönüşü" temsil etse de, birbirinden keskin bir şekilde farklı olan deneyimlerin ışığında bakıldığında, terörizmin doğası hakkında algıların keskin bir farklılık göstermesi şaşırtıcı değildir. Bu deneyimler, bir yandan korkunç suçlar işlerken diğer yandan tarihlerini bundan muaf tutmaya alışmış olanların kendilerini tehlikeye sokacak şekilde görmezden gelecekleri olgulardır. //

2 Temmuz 2002

notlar:

- 1 Bush'un sözleri 11 Ocak 2002'de 'National Chatolic Reporter'da, Reagan'ın sözleri 18 Ekim 1985'de 'New York Times'da aktarılmıştır. Schultz'un sözleri için bkz. ABD Dışişleri Bakanlığı 'Current Policy', No. 589, 24 Haziran 1984, No. 629, 1984.
- 2 'US Army Operational Concept for Terrorism Counteraction' TRADOC, Kitapçık No. 525-37, 1984.
- 3 Karar 42/159, 7 Aralık 1987, Honduras çekimser kaldı.
- 4 Joseba Zulaika ve William Douglass, 'Terror and Taboo' (New York, London: Routledge, 1996), 12. 1980-88 kayıtları için bkz., "Inter-Agency Task Force, Africa Recovery Program/Economic Commission, 'South African Destabilization: the Economic Cost of Frontline Resistance to Apartheid', NY, UN, 1989, 13, Merle Bowen tarafından aktarılmıştır, 'Fletcher Forum', Kış 1991. Kongre (Reagan'ın vetosunu aşarak) yaptırımları onayladıktan sonra ABD'nın Güney Afrika ile yaptığı ticaretteki artış için bkz. Gay McDougall, Richard Knight, Robert Edgar, ed., 'Sanctioning Apartheid' içinde (Trenton, NJ: Africa World Press, 1990).
- 5 30 yıllık tek taraflı ABD inkarcılığı için bkz. benim Roane Carey, ed., 'The New Intifada' (London, New York: Verso, 2000) için yazdığım giriş yazısı; daha ayrıntılı bilgi için aktarılan kaynaklara bkz.
- 6 Bu yine de hiçbir zaman kullanılmamıştır. Nedenleri için, bkz. Alexander George, ed., 'Western State Terrorism' (Cambridge: Polity-Blackwell, 1991).
- 7 Strobe Talbott ve Nayan Chanda, giriş, 'The Age of Terror: America and the World after September 11' (New York: Basic Books and the Yale U. Center for the Study of Globalization, 2001).
- 8 Abram Sofaer, "The United States and the World Court," U.S.

Dept. of State, 'Current Policy', No. 769 (Dec. 1985). Veto edilen Güvenlik Konseyi kararı Uluslararası Adalet Divanı emirlerine uyulması çağrısında bulunuyordu ve tüm devletleri "bölgedeki herhangi bir devlete karşı politik, ekonomik ve askeri herhangi bir eylemi desteklemek ya da böyle bir eyleme önyak olmaktan sakınmaya çağırıyordu." Elaine Sciolino, 'New York Times', 31 Haziran 1986.

- 9 Shultz, "Moral Principles and Strategic Interests," 14 Nisan 1986, U.S. Dept. of State, 'Current Policy' No. 820. Shultz'un kongrede verdiği ifade için bkz., Jack Spence in Thomas Walker, ed., 'Reagan versus the Sandinistas' (Boulder, London: Westview, 1987). Diplomasinin altının oyulması ve uluslararası devlet terörünün tırmandırılması için bkz. Benim 'Culture of Terrorism' (Boston: South End, 1988); 'Necessary Illusions' (Boston: South End, 1989); 'Deterring Democracy' (London, New York: Verso, 1991) adlı kitaplarım. Savaş sonrası dönem için bkz., Thomas Walker ve Ariel Armony, editörler., 'Repression, Resistance, and Democratic Transition in Central America' (Wilmington: Scholarly Resources, 2000). Tazminat için bkz. Howard Meyer, 'The World Court in Action' (Lanham, MD, Oxford: Rowman & Littlefield, 2002), bölüm. 14.
- 10 Edward Price, "The Strategy and Tactics of Revolutionary Terrorism," 'Comparative Studies in Society and History 19:1'; Chalmers Johnson tarafından zikredilmiştir, "American Militarism and Blowback," 'New Political Science' 24.1, 2002.
- 11 SOA, 1999, Adam Isacson ve Joy Olson tarafından zikredilmiştir, 'Just the Facts' (Washington: Latin America Working Group and Center for International Policy, 1999), ix. Howard, 'Foreign Affairs', Ocak/Şubat 2002; 30 Ekim 2001 tarihli konuşma, (Tania Branigan, 'Guardian', Oct. 31). Ignatieff, 'Index on Censorship' 2, 2002.
- 12 Greenwood, "International law and the 'war against terrorism'", 'International Affairs' 78.2 (2002), 'Nicaragua v. USA'

başlıklı bölümün 195. paragrafına gönderme yapıyorum, Mahkeme bunu ABD terörünü kınamayı haklı göstermek için kullanmamıştır, ama bu Greenwood'un ilgilendiği örnekten daha uygundur. Franck, "Terrorism and the Right of Self-Defense," 'American J. of International Law' 95.4 (Ekim 2001).

13 Howard, 'Foreign Affairs', Ocak/Şubat 2002; 30 Ekim 2001 tarihli konuşma, (Tania Branigan, 'Guardian', Ekim 31). Ignatieff, 'Index on Censorship' 2, 2002.

14 'New York Times', 1 Ekim 2001.

15 Frank Schuller ve Thomas Grant, 'Current History', Nisan 2002.

16 Werner Daum, "Universalism and the West," 'Harvard International Review', Yaz 2001. Human Rights Watch'un değerlendirme ve uyarıları için, bkz. benim 9-11 kitabım (New York: Seven Stories, 2001) s. 45.

17 Christopher Hitchens, 'Nation' 10 Haziran 2002

18 Talbott ve Chanda, a.g.e.

19 Martha Crenshaw, Ivo Daalder ve James Lindsay, David Rapoport, 'Current History', 'America at War' Aralık 2000. Bu dönemde "teröre karşı ilk savaşla" ilgili yorum için bkz. George, a.g.e.

20 Envio (UCA Managua), Ekim; Ricardo Stevens (Panama), NACLA 'Report on the Americas', Kasım/Aralık; Galeano, 'La Jornada' (Mexico City), Alain Frachon tarafından 'Le Monde'un 24 Kasım 2001 tarihli nüshasında zikredilmiştir.

21 Çeşitli kaynaklar için bkz. benim 'Fateful Triangle' (Boston: South End, 1983; 1990'larda Güney Lübnan üzerine güncellenmiş 1999 baskısı,); 'Pirates and Emperors' (New York: Claremont, 1986; Pluto, London); 'World Orders Old and New' adlı kitaplarım.

22 Bennet, 'New York Times', 24 Şubat 2002

- 23 Ayrıntılar için George, a.g.e.'deki makaleme bkz.
- 24 Crenshaw, a.g.e.
- 25 Chalmers Johnson, 'Nation', 15 Ekim 2001.
- 26 Ian Williams, 'Middle East International', 21 Aralık 2001, 11 Şubat 2002. John Donnelly, 'Boston Globe', 25 Nisan 2002; burada daha önceki bir ABD vetosuna gönderme yapılmaktadır.
- 27 Conference of High Contracting Parties, 'Report on Israeli Settlement', Ocak-Şubat 2002 (Foundation for Middle East Peace, Washington). Bu konularla ilgili olarak bkz. Francis Boyle, "Law and Disorder in the Middle East," 'The Link' 35.1, Şubat-Mart 2002.
- 28 Bazı ayrıntılar için bkz. Benim 'New Military Humanism' (Monroe ME: Common Courage, 1999)adlı kitabım, 3. Bölüm, ve atarılan diğer kaynaklar. İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı Raporu'nda gerçeklerin nasıl baştan savma bir şekilde ele alındığı ile ilgili bkz. İnsan Hakları için Avukatlar Komitesi (Lawyers Committee for Human Rights), 'Middle East and North Africa' (New York, 1995), 255.
- 29 Tamar Gabelnick, William Hartung, ve Jennifer Washburn, 'Arming Repression: U.S. Arms Sales to Turkey During the Clinton Administration'(New York and Washington: World Policy Institute and Federation of Atomic Scientists, October 1999). Mısır ve İsrail'i ayrı bir kategori olarak ele alıyorum. Kolombiya'da bugünlerde moda olduğu üzere paramiliter güçlere devredilen devlet terörü için özellikle bkz. Human Rights Watch, 'The Sixth Division' (Sept. 2001) ve Colombia Human Rights Certification III, Şubat 2002. Aynı zamanda diğer kaynakların yanısıra bkz. Me'dicos Sin Fronteras, 'Desterrados' (Bogota' 2001).
- 30 Örneğin bkz. 'New Military Humanism' ve 'A New Generation Draws the Line' (London, NY: Verso, 2000) adlı kitaplarım.
- 31 Judith Miller, 'New York Times', 30 Nisan 2000. Pearson,

'Fletcher Forum' 26:1, Kış/Bahar 2002.

32 <http://www.gallup.international.com/terrorismpoll-figures.htm>; 14-17 Eylül 2001 tarihli veriler.

33 John Burns, 'New York Times', 16 Eylül 2001; Samina Amin, 'International Security' 26.3, Kış 2001-02. Bazı erken uyarılar için bkz. '9-11' adlı kitabım. Uluslararası kuruluşların savaş sonrasına ilişkin değerlendirmeleri için bkz., Imre Karacs, 'Independent on Sunday' (London), 9 Aralık 2001 tarihli yazısında bir milyonun üzerinde insanın "erişimleri dışında açlık ve hastalık nedeniyle ölümle yüzyüze olduğunu" şeklindeki uyarılarını yazmaktadır. Bazı raporlar için bkz., benim şu konuşmam: "Peering into the Abyss of the Future," Lakdawala Memorial Lecture, Institute of Social Sciences, Yeni Delhi, Kasım 2001, Şubat 2002'de güncelleştirilmiştir.

34 İlk tahminler için bkz. a.g.e., Barbara Crossette, 'New York Times', Mart 26, ve Ahmed Rashid'in, 'Wall Street Journal', 6 Haziran 2002'de, BM Dünya Gıda Programı'nın değerlendirmesi ve yardımda bulunacak devletlerin söz verdikleri fonları sağlamaması ile ilgili olarak verdiği haber. Dünya Gıda Programı "buğday stoklarının tükendiğini ve bunları yenilemek için fon bulunmadığını (Rashid)" bildirmektedir. BM bombardımanın ülkenin buğday arzının %80'ini oluşturan yerel ekimi engellemesi nedeniyle kitlesel açlık tehlikesi olduğu yolunda uyarıda bulunmuştur (AFP, 28 Eylül; Edith Lederer, AP, 18 Ekim 2001). Ayrıca, Andrew Revkin, 'New York Times', 16 Aralık 2001, bombardımana hiç değinmeden ABD Tarım Bakanlığı raporuna gönderme yapmaktadır.

35 Patrick Tyler ve Elisabeth Bumiller, 'New York Times', 12 Ekim, Bush'un sözlerini alıntılıyor; Michael Gordon, 'New York Times', 28 Ekim 2001, Boyce'un sözlerini alıntılıyor; s. 1.

36 Barry Bearak, 'New York Times', 25 Ekim; John Thornhill ve Farhan Bokhari, 'Financial Times', 25 Ekim, 26 Ekim; John Burns, 'New York Times', 26 Ekim; Indira Laskhmanan, 'Bos-

- ton Globe', 25, 26 Ekim 2001.
- 37 Anatol Lieven ile söyleşi 'Guardian', 2 Kasım 2001.
- 38 Ann Lesch, 'Middle East Policy' IX.2, Haziran 2002. Aynı zamanda Michael Doran, 'Foreign Affairs', Ocak-Şubat. 2002; ve 'Current History', Aralık 2001 sayısına katkıda bulunan birçok yorumcu.
- 39 Sumit Ganguly, a.g.e.
- 40 Kaynaklar ve ardında yatan tartışma için bkz., 'World Orders Old and New' adlı kitabım, 79, 201f.
- 41 Peter Waldman ve diğerleri., 'Wall Street Journal', 14 Eylül 2001; aynı zamanda Waldman ve Hugh Pope, 'Wall Street Journal' 21 Eylül 2001.
- 42 Aldrich, 'Guardian', 22 Nisan 2002.

ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ

**Bu metin New York Times yayın ajansı tarafından
yayınlanan bir makalenin genişletilmiş halidir.**

Bush yönetiminin, savaş, askeri darbe, ya da başka bir araçla Irak'ın denetimini ele geçirme yolundaki kararlı çabaları, bunun altında yatan güdüler hakkında çeşitli yorumlara neden oldu. Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'ndan Anatol Lieven, önerdiği bir yorumda, bu planların "varlığı tehlikeye giren sağ kanat oligarşinin, klasik modern stratejiyle" uyumlu olduğunu gözlemler. Amaç kitlelerin hoşnutsuzluğunu, bizi yoketmek üzere olan düşmanlara karşı duyulan korku ile beslenen milliyetçiliğe yönlendirmektir. Washington'da politikaları belirleyen "radikal milliyetçiler"için, bir yandan ülke nüfusunun büyük çoğunluğunun çıkarlarına karşı büyük bir saldırı yürütürken, bir yandan da ilan ettikleri "mutlak askeri üstünlük yoluyla tek taraflı dünya haki-miyeti kurma" tasarısını geliştirmeyi umuyorlarsa, bu strateji kritik bir öneme sahiptir. Lieven ABD'yi mevcut gidişatı ile "hem kendisi hem de tüm insanlık için bir tehdit" olarak tanımladığında, hiç kuşkusuz pek çok kişi adına konuşmaktadır.

Tarih göstermiştir ki, vicdansız liderlerin halkı korkutması çok kolaydır. Ve bu, dikkatleri zenginlere vergi kesintisinin ve diğer uygulamaların orta sınıfın, yoksulların ve gelecek kuşakların iyi bir yaşam beklentilerinin altını oyduğu gerçeğinden başka bir yöne çekmek için doğal bir yöntemdir. Ekonomist Paul Krugman, Dünya Ticaret Merkezi yıkıntıları "daha toz duman haldey-

ken", söz sahibi Cumhuriyetçiler'in "radikal bir sağ kanat gündemi takip etmek için terörizmi bir bahane olarak kullanmaya karar verdiklerini" yazdı. Krugman ve diğer yorumcular, Cumhuriyetçiler'in o zamandan beri gündemlerini nasıl yılmadan takip ettiklerini belgelemektedirler. Bu stratejinin Kongre seçimleri için ne kadar etkili olduğu görüldü. Ve başkanlık seçimi için kampanya başladığında, Cumhuriyetçi stratejistler insanların emeklilik maaşları, iş, sağlık hizmeti, ve bu gibi meseleler ile ilgili sorular sormalarını kesinlikle istemiyorlar. Bunun yerine insanların, onları muazzam bir güce sahip düşmanın vakit yitirmeden gerçekleştireceği bir imhadan kurtardığı ve bizi imha etmeyi aklına koymuş başka bir güçlü düşmana karşı koymak amacıyla yürüyüşünü sürdürdüğü için, kahraman liderlerine şükretmelerinin mecburiyet olduğunu düşünüyorlar.

Bu düşünceler, mevcut yönetimde etkili konumlar işgal eden ve yeniden piyasaya sürülmüş Reagancılar için özellikle doğaldır. Bunlar tanıdık bir oyunu tekrar sahneye koyuyorlar: ülkeyi bir bütçe açığına sürüklemek, böylelikle sosyal programların altını oymak, "teröre karşı bir savaş" ilan etmek (1981'de yaptıkları gibi) ve halkı korkutma yoluyla itaatkar hale getirmek için birbiri ardına şeytanlar icat etmek: Beyaz Saray'da tanklarla çevrelenmiş cesur kovboyu vurmak için Washington'da sinice dolaşan Libyalı kiralık katiller; *Mein Kampf*'ın* Texas'a iki günlük yürüyüş mesafesinde bulunan Sandinistalar; kovboyun yakındığı gibi "Amerika'yı yeryüzünden silmeyi" planlayan Kaddafi ve öldürmek için her yerde Amerikalılar'ın peşinde olan Arap teröristler; gençliği yoketmeye çalışan Hispanik uyuşturucu kaçakçıları (I. Bush tarafından tam zamanında durdurulmuş, "Adil Amaç Operasyonu" ile yakalanıp kaçırılmış, ve CIA'in maaş bordrosunda bulundukları sırada işledikleri suçlar nedeniyle Florida'da yargılanmışlardı), vesaire vesaire.

Daha genel olarak, 11 Eylül terörist zalimlikleri, Irak'ın muazzam petrol zenginliğinin denetimini ele geçirmek için uzun za-

* Hitler'in yazdığı "Kavgam" adlı kitabın Almanca orijinal adı. -y.h.n.

mandır gündemde olan planları uygulamak için, bir fırsat ve bahane yarattı. Irak petrolü Basra Körfezi'ndeki kaynakların en önemli bileşenidir; 1945'de, Dışişleri Bakanlığı tarafından, "muazzam bir stratejik güç kaynağı ve dünya tarihindeki en büyük maddi ödüllerden biri" olarak tanımlanmıştı (bu sözlerle özelde Suudi Arabistan atıfta bulunulmuştu, ama aslında kastedilen coğrafya daha genişti). ABD istihbaratı, bu kaynakların önümüzdeki yıllarda daha büyük bir öneme sahip olacağını öngörmektedir. Mesele bu kaynaklara erişim hakkı değildir. Aynı istihbarat analizi, ABD'nin daha güvenli olan Atlantik Havzası kaynaklarına bağlı kalacağını öngörmektedir. II. Dünya Savaşı'dan sonra da durum böyleydi. ABD Körfez kaynaklarının denetimini ele geçirmek için hızlı davranmıştı, ama bu kendi kullanımı için değildi; Kuzey Amerika savaştan sonra, yıllar boyu, en büyük üreticiydi; o zamandan beri, ABD'ye en fazla petrol ihraç eden ülke ise genelde Venezüella oldu. Asıl mesele, bir çok yoldan ABD'ye muazzam bir zenginlik akıtacak olan "maddi ödülün" ve "tek taraflı dünya hakimiyetinin" kaldıracağından biri olacak "muazzam stratejik bir güç kaynağının" denetimini ele geçirmektir.

Başka bir yorum da, yönetimin, söylediği şeye tam olarak inandığıdır. Buna göre, Irak birdenbire kendi varlığımıza ve komşularına karşı bir tehdit haline gelmiştir. Irak'ın kitle imha silahlarının (KİS) ve bunları üretme araçlarının tamamen imha edildiğinden ve canavarın elimine edildiğinden emin olmalıyız - hem de hiç vakit yitirmeden. Irak'a karşı savaşa kış aylarında girmek en uygun yoldur, ve 2003 ya da 2004 kışı çok geç olacaktır. O zamana kadar, Ulusal Güvenlik Damışmamı Rice'ın öngördüğü çekirge istilasını bizi çoktan yutmuş olacaktır.

Bu yorumun doğru olduğunu kabul edelim. Eğer bölgesel güçler Washington'dan Saddam'dan korktuklarından daha fazla korkuyorsa - ki durum böyle olduğunu gösteriyor - bu, gerçekliği kavrama sınırlılıklarını gösterir. Başkanlık seçimi kampanyasının gelecek kış gündeme gelecek olması yalnızca bir rastlantıdır. Ve diğer kuşklar da bir şekilde

kenara bırakılabilir. Öyleyse ilan edilen bu amaçlara nasıl ulaşabiliriz?

Birçok plan tartışılmış, ama basit bir tanesi ihmal edilmiştir - belki de akıldışı olduğu düşünülmüştür. Yargı doğrudur, ancak neden böyle olduğunu sormak öğreticidir.

Alçakgönüllü öneri, güvenli bir mesafeden (füzeler, bombalar, üsler, vb.) gerekli lojistik ve askeri desteği sağlayarak, İran'ı Irak işgali için cesaretlendirmektir. Önerinin şu anda ele alınan diğer seçeneklere göre birçok avantajı vardır.

Birincisi, Saddam devrilecek, hatta kendisine yakın olanlarla birlikte lime lime edilecektir. KİS'lerin ve bunları üreten araçların hem şimdiki hem de gelecek rejimler için izi bile bırakılmayacaktır; ve bu, genelde silahsızlanma için büyük bir nimettir. İran'ın bu sonuca ulaşmak için Bush çevresinden çok daha güçlü güdüleridir.

İkincisi, Amerika'nın insan kaybı çok az olacaktır. İsrail için de aynı şey geçerlidir. İsrail'e yapılacak Scud saldırıları, Irak'ı kurtaracak ve İsrail'in baş düşmanı olan İran üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip olmayacaktır.

Doğru, pek çok Iraklı ve İranlı ölecektir. Ama bunun için hiç de kaygılanmaya gerek yoktur. Daha önce de belirttiğim gibi, çoğunluğu yeniden piyasaya sürülmüş Reagancılardan oluşan Bush çevresi, Saddam İran'a saldırdığında onu güçlü bir şekilde desteklediler; ve sonrasında, yaptırım rejimi altında meydana gelen muazzam kıyımı görmezden geldiler. Saddam kimyasal silah kullanmaya meyilliydi, ancak bu bile fazla kaygı yaratmadı. "Bağdat Canavarı" Reagan yıllarında İran'a ve "kendi halkına", yani Kürtlere karşı kimyasal silah kullandığında, o zamanki liderlik ona sıkı bir şekilde arkâ çıktı. Cherokee'ler* ne

* Kuzey Amerikalı yerli topluluklarından birisi. Önceleri St Allegheny Dağları'nın geniş bir bölgesinde yaşıyorlardı. Şu anda, Oklahoma ve Kuzey Carolina'da yaşıyorlar.-y.h.n.

kadar Andrew Jackson'ın* halkı ise Kürtler de o kadar Saddam'ın halkıdır. Mevcut Washington planlamacıları, en kötü suçlarını işledikten sonra bile Canavar'ı desteklemeye, ve Kuveyt'in işgaline kadar süre içinde, ona biyolojik ve nükleer KİS üretim araçları temin etmeye devam ettiler. Bunu yaparken, 1990'ların başında Ortadoğu'dan sorumlu olan Dışişleri Bakan Yardımcısı John Kelly'nin açıkladığı gibi, "ABD'li ihracatçıları destekleme sorumluluğunu" yerine getiriyorlardı. Britanya bu kampanyaya sevinçle katıldı. Bush ve Cheney, 1991 Mart'ında, Şiilerin katledilmesine fiili onay verdi, ve bunu serin kanlılıkla "istikrar" için yaptıklarını açıkladılar. Kürtlere karşı giriştiği saldırıdan desteklerini ise, ancak büyük bir ulusal ve uluslararası baskıdan sonra çektiler. Kuşkusuz insani bedel, kesinlikle üzerinde durulacak bir mesele değildi.

Soğuk Savaş'ın hiçbir önemi yoktu; Rusya Saddam'ı destekleyen iyi adamların arasına katıldı. İran da belirleyici bir faktör değildi; savaş sona erdikten sonra bile Saddam'ı desteklemeye devam ederek bunu gösterdiler.

Üçüncüsü, BM hiçbir şekilde problem olmayacaktır. Eğer BM emirlere uyuyorsa, dünyaya BM'nin konu ile ilgili bir ilgisi olduğunu açıklamaya gerek yoktur; bu gereklilik tersi durumda ortaya çıkar. Kongre askeri güç kullanma yetkisi verdikten sonra, üst düzeyde bir yönetim yetkilisi şöyle diyordu: "Güvenlik Konseyi'ne ihtiyacımız yok. Eğer Güvenlik Konseyi konu ile ilgili kalmak istiyorsa, bize benzeri bir yetki vermelidir." Eğer birisi Irak'ın kurtarılmasına itiraz edecek olursa, ABD işgalin devam etmesini sağlamak için her zaman veto yetkisini kullanabilir.

Dördüncüsü, bu görev için İran'ın kuşkusuz Washington'dan çok daha iyi bir sicili vardır. Bush yönetiminin tersine, İran'ın canı Saddam ve onun KİS programlarına destek verdiğini gös-

* Andrew Jackson (1767-1845), ABD'nin yedinci başkanıdır. Tarihe acımasızlığı ile ünlü Amerikalı bir kahraman olarak geçmiştir. Askeri kariyeri sırasında, 1814'te, Kuzey Amerikalı yerli toplulukların oluşturduğu Creek Konfederasyonu'na karşı zalim bir savaş yürüttü ve onları yenilgiye uğrattı. -y.h.n.

teren hiçbir kayıt yoktur. Tam tersine, İranlılar ABD ve Britanya'nın (ve diğerlerinin) arka çıktığı Irak saldırılarının en büyük mağdurları olmuşlardır. Haklı olarak, İran liderliğine güvenemeyeceğimiz itirazı gelebilir, ama bu kuşkusuz, en kötü suçlarını işledikten sonra bile Saddam'a yardım etmeye devam edenler için daha doğrudur. Dahası, totaliter devletlerde görülen ve haklı olarak alay ettiğimiz lidere körü körüne destek verme utancından kurtulmuş oluruz. Mucizevi bir inanç değişikliği için sessiz bir yakarış da anlamsızdır; çünkü, böylesi bir inanç değişikliği ya da en azından geçmişteki suçları kabul etme yolunda en ufak bir gösterge bile yoktur. Ve Washington'daki liderliğin geçmişte işlediği suçlarını dengelemek için özel bir "sorumluluğu" olduğu gerekçesiyle, bir işgalin savunuculuğunu yapma seviyesine inmememiz gerekir; kaldı ki, eğer bu "sorumluluk" argümanı genelleştirilirse, oldukça garip sonuçlara ulaşılması kaçınılmazdır.

Beşincisi, nüfusun çoğunluğu kurtuluşu, Amerikan işgalinden çok daha büyük bir coşku ile kutlayacaktır. İnsanlar Basra ve Kerbela sokaklarında alkış tutacaklardır ve biz de kurtarıcıların soyluluğunu ve adil davalarını selamlamakta İranlı gazetecilere katılabiliriz.

Altıncısı, İran "demokrasinin" kurumsallaşmasına doğru adım atabilir. Yine bu konuda tarihe kısa bir bakış attığımızda, İran'ın sicilinin Washington'dan daha kötü olmadığını görülecektir. Washington'un bölgedeki demokrasiye katkısı çok iyi bilinmektedir. İranlı reformcular bu görevi yerine getirmekte bazı avantajlara sahiptirler, çünkü nüfusun çoğunluğu Şiidir ve İran'ın bunlara sonraki hükümette söz hakkı verme konusunda ABD'ye göre daha az sorunu olacaktır. Kürtlere gelince, eğer gerçek bir otonomi peşinde koşarlarsa bunun Türk işgalini ateşlemesi olasıdır. 1990'larda Kürtlere karşı Türkiye'nin uyguladığı kitlesel zulüme - ki bu dehşet verici onyıının en kötü zulümlerinden birisidir - Washington'un belirleyici katkısı gözönüne alındı-

ğında, bu konuda ABD'nin rol alması gerektiği yolundaki argüman en hafif tabir ile oldukça zayıftır.

Irak petrolüne erişim hakkı kazanmak da sorun olmayacaktır. ABD şirketleri, eğer Washington izin verirse, şu anda bile İran'ın enerji kaynaklarını kolayca sömürebilirler.

Bu önerinin herhangi bir resmi kaydı olmasa da, gerçekte tartışılan diğer önerilere göre birçok avantajı varmış gibi görünmektedir. Öyle ise sorun nedir? Birçok temel sorun var.

İlki, ABD tek taraflı dünya hakimiyetinin kaldırıcılarından biri olacak olan "muazzam bir stratejik güç kaynağını" kullanamayacak ve "maddi ödülü" liderliğinin tercihleri dışında başkaları ile paylaşmak zorunda kalacaktır. İkincisi "konumu tehlikeye giren sağ kanat oligarşinin klasik modern stratejisi" başarısızlığa uğrayacaktır. Bush yönetiminin ulusal sorunları çözülmeden kalacaktır: halk korkudan kurtulacak ve kendilerine ne yapıldığına dikkat etmeye başlayacaktır. Ve son olarak, "tek taraflı dünya hakimiyeti" planları ciddi bir darbe yiyecektir.

Lieven'in doğru bir şekilde dikkat çektiği gibi Washington'daki "radikal milliyetçilerin" İsraili ultra milliyetçilerle sıkı bağları vardır. 1990'larda, Richard Perle ve Douglas Feith, aşırı sağda Ariel Şaron ile yarışan Benyamin Netanyahu için strateji raporları bile yazıyorlardı. Genellikle güvenilir bilgi veren İsrail basını bir süredir bunların bağlantılarını ve planlarını aktarıyordu. Bunlar arasında Ortadoğu'yu eski Osmanlı İmparatorluğu'nu anımsatan bir çerçevede yeniden yapılandırmaya varan geniş kapsamlı planlar vardır; fakat, şu anda ABD ve denizaşırı askeri üssü İsrail, ve işbirliği içinde olunacak Türkiye bu planları uygulayacaktır. Mısır basını ABD-İsrail-Türkiye üçlüsünü "şer eksen" olarak adlandırmaktadır. Aktarılan bazı planlara göre, Ürdün'den Irak'ın ve Suudi Arabistan'ın bazı bölgelerine uzanan bir Haşimi monarşisi kurulabilir ve Filistinliler başka bir yere, belki Ürdün'e "aktarılabilir". İran'a karşı savaş yeniden gündeme gelebilir. İsrail hava kuvvetlerinin önemli bir bölümü Türkiye'de üslenmiş du-

rumdadır ve buradaki Amerikan üslerinden İran sınırı boyunca uçuşlar yaptığına dair haberler verilmektedir. ABD'li uzman kaynaklara göre, İran'ın parçalanması için planlar yapılmış ve belki de uygulaması başlatılmıştır. Lieven ve diğer yorumcular, radikal milliyetçilerin Çin'e uzanan benzer planları olduğunu, ve bu işin "terörizm ile ABD'nin ekonomik hakimiyetinin katlanılamaz sosyal, ekonomik ve çevresel maliyetinin oluşturduğu karışım mevcut dünya düzeninin sonunu getirene kadar", onyıllar boyu sürebileceğini öne sürmektedirler.

Bu sonuçları, yalnızca dünyanın çoğunluğu değil, burada saygınlığı kabul edilen strateji analistleri ve Ortadoğu uzmanları da bir tehdit olarak görmektedir. Bu strateji analistlerinden birisi, aklıbaşında çevrelerde "tavizsizlik"* yanlısı olarak kabul edilen Anthony Cordesman'dır. İsrail'in önde gelen diplomasi muhabirlerinden Akiva Eldar'a göre, Cordesman Washington'a bir konuda uyarıda bulunmuştur: Washington, "İsrail'e bağlılığının aptal masabaşı stratejistlerine ve daha da önemlisi sorumsuz şahinlerine** bağlılık anlamına gelmediğini açıkça göstermek" durumundadır. Burada Cordesman, pek de dolaylı olmayan bir yolla, Washington'daki iktidar odaklarına yakın Perle ve Feith'e işaret etmektedir.

Saygın strateji analisti Ehud Sprintzak, yüksek mevkideki Pentagon yetkilileri ile yaptığı bir toplantıdan sonra İsrail'e döndüğünde, şu yorumda bulundu: "Arap dünyasına ve buradan gelen tehdite karşı tamamen farklı bir yaklaşıma sahip devrimci bir gruptan söz ediyoruz. Yaklaşımları tek bir cümle ile özetlenebilir: bunlar Arap dünyasının yalnızca kaba kuvvetten anlayan bir gerizekalılar dünyası olduğunu düşünüyor." Bu, yakın zaman önce Almanya'nın küçük çaplı itaatsizliğine gösterilen tepkide de açığa çıktığı gibi, son derece bayağı bir görüştür.

İran'ın kurtarıcılığına ilişkin alçakgönüllü öneri gerçekte saçmadır, ama belli bir değeri olmadığı söylenemez. Halihazırda

* hardline-y.h.n.

** hardliner-y.h.n.

uygulamaya konan plana göre çok daha akla yatkındır, ya da daha kesin olarak ifade edecek olursak, dile getirilen amaçların gerçek amaçlarla uzaktan yakından ilişkisi varsa daha akla yatkındır. Gerçek güdüler sözkonusu olduğunda, bu yazının başından beri ele alınan alternatif çok daha gerçeğe uygundur.

3 Aralık 2002

TERÖR SAVAŞLARI

**Bu makale New Poltical Science'ın 2003 yılı tarihli,
25. Cilt, 1. sayısında yayınlandı.**

11 Eylül Terörist saldırılarının dünyayı çarpıcı bir şekilde değiştirdiği ve dünya, yeni ve korkutucu bir "terör çağına" girerken hiçbir şeyin eskisi gibi kalmayacağı yaygın bir şekilde öne sürüldü. ("Terör çağı", antraks saldırılarını çok daha uğursuz olaylar olarak değerlendiren Yale ve diğer üniversitelerden akademisyenlerin makalelerinden oluşan bir derlemenin başlığıdır.))[1]

Bir süredir şunun farkına varılmış durumda: yeni teknoloji sayesinde, endüstriyel güçlerin şiddet üzerindeki neredeyse tekelci konumlarını muhtemelen yitirecekler, ama yine de muazzam üstünlüklerini koruyacaklardır. 11 Eylül'den çok önce, teknik araştırmalar "ABD'ye kaçak gizlice Kitle İmha Silahları (KİS) sokulması için iyi planlanmış bir operasyonun başarı şansının en azından %90 olduğu, ve bunun [Ulusal Füze Savunma Sistemi] olmadan Kıtalararası Balistik Füzeleler (KBF) ile yapılacak bir saldırı olasılığından çok daha fazla olduğu- sonucuna varmıştı. Bu tehdit, seneler önce yapılan bir çalışmada varılan sonuçta belirtildiği gibi "Amerika'nın Aşıl Topuğu"dur. 1993'de, Dünya Ticaret Merkezi'ni (DTM) havaya uçurma girişiminden sonra, tehlike tabii ki apaçık bir hale geldi. Bu saldırı az kalsın başarıya ulaşıyordu - ki çok daha iddialı başka pek çok plan için aynı şey geçerlidir. Eğer daha iyi planlansaydı, DTM binası mühendislerinin raporuna göre, onbinlerce insanın ölümüne yol açabilirdi.[2]

Roberk Fisk'in dünyanın yaşadığı şok ve korkuyu, ve masum kurbanlar için duyulan sempatiyi ifade eden unutulmaz sözlerini kullanacak olursak, bu tehditler "melunluk ve dehşet verici zalimlik" ile hayata geçirildi. Modern tarihte ilk defa, Avrupa ve türevi devletler, başka yerlerde son derece tamdik olan türden bir zalimliğe kendi topraklarında maruz kaldılar. Bunun için tarihi tekrar gözden geçirmeye gerek yok; geçmişte olan bitenleri Batı önemsemese bile kurbanları önemsiyor. Geleneksel kalıpta meydana gelen bu ani kırılma 11 Eylül'e tarihsel bir olay niteliği kazandırıyor, ve bunun yankıları kesinlikle önemli olacaktır. Sonuçlar tabii ki temelde ABD'de yapılan politik tercihler ile belirlenecektir. Bu örnekte terörist saldırının hedefi Küba, Lübnan, ya da Çeçenistan gibi bir ülke değil, geleceği şekillendirme konusunda müthiş bir potansiyele sahip bir devlettir. Olası sonuçları değerlendirme konusunda herhangi bir makul girişim, doğal olarak ABD'nin gücünü, özellikle de yakın geçmişte bu gücün nasıl kullanıldığı ve politik kültür içinde nasıl yorumlandığını inceleyecektir.

Bu noktada iki tercih vardır: ya bu sorulara diğerlerine uyguladığımız rasyonel standartlarla yaklaşırız, ya da şu ya da bu gerekeceyi öne sürerek tarihsel ve çağdaş kayıtları bir kenara iteriz.

Tanıdık bir hile, "mucizevi dönüşüm" açıklamasıdır: doğru, geçmişte aksamalar oldu, ama şimdi bunların üstesinden gelinmiştir, dolayısıyla bu can sıkıcı ve önemsiz meseleleri unutabiliriz, ve aydınlık bir geleceğe doğru ilerlemeye devam ederiz. Bu yararlı "rota değişikliği" doktrini yıllar boyunca sık sık kullanıma sokuldu, ve yakından bakıldığında bu doktrinin kullanıma sokulma biçimleri öğreticidir. Güncel bir örneği ele alacak olursak, birkaç ay önce, Bill Clinton dünyanın en yeni ülkesi Doğu Timor'un bağımsızlık günü kutlamalarına katıldı. Basına şu demeci verdi: "Amerika'nın ya da diğer ülkelerin başlangıçta, 1999 öncesinde, 1970'lere kadar uzanan bir süre boyunca Doğu Timor halkının çektiği acıya yeterince duyarlı olduğuna inanmıyorum," ama

"benim için gerçekten neyin olup bittiği açık hale gelince doğru bir politikamız olduğundan emin olmaya çalıştım."

Dönüşümün zamanlamasını hassas bir şekilde belirleyebiliriz.. Açıktır ki bu 8 Eylül 1999'dan sonra oldu, bu tarihte Savunma Bakanı resmi tavrı yeniden dile getirdi: "bu Endonezya hükümetinin sorumluluğudur ve bu sorumluluğu onlardan almak istemiyoruz." Onlar da sorumluluklarını 1970'lerden beri sıkı bir ABD ve Britanya desteği ile yüzbinlerce kişiyi öldürerek, 1999'un ilk aylarında binlercesini daha öldürerek, sonra da 30 Ağustos referandumunda yanlış yönde oy kullandıklarında nüfusu göçe zorlayarak ve ülkenin çoğunu yerle bir ederek yerine getirdiler - bunları yaparken, Washington ve Londra'nın önceden gayet iyi bildiği gibi, yalnızca sorumluluklarını değil verdikleri sözleri de yerine getiriyorlardı.

Clinton'm açıklamasına göre, ABD "Doğu Timorlular üzerindeki baskıyı hiçbir zaman onaylamaya ya da desteklemeye çalışmadı." Burada, Eylül ayındaki son vahşi saldırılar dahil, Endonezya'nın zalimliklerine 25 yıldır verilen kritik askeri ve diplomatik destekten söz etmektedir. Fakat, "geriye dönüp bakmamalıyız" diye tavsiyede bulunuyor, çünkü Amerika nihayetle "baskıya" duyarlı hale gelmişti: Clinton 8 ve 11 Eylül tarihleri arasında bir zamanda, şiddetli iç ve uluslararası baskı altında, Endonezyalı generallere oyunun bittiğini ve çabucak geri çekilerek Avustralya önderliğindeki BM barış gücünün direnişle karşılaşmadan ülkeye girmesine izin vermelerini söyledi.

Olayların akışı, 20. yüzyılın sonlarındaki en kötü bazı suçların, yalnızca kritik öneme sahip suç ortaklığından vazgeçildiğinde bile, nasıl kolayca sona erdirilebileceğini büyük bir açıklıkla ortaya çıkardı. Bu hiçbir şekilde tek örnek değildir, ve Clinton, şu anda akademisyenlerin yeni hümanizm çağının ilham verici başarılarından biri olarak tanımladıkları şeyi yorumlarken çok da özgün bir yorum getirmemektedir. [3]

Bizi başkalarının işlediği suçlara karşı uygun bir şekilde tep-

ki vermekten alıkoyan kültürel kusurları araştıran yeni ve oldukça saygın bir yazınsal tarz oluştu.

Kuşkusuz ki ilginç bir sorun, ama akla uygun hangi standartla değerlendirilirse değerlendirilsin, önem düzeyi bir başka sorunun çok altındadır: neden biz ve müttefiklerimiz, ya doğrudan ya da canı uydu devletlere verdiğimiz destek yoluyla işlediğimiz kendi ciddi suçlarımız üzerinde durmuyoruz? Bu soru sorulmamakta ve kıyıda köşede bir yerlerde dile getirildiğinde dehşet ürpertilerine yol açmaktadır.

Rasyonel standartlardan kaçıp kurtulmanın bir diğer yolu da tarihsel kayıtları "gerçekliğin kendisi" değil "gerçekliğin kötüye kullanılması" olarak bir kenara itmektir; bu durumda gerçeklik "ulaşılamamış ulusal amaçtır." Realist uluslararası ilişkiler teorisinin kurucusu tarafından formüle edilen bu geleneksel kavrayışa ("bir tepenin üzerindeki şehir") göre, Amerika "aşkın bir amaca", "özgürlük içinde eşitliğin kurulması" amacına sahiptir, ve Amerikan politikası, uygulamada hata olsa da bu "ulusal amaca" ulaşmak üzere tasarlanmıştır. Bu kavrayışın 11 Eylül'den kısa bir süre önce önde gelen bir akademisyen tarafından yayınlanan şu anki versiyonunda "politik tartışmaların parametrelerini tanımlayan", sağ ve soldaki "eski püsküleri" dışlayan bir politik yelpaze oluşturan ve "her türlü meydan okumaya neredeyse tamamen bağışık bir otorite" anlayışına sahip bir kılavuz ilke vardır. Bu ilke Amerika'nın bir "tarihsel öncü" olduğudur. "Tarihin ayırt edilebilir bir yönü ve hedefi vardır. Dünyadaki uluslar içinde bir tek ABD tarihin amacını anlar ve sergiler." Buradan şu sonuca varılır: ABD "hegemonyası" tarihin amacının gerçekleşmesidir, dolayısıyla bu hegemonyanın uygulanması ortak çıkara hizmet eder, bu her türlü ampirik değerlendirmeyi önemsiz kılan bir bildik doğrudur. [4]

Bu yaklaşımın de ünlü bir soyağacı vardır. Rumsfeld ve Cheney'den bir yüzyıl önce, Woodrow Wilson Filipinlerin fethedilmesi çağrısında bulunmuştu, çünkü "Ne kadar fedakar olsak da

çıkarlarımız önde gelmelidir, diğer uluslar buna dikkat etmeli, bir kenara çekilmeli, ve bizi engellemeye çalışmamalıdır." Wilson bu sözleri takdir edilen kaynaklardan ödünç almaktaydı, bunların arasında John Stuart Mill'in önemli bir makalesi de vardır.[5] Bu bir seçenektir. Diğer seçenek ise gerçekliği "gerçeklik" olarak anlamak, ve tatsız kısımlarının tarihin amacı peşinde koşarken oluşan "kusurlar" mı olduğu, yoksa geçmişte ve günümüzde her güç sisteminde olduğu gibi daha dünyevi nedenlere mi sahip olduğunu sormaktır. Otoriter politik yelpazenin dışında kalan "eski püskülere" yüz çevirmeyip bu görüşü benimsersek, öyle düşünüyorum ki, politik tercihlerin SSCB'nin çöküşünden çok sonra bile oldukça katı, önemli açılardan geliştirilmiş ama temelde değişmemiş bir çerçeve içinde kaldıkları sonucuna varırız. Özde bir sürekliliğin oluşunu kabul etmek için bir dizi neden vardır; bunlar arasında politik kararların kök saldıği temel kurumların durağanlığı vardır; fakat, daha az dikkat çekici olmakla birlikte önem verilmesi gereken başka nedenler de vardır.

11 Eylül'de yeniden ilan edilen "teröre karşı savaş" ilk kez 20 yıl önce, aşağı yukarı aynı retorikle ve yüksek mevkideki birçoğu aym insan tarafından ilan edilmişti.[6] Reagan yönetimi temel kaygılarının "teröre karşı savaş", özellikle de devlet destekli uluslararası terörizme karşı savaş olduğunu ilan ederek göreve geldi. Yönetimin en ılımlı üyesi George Shultz'un sözleriyle, devlet destekli uluslararası terörizm, "modern çağda barbarlığa dönmek" için "uygarlığın sapkın düşmanları" tarafından yayılan ölümcül salgının en zehirli biçimidir. Ölümcül salgının kökünü kurutmak için verilen savaş, zehir saçan bu hastalığın sıradışı bir faaliyet içinde olduğu iki bölgede odaklandı: Orta Amerika ve Batı Asya/Kuzey Afrika. Shultz'un kafası, Kongre'de dile getirdiği gibi, "tam da burada, kendi toprağımızda" Hitler'in *Mein Kampf*'ındaki amaçları yeniden gündeme getiren "kanser" ile meşguldü. Başkan her yıl yenilenen bir ulusal acil durum ilan etti, çünkü "Nikaragua'nın politikaları ve eylemleri Birleşik Devletler'in ulusal güvenliğine ve dış politika-

sına karşı sıradışı ve olağanüstü bir tehdit oluşturunuyordu." Reagan Libya'nın bombalanmasına açıklama getirirken, kudurmuş köpek Kaddafi hakkında sızlanıyordu: o "Amerika'yı yer-yüzünden silme" kampanyasının bir parçası olarak "kendi ülkesinde yürüttüğü savaşı ABD'ye sıçratmak için", Nikaragua'ya silah ve danışman yolluyordu. Akademik çevreler bu hırslı girişimi esinleyen daha da derinde yatan kökleri keşfettiler. Önde gelen bir akademik terörbilimci, modern terörizmin köklerinin Güney Vietnam'da yattığını buldu: "modern teknoloji ile silahlanmış Amerikan Golyat'ına karşı Vietkong terörünün etkili olması, Batı'nın kalbi olan toprakların da saldırıya açık olduğu umutlarını alevlendirdi." [7]

Daha da uğursuz olanı 1980'lerde ölümcül salgının yayıldığı bataklıkta. Bu bataklık şimdi Amerikalılar Okulu'nun övgüyle ilan ettiği şekliyle, "özgürlük teolojisinin yenilmesine" yardım eden Amerikan ordusu tarafından tam zamanında kurutuldu. [8] Savaşın sürdürüldüğü ikinci mekanda tehdit daha az ürkütücü değildi. Ortadoğu/Akdeniz terörü, 1985 yılında, yıllık AP editörleri anketinde en önemli sorun olarak seçildi, ve diğer anketlerde de üst sıralardaydı. En kötü terör yılı sona erdiğinde, Reagan ve İsrail Başbakanı Şimon Perez Washington'daki bir basın konferansında "terörizm belasını" lanetledi. Bundan birkaç gün önce Perez inanılır hiçbir gerekçe öne sürmek sizin bombardıman uçaklarını Tunus'a göndermiş ve 75 kişi ölmüştü. Bu operasyon Washington tarafından cesaretlendirilmiş ve Dışişleri Bakanı Shultz tarafından övülmüştü, ama Shultz BM Güvenlik Konseyi saldırıyı bir "silahlı saldırganlık eylemi" olarak kınayınca sessiz kalmayı tercih etti (ABD çekimser kalmıştı). Bu olay, terörün tepe noktası olan 1985'de, en büyük terörist zalimlik ödülünün adaylarından yalnızca birisiydi. Adaylardan bir diğeri ise Beyrut'ta, bir caminin çıkışında, insanlar camiden ayrılırken patlamak üzere zaman ayarı yapılmış bombaydı. Bu bomba çoğunluğu kadın ve kız çocuğu olmak üzere 80 kişiyi öldürdü ve 250 kişiyi yaraladı, ve işin içinde CIA ve İngiliz istihbarat servisinin olduğuna dair izler vardı.

Üçüncü aday ise Perez'in güney Lübnan'daki Demir Yumruk Operasyonuydu. Yüksek komutanlık tarafından, bu operasyonun "terörist köylülere" karşı yapıldığı açıklandı. Bölgeyi bilen Batılı bir diplomata göre "hesaplanmış zalimlik ve rastgele cinayetle çıta iyice yukarılara" taşınmıştı ve bu yargı doğrudan bölgeden gelen haberlerle büyük ölçüde doğrulanmıştı.

Akademik çevreler de 1985 yılını Ortadoğu terörizminin tepe noktası olarak kabul eder, ama bu olaylara değil, her birinde bir Amerikalının öldürüldüğü iki terörist zalimliğe atıfta bulunurlar.[9] Fakat kurbanlar bu kadar kolay unutmazlar.

Shultz özellikle Orta Amerika'da "terörizm belasının" yok edilmesi için kuvvete başvurulmasını talep etti. "Denklemdaki kuvvet bileşenini gözardı ederek dışardan arabuluculuk, Birleşmiş Milletler, ve Dünya Mahkemesi gibi ütopyacı, yasalci yöntemlere başvurulmasını" savunanları şiddetle kınadı. Yönetim bu gibi zayıflıklara prim vermedi. Bu nedenle, insan haklarına adanmış yeni bir dönemde, uluslararası hukukun ve dünya düzeni kurumlarının aydınlanmış hegemon tarafından bir kenara itilmesi gerektiğini söyleyen akli başında akademisyenler tarafından ileri görüşlülüğü nedeniyle övülmelidir.

İlginin odaklandığı her iki bölgede de "teröre karşı savaşın" komutanları, hedef aldıkları gruplara atfedileni kat kat aşan bir "devlet destekli uluslararası terörizm" sicili oluşturdular ve bu konuda rekor üstüne rekor kırdılar. Reagan yılları boyunca Washington'un müttefiki Güney Afrika, komşu ülkelerde 1,5 milyonun üzerinde ölümden ve 60 milyar dolarlık zarardan birinci derecede sorumluyken, yönetim kongre yaptırımlarından kaçarak bu ülke ile yapılan ticareti arttırmanın yollarını buldu. Bir UNICEF çalışması bebek ve küçük çocuk ölümlerinin 850.000'e, yalnızca 1988 yılı içinde ise 150.000'e ulaştığı, bunun da bağımsızlıktan sonraki ilk birkaç yılda elde edilen kazammları "kitle terörizmi" silahları ile tersine çevirdiği tahmininde bulundu. Tabii bu raporda, Güney Afrika'nın ülke içinde,

Pentagon'un 1988'de yayınladığı bir rapora göre "kötü şöhrete sahip terörist gruplardan" biri olan Afrika Ulusal Kongresi'nin saldırılarına karşı uygarlığı savunurken başyurduğu uygulamalar gözönüne alınmamaktadır.[10]

Bu sebeplerden ötürü, yalnızca ABD ve İsrail 1987'de terörizmi şiddetle kınayan ve bütün ulusları bu ölümcül salgın ile savaşmaya çağıran bir BM kararına karşı oy kullandılar, ve bu karar Honduras'ın çekimser kalmasıyla 153'e karşı 2 oyla kabul edildi. Karara muhalefet eden bu iki ülke canlarını sıkın şu rahatsız edici bölümü saptamışlardır: bu karar "Birleşmiş Milletler Şartı'na uygun olarak kendi kaderini tayin, özgürlük, ve bağımsızlık hakkına, bu haktan zorla mahrum bırakılan halkların... özellikle sömürgeci ve ırkçı rejimler ile yabancı işgali altında yaşayan halkların" sahip olduklarını tanıyordu. Bu kararın Güney Afrika ile İsrail işgali altındaki topraklara atıfta bulunduğu anlaşıldı, öyleyse kabul edilemezdi.

Orta Amerika'daki ABD operasyonlarının üssü Honduras'tı. Terör yıllarında buradaki ABD büyükelçisi John Negroponte idi, ve bu kişi şimdi BM'de "teröre karşı savaşın" yeni evresinde diplomasi cephesinden sorumludur. Reagan'ın Ortadoğu özel temsilcisi Donald Rumsfeld'di, halihazırda hem askeri cepheyi hem de ilan edilen yeni savaşları yönetmektedir.

Rumsfeld Reagan yönetiminin önde gelen kişileriyle çalışmaktadır. Düşünce biçimleri ve amaçları değişmedi, ve politik yelpaze içinde aşırı ucu temsil ediyor olsalar da hiçbir şekilde yalnız olmadıklarını akılda tutmakta fayda var. Doktrinde, varsayımlarda, ve eylemlerde yıllardır kararlı bir süreklilik var. Brzezinski'nin sözleriyle "küresel güvenliğin saygın ve meşru bir kanun uygulayıcısı" gerektirdiğini savunanlar için, bu çok yakın tarihin araştırılması özel bir önceliğe sahip olmalıdır. Brzezinski burada tabii ki bu kritik rolü üstlenebilecek tek güçten bahsediyor: bu güç dünyanın önde gelen gazetesinin betinlediği gibi "insanlık düşmanlığını sona erdir-

meye azmetmiş idealist yeni dünyadır", kendini bayağı ve dar amaçlara değil "ilkelere ve değerlere" adanmıştır, ve gönülsüz müttefiklerini bu yeni ahlaki yüce gönüllülük döneminde kendisiyle birleşmeye teşvik etmektedir.[11]

"Saygın ve meşru bir kanun uygulayıcısı" konsepti önemli bir konsepttir. Meşru terimi sorunu yinelemekten öteye geçmiyor, dolayısıyla bir kenara bırakabiliriz. Belki de seçilmiş "kanun uygulayıcısının" yasaya saygılı olup olmadığı ve bu konuda dar seçkin çevreler dışındaki şöhreti ile ilgili bazı sorular sorulabilir. Fakat, bu gibi sorular bir yana, bu konsept güçlülerin istedikleri zaman şiddete başvurma serbestliğine sahip olmadıkları bir uluslararası düzen inşa etme yolunda geçen yüzyılda harcanan çabalara boş vermemiz gerektiğini söyleyen yeni bir doktrini yansıtmaktadır. Bunun yerine, yeni bir ilke inşa etmeliyiz -gerçekte saygıdeğer bir ilke: kendi kendilerini kutsayan "aydınlanmış devletler" küresel kanun uygulayıcıları olarak hizmet verecekler, ve tabii ki nezaketten yoksun hiçbir sorunun sorulmasına mücadele edilmeyecek.

Yakın geçmişin olaylarından titizlikle kaçınmak kolay anlaşılabilir birşeydir, özellikle de araştırmanın kolaylıkla ortaya çıkarabileceği çok şey varken. Bunlar arasında yalnızca 1980'lerin terörist suçları ile daha önce işlenen suçlar değil, 1990'lar boyunca işlenen suçlar da vardır. ABD askeri yardımından en fazla yararlanan ülkeler ile devlet terörü kayıtlarının karşılaştırılması dürüst insanları utanca boğardı - eğer kamuoyunun gözünden bu kadar etkili bir şekilde kaçırılmasaydı. Bu yarışmada liderlik için kapaşan iki ülkeye bakmak yeterlidir: Türkiye ve Kolombiya. Kişisel bir not düşeyim: her iki ülkeyi de yakın zaman önce ziyaret ettim, 1990'lardaki en kötü suçların işlendiği yerleri ziyaret ettim, yazılı basında aktarılan dehşet uyandırıcı gerçeklere canlı kişisel deneyimim ile bir ölçüde tanık oldum. İsrail ve Mısır'ı bir kenara bırakıyorum, bu iki ülke ayrı bir kategori oluşturuyor.

Son derece açık olan bir şeyi tekrar edecek olursam, temelde iki seçeneğimiz var: ya yakın geçmiş de dahil tüm tarih bir zırvadan ibarettir, ve biz Başkarn konuşmalarını kaleme alanların beyan ettikleri gibi, küresel kanun uygulayıcısının kötülüğü yeryüzünden kovacağına güvenerek yolumuza devam edebiliriz - bu antik destanlardan ve çocuk masallarından çalınmış bir hikayedir - ya da bu büyük ve yeni olduğu ilan edilen dönemin doktrinlerini yakın incelemeye alırız, rasyonel sonuçlar çıkarırız; bu şekilde, belki ortaya çıkan gerçekliğe ilişkin bir fikir ediniriz. Üçüncü bir yol varsa bile bunu ben bilmiyorum.

Bu yenilenmiş "teröre karşı savaş" içinde planlanmış savaşlar uzun bir süre devam edecektir. Başkan "ülke içinde güvenliği sağlamak için kaç savaşın verileceğini söylemenin olanaksız olduğunu" açıkladı. Bu yeterince açık. Potansiyel saldırılar her yerde, antraks saldırılarının gösterdiği gibi ülke içinde bile neredeyse sınırsız. 1996-2000 yılları arasında İsrail Genel Güvenlik Örgütü (SHABAK) başkanlığını yapmış olan Ami Ayalon'un bu konu üzerine yaptığı son yorumlara değer vermeliyiz. Gerçekçi bir şekilde, terörün altında yatan acı dolu yakınmaları göz önüne almadan teröre karşı "bir zafer isteyenlerin aslında sonu gelmeyen bir savaş istediklerine" dikkat çekti. Burada İsrail-Filistin sorunundan söz etmekteydi ve "terörizm sorununun çözümünün Filistinlere, kendi kaderlerini tayin hakkına saygı göstererek onurlu bir çözüm önermek olduğunu" söylüyordu. İsrail askeri haber alma örgütünün başkanı ve önde gelen Arap yanlılarından olan Yehoshaphat Harkabi de, 20 yıl önce, İsrail'in işgal altındaki topraklardaki katı ve zalim uygulamalarına karşı girişilecek her türlü misillemeden bağışık olmayı sürdürdüğü bir zamanda aynı şeyi söylemişti.[12]

Gözlemler açık bir şekilde genellik kazanmaktadır. En azından ciddi akademik çevreler, "El-Kaide ve bununla ilgili diğer grupların ortaya çıkmasına neden olan toplumsal, politik, ve ekonomik koşullar gözönüne alınmadığı takdirde Birleşik Devletler ve Batı Avrupa'daki müttefiklerinin İslamcı terörist-

lerin hedefi olmaya devam edeceğinin" farkındadır.[13]

Algılanan potansiyel tehditlere karşı saldırı hakkını savunurken, Başkan bir kez daha "teröre karşı savaşın" ilk evresindeki ilkeleri tekrar ediyor. Reagan-Shultz doktrini BM Şartı'nın ABD'ye, "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafa" çerçevesinde kuvvete başvurma yetkisi tanıdığını savunuyordu. 51. Madde'nin bu şekilde yorumlanması Libya'nın bombalanmasını haklı göstermek için kullanıldı. "Tekrar tekrar şiddete başvuranlara karşı kuvvet kullanılmasını bir nefsi müdafa eylemi olarak haklı çıkarmak için yasal argümanlara" dayanmak, bundan çok etkilenen köşe yazarlarının övgüsünü kazandı. Burada *New York Times*'in hukuk uzmanı olan Anthony Lewis'ten alıntı yapıyorum.

Bu doktrin, Panama'nın işgalini iki Güvenlik Konseyi kararını veto edip 51. Madde'ye dayanarak haklı göstermeye çalışan Baba Bush yönetimi tarafından daha ileri götürüldü. 51 Madde'nin "ülkeyi savunmak, halkımızı ve çıkarlarımızı savunmak için silahlı kuvvet kullanmaya" olanak tanıdığı, ve ABD'ye "bir ülkenin topraklarının Birleşik Devletler'e uyuşturucu sokmak için bir üs olarak kullanılmasını" önlemek amacıyla o ülkeyi işgal etme yetkisi verdiği söylendi. BM Şartı'nın şişirilmiş bir şekilde yorumlanması gözönüne alındığında, birkaç gün önce James Baker'ın Irak'ın bir gün ABD'yi ya da ABD çaresiz bakışları altında başka bir ülkeyi KİS'lerle tehdit edebileceği gerekçeyle Washington'un bu ülkenin fethi ve işgali için 51. Madde'ye başvurabileceğini söylemesi hiç de şaşırtıcı değildir.

BM Şartı'nın anlamı çok açıktır, ama bu bir yana, Baker'ın Dışişleri Bakanlığı tarafından 1989'da ortaya atılan argüman başka nedenlerle de pek de ikna edici değildir. Panama'ya karşı girişilen Haklı Dava Operasyonu*, bu ülkede seçkin beyaz bankerler ve işadamları ile uyuşturucu kaçakçılığı yaptığından ve para akladığından kuşkulanan birçok kişiyi tekrar iktidara getir-

* Operation Just Cause -y.h.n.

di, ve bunlar kısa sürede kendilerinden beklendiği bir biçimde hareket ettiler: işgalden sonraki aylarda GAO'nun* rapor ettiği üzere uyuşturucu kaçakçılığı "ikiye katlandı" ve para aklama "arttı"; USAID Panama'da uyuşturucu kullanımının %400 artarak Latin Amerika'daki en yüksek seviyeye ulaştığını buldu. Bunların tümü işgalin şiddetle kınandığı Latin Amerika ve Panama dışında ciddi bir ilgi uyandırmadı.[15]

Clinton'un Stratejik Komuta Merkezi** de uygun görüldüğü takdirde nükleer silahlarla "önalıcı yanıtı" savundu.[16] Clinton'un kendisi bu doktrinin gelişmesi için bazı yeni yollar açtı, ancak uluslararası terörizme en büyük katkıları başka bir alandadır.

Bu kelimelerle ifade edildiği biçimiyle, önalıcı vuruş doktrininin kökenleri çok eskilere dayanmaktadır. 40 yıl önce Dean Acheson Amerikan Uluslararası Hukuk Birliği'ne*** Birleşik Devletler'in "gücüne, konumuna ve prestijine" karşı meydan okumalara karşılık verirse bunun bir hukuk sorunu yaratmayacağına söylemişti. Konuşmasında Küba'nın ABD'ye karşı "başarılı direnişine" Washington'un verdiği tepkiden söz ediyordu. Küba'nın başarıları arasında Domuzlar Körfezi çıkarmasına ve çok daha ciddi başka suçlara karşı gösterdiği direniş de vardı. Kennedy adamlarına Castro ortadan kaldırılana kadar Kübalıları "her türlü terör belasına" maruz bırakmalarını emrettiğinde planlamacıları ona şu tavsiyede bulundular: "bu rejimin varlığı... ABD'ye karşı başarılı bir direnişi ve yaklaşık birbuçuk yüzyıldır benimsediğimiz [ve ABD'nin isteklerine boyun eğmeye dayalı] yarıküre politikasının reddini temsil etmektedir." Daha da kötüsü, Castro'nun rejimi Latin Amerika'nın başka yerlerinde "hareketlenmeye ve radikal değişime" cesaret verebilecek bir "örnek ve genel uyarıcı" işlevi görmekteydi. Latin Amerika'da "toplumsal ve ekonomik koşullar ... yönetici otoriteye karşı muhalefeti kışkırtıyor" ve "Castro'nun halkın kendi sorun-

* General Accounting Office -y.h.n.

** Strategic Command -y.h.n.

*** American Society of International Law -y.h.n.

larıyla kendisinin ilgilenmesi gerektiği yolundaki düşüncesine" yakınlık duyuluyordu. Kennedy'nin planlamacıları, "toprakların ve diğer ulusal servetlerin dağılımının mülk sahibi sınıfları kayırdığı ... [ve] Fakirlerin ve ayrıcalıklardan yoksun olanların Küba devrimi ile uyarılıp makul bir yaşam sürdürme talebinde bulunduğu", tüm bunların ciddi bir tehlike oluşturduğunun farkına vardılar. Bu tehditler işgale karşı başarılı bir direniş ile birleşince ABD'nin itibarına karşı müsamaha gösterilemeyecek bir tehdit ortaya çıkmış, ve bu erken teşhis edilmiş "kanser" tümörünü kesip atacak "terörün her türlüsünü" ve imhacı bir ekonomik savaşı yasal hale getirmiştir. [17]

!975'de Washington, Rusya'nın dünyaya hükmetme seferine hizmet eden bir araç haline geldiği için Küba'mn suçlarının çok daha büyüdüğünü ilan etti. ABD büyükelçisi Daniel Patrik Moynihan öfke ile şunu söylemişti: Angola'da "Sovyet yeni-sömürgeciliği başarıya ulaşırsa, bunun sonrasında dünya eskiden olduğu gibi olmayacaktı. Avrupa'nın petrol yolları ve stratejik öneme sahip Güney Atlantik Sovyetler'in denetimi altına girecek, ve Kremlin'in listesindeki bir sonraki hedef Brezilya olacaktı." Washington'un hiddeti Küba'nın bir başka "başarılı direniş" ile artmaktaydı. Bağımsızlığını yeni kazanmış olan Angola'nın ABD destekli Güney Afrika tarafından işgali sonuna yaklaşmak üzereyken Küba, Rusya'yı bile haberdar etmeden kendi inisiyatifi ile Angola'ya birlik gönderdi ve işgalcileri yendi. Önemli bir akademik çalışmada Piero Gleijeses "Kissenger'ın Angola'nın geleceği için umudu temsil eden tek hareketi (MPLA) ezmek için elinden geleni yaptığı" gözleminde bulunmaktadır. MPLA daha sonraki yıllarda "ülkesinin içinde bulunduğu durum nedeniyle büyük sorumluluk taşıyor" olsa da "onu Sovyet blokuna sağlıklı bir şekilde bağımlı olmaya iten ve 1980'lerde Güney Afrika'yı yıkıcı askeri akınlar düzenlemeye teşvik eden ABD'nin yılmak bilmeyen düşmanlıklarıdır." [18] Küba'nın bu suçları da bağışlanamazdı; bu yıllar Küba'ya karşı en kötü terörist saldırılara tanık oldu ve bu saldırılarda ABD büyük bir rol oynadı. 1989'da Sovyet tehdidine ilişkin her türlü

bahane ortadan kalktığında, ABD Küba üzerindeki baskısını yeni bahanelere başvurarak arttırdı; özellikle, ABD-kaynaklı terörizmin 40 yıldır ana hedefi olan bu ülkenin terörizmdeki sözde rolünü bahane olarak kullanmaya başladı. Fanatikliğin ne kadar şiddetli olduğu bazı küçük olaylarda ortaya çıktı. Örneğin, kendisine bir sanat bursu önerilen genç bir Kübalı kadın sanatçının vizesi, Küba Colin Powell'ın Dışişleri Bakanlığı tarafından bir "terörist devlet" ilan edildiği için iptal edildi. 1962'den beri Küba'nın "terörün her türlüsüne" nasıl maruz bırakıldığını tekrar tekrar ele almaya gerek yok; Jorge Dominguez kamuoyunun bilgisine açılan yeni belgelerden sözederken, durumun ciddiyetini tam olarak vurgulamasa da, ortada "hiç de gülüp geçilecek bir mesele olmadığı" söylemektedir. [20] Özellikle ilgi çekici olan ve günümüz için de önemli olan bir nokta, planlamacıların öznel algılarıdır. Dominguez'in gözüne göre, "yaklaşık bin sayfalık belgelerde, yalnızca bir kez bir ABD resmi yetkilisinin ABD hükümeti destekli terörizme karşı zayıf bir ahlaki itiraza benzer bir çıkış yaptığı görülmektedir: bir NSC yetkilisi bunun bir Rus tepkisine yol açabileceğini, dahası masumların ölümüne yol açan bu rastgele akınların bazı dost ülkelerde kötü bir izlenim bırakacağını" söylemiştir. Terörizm üzerine akademik çalışmalar çok ender olarak bu kadar ileri gitmektedir.

Temsilciler Meclisi çoğunluk lideri Dick Armey "Irak'a karşı kışkırtılmamış bir saldırının" bize yükleyeceği maliyet açısından değil, "uluslararası hukuku ihlal edeceği" ve "bir ulus olarak şimdiye kadar nasıl olageldiğimiz ve nasıl olmamız gerektiği ile tutarlı olmayacağı" için sorgulayan ana-akım tartışmaları dile getirdiğinde, yeni bir şey ortaya koymuyordu. [21]

Şimdiye kadar bizim ya da diğerlerinin ne "olduğu" ayrı bir hikayedir.

Süreklilik ve bunun kurumsal temelleri hakkında çok şey söylebilir. Fakat biz şimdi 11 Eylül suçları ile ilk elde ortaya çıkan bazı sorulara bakalım:

1. Kim sorumludur?
2. Nedenler nelerdir?
3. Uygun tepki nedir?
4. Uzun vadeli sonuçlar nelerdir?

Birinci soruda, makul bir şekilde, suçluların bin-Ladin ve El-Kaide şebekesi olduğu kabul edilmektedir. Bunlar hakkında kimse CIA'den daha fazla bilgiye sahip değildir: CIA, ABD'nin müttefikleri ile birlikte birçok ülkeden radikal İslamcılar devşirdi ve onları askeri ve terörist bir kuvvet olarak örgütledi. Reagan bunların "kurucu babalarla ahlaki açıdan özdeş" olduklarını söyleyerek kutsadı, ve bu şahıslar bu mabette, Jonas Savimbi* ve diğer yüksek şahsiyetlerin yanındaki yerlerini aldılar.[22] Amaç Afganlar'a Rus saldırganlığına karşı direnmeleri için yardım etmek olsa, bunun meşru olabileceği öne sürülebilirdi. Fakat amaç bu değildi; devlet olmanın gerektirdiği olağan gerekçelerle hareket edildi ve kurucu babalar sonunda denetimi ele geçirdiklerinde, bunun Afganlar açısından acı sonuçları oldu.

ABD bu şebekelerin küstahça gidişatlarını, 20 yıl önce Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'a suikast düzenlenmesinden ve özellikle 1993'de New York'ta gerçekleştirilen başarısız terörist saldırı girişiminden itibaren, kuşkusuz yakından izlemektedir. Fakat, tarihteki en yoğun uluslararası istihbarat çalışmasına rağmen, 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerle ilişkin deliller ele geçirilemedi. Saldırıdan altı ay sonra FBI direktörü Robert

- * Jonas Savimbi (1934-2002), 1960'lı yıllarda Angola'da Portekiz'e karşı yürütülen bağımsızlık savaşında yer aldı. Sovyet destekli ve Angola'daki başlıca ulusal kurtuluş örgütü olan MPLA'da arzu ettiği konuma gelemeyince, kendisine daha yüksek bir mevki önerilen UPA'ya (Angola Hallıklarının Birliği) katıldı. Daha sonra UPA'yı Amerikan işbirlikçisi olmakla suçladı ve 1966'da Çin tarafından desteklenen UNITA'yı kurdu. 1975'de Angola bağımsızlığına kavuştuktan sonra, Sovyet destekli MPLA hükümetine karşı bir iç savaş başlattı. Reagan ve Baba Bush döneminde, ABD ve Güney Afrika tarafından verilen destek devasa boyutlara ulaştı ve büyük terör suçlarına imzasını atmayı sürdürdü. Reagan tarafından Beyaz Saray'a davet edilmiş ve "özgürlük savaşçısı" olarak selamlanmıştı. 1990'ların başında, Soğuk Savaş ve Güney Afrika'nın ırkçı rejimi sona erdiğinde, UNITA ve MPLA arasında ateşkes ilan edildi. Fakat 1992 seçimlerinde başarısızlığa uğrayan Savimbi ateşkesi bozarak terör eylemlerini sürdürdü. 2002'de hükümet birliklerince öldürüldü. -y.h.n.

Mueller Senato Komitesi'nde ABD istihbaratının komplonun Afganistan'da tezgahlandığına ama başka bir yerde planlanıp hayata geçirildiğine "inandığı" yolunda bilgi verebildi.[23] Ant-raks saldırılarının kaynağının devletin silah laboratuvarları olduğu anlaşıldıktan çok sonra bile failer belirlenemedi. Bunlar gelecekte zengin ve güçlüleri hedef alan terör eylemlerine karşı durmanın ne kadar zor olacağına dair ipuçları vermektedir. Yine de, eldeki çok az delile rağmen, 11 Eylül olaylarına ilişkin ilk elde çıkarılan sonuçlar muhtemelen doğrudur.

İkinci soruya geçecek olursak, akademisyenler teröristleri onların sözleriyle değerlendirmekte neredeyse tamamen hem fıkırdırlar; söyledikleri son 20 yıldır yaptıkları eylemlerle uyum içindedir. Söylediklerine göre, amaçları Müslüman topraklarından kafirleri kovmak, dayattıkları ve destekledikleri yoz hükümetleri devirmek, ve İslam'ın aşırılıkçı bir versiyonunu hayata geçirmektir. Ruslardan nefret etmektedirler, ama Rusya Afganistan'dan geri çekildiğinde, gerçekleştirdikleri çok ciddi terörist saldırılara son vermişlerdir. Bin Ladin 11 Eylül'ün tam öncesinde şu duyuruda bulunmuştu: "ABD iki kutsal caminin bulunduğu topraklara onbinlerce askerini gönderdiği ve ayrıca denetimi elinde bulunduran baskıcı, yoz ve tiranik rejimleri desteklediği için, Amerika'ya karşı savaş çağrısı yapıldı."

Terörist örgütlerin üzerinde yükseldiği, ve onlardan nefret edenler ve korkanlar arasında bile en azından ilettikleri mesajın bir bölümüne sempati duyanların oluşturduğu bir birikim sağlayan koşullar, en azından gelecekteki benzer içerikli suçların işlenmesi olasılığını azaltmak isteyenler açısından daha önemlidir. George Bush'un ağlamaklı ifadesi ile "Neden bizden nefret ediyorlar?"

Soru yanlış formüle edilmişti: bizden "nefret" etmiyorlar, daha ziyade ABD hükümetinin politikalarından nefret ediyorlar, ki bu bambaşka birşeydir. Eğer soru uygun bir şekilde formüle edilmiş olsaydı, yanıtlarını bulmak zor olmayacaktı. 40 yıl önce Başkan

Eisenhower ve danışmanları "Arap dünyasında bize karşı, hükümetler değil halk tarafından duyulan nefret" olarak adlandırdığı şeyi tartıştılar. MGK temel nedenin ABD'nin Yakınoğu petrol-leri ile ilgili çıkarlarını korumak için yoz ve zalim hükümetlere verdiği desteğin ve "politik ve ekonomik gelişmeye karşı çıktığı-nın" farkına varılması olduğu görüşündeydi. *Wall Street Journal* ve diğler gazeteler 11 Eylül'den sonra zengin ve batılılaşmış Müslümanların tavırlarını araştırdığında aşağı yukarı aynı sonuçlara ulaştılar, ve bu duygular Israil-Filistin ve Irak ile ilgili ABD politikaları ile daha da şiddetlenmiştir.[24]

Bunlar Amerikalıları seven ve ABD'yi ve buradaki özgürlükleri takdir eden insanların tavırlarıdır. Nefret ettikleri şey ise arzu ettikleri bu özgürlükleri onlardan mahrum bırakan resmi politikalarıdır.

Birçok yorumcu daha rahatlatıcı bir cevabı tercih eder: hiddetleri özgürlüğümüze ve demokrasimize karşı duydukları kızgınlıkta, yüzyıllar öncesine giden kültürel eksikliklerinde, mutlu bir şekilde katılabilecekleri "küreselleşme" ve diğler konulardaki yetersizliklerinde yatmaktadır. Bu şekilde düşünmek belki daha rahatlatıcıdır, ama hiç de akıllıca değildir.

Bu meseleler hala canlıdır. Son birkaç hafta içinde Asya muhabiri Ahmed Raşid, Pakistan'da "ABD'nin verdiği desteğin Müşerref'in askeri rejiminin demokrasiye geçmek için verdiği sözü ertelemesine izin vermesi nedeniyle giderek artan bir kızgınlık olduğunu" bildirdi. Ünlü bir Mısırlı akademisyen BBC'ye, Arap ve Müslümanların ABD'ye "Arap-İslam dünyasında her türlü anti-demokratik rejimi desteklediği için" karşı çıktığını söylemiş, ve şöyle devam etmiştir: "Amerikalı yetkililer özgürlük, demokrasi ve buna benzer değerlerden söz ettiklerinde bu terimleri edepsizce kullanmaktadırlar." Bir Mısırlı yazar "Zalim bir insan hakları siciline sahip olan, ama aynı zamanda Amerikan çıkarları açısından stratejik olarak hayati öneme sahip bir ülkede yaşamak, ahlaki ikiyüzlülük ve politik çift standartlar konusunda çok aydınlatıcıdır." diye ekle-

mektedir ve şöyle devam etmektedir: terörizm, "bölgede büyük ölçüde ABD'nin neden olduğu iç politikalardaki adaletsizliğe karşı bir tepkidir." Dış İlişkiler Konseyi'nde* terörizm programı direktörü de buna katılmaktadır: "Mısır ve Suudi Arabistan gibi ülkelerdeki baskıcı rejimleri desteklemek kesinlikle Arap dünyasındaki anti-Amerikancılığın önde gelen nedenlerinden biridir." Ve şu uyarıda bulunmaktadır: "her iki durumda da olası alternatifler oldukça çirkindir."

Yalnızca bu bölgede değil diğer yerlerde de demokratik yönetim biçimlerini desteklemek ve bunun tercih edilen sonuçlara ulaşacağını garanti altına almak konusunda ortaya çıkan sorunların uzun ve aydınlatıcı bir tarihi vardır. Ve bu dost kazanmaya pek de yardımcı olmaz.[25]

Üçüncü soruya, yani uygun tepkinin ne olacağı sorusuna gelelim: Yanıtlar kuşkusuz ki tartışmalıdır, ama verilecek tepki en azından temel ahlaki standartlara uymalıdır; özellikle de şuna: eğer bir eylem bizim için doğru ise başkaları için de doğrudur, eğer başkaları için yanlırsa bizim için de yanlıştır. Bu standardı reddedenler, verilecek tepkinin uygunluğu, doğruluğu ya da yanlışı konusunda her türlü tartışmada görmezden gelinebilir. Bu basit kriter benimsendiğinde, uygun tepkinin ne olduğu konusunda basında çıkan bir sürü yorumdan - örneğin "adil savaş" ile ilgili düşüncelerden - geriye ne kalacağı sorulabilir.

Bu kriteri benimsediğimizi, böylece ahlaki söylem alanına girdiğimizi farz edelim. Öyleyse örneğin 40 yıl önce Küba'nın üzerine "her türlü terör belası" salındığında karşılık vermeye hakkı olup olmadığını sormalıyız. Ya Nikaragua? Washington, Adalet Divanı ve Güvenlik Konseyi'nin "yasadışı kuvvet kullanmayı" sona erdirmeye yolundaki taleplerini reddettiğinde, ve bunun yerine, terörist savaşını tırmandırarak kuvvetlerine binlerce kişinin ölümüne ve ülkenin kendini toparlayamayacak kadar harap olmasına yol açacak şekilde savunmasız sivil "yumu-

* Council of Foreign Relations

şak hedeflere" saldırma yolunda ilk resmi emirleri verdiğinde, Nikaragua'nın karşılık verme hakkı var mıdır? Hiç kimse Küba ya da Nikaragua'nın Washington ya da New York'u bombalamaya ya da ABD politik liderlerini öldürme ya da esir kamplarına yollamaya hakkı olduğuna inanmamaktadır. O yıllardan ve günümüzden çok daha ciddi örnekler vermek hiç de zor değildir.

Buna göre, temel ahlaki standartları kabul edenlerin, ABD ve Britanya'nın Afganları zalimliklerden suçlu olduğundan kuşku lanılan kişileri teslim etmeye zorlamak için - ki bombalamalar başladığında Başkan savaşın resmi amacının bu olduğunu açıklamıştır - bombalamakta haklı olduklarını göstermek için çok çalışmaları lazım. Ya da, zora başvuranların Afganlara "rejim değişikliği" gerçekleştirene kadar bombalanacaklarını söylerken haklı olduklarını göstermek hiç de kolay değildir - rejim değişikliği, bombalama başladıktan haftalar sonra, savaş sonuna yaklaşırken bir savaş amacı olarak açıklanmıştı.

Aynı ahlaki standart terörist zalimliklere karşı uygun tepki konusundaki ince bir fark içeren teklifler için de geçerlidir. Askeri tarihçi Michael Howard "Birleşmiş Milletler şemsiyesi altında komplonun üyelerinin yakalanmalarını, adil bir yargılamaya tabi tutulacakları uluslararası bir mahkemeye çıkarılmalarını, ve suçlu bulundukları takdirde uygun cezaya çarptırılmalarını sağlayacak bir polis operasyonunu" savunmuştu.[26] Bu makul görülmektedir, ama bu öneri evrensel olarak uygulandığında tepkinin ne olacağı sorulmalıdır. Bu tasavvur bile edilemez, ve eğer öneri hayata geçirilirse hiddet ve dehşet uyandıracaktır.

Kuşku uyandıran tehditlere karşı "önalıcı vuruş" doktrini konusunda da benzer sorular gündeme gelmektedir. Bu doktrin yeni değildir, ama gözü kara bir şekilde öne sürülmesi yenidir. Neyi hedeflediği konusunda kuşku yok. Dolayısıyla evrensellik standardı Irak'ın ABD'ye karşı giriştiği önalıcı terörü haklı çıkarmaktadır. Tabii ki sonuç gariptir. Bunun doğruluğunu kanıtlama so-

rumluluğu, "önalıcı vuruş" doktrininin yeterince güçlü olana bu kuvveti kullanma hakkı tanıyan seçmeci versiyonuna arka çıkan ve müsamaha gösterenlerin omuzlarındadır. Bu sorumluluk kuvvet kullanmanın savunulduğu ya da buna müsamaha gösterildiği her durumda olduğu gibi hiç de hafif değildir.

Tabii ki bu temel gözlemlere kolay bir şekilde karşı çıkılabilir: BİZ iyiyiz, ama ONLAR kötü. Bu doktrin neredeyse bütün argümanları boşa çıkarmaktadır. Köşe yazılarındaki analizler ve akademik çalışmaların çoğu bu doktrinin köklerinin bu önemli ilkede yattığını göstermektedir, ve bu ilke tartışılmamış yalnızca ileri sürülmüştür. Tabii ki bunların hiçbirisi çağdaş güç merkezlerinin ve baskın entelektüel kültürün bir icadı değildir; fakat, yine de bu doktrini olgusal kayıtlarla karşı karşıya getirmeyi hedefleyen sapkın meydan okumaya karşı savunmak için, "ahlaki eşitlik", "ahlaki görecelik", "anti-Amerikancılık" ve buna benzer diğer ilginç nosyonlar da dahil, hangi araçlara başvurulduğunu gözlemlemek öğreticidir.

Bu sapkınlığa karşı faydalı bir engel, daha önce değinildiği gibi, aklı başında insanların devletin kuvvete başvurmasına karşı sorular sormamasıdır. Bu, Irak'ın işgalinin biçimine ilişkin mevcut tartışmada yaygın ve sık tekrarlanan bir şeydir. Politik yelpazenin liberal kanadından bir örnek verecek olursak, New York Times'ın köşe yazarı Bill Keller şunları söylemekteydi: "Amerika bir yıldan az bir süre önce 'rejim değişikliği' amacıyla Afganistan'a askerlerini sevkettiğinde muhalefet çoğunlukla Amerika'nın kuvvet kullanmasına karşı olduklarını düşünenlerle sınırlıydı." Bunlar ya çekingen destekçilerdi ya da "içe kapanmayı savunanlar, doktriner sol, ya da Cristopher Hitchens'in 'çocuklarının yataklarında bir yıl bulduklarında Hayvanlara Karşı Etik Muamele Kurulu'su'nu yardıma çağıran kişiler' olarak tanımlandığı ılımlı muhaliflerdi." Keller, kendisinden önce benzer şeyleri savunan Başkan McKinley'in sözlerini ödünç alarak şöyle demektedir: "Savaşa girdik; yalnızca girmek istediğimiz için değil, insanlık bunu talep ettiği için." Başkan McKinley, bu sözleri söylerken ordularına Filipinlerde

"uygarlığın, insanlığın ve özgürlüğün çıkarı için üzerlerine ne sorumluluk düşüyorsa yerine getirmelerini" emrediyordu. [27]

"Rejim değişikliğinin" Afganistan'da bir "amaç" olduğu gerçeğini ihmal ederek - ve bunun oyunda sonradan ortaya çıkan bir düşünce olduğunu varsayarak - politik yelpazenin aykırı ucunda yer alanların ne söylediğine bakalım. Onlar hakkında bazı bilgilere sahibiz. 2001 Yılı Eylül ayının sonlarına doğru, Gallup şirketi, girileceği açıklanan ABD bombardımanı hakkında uluslararası kamuoyunun düşüncesini araştırdı. Temel soru, "teröristlerin kimlikleri ortaya çıktığında, Amerikan hükümeti teröristlerin üstlendiği ülkelere karşı askeri bir saldırıya girişmeli midir, yoksa teröristlerin yargılanmak üzere sınırdışı edilmelerini mi sağlamaya çalışmalıdır?" Yakın zaman önce öğrendiğimiz gibi, aradan sekiz ay geçtikten sonra teröristlerin kimlikleri hakkında yalnızca tahminler ortaya atıldı ve üstlendikleri ülkelerin Almanya, Birleşik Arap Emirlikleri ve başka ülkeler olduğu düşünülmektedir. Fakat bunu da ihmal edelim. Anket, kamuoyunun özellikle Avrupa'da ezici bir çoğunlukla askeri girişimden ziyade yargısal girişimi desteklediğini gösterdi. İsrail ve Hindistan istisna oluşturmaktadır, ama bu iki ülkede Afganistan oldukça farklı bir şeyin sembolü olarak ele alınmaktadır. Temel soruyu takip eden diğer sorular da fiili olarak yürütülen askeri harekate verilen desteğin aslında çok az olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

Askeri harekate verilen destek ABD müdahaleciliği hakkında en fazla deneyime sahip olan Latin Amerika'da çok daha azdır. Bu destek %2'den (Meksika) %11'e (Kolombiya ve Venezüella) değişim göstermektedir; ankete katılanların %85'i teröristlerin sınırdışı edilmesini ve yargılanmasını tercih etmiştir; bunun uygulanabilir olup olmadığı ise ideologlara bırakılmıştır. Tek istisna Panama'dır. Burada %80 yargısal girişimi tercih etmiş, %16 ise askeri saldırıyı desteklemiştir. Burada bile muhabirler, çoğunluğunu CIA'nin maaş bordrosunda bulunduğu sırada işlediği suçlar nedeniyle Florida'da ömür boyu hapse mahkum edilen itaatsiz bir serseriye kaçırmak üzere düzenlenen Adil Amaç

Operasyonu sırasında belki de binlerce fakir insanın ölümünü hatırlamışlardır (bunlar Batı'nın işlediği suçlardır, dolayısıyla incelemeye alınmamışlardır). Bir muhabir şöyle söylemekteydi: "[11 Eylül kurbanları] arasında bunun kız ve erkek çocuklar ile 20 Aralık 1989'da Chorrillo'da bize uygulanan zulüm sonucu dünyaya bile gelemeyen çocuklar ne kadar da birbirine benzemektedir. [11 Eylül kurbanları] ile terörün Adil Amaç, teröristin ise kurtarıcı olarak adlandırıldığı bu zulüm sonucunda ölen masum ve isimsiz anneler, dedeler ve nineler ne kadar birbirine benzemektedir." [28]

Şu anda Emory Üniversitesi'nde profesör olan Afrika İnsan Hakları İzleme Komitesi'nin 1993-1995 yıllarındaki başkanı'nın, Ocak 2002'de Cenevre'de İnsan Hakları Politikası Uluslararası Konseyi'nde yaptığı konuşmada, dünyanın dört bir yanındaki aktivistler adına konuştuğunu düşünüyorum. Şunları söylüyordu: "Birleşik Devletler'in düşmanı olarak gördüklerine karşı açtığı cihat ile İslamcı grupların düşmanları olarak gördüklerine karşı açtıkları cihat arasında hiçbir ahlaki, politik ya da yasal fark göremiyorum." [29]

Afgan kamuoyunun görüşü hakkında ne demeli? Bu konuda bilgi kıttır, ama tamamen yok değildir. Ekim ayının sonlarında, bazıları sürgünden bazıları ise Afganistan'da bulunan ve hepsi de Taliban rejimini devirmeye azmetmiş 1.000 Afgan lideri Peşaver'de toplandı. Basın bunun "kabile büyükleri, İslam alimleri, çeşitli fraksiyonların temsilcisi politikacılar ve eski gerilla liderleri arasında ender rastlanır bir birlik gösterisi" olduğunu bildirdi. Hep birlikte "ABD'nin hava saldırılarını durdurması konusunda ısrar ettiler", uluslararası medyadan "masum insanların bombalanmasının" durdurulması çağrısında bulunması için ricada bulundular, ve "Afganistan'ın ABD tarafından bombalanmasının sona erdirilmesini istediler. Nefret ettikleri Taliban rejiminin devrilmesi için başka yollara başvurulmasını istediler. Bu amaca daha fazla ölüme ve yıkıma yol açmadan ulaşılabileceğine inanmaktaydılar.

Washington'da büyük saygı duyulan, Loya Jirga'da* bir şehit olarak özel bir övgüye layık görülen ve hatırası Başkan Hamid Karzai'nin gözlerinin dolmasına neden olan Afgan Muhalefet lideri Abdül Hak tarafından da benzer bir mesaj aktarılmıştı. Görüldüğü kadarıyla ABD'nin desteğini almaksızın Afganistan'a girmesinden hemen önce bombardımanı kınamış, "Taliban içinde bir isyan başlatmak" için kendisinin ve ve diğerlerinin göstereceği çabayı reddettiği için ABD'yi eleştirmiş, daha sonra yakalanarak öldürülmüştü. Bombardımanın "bu tip çabalar için büyük bir engel oluşturduğunu" söylemiş, kendi çabasını özetleyerek, ABD'nin bombardımanla bu çabaların altını oymak yerine maddi ve diğer yollardan destek sağlayarak kendilerine yardım etmesi çağrısında bulunmuştu. ABD demişti, "pazularını gösterip bir zafer kazanarak dünyadaki herkesi korkutmak istemektedir. Afganların çektikleri ve kaç kişinin öleceği umurlarında değil." Savaşın seyri sırasında geç farkına varılsa da, önde gelen kadın örgütü RAWA, bombardımanı şiddetle kınamıştı.

Kısacası, "Amerika'nın kuvvet kullanmasına karşı olduğunu düşünen yumuşak başlı tiplerden oluşan" aykırı uç bombalama başladığında ve devam ettiği sırada hiç de önemsiz değildi. Fakat, ABD basınında bunların hiçbirisi yer almadığı için, "insanlığın bunu talep ettiği" gerekçesine sığınarak kendimizi kandırmaya devam edebiliriz.[30]

Açıktır ki, bu konular hakkında daha söylenecek çok şey var, ama şimdi kısaca 4. Soruya bakalım.

Uzun vadede, 11 Eylül suçlarının halihazırda varolan eğilimleri hızlandıracağını düşünüyorum: Bush'un önalıcı vuruş doktrini bunun bir örneğidir. Bir zamanlar tahmin edildiği gibi, dünya-

- * Loya Jirga Peştü dilinde "Büyük Konsey" anlamına gelmektedir. Afganistan'a özgü bir forum örgütlenmesidir. Geleneksel olarak kabile liderlerinin bir araya gelmesiyle oluşturulur. İslam'daki şura örgütlenmesine tekabül etmektedir. Loya Jirga toplumsal anlaşmazlıkları ele almak ve ülke çapında gerçekleştirilecek reformları ele almak üzere toplanır. Haziran 2002'de gerçekleştirilen Loya Jirga'da toplumun neredeyse her kesiminin temsil edilmesine imkan tanınmıştır. -y.h.n.

nın çeşitli yerlerinde hükümetler 11 Eylül'de katı ve baskıcı programları kurumsallaştırmak ve tırmandırmak için bir "fırsatlar penceresi" yakaladı. Rusya, Çeçenistan'daki şok edici zulmlükleri için gizli bir onay almayı beklediğinden "teröre karşı kolisyona" hevesli bir şekilde katıldı, ve sonuçta hayal kırıklığına uğramadı. Çin de benzer nedenlerle coşku ile katıldı. Türkiye ABD'nin "teröre karşı savaşının yeni evresinde" birlik vermeyi öneren ilk ülke idi. Başbakan'ın açıkladığı gibi Türkiye, ağır baskı altında tutulan kendi Kürt nüfusuna karşı yürüttüğü kampanyada ABD'nin katkısından ötürü minnet duygusu içindeydi. Bu kampanya aşırı bir vahşet ile yürütüldü ve ABD'den muazzam bir silah akışına bel bağlandı. Silah akışı 1997'de teppe noktasına ulaştı; bu tek yıl içindeki silah transferleri tüm savaş sonrası dönem boyunca, karşı-ayaklanma kampanyası başlayana kadar yapılan transferleri aştı. Türkiye bu başarılarından dolayı büyük takdir topladı ve Kabil'i terörden koruma yetkisi ile ödülendirildi; bu görevi finanse eden süper güçle, dehşet verici 1990'lı yıllarda yaşanan büyük zulmlükler dahil son zamanlarda giriştiği devlet terörü eylemleri için gerekli araçları sağlayan süper güç aynıydı. İsrail daha da sıkı bir ABD desteği ile Filistinlileri daha vahşi bir şekilde bastırabileceğinin farkına vardı. Dünya'nın diğer yerlerinde de buna benzer şeyler oldu.

ABD hükümeti de dahil, birçok hükümet korku atmosferini sömürerek ve "vatanseverlik" çağrısında bulunarak halkı disiplin altına almak için gerekli önlemleri kurumsallaştırdı, ve "terörle mücadele" maskesi altında halkta rahatsızlık uyandıran önlemleri uygulamaya devam etti. Bunun anlamı gerçekte şuydu: "Siz sesinizi kesin ve ben de kendi gündemimi yılmadan izlemeye devam edeyim." Bush yönetimi bu fırsatı, yönetim üzerinde söz sahibi olan dar şirket çıkarlarına hizmet etmekte normların bile ötesine geçip nüfusun çoğunluğuna ve gelecek kuşaklara karşı giriştiği saldırıyı ilerletmekte kullandı.

Bunun önemli bir sonucu, ABD'nin ilk defa Orta Asya'da askeri üslere sahip olmasıdır. Bu üslar bölgenin kaynakları üzerinde

denetim kurma üzerine kurulmuş olan bugünkü "büyük oyunda" Amerikan şirketlerinin çıkarlarını kayırmaya yardım edecek, aynı zamanda Körfez bölgesinde bulunan dünyanın en büyük enerji kaynaklarının kuşatılmasını tamamlayacaktır. ABD'nin körfez bölgesini hedef alan üsler sistemi Pasifik'ten Azor takımadalarına kadar uzanmaktadır, ancak Afgan savaşından önceki en yakın sağlam üs Diego Garcia idi. Şimdi durum çok daha iyidir ve kuvvet kullanarak müdahalede bulunma kolaylaşmıştır.

Bush yönetimi "teröre karşı savaşın" bu yeni evresini, aynı zamanda ezici askeri avantajlarını dünyanın geri kalanına doğru genişletmek ve küresel hakimiyet için yeni yöntemler geliştirmek için kullandı. Suudi Arabistan Prensi Abdullah, ABD yönetiminin İsrail'in terör ve baskısına verdiği güçlü destek karşısında Arap dünyasının duyduğu tepkiye daha fazla dikkat gösterilmesi çağrısında bulunmak için Nisan ayında ABD'yi ziyaret ettiğinde, hükümetin niyeti üst düzey devlet yetkilileri tarafından açıklığa kavuşturuldu. Sonuç olarak ona, kendisinin ve diğer Arapların ne düşündüğünün ABD için bir önemi olmadığı söylendi. Üst düzey bir yetkili şu açıklamada bulundu: "Eğer Çöl Fırtınası sırasında güçlü olduğumuzu düşünüyorsa bugün on kez daha güçlüyüz. Afganistan'da olup bitenler yeteneklerimiz hakkında kendisine bir fikir vermektedir." Kıdemli bir savunma analisti basit bir açıklama sundu: diğerleri "sertliğimiz nedeniyle bize saygı duyacaklar ve bizimle oyun oynamayacaklar." Bu tavrın öncelleri vardır, ama 11 Eylül sonrası dünyada yeni bir güç kazanmıştır. Buna benzer sonuçların Afganistan'ın bombalanmasının ardında yatan nedenlerden biri olduğunu düşünmek akla yatkındır: yani birisi çizgi dışına çıktığında "meşru kanun uygulayıcısının" neler yapabileceği konusunda dünyayı uyarmak. Sırbistan'ın bombalanması da benzer nedenlerden ötürü gerçekleşti: Clinton ve Blair'ın açıkladıkları gibi - Norveç ya da İtalya'nın değil - NATO'nun itibarını garantilemek. Bu devlet işlerinde yaygın bir temadır. Tarihin tekrar tekrar ortaya çıkardığı üzere bunun ardında bazı nedenler yatmaktadır. Uluslararası toplumun temel meseleleri bence çok fazla

değişmeden kalmıştır, ama 11 Eylül kesinlikle bazı değişikliklere yol açtı; bazı durumlarda bu değişiklikler önemlidir ve hiç de hoş olmayan sonuçlar içermektedir.

notlar

- 1 Strobe Ts saldırılarıyla ilgili olarak yazmaktadırlar, "tedirginlik gerçealbott and Nayan Chanda (eds), The Age of Terror (New York: Basic Books, 2001). Editörler bunu Bin Laden'e atfettikleri gibi antrakklik haline geldi."
- 2 Charles Glaser and Steve Fetter tarafından gönderme yapılan çalışma, "National Missile Defense and the Future of U.S. Nuclear Weapons Policy," International Security 261 (2001). Richard Falkenrath, Robert Newman ve Bradley Thayer, America's Achilles Heel: Nuclear, Biological and Chemical Terrorism and Covert Attack (Cambridge, MA: MIT Press, 1998). Barton Gellman, "Broad Effort Launched after '98 Attacks," Washington Post, 20 Aralık 2001. ISSN 0739-3148 print/ISSN 1469-9931 online/03/010113-15 2003 Caucus for a New Political Science DOI: 10.1080/0739314032000071253
- 3 Joseph Nevins, "First the Butchery, Then the Flowers: Clinton and Holbrooke in East Timor," Counterpunch, May 16-31, 2002. Arkaplanla ilgili olarak bkz., Richard Tanter, Mark Selden and Stephen Shalom (eds), Bitter Flowers. Sweet Flowers: East Timor, Indonesia, and the World Community (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2001); Chomsky, A New Generation Draws the Line (London, New York: Verso, 2001).
- 4 Hans Morgenthau, The Purpose of American Politics (New York: Vintage, 1964); Andrew Bacevich, "Different Drummers, Same Drum," National Interest, Yaz 2001. Morgenthau onurlu bir davranışta bulunarak bu geleneksel tavrı Vietnam savaşının ilk zamanlarında terketmiştir.

- 5 Wilson, "Democracy and Efficiency," Atlantic Monthly, 1901, alıntı yapan: Ido Oren, *Our Enemies and Us: America's Rivalries and the Making of Political Science* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 2002). Mill'in müdahale ile ilgili klasik makalesi ile ilgili bir tartışma için bkz., benim *Peering into the Abyss of the Future* (Delhi: Institute of Social Sciences, 2002, Fifth Lakdawala Memorial Lecture).
- 6 "Teröre karşı savaşın ilk evresi ilgili daha ayrıntılı bilgi ve burada ve aşağıda değinilen kaynaklar için bkz, Alexander George (ed.), *Western State Terrorism* (Cambridge, UK: Polity-Blackwell, 1991), ve gönderme yapılan kaynaklar.
- 7 David Rapoport, "The Fourth Wave," *Current History*, America at War, Aralık 2001.
- 8 Gönderme yapan Adam Isacson and Joy Olson, *Just the Facts* (Washington, DC: Latin America Working Group and Center for International Policy, 1999), p. ix.
- 9 Bkz. *Current History*, op. cit.
- 10 1980-1988 tarihleri arasındaki dönemin kaydı için bkz. "Inter-Agency Task Force, Africa Recovery Program/Economic Commission," *South African Destabilization: The Economic Cost of Frontline Resistance to Apartheid* (New York: UN, 1989), p. 13, gönderme yapan Merle Bowen, *Fletcher Forum*, Winter 1991. *Children on the Front Line* (New York and Geneva: UNICEF, 1989). ANC, Joseba Zulaika and William Douglass, *Terror and Taboo* (New York and London: Routledge, 1996), p. 12. 1985'de Kongre yaptırımları Reagan'ın vetosuna rağmen onayladıktan sonra ABD'nin Güney Afrika ile olan ticaretinin artması ile ilgili olarak bkz., Gay McDougall and Richard Knight, Robert Edgar (ed.), *Sanctioning Apartheid içinde* (Trenton, NJ: Africa World Press, 1990).
- 11 Zbigniew Brzezinski, "If We Fight, It Must Be in a Way to Legitimize Global US Role," *Guardian Weekly*, 22-28 Ağustos 2002. Michael Wines, "The World: Double Vision; Two Views of In-

humanity Split the World, Even in Victory," New York Times, 13 Haziran 1999. Wars of Terror 119

12 Anthony Shadid Bush, "US Rebuffs Second Iraq Offer on Arms Inspection," Boston Globe, 6 Ağustos 2002. Ami Ayalon, Shabak başkanı ile röportaj, 1996-2000, Le Monde, 22 Aralık 2001; Roane Carey ve Jonathan Shanin'in, The Other Israel (New York: New Press, 2002) adlı kitabında yeniden basılmıştır. Harkabi, İsraili gazeteci Amnon Kapeliouk aktarıyor, Le Monde diplomatique, February 1986.

13 Sumit Ganguly, Current History, a.g.e.

14 James Baker, Op-Ed, New York Times, 25 Ağustos 2002. Panama ile ilgili olarak bkz., benim Detering Democracy (New York and London: Verso, 1991; New York: Hill & Wang, 1992, extended edn), Chapters 4, 5.

15 Age. ve benim Year 501 (Boston: South End, 1993), Chapter 3.

16 STRATCOM, "Essentials of Post-Cold War Deterrence," 1995, kısmen deklasifiye edilmiş. Alıntılar ve kaynaklar ile ilgili olarak bkz., benim New Military Humanism (Monroe, Maine: Common Courage, 1999), Chapter 6.

17 Acheson, bkz. age., Chapter 7. Piero Gleijeses, Conflicting Missions: Havana, Washington, and Africa, 1959-1976 (Chapel Hill, NC: University of North Carolina, 2002); benim Profit over People (New York: Seven Stories, 1999).

18 Gleijeses, a.g.e.

19 Alix Ritchie, "Cuban Artist Program May Get Bush-whacked," Provincetown Banner, 29 Ağustos 2002.

20 The "Cuban Missile Crisis," Diplomatic History 242 (2000).

21 Eric Schmitt, "House G.O.P. Leader Warns Against Iraq Attack," New York Times, 9 Ağustos 2002.

22 Reagan, aktaran Samina Amin, International Security 265 (2001/2002)'de aktarıyor. Jeane Kirkpatrick bir Muhafazakar

- Politik Eylem toplantısında Savimbi'yi "zamanımızın birkaç gerçek kahramanından birisi." Olarak ilan etmiştir. Burada "kendi ülkesindeki Amerikan petrol işletmelerine saldırmaya ant içtikten sonra coşkulu bir alkış almıştır. Colin Nickerson, "Savimbi Finds Support on the Right," Boston Globe, 3 Şubat 1986.
- 23 Walter Pincus, "The 9-11 Masterminds may have been in Afghanistan," Washington Post Weekly, 10-16 Haziran.
- 24 Kaynaklar ve arkaplan tartışmalar için bkz. benim World Orders Old and New (New York: Columbia University Press, 1994, extended edition 1996), pp. 79, 201f.; 9-11 (New York: Seven Stories, 2001).
- 25 Rashid, "Is Terror Worse than Oppression?," Far Eastern Economic Review, 1 Ağustos 2002. AUC profesörü El-Lozy, yazar Azizuddin El-Kaissouni, ve CFR'dan Warren Bass, alıntıyı yapan Joyce Koh, " 'Two-faced' US policy blamed for Arab hatred," Straits Times (Singapore), August 14, 2002.
- 26 "What's in a Name? How to Fight Terrorism," Foreign Affairs, Ocak/Şubat 2002; 30 Ekim 2001 tarihli konuşma (Tania Branigan, Guardian, October 31).
- 27 Keller, Op-Ed, New York Times, 24 Ağustos 2002. McKinley ve diğerleri; bkz. Louis A. Pe'rez, The War of 1898 (Chapel Hill, NC: University of North Carolina, 1998).
- 28 Ricardo Stevens, 19 Ekim, aktaran NACLA Report on the Americas XXXV:3 (2001).
- 29 Abdullahi Ahmed An-Na'im, "Upholding International Legality Against Islamic and American Jihad," Ken Booth ve Tim Dunne (editörler), Worlds in Collision: Terror and the Future of Global Order (New York: Palgrave, 2002) içinde.
- 30 Jeff Nygaard tarafından yapılan bir medya taraması Gallup anketinden yalnızca bir kere söz edildiğini bulmuş; Omaha World-Herald adlı gazetede bu anketin "buluntuları tamamen yanlış bir şekilde takdim ettiğini" görmüş. Nygaard Notes Inde-

pendent Weekly News and Analysis, 16 Kasım 2001, Counterpoise 53/4'de (2001) yeniden basılmıştır. Karzai'nin Abdul Haq ile ilgili düşünceleri için bkz., Elizabeth Rubin, New Republic, 8 Haziran 2002. Abdul Haq ile söyleşi, Anatol Lieven, Guardian, 2 Kasım 2001. Peşaver toplantısı, Barry Bearak, New York Times, 25 Ekim 2001; John Thornhill and Farhan Bokhari, Financial Times, 25-26 Ekim, 2001; John Burns, New York Times, October 26, 2001; Indira Laskhmanan, Boston Globe, October 25, 26, 2001. RAWA websitesi. Bu bilgiler Znet (www.zmag.org) da dahil basılı ya da internette yer alan bağımsız "alternatif" dergilerde, mevcuttur.

İMPARATORLUĞA KARŞI DURMAK

Dünya tarihinin bir çok yönden eşsiz bir momentinde burada toplanmış bulunuyoruz. Bu uğursuz bir momenttir, ama aynı zamanda umut doludur.

Tarihteki en güçlü devlet yüksek sesle ve açık bir biçimde dünyayı güç kullanarak yönetmek istediğini ilan etti, ve güç üstün olduğu bir boyuttur. Baskıya standart (dolayısıyla anlamsız) bir şekilde eşlik eden soylu niyetleri bir kenara bırakalım. Bu devletin liderleri, düzen içi dış politika çevrelerinin önde gelen dergilerinin birinde açık sözlülükle dile getirildiği gibi, kendilerini "emperyal hırslarının" peşinde koşmaya adanmış durumdadılar. Bu kritik ve önemli bir meseledir. Aynı zamanda, bugün ve gelecekte herhangi bir rakibe müsamaha göstermeyeceklerini de ilan ettiler. Açık ki, ellerindeki şiddet araçlarının yollarına çıkan herkesi küçümseyerek bir kenara itebilmelerini sağlayacak kadar olağanüstü olduğuna inanıyorlar. Irak ile savaşın bir amacı da imparatorluk vurup dağıtmaya karar verdiğinde neler olacağına dair dünyaya bir ders vermektir. Buna inanmak için yeterince sebep var. Güç dengesizliği gözönünde bulundurulursa "savaş" teriminin pek de uygun bir terim olmadığı ortada.

Bu doktrin tamamen yeni ya da tek başına ABD'ye özgü değildir, ama daha önce hiç bu kadar arsız bir kibirle dile getirilmedi; en azında hatırlanmaya değer birileri tarafından.

Bu toplantının konusu olarak önerilen soruyu yanıtlamaya ça-

lışmayacağım: imparatorluğa nasıl karşı durulur? Bunun nede-
ni, çoğunuzun yaşamlarınız ve çalışmalarınız sayesinde bu so-
runun yanıtını benden daha iyi bilmeniz. "İmparatorluğa karşı
durmanın" yolu şiddet ve boyun eğdirmeye, nefret ve korku üze-
rine kurulmuş olmayan farklı bir dünya yaratmaktır. Bu neden-
le buradayız ve Dünya Sosyal Forumu (DSF) bunların boş ha-
yaller olmadığına dair umut vermektedir.

Dün MST'nin* uluslararası bir toplantısında, bu amaçlara ulaşı-
ma yolunda yapılan son derece esin verici çalışmaları görme
ayrıcılığına eriştim. MST'nin dünyadaki en önemli ve en heye-
can verici halk hareketi olduğunu düşünüyorum. MST'nin gi-
riştiği türden yerel yapıcı eylemliliğin yanısıra Via Campesina**
ve DSF türünden uluslararası örgütlerin ortaya koyduğu sem-
pati, dayanışma ve karşılıklı yardımlaşma, makul bir gelecek
için gerçek bir umut oluşturmaktadır.

Yakın zaman önce, eğer emperyal şiddet sınırlanmaz ve berta-
raf edilmezse, dünyanın nasıl bir yer olacağına ilişkin canlı bir
tablo oluşturmaya yardımcı olan diğer bazı deneyimlerim oldu.
Geçen ay dehşet verici 90'lı yıllar boyunca en kötü zalimlikle-
re sahne olan Güneydoğu Türkiye'deydim. Bu zalimlikler hâlâ
devam etmektedir: birkaç saat önce, Kürtlerin yaşadığı bölge-
lerin gayri resmi başkenti olan Diyarbakır yakınlarında, Türk
ordusunun yeni zalimliklere giriştiğini öğrendik. 1990'lı yıllar
boyunca milyonlarca insan yakılıp yıkılan kırsal alandan sürül-
dü, onbinlerce insan öldü, ve barbarca işkencenin akla gelen
her türlü uygulandı. Bu insanlar Diyarbakır surları dışındaki
mağaralarda ve İstanbul'un sefil varoşlarında oturulamayacak
durumdaki binalarda, ya da nereye sığındıysa orada hayatta
kalmaya çalışıyorlar. Yeni yasalar teorik olarak köylerine dön-
melerine izin verse de, köylerine dönmeleri fiilen yasaktır. Si-
lahların %80'i ABD'den geldi. Yalnızca 1997 yılında, Clinton

* MST: Topraksız Köylü Hareketi, Brezilya'da kullanılmayan plantasyonları işlet-
mek üzere işgal eden militan çifti grupları. -ç.n.

** Dünya Köylü Hareketi -ç.n.

Türkiye'ye terör kampanyasının başlangıcına dek, tüm Soğuk Savaş dönemi boyunca gönderildiğinden daha fazla silah gönderdi. Bu terör kampanyası onu uygulayanlar ve destekleyenler tarafından "kontrterör" olarak adlandırıldı, ki bu bir diğer anlaşımdır. Zalimlikler zirveye ulaştığında, Türkiye ABD silahlarının baş alıcısı durumuna geldi (ayrı bir kategori oluşturan İsrail ve Mısır dışında).

1999'da Türkiye bu konumunu Kolombiya'ya bıraktı. Bunun nedeni Türkiye'de ABD destekli terör kampanyasının büyük ölçüde başarıya ulaşması, Kolombiya'da ise ulaşamamasıdır. Kolombiya 1990'larda Batı yarıkürenin en kötü insan hakları siciline sahip ülkedir, ve ABD silahları ve askeri eğitiminin başta gelen alıcısıdır. Başka ölçüler açısından da dünyada başı çekmektedir, örneğin işçi aktivistlerin katledilemesinde: son onyılda tüm dünyada öldürülen işçi aktivistlerin yarısı Kolombiya'dadır. Geçen yıl yarım milyona yakın insan topraklarından sürülmüştür, ki bu yeni bir rekordur. Yerinden edilen nüfusun bugün 2,7 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Politik cinayetlerin sayısı günde yirmiyeye yükselmiştir; 5 yıl önce bunun yarısıydı.

Güney Kolombiya'da Cauca'yı ziyaret ettim. Burası 2001 yılında ülkede en kötü insan hakları siciline sahip bölgedir ve bu büyük bir başarı olarak sunulmaktadır. Burada "tütsüleme" olarak adlandırılan kimyasal savaş ile topraklarından sürülen köylülerin saatler süren tanıklıklarını dinledim. Bu kimyasal savaş ABD güdümlü "uyuşturucuyla savaş" gerekçesiyle yürütülüyordu, ve bu gerekçeyi pek az kimse ciddiye alıyordu; eğer niyet gerçekten bu ise bu biraz edepsizceydi. İnsanların yaşamları ve toprakları yok edilmiştir, çocuklar ölmekte, hastalıklar ve yaralar nedeniyle ızdırap çekmektedirler. Köylü tarımı yüzyıllar boyunca kazanılmış bilgi ve deneyime dayalı bir gelenek üzerine kurulmuştur ve dünyanın birçok yerinde kuşaktan kuşağa aktarılır. Oldukça önemli bir insan başarısı olduğu halde, son derece kırılmalıdır ve tek bir kuşak içinde sonsuza kadar yok edilebilir. Bunun yanısıra dünyanın en zengin biyolojik çe-

şitliliği de yok edilmektedir. Brezilya'nın komşu bölgelerinde de benzer şeyler olmaktadır. Campesino'lar, yerliler ve Afro-Kolombiyalılar çürüyen varoşlarda ve mülteci kamplarında yaşayan milyonlara katılmaktadır. İnsanlar gittikten sonra, çokuluslu şirketler dağlardan kömür, petrol ve diğer doğal kaynakları çıkarmaya, ve ekilebilir topraklardan geriye ne kaldıysa orada, zenginliğinden ve çeşitliliğinden mahrum edilen bir çevrede, laboratuvarlarda üretilen tohumları kullanarak ihracat amaçlı ziraat için tek tip ürün yetiştirmeye gelebilirler.

Cauca ve Güneydoğu Türkiye'deki manzara, MST komününde yapılan Via Campasina'nın kutlamalarından çok farklıydı. Fakat Türkiye ve Kolombiya başka bir açıdan, imparatorluğa öldürdüğü ve yok ettiği coğrafyalarda karşı duran, ve adalet ve özgürlük için mücadele eden insanların cesareti ve kendini adanmışlığı nedeniyle esin ve umut verici idi.

Bunlar, eğer "emperyal hırs" normal rotasında seyrederse, geleceğin alacağı biçime ilişkin bazı işaretlerdir, ve bu seyir şimdi güç kullanarak küresel hakimiyet kurma stratejisi sayesinde giderek hızlanacaktır. Bunların hiçbirisi kaçınılmaz değildir ve bu suçların nasıl sona erdirileceğine ilişkin iyi modellerden daha önce bahsettim: MST, Via Campasina ve DSF.

DSF'de yoğun tartışmaların konusu olan meseleler ve sorunlar dikkat çekecek ölçüde çok geniştir, ancak iki ana temayı ayırt edebiliriz. Birisi küresel adalet ve kapitalizmden sonra yaşam'dır -ya da daha basit bir biçimde ortaya koyacak olursak, hayatın bekasıdır, çünkü mevcut devlet kapitalizmi kurumları altında insan türünün uzun süre hayatta kalıp kalmayacağı açık değildir. İkinci tema da bununla ilişkilidir: savaş ve barış, ya da daha özel olarak Washington ve Londra'nın neredeyse tamamen yalnız başlarına yürütmeye can attıkları Irak savaşı.

Bu temel temalarla ilgili bazı iyi haberlerle başlayalım. Bildiğiniz gibi, şu anda Davos'ta Dünya Ekonomik Forumu konferansı da devam etmektedir. Burada Porto Allegre'de hava umut dolu,

coşku dolu ve heyecan dolu. Davos'ta *New York Times*'in söylediğine göre "hava karanlık bir hal almış". "Dinamik ve atılgan olanlar" için artık "küresel partiler düzenlemenin zamanı" değilmiş. Gerçekte, Forum'un kurucusu yenilgiyi kabul etti: "Şirketlerin gücü tamamen ortadan kayboldu" diyor. Dolayısıyla biz kazandık. Bize geriye kalan parçaları toplamaktan başka yapacak iş kalmıyor - adil ve insani bir gelecek vizyonu hakkında konuşmakla yetinmemeli, onu yaratmak için harekete geçmeliyiz.

Tabii ki övgünün başımızı döndürmesine izin vermemeliyiz. Bazı zorluklar hala önümüzde duruyor.

DEF'in ana teması "Güven Tesis Etmek". Bunun bir sebebi var: coşkulu günlerinde kendilerine uygun gördükleri adla "kâinatın efendileri" başlarının ciddi bir şekilde dertte olduğunu biliyorlar. Yakın zaman önce, liderlere olan güvenin aşırı azaldığını gösteren bir anket yayınladılar. Yalnızca STÖ'lerin yöneticileri açık bir çoğunluğun güvenini kazanmış durumdalar, onları BM ve ruhani/dinsel liderler, sonra Batı Avrupalı liderler, ekonomi bürokratları takip ediyor, onların altında ise şirket yöneticileri, ve en altta ise %25 ile ABD liderleri yer alıyor. Bu, onlara neredeyse hiç güven duyulmadığı anlamına gelebilir, çünkü insanlara ellerinde güç olan liderlere güvenip güvenmedikleri sorulduğunda, alışkanlıktan genellikle "evet" derler.

Daha da kötüsü var: birkaç gün önce Kanada'da bir ankette, halkın üçte birinin ABD'yi dünya barışı için en büyük tehlike olarak gördüğü ortaya çıktı. En büyük tehlike olma konusunda ABD, Irak ve Kuzey Kore'ye oranla iki kat daha fazla insanın oyunu alıyordu; El-Kaide ile karşılaştırıldığında ise, kat kat daha fazla kişi tarafından en büyük tehlike olarak görülüyordu. *Time* dergisi tarafından yapılan ve dikkatle denetlenmemiş başka bir anket ise, Avrupa'da ankete katılanların %80'inin ABD'yi dünya barışı için en büyük tehlike olarak gördüğünü buldu; Kuzey Kore ve Irak'ın payları ise %10'un altındaydı. Bu sayılar önemli ölçüde hata payı içerebilir, ama yine de çarpıcıdır.

Devam etmeden önce, Davos'taki kasvetli toplantılara katılabilmek için 30.000 dolar ödeyen şirket yöneticilerinin, toplantının temasını "Güven Tesis Etmek" olarak seçerken iyi nedenleri olduğunu söylemeliyim.

Irak savaşının yaklaşması da hiç kuşkusuz bu ilginç ve önemli gelişmelere katkıda bulunmaktadır. Savaşa karşı muhalefet kesinlikle tarihte eşi görülmemiş bir boyuttadır. Bu muhalefet Avrupa'da o kadar yoğundur ki, "Savunma" Bakanı Donald Rumsfeld Almanya ve Fransa'yı "Eski Avrupa" olarak aşağıladı; bunlar itaatsizlikleri nedeniyle dikkate alınmayacaklardır. "Avrupa'daki diğer birçok ülke ABD'nin yanındadır" diyerek yabancı gazetecileri ikna etmeye çalıştı. Bu "diğer birçok ülke" ise, Berlusconi'nin İtalya'sı ile sembolize edilen "yeni Avrupa"dır. Berlusconi çok yakında Beyaz Saray'ı ziyaret edecek, ve üç B - yani Bush-Blair-Berlusconi - çetesi davet edildiği için minnettarlığını bildirecektir; tabii o zamana kadar hapsi boylamazsa. Beyaz Saray'ın söylediğine göre İtalya safta. Yakın zaman önce yapılan anket sonuçlarına göre halkın %80'inin savaşa karşı olması, görüldüğü kadarıyla bir sorun yaratmıyor. Bu yalnızca İtalyan halkının da "eski Avrupa'ya" ait olduğunu, ve Almanya, Fransa ve haddini bilmeyen diğerleri ile birlikte tarihin çöp sepetini boylayabileceğini gösteriyor.

İspanya da yeni Avrupa'nın önde gelen bir üyesi olarak selamlanmaktadır. Oysa uluslararası bir Gallup anketine göre, İspanya'da halkın %75'i savaşa tamamen karşıdır. Newsweek'in önde gelen bir dış politika yorumcusuna göre, aynı şey yeni Avrupa'nın umut bağlanan diğer ülkeleri, yani (oldukça açık bir biçimde) ABD'nin çıkarlarına ve Avrupa'nın hor görülen toplumsal pazar ve refah devletlerinin altının oyulmasına hizmet etmeleri için bel bağlanan eski komünist ülkelerin çoğu için de geçerlidir. Bu yorumcu Çekoslovakya'da halkın üçte ikisinin savaşa katılmaya karşı olduğunu, Polonya'da ise BM denetçileri "Irak'ın kitle imha silahlarına [KİS] sahip olduğunu kanıtlasalar bile" nüfusun yalnızca dörtte birinin savaşı destekleyeceğini

ni bildirmektedir. Polonya basını bu durumda halkın %37'sinin onay vereceğini yazdı - ki bu, "yeni Avrupa'nın" kalbi için yine de çok düşük bir orandır.

Yeni Avrupa - yani halk değil de liderler - *Wall Street Journal*'da yayınlanan bir açık mektupta kendilerini teşhir ettiler: İtalya, İspanya Polonya ve Çekoslovakya'nın yanısıra Danimarka (savaş ile ilgili kamuoyunun görüşü burada da Almanya ile aynıdır, dolayısıyla eski Avrupa ile de), Portekiz (halkın %53'ü ne şartla olursa olsun savaşa karşıdır, %96'sı ABD ve müttefikleri tarafından tek taraflı olarak girişilecek bir savaşa karşıdır), Britanya (halkın %40'ı ne şartla olursa olsun savaşa karşıdır, %90'ı ABD ve müttefikleri tarafından tek taraflı olarak girişilecek bir savaşa karşıdır) ve Macaristan (herhangi bir istatistik bulunmamaktadır).

Kısacası, bu heyecan verici yeni Avrupa kendi halklarına meydan okumayı göze alan bazı liderlerden oluşmaktadır.

Rumsfeld Eski Avrupa'nın modern devletlerden değil, sorun yaratan ülkelerden oluştuğu yolunda açıklama yapınca, Eski Avrupa rahatsız olup tepki gösterdi. İnce düşünceli Amerika'lı yorumcular bu tepkiye bir açıklama getirdi. Sadece ulusal basına bakılacak olursa, "yıpranmış Avrupa'lı müttefiklerin" Başkanın "ahlaki doğruluğunu" takdir etmedikleri anlaşılmaktadır. Bu "ahlaki doğruluğun" kanıtı da sunulmaktadır: "Başkanın danışmanları evanjelist* arzunun doğrudan dünyayı kötülükten kurtarmak isteyen şu mütevazı adam olduğunu söylüyorlar. Bunun akla gelebilecek en güvenilir ve en nesnel delil olduğundan kuşku duyamayacağımıza göre, başkalarına benzer bir şekilde tepki göstermek bir kenara, en ufak bir kuşkuya kapılmak bile uygunsuz kaçacaktır. Bize söylendiğine göre, kinik Avrupalılar yanlış bir şekilde Bush'un ruhsal arılığını "ahlaki naiflik" olarak yorumlamaktadırlar - elbette yönetimin Halkla İlişkiler uzmanlarının prim yapacak bir imaj yaratmakta parmağı olabileceği düşüncesine kapılmamak gerekir. Dahası, eskimeye yüz tutan Av-

* Bir davanın (özelde İsa'nın öğretisinin) yılmaz ve coşkulu savunucusu olan.
-y.h.n.

rupa ile "gayri insaniliği sona erdirmeye kendini adanmış idealist Yeni Dünya" arasında büyük bir yarıлма olduğu konusunda bilgilendiriliyoruz. İdealist Yeni Dünya'nın amacının bu olduğunu kesinlikle biliyoruz, çünkü liderlerimiz böyle olduğunu ileri sürüyor. Kanıt niyetine daha başka ne istenebilir ki?

Yeni Avrupa'daki kamuoyunun bunu nasıl değerlendirdiğinden çok az söz edilmesi, bunun bir pazarlama sorunu olarak ele alındığını göstermektedir: satılan ürün, kaynağı gözönünde bulundurulursa zorunlu olarak doğru ve onurludur. Yeni Avrupa'nın liderlerinin Washington'u kendi halklarına tercih etmesi, geri demokratik eğilimler sergileyen "Almanları ve Fransızları izolasyonla tehdit etmekte" ve "Almanya ile Fransa'nın Avrupa adına konuşamayacaklarını" göstermektedir. Bu ülkeler sadece eski ve yeni Avrupa'nın insanları adına konuşmaktadırlar, ve aynı yorumcuların teslim ettikleri gibi, bu insanlar yeni Avrupa'nın politikalarına karşı "güçlü bir muhalefet" sergilemektedir.

Resmi açıklamalar ve onlara gösterilen tepki aydınlatıcıdır. Bunlar belli bir açıklıkla demokrasiye karşı duyulan olağan küçümsemeyi göstermektedir - ki bu, dünyayı doğrulukla yönettiklerine inananlar arasında, tarihsel olarak tipik bir tutumdur.

Daha başka bir sürü örnek var. Alman Şansölyesi Gerhard Schroeder son seçimde kendine oy verenlerin ezici çoğunluğunun benimsediği tavrı almaya cesaret ettiğinde, bu liderliğin şok edici bir başarısızlığı, eğer Almanya medeni dünyada kabul görmek istiyorsa üstesinden gelmesi gereken ciddi bir sorun olarak tarif edildi. Sorun Anglo-Amerikan demokrasilerinin seçkinlerinde değil Almanya'daydı. Almanya'nın sorunu, demokrasinin gerçek doğasını çok iyi anlayan sağ kanat Hristiyan Toplumsal Birlik Partisi sözcüsünün dediği gibi, "hükümetin kendisine oy verenlerden korkarak yaşaması ve bu sebeple hata üstüne hata yapması" idi.

Türkiye'nin durumunda gerçek daha da açığa çıkmaktadır. Bölgenin tümünde olduğu gibi Türkler de savaşa güçlü bir şekilde

karşı çıkmaktadır - en son kamuoyu yoklamalarına göre savaşa karşı çıkanların oranı %90'dı. Dolayısıyla hükümet sorumsuz bir şekilde davranıp kendisini seçen halkın düşüncesine biraz önem verdi. Washington'un, sahibinin sesine uymaya mecbur etmek için uyguladığı yoğun baskı ve tehditlere tamamen boyun eğmedi. Seçimle işbaşına gelen hükümetin yüksek yerlerden gelen emirlere uyma konusundaki bu çekincesi, hükümet liderlerinin gerçek demokratlar olmadığını kanıtlamaktadır. Bu incelikleri anlayamayacak kadar kalın kafalı olanlar için, şimdi prestijli ve kıdemli bir devlet adamı ve yorumcu olan ABD'nin eski Türkiye büyükelçisi Morton Abramovitz açıklamalar yapmaktadır. Dediğine göre, on yıl önce Türkiye gerçek bir demokrat olan Özal tarafından yönetiliyordu ve Özal "vatandaşlarının Körfez savaşı dışında kalma yönündeki kesin tercihlerini umursamadı." Fakat Türkiye'de demokrasi zayıfladı. Mevcut hükümet "halkı takip etmektedir" ve "demokratik güvenilirliği" olmadığını açığa vurmaktadır. Ve "Ne yazık ki ABD için şimdi bir Özal yok." Dolayısıyla ekonomik olarak boğarak ve diğer boyun eğdirici yöntemleri kullanarak Türkiye'ye sahici demokrasiyi getirmek gereklidir - ne yazık ki bu seçkin basının "demokrasi arzumuz" dediği şeydir.

Brezilya da kâinatın efendilerinin demokrasiye karşı gerçek tutumlarına ilişkin başka bir örneğe tanıklık etmektedir. Yarıküredeki en özgür seçimlerde, halkın büyük bir çoğunluğu uluslararası finans çevrelerinin ve yatırımcıların, IMF ve ABD Hazine Bakanlığı'nın şiddetle karşı çıktığı politikalara oy verdiler. Bu durum eskiden, 40 yıl önce Brezilya'da olduğu gibi canı bir Ulusal Güvenlik Devleti'nin kurulmasına yolaçan bir askeri darbenin işareti olabilirdi. Günümüzde bu işe yaramayacaktır, Güneyli ve Kuzeyli halklar değişmiştir ve buna kolaylıkla müsamaha göstermeyeceklerdir. Dahası, şimdi devreye sokulan neoliberal araçlar sayesinde halk iradesinin altını oymak için daha basit yollar vardır: ekonomik denetim, sermaye kaçışı, para birimine yapılan saldırılar, özelleştirme, ve halkın seçme hakkını azaltmak için tasarlanmış diğer araçlar. Bu araçların hükümeti, gerçek kararları

alan yatırımcıların ve borç verenlerin oluşturduğu ve uluslararası ekonomistler tarafından "fiili senato" olarak adlandırılan çevrelerin emirlerine uymaya mecbur bırakılabileceği ümit edilmektedir. Bu arada demokrasinin egemen ilkelerine göre önemsiz bir baş ağrısı olan halka da boyun eğdirilecektir.

Havaalanından ayrılmak üzereyken, basının ABD’de niçin çok az savaş karşıtı protesto olduğu yolunda sorularına bir kez daha maruz kaldım. İzlenimler öğreticidir. Gerçekte, diğer yerlerde olduğu gibi, ABD’de de protestolar tarihte benzeri görülmemiş boyuttadır - yalnızca gösteriler değil, eğitim toplantıları ve halk etkinlikleri de. Farklı bir örnek verilecek olursa, Chicago belediye meclisi diğer 50 şehire katılarak 46-1 nolu savaş karşıtı önergeyi geçirdi. Aynı şey diğer kesimler için de doğrudur. DEF’in kaygıyla öğrendiği üzere en çok güvenilen örgütler de buna katıldı: çok az istisna dışında STÖ’ler, dini örgütler ve şahıslar. Birkaç ay önce ülkedeki en büyük üniversite, yani George W. Bush’nun çiftliğine komşu olan Texas Üniversitesi güçlü bir savaş karşıtı önergeyi geçirdi. Liste kolayca uzatılabilir.

Öyleyse, seçkinler arasında muhalefet ve protesto geleneğinin öldüğüne dair yaygın yargının kaynağı nedir? Değişmez bir şekilde, Vietnam ile karşılaştırmalar yapılıyor, ve bu gerçek bir çok şeyi açığa çıkarıyor. Kennedy yönetiminin Güney Vietnam’ı bombalamak için ABD Hava Kuvvetleri’ni göndereceğini ve aynı zamanda milyonlarca insanı toplama kamplarına sürmek için planlar ve gıda ürünlerini yoketmek için kimyasal savaş programlarını hayata geçireceğini ilan etmesinin 40’ıncı yıldönümü kısa zaman önceydi. Ortada hiçbir savunma gerekçesi yoktu - resmi retorik tarafından öne sürülen gerekçeler dışında: Güney Vietnam’da Güney Vietnamlıların "iç saldırganlığına" ve "içerden giriştikleri saldırılara" karşı savunma (Başkan Kennedy ve onun BM nezdindeki büyükelçisi Adlai Stevenson’un söylediği buydu). Protesto yoktu. Uzun yıllar boyunca da protestolar anlamlı bir boyuta erişmedi. Bu süre içinde yüzbinlerce ABD askeri işgalci orduya katıldı, yoğun

nüfuslu alanlar yoğun bir bombardımanla yok edildi, saldırganlık Hindiçin'in geri kalanına yayıldı. Seçkin entelektüeller arasındaki protestolar tamamen "pragmatik temeldeydi": savaş ABD için giderek daha masraflı hale gelen bir "hata" idi. 1960'ların sonuna gelindiğinde, durum tersine döndü. Kamuoyunun büyük çoğunluğu savaşa "hata" olduğu için değil, "temelde yanlış ve ahlak dışı" olduğu için karşı çıkıyordu, ve bu muhalefetin oranı günümüze kadar sabit kaldı.

Bugün 1960'ların tam tersine, tüm ABD'de, savaş daha resmi olarak başlamadan büyük ölçekli, inançlı, ve ilkeli bir popüler protesto var. Bu durumu, saldırganlığa ve zalimliklere müsama-ha etme konusunda yıllar boyunca düzenli bir şekilde artan isteksizliği yansıtmaktadır - ki bu, dünya çapında meydana gelen buna benzer değişikliklerden yalnızca birisidir. Bu, Porto Allegre'de ortaya konan etkinliğin arkaplanının bir kısmını oluşturmaktadır ve Davos'taki kasvetin de kısmi nedenidir.

Politik liderlik bu gelişmelerin farkındadır. Yeni bir yönetim geldiğinde, istihbarat servisleri tarafından derlenen bir dünya durum değerlendirilmesi raporu sunulur. Bu gizlidir ve bu gibi şeyleri yıllar sonra öğreniriz. Baba Bush 1989'da yönetime geldiğinde, bu değerlendirmenin küçük bir bölümü basına sızmıştı. Bu bölüm ABD'nin kendisinden çok daha zayıf düşmanlarla karşı karşıya geldiği durumlarla, yani savaşa girmenin düşünülebileceği tek durumla ilgiliydi. İstihbarat servisleri, "çok daha zayıf düşmanlarla" çatışma durumunda, ABD'nin "sonuç alıcı ve hızlı" bir şekilde zafer kazanması gerektiği, yoksa halk desteğinin çökeceği uyarısında bulunmuşlardı. Durum, halkın canice ve yıkıcı bir savaşa belirgin bir protesto olmadan yıllarca tahammül ettiği 1960'lardaki gibi değildir. Bu artık geçerli değildir. Geçen 40 yılın aktivist hareketlerinin uygarlaştırıcı bir etkisi oldu. Bugün, çok daha zayıf bir düşmana saldırmanın tek yolu, onu soykırıma girişmek üzere olan, ya da varoluşumuza bir tehdit oluşturan bir düşman olarak resmeden muazzam bir propaganda saldırısı oluşturmak, sonra da korkunç düşmana

karşı kazandığımız mucizevi zaferi, bizi tam zamanında kurtaran cesur liderimize övgüler düzerek kutlamaktır.

Irak ile ilgili mevcut senaryo budur.

Kamuoyu yoklamaları planlanan savaşa verilen desteğin ABD'de diğer yerlerden daha fazla olduğunu göstermektedir, ama sayılar yanıltıcıdır. ABD'nin Irak dışında, Saddam Hüseyin'e yalnızca küfredilmekle kalınmayıp ondan korkulduğu tek ülke olduğu da akılda tutulmalıdır. Onu bugün durdurmazsak yarın bizi yok edeceğine dair uyarılarda bulunan korkunç bir propaganda kampanyası vardır. Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleeza Rice'in Eylül'de ilan ettiği gibi, kitle imha silahlarının bundan sonraki kanıtı, belki de New York üzerindeki bir "mantar bulutu" olabilir. Irak'ın komşularından hiçbiri, canı ti-randan nefret ettikleri ölçüde kaygı duymamaktadır. Bunun sebebi belki de yaptırımlar sonucunda Dünya Sağlık Örgütü'nün rapor ettiği gibi, "halkın büyük çoğunluğunun yıllardır yarı açlık içinde olması" ve Irak'ın bölgedeki en zayıf devletlerden biri olmasıdır: ekonomisi ve askeri harcamaları Irak'ın onda biri nüfusa sahip olan Kuveyt'e oranla çok küçüktür ve bölgedeki diğer ülkelerle kıyaslandığında çok daha azdır.

Fakat ABD farklıdır. Geçen Ekim'de Kongre tarafından savaşa gitme yetkisi verildiğinde, bunun gerekçesinin "Irak tarafından oluşturulan sürekli tehdide karşı Birleşik Devletler'in ulusal güvenliğini savunmak" olduğu söylendi. Bir zamanlar Saddam şu anda Washington'daki şovu yönetenlerin dostu ve müttefikiydi; o zaman Saddam'ın saldırısına uğrayan komşuları bile Irak'ı bölgeye yeniden entegre etmeye çalışırken, bizim bu korkunç tehdit karşısında tir tir titrememiz gerekiyor. Oysa Washington'dakiler, Saddam bugün olduğundan çok daha tehlikeli iken ve en kötü suçlarını işlemişken, ona Kitle İmha Silahları geliştirmek için araçlar sağlamak dahil her türlü yardımı mutluluk duyarak yapıyorlardı.

ABD'de savaşa verilen desteği ciddi bir biçimde ölçmek için, ABD'ye özgü ve gerçek "korku faktörünü" eksiltmek gereklidir.

Bu yapıldığında, ABD’de güç kullanımına verilen desteğe ilişkin daha gerçekçi bir ölçü ortaya çıkacaktır, ve öyle zannediyorum ki bu destek diğer ülkelerdeki kadar olacaktır.

Yaklaşan savaşa karşı güçlü muhalefetin egemen güçlerin içine kadar yayılması çarpıcı bir gelişmedir. İki büyük dış politika dergisi son sayılarında, dış politika seçkinlerinin önde gelen kişileri savaşa karşı çıkan makaleler yayınladılar. Son derece prestijli bir kurum olan Amerikan Bilimler ve Sanatlar Akademisi tarafından yayınlanan savaş üzerine uzun bir monografide, Bush yönetiminin konumu hakkında mümkün olan en sempatik değerlendirme yapılmaya çalışıldı, ama daha sonra bu konumun geçersizliğini gösteren noktalar tek tek sıralandı. Alıntı yaptıkları prestijli bir yorumcu, Uluslararası Barış İçin Carnegie Vakfı’ndan kıdemli bir araştırmacı, mevcut liderliğin yönetimi altında ABD’nin "kendisi ve insanlık için bir tehdit" haline geldiği uyarısında bulunuyordu. Bunun tarihte başka bir örneği yoktur.

Bunların dar kapsamlı eleştiriler olmaya eğilimli olduğunun farkına varmalıyız. ABD ve müttefiklerine karşı yönelen tehditlerden kaygı duymaktadırlar. Fakat Iraklılar üzerindeki olası etkileri hesaba katmamaktadırlar: BM ve yardım kuruluşları, temel altyapıyı hedef alan, dolayısıyla biyolojik savaşla aynı anlama gelen korkunç bir savaştan, ve yüzbinlerce kişiyi öldüren, her türlü yeniden inşa faaliyetini engelleyen, ve Irak’ı yöneten zalim tiranı güçlendiren on yıllık mahvedici yaptırımlardan sonra ölüm-kalım sınırında olan bir ülkede milyonlarca kişinin çok ciddi risk altına gireceği yolunda uyarılarda bulunmaktadır. Bu eleştirilerin demokratikleşme ve kurtuluşa ilişkin yüce gönüllü retorikten söz etmeye tenezzül bile etmemesi de ilgi çekicidir. Öyle görünüyor ki, eleştirenler bu retorikğin aydınlar ve editöryal yazarlar için olduğunu kabul ediyorlar; aydınlar ve editöryal yazarların savaş kampanyasına demokrasiye karşı duyulan muazzam bir nefretin eşlik ettiğini farketmemeleri bekleniyor - tıpkı bu kampanyayı yönetenlerin sicilini unutmaları beklendiği

gibi. Bunların hiçbirinin BM'de hiçbir zaman gündeme getirilmemesi de bu yüzden.

Yine de egemen çevrelerin eleştirilerinde dile getirilen kaygılar son derece gerçektir. Geçen Ekim ayında CIA, El Kaide tipi terörizm ile Irak arasında bir bağlantı olduğu yolunda bilgileri olmadığı, ama Irak'a yapılacak bir saldırının Batı'ya yönelen terörist tehdidi bir çok yönden arttıracacağı yolunda Kongre'yi bilgilendirdiğinde hiç de şaşırmadılar. Bu, öç almayı aklına koymuş yeni bir terörist kuşağa esin verebilir, ya da Irak'ı halen hazırda bulundurduğu terörist eylemlere girişmeye kışkırtabilir, ki bu olasılık ABD'li analistler tarafından çok ciddiye alınmaktadır. Dış İlişkiler Konseyi için çalışan bir özel görev kuvveti 11 Eylül saldırılarından daha da kötü olası terörist saldırılar hakkında uyarıda bulunan bir raporu henüz yeni yayınladı. Bunlar arasında ABD içinde KİS kullanımı da vardır ve bu tehlikeler "Irak'a yapılacak ABD saldırısı beklentisi ile daha acil bir hale" gelmektedir. Bu raporda birçok örnek vardır ve adeta teröristler için el kitabı gibidir. Bu ilk rapor değildir; 11 Eylül'den çok daha önce, önde gelen strateji analistleri tarafından buna benzer raporlar basılmıştır.

Irak'a yapılacak bir saldırının yalnızca daha fazla teröre yol açmakla kalmayıp KİS'lerin yayılmasına neden olacağı anlaşılmaktadır. Çok basit bir nedenden ötürü: ABD'nin potansiyel hedefleri "Amerikan Emperyal Hırslarının" peşinde koşan tarihteki en güçlü devleti caydırmak için başka bir yol olmadığının farkına varacaklardır. Egemen çevrelerin ana dergisi *Foreign Affairs*'de yazan bir yorumcu bunun ABD ve dünya için ciddi tehlike oluşturduğu uyarısında bulunmaktadır. Önde gelen sahipler Irak'taki bir savaşın "tarihteki en büyük KİS yayılması felaketine" yol açabileceği uyarısı yapmaktadırlar. Irak'ta kimyasal ve biyolojik silahlar varsa diktatörün bunu sıkı denetim altında tuttuğunu biliyorlar. Saldırıldığında son çare olarak başvurması dışında, Irak'ın KİS kullanma, dolayısıyla ani bir imhaya davetiye çıkarma olasılığının çok küçük olduğunu biliyorlar.

Bunların dünyadaki Usame bin Ladin'lere sızdırılması olasılığı da çok düşüktür, çünkü buna dair en ufak bir ipucunun yatacağı tepki bir yana, bu durum Saddam Hüseyin'in bizzat kendisi için korkunç bir tehdit oluşturur. Fakat saldırı altında, toplum KİS'ler üzerindeki denetimle birlikte çökecektir. Terörizm uzmanları, bu silahların "özeleştireceğine" ve "alıcı bulmakta zorlanmayacakları konvansiyel olmayan silahlar pazarında" satışa sunulacağına işaret etmektedirler. Bu, şahinlerin uyardığı gibi, gerçekten de bir "kabus senaryosu"dur.

Bush yönetimi Irak'la ilgili savaş tamtamları çalmaya başlamadan önce, maceracılığın, terörün yanısıra, caydırıcı unsur olarak KİS'lerin de yayılmasına yol açacağına dair birçok uyarı vardı. Bugün Washington dünyaya çok çirkin ve tehlikeli bir ders veriyor: eğer kendinizi bize karşı savunmak istiyorsanız, Kuzey Kore'yi taklit etmeli ve KİS'ler de dahil inandırıcı bir askeri tehdit oluşturmalsınız. Aksi takdirde, yeni "büyük stratejiyi" izlerken sizi yok edeceğiz. Bu "büyük strateji", yalnızca sıradan kurbanların ve "eski Avrupa'nın" değil, "ABD'nin sonuç alıcı ulusal avantaj sağlamak için aktif askeri çatışmalara girme kararlılığının dünyayı daha tehlikeli ve ABD'yi daha az güvenli hale getireceğinin" farkına varan ABD dış politika seçkinlerinin de tüylerini ürpertmektedir - burada da seçkin dergilerin prestijli yazarlarından alıntı yapıyorum.

Öyle görünüyor ki, terörün artması ve KİS'lerin yayılması, Washington'daki planlamacıların gerçek öncelikleri bağlamında pek de kaygı uyandırmıyor. Fazla zorlanmadan bunun niçin böyle olduğuna dair nedenler bulunabilir - ki bunlar, hoş olduğu söylenemeyecek nedenlerdir.

Havana'da, Küba ile yaşanan füze krizinin 40. yıldönümünde, Rusya, ABD, ve Küba'dan, kriz sırasında önemli konumlarda yer almış olanların katıldığı bir zirve toplantısında tehditlerin doğası çarpıcı bir şekilde vurgulandı. Planlamacılar, o zaman dünyanın kaderinin ellerinde olduğunu biliyorlardı, ama Hava-

na zirvesinde açıklanan yeni bilgiler gerçekten ürkütücüdür. Dünyanın nükleer yıkımdan bir Rus denizaltı kaptanı sayesinde, Rus denizaltıları Kennedy'nin "karantina" hattı yakınlarında ABD destroyerlerinin saldırısına uğradığında nükleer füzeleri ateşlemesi emrini bloke eden Vasily Arkhipov sayesinde kurtulduğunu öğrendik. Eğer Arkhipov emre uysaydı, nükleer saldırı Eisenhower'ın uyardığı gibi "kuzey yarıküreyi yok edecek" karşılıklı saldırılara yol açacaktı.

Bu ürkütücü ifşanın zamanlaması oldukça yerindedir: füze krizinin kökleri "rejim değişikliği" amaçlayan uluslararası terörizmde yatmaktadır, ki bu iki konsept de bugün sıkça haber konusu olmaktadır. Küba'ya karşı ABD terörist saldırıları, Castro yönetimi ele geçirdikten kısa bir süre sonra başlamıştı. Kennedy tarafından hızla tırmandırılmış ve Robert McNamara'nın da teslim ettiği gibi bir işgal olasılığına karşı duyulan anlaşılabilir bir korkuya yol açmıştı. Kennedy kriz biter bitmez terörist savaşa geri döndü, Küba'ya karşı ABD'de üslenen terörist eylemler 1970'lerin sonuna doğru zirveye ulaştı, ve daha sonra da 20 yıl devam etti. Füze krizi sırasında krizin içinde yer alan tarafların davranışları ile ilgili yargıyı bir kenara bırakırsak, yeni keşifler "rejim değişikliği" amacıyla "çok daha zayıf bir düşmana" saldırmanın korkunç ve beklenmedik risklerini büyük bir açıklıkla gözler önüne sermektedir; hayatın bekasının riske girdiğini söylemek abartılı olmayacaktır.

Irak halkının kaderine gelince, ne olacağını hiç kimse kesin bir şekilde tahmin edemiyor, ne CIA ne Rumsfeld, ne de Irak uzmanı olduklarını iddia edenler, hiç kimse. Olasılıklar, bir uçta yardım kuruluşlarının kendilerini hazırladığı korkutucu beklentilerden, diğer uçta yönetimin halkla ilişkiler uzmanlarından oluşan korosu tarafından dolaşıma sokulan hoş masallara, büyük çeşitlilik göstermektedir. Hiç kimse bilmiyor. Bunlar, aklıbaşında insanların gerek kişisel yaşamda gerekse uluslararası ilişkilerde, karşı konulmaz nedenler olmadığı sürece niçin kuvvet kullanmayı ya da kuvvet kullanma tehdidinde bulunmayı düşünmedik-

lerine ilişkin bir çok gerekçeden yalnızca bazılarıdır. Ve mevcut durumda, Irak'a karşı niçin kuvvet kullanılması gerektiğine ilişkin karşı konulamayacak nedenler öne sürülememiştir - ki bu durum, Washington ve Londra'nın savaş planlarına karşı muhalefetin nasıl olup da bu boyut ve yoğunluğa eriştiğini açıklar.

Washington-Londra'nın propaganda kampanyasının zamanlaması ana-akım medyada bile bir tartışma, hatta zaman zaman alay konusu oldu. Kampanya geçen yılın Eylül ayında başladı. Bundan önce Saddam yine kötü bir adamdı, ama ABD'nin bekası için bir tehdit oluşturmuyordu. "Mantar bulutu" tezi geçen Eylül başlarında ortaya atıldı. O zamandan beri Saddam'ın ABD'ye saldıracağı korkusu nüfusun %60-70'i tarafından paylaşılmaktadır. *United Press International*'ın baş politik analisti şu gözlemde bulundu: "Bush'un Ekim'de öne sürdüğü düşünce - Irak'a karşı hızla harekete geçmenin acil ve kaçınılmaz olduğu - iki ay önce söylediklerine bakıldığında hiç de belli değildi." Bundan son derece açık olan şu sonucu çıkarmaktadır: Eylül ayı Kongre ara seçimleri için kampanyanın başladığı aydır. Şöyle devam etmektedir: yönetim "uluslararası maceracılık, önalıcı vuruş prensibi üzerine kurulu yeni ve radikal askeri stratejiler, ve Irak'la politik olarak uygun ve mükemmel bir şekilde zamanlanmış bir karşı karşıya geliş politikası üzerinden, gücünü koruma ve artırma kampanyası yürütüyor." İçişlerine ilişkin meseleler gündemde olduğu sürece Bush ve tayfası itibar kaybediyor; bu son derece doğal, çünkü nüfusun geneline karşı ciddi bir saldırı yürütüyorlar. "Eylül başından beri hiçbir yeni terörist saldırı ya da eli kulağında bir tehdide ilişkin inanılır belirtiler olmadığı halde, milli güvenlik meseleleri gündemin en başındadır", yalnızca El-Kaide değil korkunç ve tehditkar bir askeri güç olan Irak da.

Aynı gözlemler başka bir çok yorumcu tarafından da dile getirilmektedir. Bunun bizim gibi insanlara faydası çoktur: tartışmalı analizler yapmak yerine, ana-akım medyadan alıntı yapmakla yetinebiliriz. Daha önce alıntı yaptığım Carnegie Vakfı'nın kıdemli araştırmacısı şöyle yazmaktadır: Bush ve tayfası "varlığı tehlike

altında olan bir sağ kanat oligarşinin klasik modern stratejisini izliyorlar," bu strateji "kitlelerin rahatsızlığını" bizi yoketmek üzere olan bir düşmana karşı duyulan korkuyla beslenen "milliyetçiliğe yönlendirmek durumundadır". Eğer Washington'da politikaları belirleyen "radikal milliyetçiler" bir yandan halkın büyük çoğunluğunun çıkarlarına karşı büyük bir saldırı yöneltirken bir yandan da ilan ettikleri "mutlak askeri üstünlük sayesinde tek taraflı dünya hakimiyeti kurma" planlarında ilerlemeyi umut ediyorlarsa, bu strateji kritik bir öneme sahiptir.

Seçimlerde bu strateji burun farkıyla başarıya ulaştı. 2002 sonbaharında yapılan seçimleri küçük bir oy farkıyla kazandılar, ama bu Kongre'nin yönetimin eline geçmesi için yeterliydi. Seçim sonuçlarının analizi seçmenlerin toplumsal ve ekonomik konularda yönetime karşı muhalefetlerini saklı tuttuklarını, ama güvenliğe ilişkin kaygıların lehine bu meseleleri arka plana ittiklerini gösterdi. Bunun anlamı otoriteyi temsil eden kişiye destek vermektir, yani tam zamanında bizi kurtarmak için dötrnala gelen kovboya.

Tarihin gösterdiği gibi, vicdansız liderlerin hiç de hoş olmayan sonuçlara yol açacak bir biçimde halkı korku içinde bırakmaları çok kolaydır. Zenginlerin çıkarına vergi oranlarının düşürülmesi ve diğer müdahaleler nüfusun çoğunluğu ya da gelecek kuşaklar için iyi bir yaşam beklentisini ortadan kaldırırken, dikkatlerin başka yönlere saptırılması doğal bir yöntemdir. Başkanlık seçimleri için kampanya başladığında Cumhuriyetçi Parti stratejistleri insanların emeklilikleri, iş, sağlık sistemi, ve buna benzer konularla ilgili sorular sormalarını kesinlikle istemiyorlar. Bunun yerine, insanların muazzam bir güce sahip düşmanın gerçekleştirmesi an meselesi bir yıkımdan kendilerini kurtaran, ve bizi imha etmeyi aklma koymuş bir sonraki güçlü düşmanla karşılaşmak için yoluna devam eden kahraman liderlerine duacı olmalarını istiyorlar. Bu İran olabilir, ya da And Dağları boyunca uzanan ülkelerdeki çatışmalar çıkabilir. Hedefler savunmasız olduğu sürece pek çok seçenek vardır.

Bu fikirler, çoğu Reagan yönetiminden kalan ve yeniden dolaşıma sokulan bugünün politik liderleri tarafından savunulmaktadır. Son derece bildik bir oyunu sahneye koyuyorlar: ülkeyi bütçe açığına sürükleyin, böylece toplumsal programların altını oyun, "teröre karşı savaş" ilan edin (1981'de yaptıkları gibi), ve halkı itaatkar davranması için art arda şeytanlar icat ederek korkutun. Bu 1980'lerde liderimizi öldürmek üzere Washington sokaklarında dolaşan Libyalı kiralık katildi, daha sonra Texas'a iki günlük yürüyüş mesafesinde bulunan Nikaragua ordusuydu, ki bu varoluşumuza öyle ciddi bir tehdit oluşturuyordu ki Reagan ulusal çapta olağanüstü hal ilan etmişti. Ya da Grenada'da Rusların bizi bombalamak için kullanacakları bir havaalanıydı (tabii haritada yerini bulabilirlerse). Reagan'ın acıyla ilan ettiği üzere, Kaddafi "Amerika'yı yeryüzünden silmeyi" planlarken, her yerde Amerikalıları öldürmeye çalışan Arap teröristlerdi. Ya da gençliğimizi yoketmeyi amaçlayan Latin Amerikalı uyuşturucu kaçakçılarıydı. Liste bu şekilde uzayıp gidiyordu.

Bu arada, politik liderlik genellikle zayıf ekonomik sonuçlara yol açan, halkın önemli bir çoğunluğuna zarar verirken dar bir kesimi zenginleştiren iç politikalar uyguluyordu - ki bu senaryo bir kez daha gündeme gelmiş durumda. Ve halk bunu bildiğinden, eğer amaçladıkları iç ve dış programları hayata geçirmeyi umuyor, hatta denetimi yitirdiklerinde bu programları ortadan kaldırmayı zorlaştıracak bir kurumsallaşma peşinde koşuyorlarsa, "varlığı tehlike altında olan bir sağ kanat oligarşinin klasik modern stratejisine" başvurmak zorundadırlar.

Tabii ki iç politikaya ilişkin kaygılardan başka pek çok etken de vardır ve bunların hiçbiri önemsiz değildir. 11 Eylül terörist zulimlikleri, Irak'ın muazzam petrol zenginliği üzerindeki denetimi sağlayacak, uzun zamandır rafta bekletilen planları hayata geçirmek için bir fırsat ve bahane yarattı. Irak'ın petrol yatakları, Basra Körfezi kaynaklarının merkezi bir bileşenidir ve 1945'de Dışişleri Bakanlığı tarafından "muazzam bir stratejik güç kaynağı ve dünya tarihindeki en büyük maddi ödül" olarak

tanımlanmıştır. ABD haber alma servisleri bunun önümüzdeki yıllarda daha da fazla önem kazanacağını öngörmektedir. Sorun hiçbir zaman bu kaynakları kullanma hakkı ile ilgili olmadı. Aynı istihbarat analizleri ABD'nin Batı yarıküre ve Batı Afrika'daki daha güvenli kaynaklara bel bağlayacağım beklemektedir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra da durum böyleydi. Önemli olan ABD ve Britanya'ya muazzam bir zenginlik akıtacak olan "maddi ödül" ve "tek taraflı dünya hakimiyeti" için bir kaldıraç vazifesi görecektir olan "muazzam stratejik güç kaynağı" üzerinde denetim kurmaktır - ki bugün bu açıkça ilan edilen amaçtır, ve "Eski Avrupa" ve ABD'deki muhafazakar güç odakları dahil dünyanın çoğunu korkuya sürüklemektedir.

Dünyaya daha gerçekçi bir bakışın karışık bir tablo ortaya çıkardığını düşünüyorum. Cesaret duymak için birçok sebep var, ama önümüzde uzun ve zorlu bir yol var.

1 Şubat 2003

IRAK BİR DENEMEYDİ

V.K. Ramachandran'ın 21 Mart 2003'te N. Chomsky ile yaptığı söyleşi; 2 Nisan 2003'de Frontline dergisinde yayınlandı.

Irak'a karşı mevcut saldırı ABD'nin son yıllardaki uluslararası politikalarının bir devamı mı, yoksa bu politikada niteliksel olarak yeni bir evreye mi karşılık geliyor?

Bu kayda değer şekilde yeni bir evreyi temsil ediyor. Daha önce benzeri görülmemiş değil, ama yine de önemli bir yeni aşama.

Bu bir deneme olarak görülmelidir. Irak son derece kolay ve tamamen savunmasız bir hedef olarak görülmektedir. Büyük olasılıkla doğru bir tahminle toplumun çökeceği, askerlerin ilerleyeceği, ABD'nin kontrolü ele alacağı ve kendi istediği doğrultuda bir rejim ve askeri üsler kuracağı varsayılıyor. Daha sonra bunu takip edecek daha zor işlere girişecekler. Bir sonraki iş And Dağları bölgesi olabilir, İran ya da diğer yerler olabilir.

Deneme, uluslararası ilişkilerde ABD'nin "yeni bir norm" olarak adlandırdığı şeyi denemek ve tesis etmektir. Bu yeni norm "önleyici savaştır" (yeni normların yalnızca ABD tarafından tesis edildiğine dikkat edin). Öyleyse, örneğin Hindistan korkunç katliamları sona erdirmek üzere Doğu Pakistan'ı işgal ettiğinde, bu yeni bir insani müdahale normu oluşturmamıştır. Çünkü Hindistan yanlış ülkeydi ve bunun yanı sıra, ABD bu eyleme şiddetle karşı çıkıyordu.

Bu önalıcı savaş değildir, önemli bir fark var. Önalıcı savaşın

bir anlamı vardır. Örneğin, eğer uçaklar ABD'yi bombalamak üzere Atlantik'in üzerinden uçarak geliyorsa, onlar bombalamadan önce dahi ABD'nin onları vurma, hatta geldikleri hava üslerine saldırma izni vardır. Önalıcı savaş süregiden ya da beklenen bir saldırıya karşı bir tepkidir.

Önleyici savaş doktrini tamamen farklıdır. ABD'nin - yalnızca ABD'nin, zira başka hiçbir ülke bu hakka sahip değildir - kendisine potansiyel bir tehdit oluşturduğunu iddia ettiği herhangi bir ülkeye saldırma hakkına sahip olduğu anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ABD hangi nedenle olursa olsun, eğer bir ülkenin bir süre için kendisini tehdit edebileceğini iddia ederse, bu ülkeye saldırabilir.

Önleyici savaş doktrini geçen Eylül ayında Ulusal Strateji Raporu'nda açık bir biçimde ilan edildi. Bu, ABD'de savaşa karşı muhalefetin alışılmışın dışında yüksek olduğu düzenin kurumları da dahil, tüm dünyada ürperti yarattı. Ulusal Strateji Raporu aslında ABD'nin dünyayı kuvvet kullanarak yöneteceğini söylüyordu; bu ABD'nin mutlak üstünlüğe sahip olduğu bir boyut, gerçekte tek boyuttur. Dahası bu politikayı belirsiz bir geleceğe kadar güdecektir; çünkü ABD hakimiyetine karşı herhangi bir potansiyel tehdit doğarsa, ABD bunu bir tehdit haline gelmeden yok edecektir.

Irak bu doktrinin ilk alıştırmasıdır. Eğer bu şartlarda başarıya ulaşırsa, - ki ulaşacağını kabul edebiliriz, çünkü düşman çok güçsüzdür - uluslararası hukuk uzmanları, Batılı aydınlar, ve diğerleri uluslararası ilişkilerde yeni bir normdan bahsetmeye başlayacaklar. Eğer dünyayı öngörülebilir bir gelecekte güç kullanarak yönetmeyi umuyorsanız, böyle bir normu oluşturmak önem taşır.

Bunun daha önce örneği görülmemiş değil, ama bu yeni doktrin son derece olağandışı. Politik yelpazenin ne kadar dar olduğunu göstermek için benzer bir örnek vereceğim. 1963'de Kennedy yönetiminde kıdemli bir danışman olan prestijli ve yaşlı devlet

adamı Dean Acheson Amerikan Uluslararası Hukuk Birliği'nde ABD'nin Küba'ya karşı saldırılarını haklı göstermeye çalışan önemli bir konuşma yaptı. Kennedy yönetiminin Küba'ya saldırısı, büyük ölçekli bir uluslararası terörizm ve ekonomik savaşı. Zamanlama ilginçti - dünyayı nihai bir nükleer savaşın eşiğine getiren Füze Krizi'nden hemen sonraydı. Acheson konuşmasında "Birleşik Devletler, kendi konumu, prestiji ya da otoritesine yönelik tehditlere karşılık verdiğinde, hukuki bir sorun doğmayacağını" ya da yaklaşık olarak buna benzer şeyler söylüyordu.

Bu aynı zamanda Bush doktrinin de bir ifadesidir. Acheson önemli bir şahsiyet olduğu halde söyledikleri savaş sonrası dönemde resmi hükümet politikası olmadı. Şimdi karşımıza resmi politika olarak çıkıyor ve Irak bunun ilk örneğidir. Gelecek için bir örnek oluşturulması amaçlanmıştır.

Bu "normlar" Batılı bir güç bir şey yaptığında oluşuyor, diğerleri yaptığında değil. Bu Batı kültürüne ait derin ırkçılığın bir parçasıdır; emperyalizmin yüzlerce yıllık tarihi boyunca olan bitendir ve öylesine derindir ki, artık bilinçdışı bir hale elmiştir.

Dolayısıyla bu savaşın önemli bir yeni adım olduğunu ve böyle olmasının amaçlandığını düşünüyorum.

ABD'nin diğer ülkeleri peşine takmayı başaramaması açısından da yeni bir evre oluşturuyor mu?

Bu yeni bir şey değil. Örneğin Vietnam savaşında ABD uluslararası destek sağlamayı denemedi bile. Yine de, bunun alışılmadık bir şey olduğu konusunda haklısınız. Bu, ABD'nin dünyayı kendi konumunu kabul etmeye zorlamaya çalıştığı, politik nedenlerle bunu yapmak zorunda kaldığı, ve başaramadığı bir durumdur. Bu son derece alışılmadık bir şey. Genellikle dünya boyun eğdi.

Öyleyse bu durum "diplomasiinin başarısızlığını" mı yoksa diplomasiinin kendisinin yeniden tanımlanmasını temsil ediyor?

Bunu hiçbir şekilde diplomasi olarak adlandıramayız, daha ziyade boyun eğdirmeye çalışıp da başaramamaktadır.

Bunu ilk Körfez Savaşı ile kaşılaştıralım. İlk Körfez Savaşı'na da dünyanın çoğunluğu karşı olduğu halde, ABD Güvenlik Konseyi'ni kendi pozisyonunu kabul etmeye zorladı. NATO ABD'nin peşinden gitti, ve gitmeyen tek ülke - Yemen - hemen ciddi bir şekilde cezalandırıldı.

Ciddiye alınabilecek herhangi bir hukuk sisteminde baskı ile kabul edilen kararlar geçersiz kabul edilir; ama güçlüler tarafından yürütülen uluslararası ilişkilerde baskı ile kabul ettirilen kararlar iyidir ve buna diplomasi denilir.

Bu örnekte ilginç olan baskının işe yaramamış olmasıdır. İnattı halkın büyük çoğunluğunun görüşünü benimseyen birçok ülke vardı; gerçekte çoğu bu durumdaydı.

En çarpıcı örnek Türkiye'dir. Türkiye dış müdahalelere karşı savunmasız bir ülkedir, ABD'nin cezalandırma ve özendirmelelerinin çok etkili olabildiği bir ülkedir. Yine de yeni hükümet herkesi şaşırtacak bir şekilde nüfusunun %90'ının görüşünü benimsedi. Türkiye bu yüzden, halkın ezici çoğunluğunun görüşü doğrultusunda hareket eden Fransa ve Almanya ile birlikte, burada şiddetli bir şekilde mahkum edildi. Övgü ile sözedilen ülkeler, liderleri halkın belki de %90'ının muhalefetine rağmen Washington'dan gelen emirlere uymayı kabul eden İtalya ve İspanya gibi ülkelerdir.

Bu da başka bir yeni adımdır. Demokrasiye karşı duyulan nefretin ve küçümsemenin yalnızca hükümet tarafından değil, liberal yorumcular ve diğerleri tarafından da bu kadar açık bir şekilde dile getirildiği başka bir örnek düşünemiyorum. Fransa ve Almanya'nın, yani sözde "eski Avrupa'nın", Türkiye'nin ve diğerlerinin neden ABD'nin altını oymaya çalıştığını açıklamaya çalışan geniş bir yazın oluşmuş durumda. Bu üstatlar için, bu ülkelerin demokrasiyi ciddiye almaları ve halkın büyük çoğunluğunun bir

fikri varsa hükümetin buna uyması gerektiğini düşündükleri için bu şekilde davranmaları anlaşılabilir bir şeydir.

Bu, demokrasinin gerçekten küçümsenmesidir, tıpkı BM'de olan bitenin uluslararası sistem için büsbütün bir küçümseme olması gibi. Gerçekte, şu anda BM'nin lağvedilmesi için *Wall Street Journal*'dan, hükümetteki kişilerden, ve başka yerlerden çağrılar yapılıyor.

Dünya'da ABD'den duyulan korku olağandışı boyutlara ulaşmıştır. O kadar aşırı bir noktaya gelmiştir ki ana-akım medyada bile tartışılmaya başlanmıştır. *Newsweek*'in gelecek sayısındaki kapak haberi, niçin dünyanın ABD'den bu kadar korktuğu ile ilgilidir. *Washington Post* da bir kaç hafta önce bu konu ile ilgili bir kapak haberi yapmıştı.

Tabii ki bu, dünyanın hatası olarak değerlendirilmektedir. Dünyada yanlış giden bir şeylerin olduğu ve bizim bununla bir şekilde başa çıkmamız gerektiği düşünülüyor, ama aynı zamanda bunun ne olduğunu da bilmemiz gerekiyor.

Irak'ın açık ve fiili bir tehlike oluşturduğu fikri tabi ki temelsiz bir iddia.

İlginçtir, bu suçlamayı ABD halkı dışında hiç kimse dikkate almıyor.

Son birkaç ayda, hükümet-medya propagandası kamuoyu yoklamalarında da açıkça görülebilen göz kamaştırıcı bir başarı elde etti. Uluslararası kamuoyu yoklamaları, savaşa verilen desteğin ABD'de diğer ülkelerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Fakat bu yanıltıcıdır, çünkü daha yakından bakıldığında ABD'nin başka bir açıdan da dünyanın geri kalanından farklı olduğu görülür. Eylül 2002'den beri ABD, halkın %60'ının Irak'ın yakın bir tehdit oluşturduğunu düşünen dünyadaki tek ülkedir; Kuveyt ya da İran'da bile halk buna inanmamaktadır.

Dahası, bugün halkın %50'si Dünya Ticaret Merkezi'ne düzen-

lenen saldırılardan Irak'ın sorumlu olduğuna inanıyor. Bu durum 2002 Eylül'ü sonrasında ortaya çıktı. Gerçekte 11 Eylül saldırılarından sonra bu rakam %3 civarındaydı. Hükümet-medya propagandası bu rakamı %50 civarına çıkarmayı başardı. Şu anda halk içtenlikle Irak'ın ABD'ye karşı büyük terörist saldırılar düzenlediğine ve tekrar düzenlemeyi planladığına inanıyorsa, savaşı destekleyecektir.

Söylediğim gibi, bu durum 2002 Eylül'ünden sonra ortaya çıktı. 2002 Eylül'ü hükümet-medya kampanyasının ve ara seçim kampanyasının başladığı tarihtir. Eğer toplumsal ve ekonomik meseleler gündemde ön sıralarda yer alsaydı, Bush yönetimi seçimlerde hezimete uğrardı; fakat, bu meseleleri güvenlik ile ilgili meseleler lehine geri plana itmeyi başardı ve halk gücün koruması altında toplandı.

1980'lerde de ülke tam olarak bu şekilde yönetiliyordu. Mevcut yönetimde yer alanların aşağı yukarı Reagan ve Baba Bush yönetimlerinde yer alan insanlarla aynı olduğunu aklımızdan çıkarmayalım. 1980'ler boyunca halka zarar veren iç politikalar gütmüşler, ve yaygın kamuoyu yoklamalarından bildiğimiz gibi, halkın muhalefeti ile karşılaşmışlardır. Fakat halkı korkutarak kontrolü ellerinde tutmayı başardılar. Nikaragua ordusu Texas'a iki günlük yürüyüş mesafesindeydi ve ABD'yi fethetmek üzereydi; Ruslar Grenada'daki hava üssünden kalkan uçaklarla bizi bombalayacaktı. Her yıl art arda yeni bir hikaye anlatılıyordu ve hepsi de gülünçtü. Reagan yönetimi 1985'de Nikaragua hükümetinin ABD'nin güvenliği için oluşturduğu tehdit nedeniyle tüm ulus çapında acil durum ilan etti.

Eğer Mars'tan birileri bunları izleseydi, ağlasın mı gülsün mü bir türlü karar veremezdi.

Şimdi de tam olarak aynı şeyi yapıyorlar, ve muhtemelen başkanlık seçimi kampanyası için de aynı şeyi yapacaklar. Canı çıkarılacak yeni bir canavara ihtiyaç var, çünkü yönetim iç meselelerin gündemin ön sıralarına yerleşmesine izin verirse başı büyük belaya girecek.

Bu saldırgan savaşın uluslararası terörizm ve nükleer savaş tehdidi açısından tehlikeli sonuçları olduğunu yazdınız.

Bu görüşün kendi orijinal görüşüm olduğunu iddia edemem. CIA'den ve diğer istihbarat servislerinden, uluslararası ilişkiler ve terörizm alanındaki neredeyse bütün uzmanlardan alıntı yapmakla yetiniyorum. *Foreign Affairs* ve *Foreign Policy* dergileri, Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi'nin çalışması, ABD'ye yönelen terörist tehditlerle ilgilenen üst düzey Hart-Rudman Komisyonu, hepsi bu savaşın büyük olasılıkla terörizmi ve kitle imha silahlarının yayılmasını hızlandıracakı konusunda fikir birliği içinde.

Nedeni basit: kısmen intikam amacıyla, ama kısmen de kendini savunma amacıyla.

Kendinizi ABD saldırısından korumanın başka yolu yok. Gerçekte ABD, meseleyi çok açık bir şekilde ortaya koyuyor ve dünyaya çok çirkin bir ders öğretiyor.

Kuzey Kore ile Irak'ı karşılaştırın. Irak savunmasız ve güçsüzdür; gerçekte, bölgedeki en zayıf rejimdir. Korkunç bir canavar tarafından yönetilse bile kimseye bir tehdit oluşturmamaktadır. Diğer yandan, Kuzey Kore bir tehdit oluşturmaktadır. Fakat Kuzey Kore'ye çok basit bir nedenden ötürü saldırılmamaktadır: caydırıcı bir gücü vardır. Seul'u hedef alan ciddi bir topçu gücü vardır, ve ABD tarafından saldırıya uğrarsa Güney Kore'nin önemli bir bölümünü yerle bir edebilir.

Dolayısıyla, ABD dünyadaki ülkelere şu mesajı vermektedir: eğer savunmasızsanız size istediğimiz zaman saldıracağız, ama caydırıcı gücünüz varsa geri duracağız; çünkü yalnızca savunmasız hedeflere saldırırız. Başka bir ifade ile ülkelere terörist şebekeler, kitle imha silahları, ya da dikkate alınacak başka bir caydırıcı güç geliştirmekle iyi edecekleri, yoksa "önleyici savaş" karşı savunmasız bir konumda olacakları söylenmektedir.

Yalnızca bu nedenle bile, bu savaş hem terörizmin hem de kitle imha silahlarının yayılmasına neden olacaktır.

ABD'nin savaşın insani sonuçları ile nasıl başa çıkacağını düşünüyorsunuz?

Tabii ki kimse bunu bilmiyor. İşte bu nedenle, dürüst ve akli başında insanlar şiddete başvuramazlar, çünkü basitçe kimse ne olacağını bilmez.

Irak'ta çalışan yardım kuruluşları ve tıbbi gruplar sonuçların çok ciddi olabileceğine işaret ettiler. Herkes böyle olmamasını ümit ediyor, ama milyonlarca kişi etkilenebilir. Böylesi bir olasılık bile varken şiddete başvurmak suçtur.

Daha önce, yani savaştan önce de insani bir felaket vardı. En iyimser tahminler bile on yıl süren yaptırımların yüzbinlerce insanı öldürdüğünü gösteriyor. Eğer ABD biraz olsun dürüst davransaydı, yapması gereken şey yaptırımlar için tazminat ödemek olurdu.

Bu durum Afganistan'ın bombalanmasına benziyor. O zaman bombalamanın erken aşamalarında bunu sizinle konuşmuştuk. ABD'nin insani sonuçları araştırmayacağı belliydi.

Ya da ihtiyaç duyulan parayı vermeyeceği.

Tabii ki öyle. Her şeyden önce bu soru hiç sorulmadı. Bu nedenle, bombardımanın ülkenin büyük bölümü için ne gibi sonuçlara yol açacağı konusunda kimsenin fikri yoktu. Sonra hiçbir yardım gitmedi. En sonunda da haberlerin gündeminden düştü, ve artık kimse bunu hatırlamıyor.

ABD Irak'ta bir insani yeniden inşa şovuna girişecek ve demokratik olarak adlandıracağı, yani Washington'un emirlerine uyan bir rejim yerleştirecek. Daha sonra neler olacağına bakmadan bir sonraki işine girişecek.

Medya bu defa bir propaganda modeli olarak nasıl bir performans gösteriyor?

Şu anda evsahibi takım için tezahürat yapıyor. CNN'e bakın, iş-

renç. Ve her yerde durum aynı. Savaş zamanında bu beklenen bir şeydir, medya güçlü olana tapar.

Daha da ilginç olan savaşa yönelik hazırlık boyunca nelerin yapıldığıdır. Hükümet-medya propagandasının insanları Irak'ın yakın bir tehdit oluşturduğuna ve Irak'ın 11 Eylül saldırılarından sorumlu olduğuna inandırması büyük bir başarıdır, ve daha önce söylediğim gibi, bu dört ay içinde başarılmıştır. Eğer medyadaki insanlara soracak olursanız şöyle diyeceklerdir: "Bunu hiçbir zaman söylemedik", ve bu doğrudur, böyle bir şey söylememişlerdir. Irak'ın ABD'yi işgal edeceği ya da Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan saldırılardan sorumlu olduğu yolunda bir beyan ortada yoktur. Bu yavaş yavaş zihinlere yerleştirilmiş ve bu süreç insanların buna inanması sağlananana kadar devam etmiştir.

Direnişe bakacak olursak, propagandaya ve BM'nin itibarını sarsma çabalarına rağmen tümüyle başarılı olamadılar.

Bunu hiçbir zaman bilemezsiniz. BM son derece tehlikeli bir kenumda.

ABD BM'yi lağvetmeye kalkışabilir. Aslında bunu beklemiyorum, ama önemini azaltınaya çalışabilir, çünkü emirlere uymuyorsa başka ne işe yarayabilir ki?

Çok uzun bir süredir emperyalizme karşı direniş hareketlerine zayıflık ediyorsunuz - Vietnam, Orta Amerika, Birinci Körfez Savaşı. ABD saldırganlığına karşı halihazırdaki direnişin karakteri, kapsayıcılığı, ve derinliği hakkındaki izlenimleriniz nedir? Tüm dünyadaki olağanüstü seferberlik bizim için çok cesaret verici.

Tabii, bu doğru. Bu hareketlenmenin daha önce bir benzeri yok. Dünya çapındaki muhalefet muazzam ve benzersiz. Aynı şey ABD için de geçerli. Örneğin dün Boston şehir merkezinde Boston Common civarındaki gösteriye katıldım. Oradaki bir

gösteriye ilk katılımı değildi. Bir konuşma yapmak üzere katıldığım ilk gösteri Ekim 1965'deydi. Bu, ABD'nin Güney Vietnam'ı bombalamaya başlamasından dört yıl sonraydı. Güney Vietnam'ın yarısı yok edilmişti ve savaş Kuzey Vietnam'a yayılmıştı. Gösteri yapamadık, çünkü fiziksel saldırıya uğradık. Saldırganların çoğu öğrenciydi ve Amerika'nın girdiği bir savaşı protesto etme cüretini gösterenleri lanetleyen liberal basın ve radyonun da desteğini almışlardı.

Fakat bugüne baktığımızda, savaş resmi olarak başlatılmadan ve başlatıldığı ilk gün kitlesel protestolar vardı ve hiç karşı gösteri yoktu. Bu köklü bir farklılıktır. Ve eğer bahsettiğim korku faktörü olmasaydı, çok daha fazla muhalefet olacaktı.

Hükümet Vietnam'daki gibi uzun vadeli bir saldırganlık ve imhayı gerçekleştiremeyeceğini, çünkü halkın buna müsamaha göstermeyeceğini biliyor.

Bugün bir savaşı yürütmenin tek bir yolu var. Her şeyden önce çok daha zayıf ve savunmasız bir düşman seçin. Bu düşmanın saldırganlığa gireceği ya da yakın tehdit oluşturduğu yolundaki propagandayı tırmandırın. Sonraki aşamada yıldırım hızıyla bir zafere ihtiyacınız var. I. Bush yönetiminin 1989'da hazırladığı ve basına sızan önemli bir belgede, ABD'nin bir savaşı nasıl yürütmesi gerektiği tanımlanmıştır. Burada ABD'nin kendisinden çok daha zayıf düşmanlarla savaşması, zaferin hızlı ve sonuç alıcı bir şekilde gerçekleşmesi, yoksa kamuoyu desteğinin eriyeceği söylenmektedir. Durum bir savaşın hiçbir muhalefet olmadan yıllarca yürütüldüğü 1960'lardaki gibi değildir.

Birçok yönden 1960'ların ve sonraki yılların aktivizmi, bu ülke de dahil dünyanın önemli bir bölümünü birçok alanda daha medeni hale getirdi.

IRAK İŞGALİ, SAVAŞ KARŞITI MUHALEFET VE SORUMLULUK

**Michael Albert'ın 12 Nisan 2003'te Noam Chomsky
ile yaptığı söyleşi. 13 Nisan 2003'te ZNet'in Vizyon/Strateji
bölümünde yayınlandı.**

Sizce ABD Irakı neden işgal etti?

Doğal olarak spekülasyonlar var ve politika belirleyicilerin değişik nedenleri olabiliyor. Fakat, Bush-Powell ve diğerleri tarafından verilen yanıtlara ilişkin olarak bir şeyden emin olabiliriz: bunlar hiçbir şekilde ciddiye alınamazlar. Bunu anlamamızı sağlamak için, savaş tamtamlarının çalmaya başladığı geçen Eylül'den beri özel bir çaba sarf ettiler ve bu arada düzenli olarak kendi kendileriyle çeliştiler. Daha önce "tek mesele" Irak'ın silahsızlanıp silahsızlanmayacağıydı, bugün (12 Nisan) şöyle diyorlar: "Kitle imha silahlarına sahip olduklarından eminiz - savaşın nedeni buydu ve bugün de budur." Bütün BM silahsızlandırma rezaleti sürecinde bahane buydu. Fakat bunu ciddiye almak mümkün değildi; zira UNMOVIC* gerçekte Irak'ı silahsızlandırma yolunda başarı kaydediyordu ve amaç bu ise pekala devam edebilirdi. Fakat bunu tartışmanın gereği yok, çünkü "tek meselenin" bu olduğunu ağırbaşlılıkla beyan ettikten son-

* UNMOVIC: United National Monitoring, Verification, and Inspecting Commission (BM İzleme, Doğrulama, ve Teftiş Komisyonu). Güvenlik Konseyi'nin kararıyla 17 Aralık 1999'da kuruldu. UNSCOM'un (BM Özel Komisyonu) yerini alarak Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması görevini sürdürdü. BM genel Sekreteri Komisyon başkanlığına İsveç'ten Dr. Hans Blix'i atadı. Dr. Hans Blix UNMOVIC'in çalışmalarını ve ulaştığı sonuçları ciddiye almayan, ve Irak'a saldıran ABD'yi eleştirdi. -y.h.n.

ra, ertesi gün amacın hiç de bu olmadığını ilan ettiler: Irak'ta tek bir çakı olmasa bile ABD yine de işgal edecekti, çünkü "rejim değişikliği" amacına sonuna kadar bağlıydı. Ertesi gün amacın bununla da ilgisi olmadığını duyduk. Azor zirvesinde Bush ve Blair BM'ye bir ultimatom vererek Saddam ve çetesi ülkeyi terk etseler bile Irak'ı işgal edeceklerini açıkça dile getirdiler. Dolayısıyla "rejim değişikliği" yeterli değildi. Bir sonraki gün amacın dünyaya "demokrasi" getirmek olduğunu duyduk. Bahaneler dinleyenlere ve koşullara bağlı olarak değişiklik gösteriyordu ve bu da aklı başında hiç kimsenin süre giden sahtekarlığı ciddiye alamayacağı anlamına geliyordu.

Değişmeyen bir şey varsa o da ABD'nin sonunda Irak'ın denetimini ele geçirmek zorunda olmasıydı. Saddam Hüseyin'in 1991'de kendisini devirebilecek olan ayaklanmayı vahşi bir biçimde bastırmasına izin verildi. Çünkü Washington için "olası dünyaların en iyisi" ülkeyi Saddam'ın ABD'nin desteği ve onayı ile yaptığı gibi yönetecek olan "Saddamsız (ki o zamandan itibaren bir sıkıntı kaynağına dönüşmüştü) demir yumruklu bir Irak cuntası" idi - bu sözler *New York Times*'ın baş diplomasi editörü Thomas Friedman'a aittir. Ayaklanma ülkenin, kendilerini Washington'a yeterince bağımlı kılmayabilecek Iraklıların eline geçmesini sağlayabilirdi. Bunu takip eden yıllardaki canice yaptırımlar rejimi toplumu mahvetti, tiranı güçlendirdi, ve halkı hayatta kalmak için Saddam'ın temel ihtiyaçların dağıtımını için oluşturduğu (oldukça etkin) sisteme bel bağlamaya mecbur etti. Dolayısıyla yaptırımlar, şu anda Washington'daki makam sahiplerinin kanlı yönetimlerinin son gününe kadar destekledikleri bir dizi etkileyici canavarı devirmiş bir halk ayaklanmasının Irak'ta da meydana gelmesi olasılığını azalttı. Bu uzun listede bazıları en az Saddam kadar barbar ve tiran olan Marcos, Duvalier, Çavuşesku, Mobutu, Suharto ve başka isimler vardır. Yıllardır Irak'ı en iyi bilen Dennis Halliday ve Hans van Sponeck gibi Batılıların işaret ettiği üzere (bu kişilerin yazılarına ancak Kanada, İngiltere ve diğer ülkelerde rastlayabilirsiniz), eğer yaptırımlar olmasaydı muhtemelen Saddam da diğer tiranlar gibi iktidardan uzaklaştırı-

labilirdi. Fakat rejimin içerden devrilmesi kabul edilemezdi, çünkü bu Iraklıların kendi kaderini eline alması anlamına gelecekti. Azor zirvesi bu tavrı tekrarladı.

Irak'ı kimin yöneteceği meselesi temel tartışma konusu olmaya devam ediyor. ABD destekli muhalefet BM'nin savaş sonrası Irak'ta hayati bir rol oynamasını talep ediyor ve ABD'nin ülkenin yeniden inşası ya da hükümet üzerinde denetim kurmasını reddediyor (bu görüş Leith Kubba'ya aittir; kendisi Batı'da en çok saygı duyulan seküler şahsiyetlerden birisidir ve Ulusal Demokrasi Vakfı ile ilişki içindedir.) Önde gelen Şii muhalif şahsiyetlerden biri ve Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi'nin (İİDYK) başkanı olan Seyid Muhammed Bakır El-Hakim, basına "bu savaşın ABD'nin Irak'a hegemonyasını dayatmak için yapıldığını anladıklarını", ve ABD'yi "kurtarıcı bir güç olarak değil, işgalci bir güç olarak gördüklerini" söyledi. BM'nin seçimleri denetlemesi gerektiğini vurguladı ve "yabancı askerlerin Irak'tan çekilerek" denetimi Iraklılara devretmesi çağrısında bulundu.

ABD'nin politikalarını belirleyenlerin tamamen farklı bir kavrayışları vardır. Bölgede diğer yerlerdeki ve daha da önemlisi bir yüzyıldır ABD hakimiyeti altında bulunan Orta Amerika ve Karayipler'deki pratiği izleyerek Irak'a bir uydu rejim dayatmaları gerekiyor. Bu da çok iyi anlaşılmıştır. I. Bush yönetiminde Ulusal Güvenlik danışmanı olan Brent Snowcroft zaten aşikar olan bir şeyi tekrar dile getirdi: "Irak'ta ilk defa seçime gittiğimizde ve radikallerin kazanacağı ortaya çıktığında ne olacak? Ne yapacaksınız? Kesinlikle iktidarı devralmalarına izin vermeyeceğiz."

Aynı şey bütün bölge için geçerlidir. Son araştırmalara göre Fas'tan Lübnan'a oradan da Körfez'e halkın %95'i hükümette İslami dini şahsiyetlere daha fazla yer verilmesini istiyor, ve aynı oranda insan ABD'nin bölgedeki tek çıkarının petrolün denetimini ele geçirmek ve İsrail'i güçlendirmek olduğuna inanıyor. Washington'a karşıtlık daha önce benzeri görülmemiş derecede yüksektir. Washington'un politikalarında radikal bir de-

ğişikliğe gideceği ve sonuca saygı göstererek gerçekten demokratik seçimlere izin vereceği ise, en hafif ifadeyle insanlara hayal gibi görünüyor.

Soruya geri dönecek olursak, işgalin bir nedeni kesinlikle dünyanın ikinci büyük petrol rezervi üzerindeki denetimi ele geçirmektir. Bu ABD'yi küresel hakimiyet açısından daha da güçlü bir konuma getirecektir ve bunun yolu da Michael Klare'in uzun vadeli hedefi tanımlarken dediği gibi (ki bunu savaşın ardında yatan temel neden olarak görüyor), "küresel ekonomi üzerinde sıkı bir denetim" kurmasından geçmektedir. Ancak yine de bu gerekçe zamanlamayı açıklayamıyor. Niçin şimdi?

Savaş tamamları Eylül 2002'de çılmaya başladı ve hükümet-medya propagandası göz kamaştırıcı bir başarı elde etti. Halkın çoğunluğu aniden Irak'ın ABD'nin güvenliği için yakın bir tehdit oluşturduğuna ve hatta 11 Eylül saldırıları ile ilgisi olduğuna ve yeni saldırılar planladığına inanmaya başladı (bu oran 11 Eylül'den sonra %3'dü). Hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde bu düşünceler, planlanan savaşa verilen destek ile yakın bir bağlantı içindeydi. Bu inançlar yalnızca ABD'ye özgüdür. Saddam Hüseyin tarafından işgal edilen İran ve Kuveyt'te bile, Saddam'dan nefret edildiği halde ondan korkulmamaktadır. Irak'ın bölgedeki en zayıf devlet olduğunu gayet iyi biliyorlardı, ve ABD'nin güçlü itirazlarına rağmen yıllardır Irak'ı bölgesel sisteme entegre etmek için diğer devletlerle birlikte davrandılar. Fakat son derece etkin bir propaganda saldırısı Amerikan halkını dünyanın sahip olduğu görüşler yelpazesinin çok uzağına itti, ve bu dikkate değer bir başarıdır.

Eylül ayındaki propaganda saldırısı iki önemli olayla çakıştı. Bir ara seçimler kampanyasının başlamasıydı. Yönetimin kampanya yöneticisi Karl Rove, Cumhuriyetçilerin ulusal güvenlik meselesiyle ilgili olarak "taşraya gitmeleri" gerektiğine işaret etti. Çünkü seçmenler "Cumhuriyetçi Parti'nin Amerika'yı koruma konusunda ... daha başarılı olacağına güvenmektedirler."

Eğer toplumsal ve ekonomik meseleler seçimin temel konusu olsaydı, Bush yönetiminin hiçbir şansı olmadığına farkına varmak için politik bir dahi olmak gerekmiyordu. Bu nedenle, hayatımızın bekasına karşı güçlü liderimizin mucizevi bir şekilde üstesinden gelmeyi başaracağı muazzam bir tehdit uydurmak gerekiyordu. Seçimler için bu strateji zor da olsa işe yaradı. Kamuoyu yoklamaları seçmenlerin tercihlerini koruduklarını, ama iş, emeklilik, sosyal yardım ile ilgili kaygılarını güvenliği düşünerek bastırdıklarını ortaya çıkardı. Başkanlık kampanyası için de benzer bir şeye ihtiyaç duyulacaktır. Bunların tümü şu anda mevki sahibi olanların doğasında vardır. Bu kişilerin çoğunluğu Reagan-Bush yönetiminin en gerici kesimlerinden derlenip yeniden dolaşıma sokuldu ve panik düğmesine düzenli olarak bastıklarında, halkın büyük ölçüde karşı çıktığı iç politikaları uygulayarak ülkeyi on iki yıl boyunca yönetebildiklerini biliyorlar: Libya "bizi yeryüzünden silmeye yelteniyor (Reagan); Grenada'da Rusların bizi bombalamak üzere kullanacakları bir hava üssü vardı; Nikaragua Harlingen, Texas'tan otomobille iki günlük mesafedeydi ve Nikaragualılar *Mein Kampf*'ın kendilerine özgü versiyonunu ellerinde sallayarak yarıküreyi ele geçirmeyi planlıyordu; siyahi suçlular kız kardeşinizin ırzına geçmek üzereydi (bunu 1988 başkanlık kampanyasında Willie Horton söylemiştir); Latin Amerikalı uyuşturucu kaçakçıları bizi yok etmek üzereydi vs.

Eğer Bush yönetimi tarafından temsil edilen dar güç çevreleri gerici iç programlarını güçlü halk muhalefetine rağmen uygulamayı, hatta mümkünse bu programı kurumsallaştırmayı umuyorlarsa - tasfiye edilen bir şeyi yeniden inşa etmek zordur - politik iktidarı korumak son derece önemli bir meseledir.

Eylül 2002'de başka bir şey daha oldu: yönetim, ABD dış politikası ile ilgilenen seçkin çevreler de dahil tüm dünyada ürpertiler uyandıran Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni açıkladı. Bu Strateji'nin daha önce birçok örneği görüldü, ama yine de yeni bir çığır açmaktadır: savaş sonrası dönemde ilk defa güçlü bir dev-

let dünyayı sonsuza dek güç kullanarak ve algıladığı herhangi bir potansiyel tehdidi ezerek yönetmek istediğini yüksek sesle ve açık bir şekilde ilan etti. Bu, basında sıklıkla "önalıcı savaş" doktrini olarak adlandırılmaktadır. Bu son derece yanlıştır; çünkü önalıcılığın çok ötesine gitmektedir. Bazen daha doğru bir şekilde "önleyici savaş" olarak adlandırılmaktadır. Ancak bu da doktrini olduğundan daha hafif göstermektedir. Ne kadar uzak olursa olsun, hiçbir askeri tehdidi "önlemeye" ihtiyaç yoktur; isteğe bağlı olarak meydan okumalar icat edilebilir ve direniş dışında herhangi bir tehdit içermesi de gerekmez. Tarihe dikkat edenler "başarılı direnişlerin" geçmişte kuvvete başvurmayı haklı göstermek için gerekçe olarak kullanıldığını bilirler.

Yorumcuların serinkanlılıkla açıklayacakları gibi, bir doktrin ilan edildiğinde niyetin ciddi olduğu gösterilmelidir; söz konusu doktrinin "uluslararası ilişkilerde yeni bir norm" haline gelebilmesi buna bağlıdır. Harvard'da Ortadoğu tarihçisi olan Roger Owen'ın Irak'a saldırının nedenlerini tartışırken işaret ettiği gibi, ihtiyaç duyulan şey "örnek oluşturacak nitelikte" bir savaştır. Örnek oluşturacak eylem, başkalarının ciddiye almak zorunda kalacağı bir ders vermelidir.

Niçin Irak? Deney nesnesinin çeşitli önemli nitelikleri olmalıdır. Savunmasız olmalı ve önem arz etmelidir. Burundi'yi işgal ederek doktrini tarif etmek anlamsızdır. Irak her iki açıdan da mükemmel bir örnektir. Önemi açıktır; diğer yandan gerekli olan zayıflığa da sahiptir. Her şeyden önce, Irak çok da önemli bir askeri güç değildir; 1990'lar boyunca toplum ölüm kalım sınırına itilirken büyük ölçüde silahsızlandırıldı. Askeri harcamaları ve ekonomisi, Irak'ın nüfusuna oranla onda bir nüfusa sahip olan Kuveyt'in üçte biri civarındadır. Ve tabii ki bölgedeki diğer ülkelerin yanı sıra, şu anda neredeyse ABD'nin denizaşırı bir askeri üssü haline gelen bölgesel süper güç İsrail'in de çok altındadır. İşgalci kuvvet, yalnızca ezici bir askeri üstünlüğe değil; yıllardır uydu gözlemleri, uçuşlar, ve yakın zaman önce silahsızlandırma bahanesi ile yapılan ve kuşkusuz Washington'a doğrudan

bilgi aktarılmasını sağlayan U-2 uçuşları sayesinde, operasyonlarına kılavuzluk edecek geniş bir bilgiye de sahiptir.

Dolayısıyla Irak, kuvvet kullanarak küresel hakimiyet sağlama konusundaki yeni doktrini "uluslararası ilişkilerde bir norm" olarak tesis etmek için gerekli "örnek oluşturacak eylem" adına mükemmel bir seçimdi. Ulusal Güvenlik Stratejisi taslağının hazırlanmasında görev alan yüksek düzeyde bir yetkili, basına bu belgenin yayınlanmasının "Irak'ın - sonuncusu olmamakla birlikte - ilk deney olacağının işareti" olduğunu söyledi. *New York Times* her zaman olduğu gibi bu politikayı olduğundan daha önemsiz göstermekle birlikte, yine de doğru bir yorumla aktardı: "Irak, önalıcı savaş politikasının geliştirildiği deney tüpü haline geldi."

Bu faktörlerin tümü savaş için iyi gerekçeler sağladı. Ve bu faktörler aym zamanda planlanan savaşa dünya çapında kamuoyunun neden ezici bir çoğunlukla karşı çıktığını da açıklamaktadır - yalnızca ABD'ye özgü olan korku faktörünü çıkardığımızda, buna ABD kamuoyu da dahildir. Bu savaşa ekonomi ve dış politika seçkinlerinin önemli bir kesimi de şiddetle karşı çıkmaktadır - ki bu, olağandışı bir gelişmedir. Haklı olarak bu maceracı tavrın kendi çıkarları, hatta varoluşları açısından çok pahalıya patlayacağından korkmaktadırlar. Bu politikaların diğer ülkeleri caydırıcı bir güç geliştirmeye sevk edeceği çok iyi anlaşıldı. Bu caydırıcı güç kitle imha silahları, inanılır ciddi bir terör tehdidi, hatta Kuzey Kore örneğinde olduğu gibi Seul'u yok etmek üzere yığılmış topçu kuvveti gibi konvansiyonel silahlar olabilir. İyi kötü iş gören bir dünya düzeni sisteminin son kalıntıları da yerle bir olurken Bush yönetimi dünyaya kuvvet dışında hiçbir şeyin önemi olmadığını öğretmektedir. Ve Bush yönetimi güç gösterisinde bulunsa da, diğer ülkelerin buna uzun süre müsamaha göstermesi pek mümkün görünmemektedir. Umut ediyoruz ki, bu son derece uğursuz gidişata karşı çıkmak ve tersine çevirmek için en uygun konumda bulunan Amerikan halkı da müsamaha göstermeyecektir.

Irak şehirlerinde ABD birliklerine yönelik biraz tezahürat oldu. Geriye dönüp baktığımızda bu savaş karşıtı muhalefetin mantığının altını oyuyor mu?

Bu tezahüratın bu kadar sınırlı olmasına ve bu kadar gecikmesine şaşırdım doğrusu. Akli başında herkes bir tiranın devrilmesini ve ülkeyi mahveden yaptırımların sona ermesini memnuniyetle karşılayacaktır, en çok da Iraklılar. Fakat savaş karşıtı muhalefet, en azından benim bildiğim kesimi, her zaman bu sonuçları destekledi. Yaptırımlara, ülkeyi mahvettiği ve Saddam'ı da Washington'daki makam sahiplerinin desteklediği diğer vahşi canilerin yamna yollayacak bir iç ayaklanma ihtimalini zayıflattığı için karşı çıktı. Savaş karşıtı hareket Irak'ı ABD hükümetinin değil, Iraklıların yönetmesi gerektiği konusunda ısrar etti. Hala da etmektedir ve etmelidir de; bu konuda çok ciddi bir etkisi olabilir. Savaş karşıtları, saldırının olası insani sonuçları hakkında en ufak bir kaygı duyulmamasından ve Irak'ın bir smama-örneği olduğu uğursuz stratejiden dehşet duydular. Şu temel meseleler baki kaldı: (1) Irak'ı kim yönetecek? Iraklılar mı yoksa Crawford, Texas'taki bir klik mi? (2) Amerikan halkı iç ve dış politikalarını hayata geçirmek için politik gücü zar zor elinde bulunduran dar gerici kesimlerlerin rahatlıkla hareket etmesine izin verecek mi?

Hiçbir kitle imha silahı bulunamadı. Geriye dönüp baktığımızda bu Bush'un savaş gerekçesini ortadan kaldırmıyor mu?

Söylediğiniz ancak bu gerekçe ciddiye alınırsa doğru olur. Liderlik, Fleischer'in son yorumlarının gösterdiği gibi, hala bunu ciddiye alıyormuş gibi davranıyor. Pek olası değil, ama eğer bir şey bulurlarsa bunu savaşı haklı göstermek için yüksek sesle ilan edecekler. Bulamazlarsa tüm bu hikaye her zaman olduğu gibi gündemden "kaybolacaktır".

Eğer şimdi kitle imha silahları bulunur ve bu gelişme doğrulanırsa, geriye dönüp bakarsak bu olgu savaş karşıtı muhalefetin altını oymaz mı?

Bu mantıksal olarak imkansızdır. Kitle imha silahlarına ilişkin politikalar ve görüşler, bilinen ve makul olarak inanılan şeyler tarafından belirlenir; daha sonradan bulunan şeyler tarafından değil. Bunun çok temel bir ilke olması gerekir.

Bu işgalin sonucu olarak Irak'a demokrasi gelecek mi?

"Demokrasi" ile ne kastettiğinize bağlı. Bush'un halkla ilişkiler takımının, gerçek özünden yoksun biçimsel bir demokrasi getirmek isteyeceklerini zannediyorum. Ancak Şii çoğunluğa söz hakkı vereceklerini hayal etmek zor; çünkü Şiilerin bölgedeki diğer ülkeler gibi İran'la daha yakın ilişkiler kurmak istemesi olasılığı bir hayli yüksek ve Bush takımının isteyeceği en son şey de bu. Ya da nüfusun ikinci büyük bileşenini oluşturan Kürtlere söz hakkı vereceklerini hayal etmek de güç. Kürtler federal bir yapı içinde bir çeşit otonomi isteyebilirler, ancak bu bölgede ABD gücü için önemli bir üs olan Türkiye'nin şiddetle karşı çıkacağı bir şeydir. Irak'a asker gönderme konusunda yakın zaman önce nüfusunun %95'inin görüşünü benimseme yoluyla Türk hükümetinin işlediği suça karşı burada duyulan histerik tepki sizi yanıltmasın; bu burada seçkin çevrelerde demokrasiye karşı duyulan tutkulu nefretin bir diğer göstergesidir ve akli başında hiç kimsenin neden retorığı ciddiye alamayacağını gösteren başka bir nedendir. Bölgedeki diğer ülkeler için de aynı durum söz konusu. İşleyen bir demokrasi ABD hegemonyasının amaçları ile çelişen sonuçlar doğuracaktır, tıpkı kendi "arka bahçemizde" bir yüzyıldır olageldiği gibi.

Dünya genelinde hükümetler hangi mesajı aldılar ve bunun muhtemel daha kapsamlı sonuçları neler olabilir?

Hükümetler, "sınama-örneğinin" gösterdiği gibi, Bush yönetiminin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin ciddiye alınmasını istediği mesajını aldılar. Bu strateji dünyayı kuvvet kullanarak yönetmeyi ve bunu da kalıcı hale getirmeyi amaçlıyor. Kuvvet, ABD'nin mutlak üstünlüğe sahip olduğu tek boyuttur. Daha spesifik bir mesaj ise, Irak ve Kuzey Kore örneklerinde çarpıcı bir şekilde gö-

rüldüğü gibi, bir ABD saldırısından korunmak istiyorsanız inandırıcı bir caydırıcı güce sahip olmanız gerektiğidir. Bunun olası sonucunun, işgalden önce bile dünya barışına karşı en büyük tehdit olarak algılanan ABD yönetimine duyulan korku ve öfke nedeniyle kitle imha silahlarının ve terörün çeşitli biçimlerde yayılması olacağı seçkin çevrelerde yaygın bir şekilde kabul edilmektedir. Bu, bugünlerde hiç de önemsiz bir mesele değildir. Barışa ilişkin sorular, şiddet araçlarının kullanılması ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, hızla canlı türünün hayatta kalıp kalmayacağına ilişkin sorulara dönüşüyor.

Amerikan sistem medyasının savaşa giden yolu hazırlamakta, sonra savaşı rasyonalize etmekte ve tartışma zeminini daraltmaktaki rolü nedir?

Medya Irak'ın ABD'nin güvenliğine karşı tehdit oluşturması, 11 Eylül ve diğer terör olaylarına bulaşması konusundaki hükümet propagandasını hiç eleştirmeden aktardı. Bazıları mesajı kendi katkılarını da sunarak güçlendirdi. Diğerleri yalnızca aktarmakla yetindi. Tartışmalar her zaman olduğu gibi "pragmatik temellerle" sınırlandı. ABD hükümeti ülkede kabul edilebilecek bir maliyet ile planlarını uygulayabilecek miydi? Savaş başladığında bu, ev sahibi takım lehine yapılan utanç verici bir tezahürat halini aldı ve dünyanın büyük kesimini dehşete düşürdü.

Eğer Bush ve tayfası tercih ettikleri programı takip edebilirlerse, genel olarak sırada neler var?

Açıkça sıradaki hedeflerin Suriye ve İran olabileceğini ilan ettiler - bu da tahmin edileceği gibi Irak'ta güçlü bir askeri üs gerektirir. Bunun da, Irak'a anlamlı bir demokrasi gelmesi olasılığının neden az olduğunu açıklayan başka bir neden olduğunu söyleyebiliriz. Bir süredir ABD ve müttefiklerinin (Türkiye, İsrail ve diğerleri) İran'ın parçalanması için bazı adımlar attıkları güvenilir kaynaklarca aktarıldı. Fakat başka bazı olası hedefler de var. And Dağları bölgesi istenilen niteliklere uygundur. Petrol de dahil değerli kaynaklara sahiptir. Kargaşa içindedir ve

denetim altına alınamayan tehlikeli bağımsız halk hareketleri vardır. Şu anda ABD kuvvetlerinin konuşlandırılmış olduğu ABD askeri üsleri ile çevrilidir. Başka yerler de akla gelebilir.

Bush ve tayfasının istedikleri gibi davranmalarının önünde duran engeller nelerdir ve ileride ne gibi engeller çıkabilir?

Temel engel ülke içindedir; ama bu bizim çabamıza bağlı.

Savaş karşıtı muhalefet hakkındaki izlenimleriniz nelerdir ve muhalefetin gündeminde bugün neler olmalıdır?

Buradaki savaş karşıtı muhalefet ölçek ve kararlılık bakımından daha önce benzeri görülmemiş bir boyuttaydı; bunu daha önce tartışmıştık. Ve son 40 yıldır ABD’de bu işlerle ilgili herhangi bir deneyimi olan herkes açısından, bunun kesinlikle tartışma götürmeyecek bir şey olduğunu düşünüyorum. Bence savaş karşıtı muhalefetin gündeminde, Irak’ın Iraklılar tarafından yönetilmesi, ABD’nin son 20 yıldır (savaşlarla ve büyük olasılıkla savaşlardan daha fazla hasara ve ölüme yol açan yaptırımlarla Saddam Hüseyin’i destekleyerek) Irak’a yaptıkları için büyük bir tazminat ödemesi olmalıdır. Ve eğer bu kadar dürüstlük beklemek biraz fazlaysa, en azından Iraklıların istedikleri gibi kullanabilecekleri büyük miktarda yardım gönderilmelidir. Bu, Halliburton ve Bechtel şirketlerine vergi mükelleflerinin cebinden aktarılan sübvansiyonlardan tamamen farklı bir şey olacaktır. Ulusal Güvenlik Stratejisi’nde ilan edilen ve "deney tüpünde" uygulanan son derecede tehlikeli politikaların frenlenmesi de savaş karşıtı muhalefetin gündeminin ilk sıralarında yer almalıdır. Bununla bağlantılı başka bir şey de, savaşın bir sonucu olarak mutluluk içinde beklenen silah satışı furyasını engellemek için ciddi çaba harcanmalıdır. Bu furya da dünyanın daha korkunç ve daha tehlikeli bir yer haline gelmesine katkıda bulunacaktır. Fakat bu daha başlangıçtır. Savaş karşıtı hareket çok daha uzun erimli hedefleri olan küresel adalet hareketi ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır.

Irak'ın işgali ile şirketlerin hakimiyetindeki küreselleşme arasındaki ilişkinin ne olduğunu ve şirketlerin hakimiyetindeki küreselleşme-karşıtı hareket ile barış hareketi arasındaki ilişkinin ne olması gerektiğini düşünüyorsunuz?

Şirketlerin hakimiyetindeki küreselleşmenin ana merkezleri, Irak'ın işgaline güçlü bir şekilde muhalefet etti. Ocak ayında Davos'taki Dünya Ekonomik Forumu'nda muhalefet o kadar güçlüydü ki, Powell savaşı savunmaya çalışırken fiilen konuşması kesildi - zavallı Blair dışında kimse kendisini takip etmese bile ABD'nin "önderlik edeceğini" açık bir şekilde ilan ediyordu. Küresel adalet ve barış hareketleri amaçları bakımından o kadar birbirlerine bağlıdır ki, bu konuda daha fazla bir şey söylemeye gerek yok. Fakat politika planlamacılarının, bizim de kendi tarzımızda yapmamız gerektiği gibi, bu bağlantıları kurduklarını hatırlamalıyız. Onlar kendi "küreselleşme" versiyonlarının "kronik finansal istikrarsızlığa" (ki bunun anlamı çoğunlukla fakirlere zarar verecek daha da yavaş bir ekonomik büyümedir), ve "daha da genişleyen bir ekonomik uçuruma" (bu da teknik olarak bölgeler arası eşitsizliğin azalması anlamında daha az küreselleşme demektir) yol açarak kendi yolunda devam edeceğini öngörmektedirler. Aynı zamanda, "derinleşen ekonomik durgunluğun, politik istikrarsızlığın, kültürel yabancılaştırmanın şiddet ile birlikte etnik, ideolojik, ve dinsel aşırılığı besleyeceğini" öngörmektedirler. Bu şiddetin büyük bölümünün de ABD'ye yöneleceği, yani daha fazla terör olacağını tahmin ediyorlar. Askeri planlamacılar da aynı varsayımlarda bulunmaktadır. Bu, askeri harcamaları hızlı bir şekilde arttırmanın gerekçesinin önemli bir kısmını oluşturuyor. Tabii bu harcamalara uzayın askerileştirilmesi de dahildir ve tüm dünya umutsuz bir çaba ile bu projeyi engellemeye çalışmaktadır; bu mesele Amerikalıların - ki bunu durdurma sorumluluğu birinci dereceden onlara aittir - gözünden uzak tutulduğu sürece, durum böyle devam edecektir. Geçen Ekim ayındaki bazı önemli olayların basında aktarılmamasının ardında yatan nedenin bu olduğunu tahmin edi-

yorum. Bu olayların arasında, BM'de biyolojik silahları yasaklayan 1925 Cenevre Sözleşmesi'nin yeniden tasdik edilmesini amaçlayan bir karara, ve kendimize de her türlü zararı verebilecek saldırı silahları dahil, uzayın askeri amaçlarla kullanılmasını yasaklayan 1967 Dış Uzay Anlaşması'nın güçlendirilmesini amaçlayan başka bir karara ABD'nin (İsrail ile birlikte) tek başına karşı oy kullanması vardı.

Gündem, her zaman olduğu gibi dünyada neler olduğunu anlamaya ve daha sonra bununla ilgili bir şeyler yapmaya çalışmakla başlar; biz diğer insanlardan daha fazlasını yapabiliriz. Çok az halk bizim ayrıcalıklarımıza, gücümüze ve özgürlüğümüze - dolayısıyla sorumluluğumuza - sahip. Bunun da başka bir bildik doğru olması gerekiyor.

YAN DİL

Bu söyleşi David Barsamian tarafından yapıldı ve Z Magazine'in Temmuz/Ağustos 2003 tarihli sayısında yayınlandı. "Yan dil" terimiyle anlatılmak istenen Irak savaşındaki askeri etkinliğin yanı sıra ABD yönetimi ve medyası tarafından oluşturulan propaganda dilidir. Savaşlarda askeri hedeflerin yanı sıra oluşan sivil kayıpları anlatmak için kullanılan "yan hasar" (collateral damage) terimiyle ilişkili olması nedeniyle, İngilizce orijinal başlık ("Collateral Language") Türkçeye "Yan Dil" olarak çevirildi.

Son yıllarda önce Pentagon daha sonra da medya, sivillerin öldürülmesini tanımlamak için "yan hasar" terimini benimsedi. İnsanların olayları kavrayışını şekillendirir ve oluştururken dilin nasıl bir rol oynadığı hakkında biraz konuşabilir misiniz?

Bu tarihin kendisi kadar eski bir şeydir. Bunun dille fazla bir ilgisi yok. Dil ilişki ve iletişim kurmamızın yoludur. Dolayısıyla, doğal olarak daha önemli olan dilin ardındaki iletişim araçları ve kavramsal arkaplandır, ve bunlar tutumları ve fikirleri şekillendirmek, insanların riayet etmesini ve boyun eğmesini sağlamak için kullanılır. Bu, hiç de şaşırtıcı olmayan bir şekilde, daha demokratik toplumlarda yaratıldı.

İlk eşgüdümlü propaganda bakanlığı I. Dünya Savaşı sırasında Britanya'da kuruldu ve Enformasyon Bakanlığı olarak adlandırıldı. Bu bakanlığın görevi, dedikleri gibi, dünyanın zihnini denetlemektir. Özellikle ilgilendikleri şey ise Amerikan zihni, da-

ha da özelde Amerikalı aydınların zihni idi. Eğer Amerikalı aydınları Britanya'nın savaş çabalarının soyluluğuna ikna edebilirlerse, onların esas olarak barışçı olan ve Avrupa'daki savaşa bu-
laşmak istemeyen Birleşik Devletler halkının savaşa katılmalarını sağlayacak bir fanatiklik ve histeri nöbetine sokmayı başara-
bileceklerini düşündüler. Britanya ABD'nin desteğine gereksi-
nim duyuyordu, dolayısıyla öncelikle Amerikan kamuoyunu ve
kanaat liderlerini hedef alan Enformasyon Bakanlığı'nı kurdu.
Wilson yönetimi buna Amerika'daki ilk devlet propaganda ku-
rumunu kurarak yanıt verdi. Bu kurumun adı Kamu
Enformasyon Komitesi'ydi*. Bu kurum, esas olarak Amerikalı
liberal aydınlar, yani John Dewey çevresindeki insanlar saye-
sinde parlak bir başarı gösterdi. Bu aydınlar, kendi bakış açıla-
rına göre, tarihte ilk defa bir savaş dönemi fanatikliğinin aske-
ri liderler ve politikacılar tarafından değil, toplumun daha so-
rumlu ve ciddi üyeleri, yani düşünceli aydınlar tarafından yara-
tılmış olmasından gurur duydular. Bir propaganda kampanyası
örgütlediler ve bu kampanya birkaç ay içinde görece pasifist
bir halkı, Alman olan her şeyi yok etmek isteyen azgın Alman-
karşıtı fanatiklere dönüştürmeyi başardı. Bu kampanya öylesi-
ne etkili oldu ki, Boston Senfoni orkestrası Bach çalamaz hale
geldi. Ülke histeri nöbetine sokulmuştu.

Wilson'un propaganda kurumu daha sonra halkla ilişkiler endüstri-
sinin üstadı haline gelen Edward Bernays, ve 20. yüzyılın kamusal
alandaki önde gelen aydını ve en saygın medya şahsiyeti olan Walter
Lippmann gibi insanları kapsıyordu. Son derece açık bir şekilde, bu
deneyimden dersler çıkardılar. 1920'lerde yazdıklarına bakıldığın-
da, bu deneyimden halkın zihninin, tutumların, ve fikirlerin kont-
rol edilebileceğini öğrendik, dediklerini görürsünüz. Lippmann bu
yazılarında şunu söylüyordu: "Propaganda araçlarıyla rıza imal ede-
biliriz." Bernays ise şöyle diyordu: "Toplumun daha zeki üyeleri, rı-
za mühendisliği" sayesinde - bu kendi tanımlamasıydı - "halkı iste-
dikleri yöne sevk edebilirler". Bu "demokrasinin özüdür" diyordu.

* Committee on Public Information -y.h.n.

Bu, aynı zamanda halkla ilişkiler endüstrisinin yükselmesine yol açtı. 1920'lerde bu endüstri oluşurken düşünme biçimine bakmak ilginçtir. Sanayide Taylorizm dönemi yaşanıyordu, işçiler birer robot haline getirilmek için eğitiliyor, ve her hareketleri denetleniyordu. Taylorizm, insanların otomatlara dönüştürüldüğü yüksek verimlilikte bir sanayi yarattı. Bolşevikler de bundan çok etkilendiler. Taylorizmi kopyalamaya çalıştılar. Aslında bütün dünyada kopya edilmeye çalışıldı. Düşünce denetimi uzmanları yalnızca işyerinde denetim olarak adlandırılan şeyin değil, işyeri dışında denetimin de mümkün olduğunu fark ettiler. Bu, onların dönemiydi. Bir beyhudelik felsefesi aşılayarak ve moda tüketim gibi yaşamdaki yüzeysel şeyler üzerinde yoğunlaşılmasını sağlayarak insanları iş dışında da denetleyin, ve böylece sürekli bir sıkıntı kaynağı olmalarını engelleyin. Bırakın gösteriyi yönetmesi gerekenler, kamusal alanda hiçbir işi olmayan halk kitleleri burnunu sokmadan işlerini yapsınlar. Bu ihtiyaç, reklamcılıktan üniversitelere, çok büyük sanayilerin doğmasına yol açtı. Bunların hepsi de, sırf halk çok tehlikeli olduğu için, kendilerini çok bilinçli olarak tutumların ve fikirlerin denetlenmesi gerektiği düşüncesine adadılar.

Bunun daha demokratik toplumlarda gelişmiş olması özellikle çarpıcıdır. Bu modeli Almanya'da, Bolşevik Rusya'da, Güney Afrika'da, ve başka yerlerde de kopyalamaya çalıştılar. Fakat, her zaman ve son derece açık bir şekilde bir Amerikan modeli oldu. Bunun oldukça iyi bir nedeni var. Eğer halkı güç kullanarak denetliyorsanız, ne düşündüklerini ya da hissettiklerini denetlemeniz o kadar da önemli değildir. Fakat halkı güç kullanarak denetleme kapasitenizi yitirirseniz, tutumları ve fikirleri denetlemek daha zorunlu hale gelir.

Bu da bizi doğrudan günümüze getiriyor. Şu anda toplum artık devlet propaganda kurumlarını kabul etmeye istekli değil. Bu yüzden Reagan dönemindeki Kamu Diplomasisi Dairesi* yasadışı ilan edildi ve daha dolambaçlı yollar izlenmesi gerekti. Bu-

* Office of Public Diplomacy -y.h.n.

nun yerini özel tiranlıklar; doğrudan hükümetten emir alarak değil, ama tabii ki hükümetle sıkı bir bağlantı içinde çalışarak fikirleri ve tutumları denetleme rolünü üstlenen şirket sistemleri aldı. Bu bizim çağdaş sistemimizdir. İşini büyük bir özbiçinle yapar. Ne yaptıkları hakkında çok fazla spekülasyon yapmanıza gerek yoktur, çünkü sektör yayınlarında ve akademik literatürde size ne yaptıklarını söyleyecek kadar naziktirler.

Öyleyse, örneğin 1930'lara gidelim ve belki de modern politika biliminin kurucusu olan Wilsoncu liberal Harold Lasswell'i ele alalım. 1933'de Lasswell, önemli bir yayın olan *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*'ne "Propaganda" adlı bir makale yazdı. Burada mesaj şuydu: [bu sözlerin tümü alıntıdır] "insanların kendi çıkarları hakkında en iyi yargıyı verdikleri şeklindeki demokratik dogmalara boyun eğmemeliyiz." En iyi yargıyı onlar değil, biz veririz. Ve insanlar kendi çıkarlarına en iyi neyin hizmet ettiğini anlayamayacak kadar aptal ve cahil olduklarından, kendi iyilikleri için - çünkü biz çok hayırsever insanlarız - onları marjinalize etmeli ve denetlemeliyiz. En iyi araç propagandadır. Lasswell propagandanın olumsuz hiçbir tarafı olmadığını söyledi. Bir tulumba sapı kadar tarafsızdır. Onu iyilik için olduğu gibi kötülük için de kullanabilirsiniz. Ve bizler soylu ve harikulate insanlar olduğumuz için, onu iyi yönde, aptal ve cahil kitlelerin marjinalize edilmesi ve bütün karar alma mekanizmalarından ayrı tutulmasını sağlamak için kullanacağız.

Leninist doktrinler de aşağı yukarı aynıdır. Çok yakın benzerlikler vardır. Bunu Naziler de devraldılar. Eğer *Kavgam*'ı okuyacak olursamz, Hitler'in Anglo-Amerikan propagandasından çok etkilendiğini görürsünüz. Haksız sayılamayacak bir düşünceyle, I. Dünya Savaşı'nı kazanan şeyin propaganda olduğunu iddia eder, ve gelecek sefere Almanların da demokrasileri model alan kendi propaganda sistemlerini geliştirerek hazır olacaklarına ant içer. Ruslar da bunu denediler, ama etkili olamayacak kadar kabaydı. Güney Afrika da, başka ülkeler de günümüze dek bu modeli kullandılar. Fakat en önde giden Birleşik Devlet-

ler'dir; çünkü en özgür ve en demokratik toplumdur, ve tutumlar ve fikirleri denetlemek çok daha önemlidir.

Bunu *New York Times*'da okuyabilirsiniz. Karl Rove hakkında ilginç bir makale yayınladılar. Bu kişi başkanın menajeridir - aslında akıl hocasıdır, çünkü ona ne söylemesi ve ne yapması gerektiğini öğretmektedir. Söz konusu makale Karl Rove'un şu anda ne yaptığını anlatmaktadır. Bu kişi doğrudan savaş planlamasına katılmadı, ama zaten Bush da katılmamıştı. Bu iş başkalarının elindedir. Fakat amacının önümüzdeki seçimlerde başkanı güçlü bir savaş lideri olarak takdim etmek olduğunu söylemektedir. Böylece Cumhuriyetçiler iç politikaya ilişkin kendi programlarının kabul edilmesini sağlayabileceklerdir. Rove'un kendisi de bu gündem üzerinde yoğunlaştı. Bu gündem, vergi kesintileri - bunun ekonomi için olduğunu söylüyorlar, ama aslında zenginler için olduğunu kastediyorlar - ve saymaktan sıkılmadığı başka programlar anlamına geliyor. Fakat bütün bunlar, aşırı derecede zengin ve ayrıcalıklı son derece küçük bir kesime çıkar sağlamak üzere tasarlandı ve halk kitlelerine zarar verecektir. Fakat bundan da önemlisi - burası makalede belirtilmiyor - toplumsal destek sistemlerinin kurumsal temelini yıkmaya, okullar ve sosyal güvenlik gibi kurumları ve insanların başkaları için belirli bir kaygı hissetmesi gerektiği anlayışına dayanan başka her şeyi ortadan kaldırmaya çalışmaktır. Bu korkunç bir düşüncedir ve insanların kafasından çıkarılıp atılmalıdır. Sempatî ve dayanışma duygularına sahip olmanız gerektiği, şehirdeki özürlü dulun karınını doyurup doyuramadığı hakkında endişelenmeniz gerektiği düşüncesi insanların kafalarından silinip atılmalıdır.

Açık ki Irak savaşı konusunda ABD kamuoyu ile dünyanın geri kalanı arasında çok büyük bir uçurum var. Bunun sebebini propaganda olarak mı görüyorsunuz?

Buna hiç kuşku yok. Irak kampanyası geçen Eylül ayında başladı. Bu o kadar açık ki, ana-akım yayınlarda bile tartışıldı. Örneğin *United Press International*'ın baş politika analisti Martin Si-

eff bunun nasıl yapıldığını tanımlayan uzun bir makale yayınlandı. Eylül ayında - ki Kongre ara seçimleri kampanyasının başlangıcıydı - savaş propagandası tamamları çılmaya başladı. Bu propagandanın birkaç değişmeyen teması vardı. Büyük yalanlardan biri Irak'ın Birleşik Devletler'in güvenliği için yakın bir tehdit oluşturduğu düşüncesi idi. Onları şimdi durdurmalıydık, yoksa yarın bizi yok edeceklerdi. İkinci büyük yalan, 11 Eylül saldırılarının ardında Irak'ın olduğu düşüncesi idi. Bunu hiç kimse doğrudan söylemedi, ama zihinlere yerleştirildi.

Kamuoyu yoklamalarına bakın. Propagandayı doğrudan yansıttılar. Propaganda medya tarafından dolaşıma sokuluyor. Medya propagandayı imal etmiyor, yalnızca dolaşıma sokuyor. Bunu yüksek düzeydeki hükümet yetkililerinin ya da başkalarının imal ettiğini düşünebilirsiniz. Fakat kampanya kamuoyu yoklamalarına çok hızlı bir şekilde yansıdı. Eylül ayı ile birlikte ve Eylül'den bu yana nüfusun kabaca %60'ı - bu civarda gidip geliyor - Irak'ın güvenliğimiz için bir tehdit olduğuna inanmaktadır. Eğer başkana kuvvet kullanma yetkisi verdiği Ekim ayındaki beyanatına bakarsanız, Kongre'nin Irak'ın Birleşik Devletler'in güvenliğine karşı bir tehdit olduğunu söylediğini görürsünüz. Şu anda nüfusun yarısı, belki daha da fazlası Irak'ın 11 Eylül'den sorumlu olduğuna, uçaklardakilerin Iraklılar olduğuna, ve yeni saldırılar planladıklarına inanmaktadır.

Dünyada bunların herhangi birisine inanan başka hiç kimse yoktur; Irak'm güvenliklerine karşı bir tehdit olarak değerlendirildiği hiçbir ülke yoktur. Her ikisi de Irak tarafından işgal edilen Kuveyt ve İran, Irak'ı güvenlikleri için bir tehdit olarak görmemektedir. Irak bölgedeki en zayıf devlettir. Yüz binlerce insanın ölümüne ve muhtemelen nüfusun üçte ikisi açlık sınırında olmasına neden olan yaptırımların sonucunda, Irak bölgedeki en zayıf ekonomiye ve en zayıf askeri güce sahip ülke haline geldi. Ekonomisi ve askeri harcamaları, Irak'ın nüfusunun onda biri kadar olan Kuveyt'in üçte biri kadardır ve başka ülkelerinkinin çok altındadır. Tabii ki bölgedeki herkes ora-

da bir süpergüç olduğunu biliyor. ABD'nin deniz aşırı askeri üssü olan İsrail yüzlerce nükleer silaha, muazzam silahlı kuvvetlere sahiptir, ve her şeye hakim durumdadır.

Fakat yalnızca Birleşik Devletler'de korkuya ya da bu inançlardan birisine rastlayabilirsiniz. Bu inançların gelişmesinin kökenini araştırırsanız karşınıza propaganda çıkar. Birleşik Devletler'in propagandanın etkisine bu kadar açık olması ilginçtir. Bunun çok ilginç bir arkaplanı, kültürel bir arkaplanı vardır. Ama nedenleri ne olursa olsun, Birleşik Devletler benzer standartlara göre karşılaştırırsak, çok korkutulmuş bir ülkedir. Burada neredeyse her şeyden, suçtan, uzaylılardan, neyi isterseniz onu seçin, duyulan korkunun seviyesi olağandışıdır. Bu konuyu tartışabilirsiniz, sebeplerini araştırabilirsiniz, ama arkaplan buradadır.

Amerikan halkının propagandanın etkisine açık olmasının nedeni nedir?

Bu iyi bir soru. Amerikan halkının propagandanın etkisine daha açık olduğunu söylemiyorum, korkutulmaya daha yatkın olduğunu söylüyorum. Burası korkutulmuş bir ülkedir. Bunun nedenlerine gelince, içten bir şekilde anlamıyorum; ama bunlar ortadadır ve Amerikan tarihinde oldukça eskiye gider. Belki de bunun, kıtanın fethedilmesiyle bir ilgisi vardır; yerli nüfusu yok etmeniz gerekti. Ya da belki de kölelikle ilgilidir; tehlikeli olduğunu düşündüğünüz bir nüfusu denetlemek zorundaydınız, zira ne zaman size karşı geleceklerini hiçbir zaman bilemezsiniz. Muazzam güvenlik gereksiniminin bir yansıması olabilir. Birleşik Devletler'in güvenliği her şeyin üstündedir. Birleşik Devletler yarıküreyi denetliyor, her iki okyanusu denetliyor, her iki okyanusun da karşı yakasını denetliyor, ve hiçbir zaman tehdit altında olmadı. Birleşik Devletler en son 1812 Savaş'ında tehdit edildi. Bu tarihten beri, başka yerleri fethediyor. Ve bu durum bir şekilde birisinin bize saldıracağı duygusuna yol açmıştır. Dolayısıyla ülke çok korkutulmuş bir duruma geldi.

Karl Rove'un yönetimdeki en önemli kişi haline gelmesinin bir

nedeni var. Kendisi imajlar yaratmaktan sorumlu halkla ilişkiler uzmanıdır. Böylece, insanları korkutarak ve güçlü bir liderin sizi eli kulağında bir yokoluştan kurtaracağı izlenimini yaratarak, iç politika gündeminizi uygulayabilirsiniz ve uluslararası politikaları gerçekleştirebilirsiniz. *Times* neredeyse bunu açıkça söylüyor, çünkü saklı tutulması çok güç. İyice yerleşmiş bir şey.

Üzerinde yorum yapmanızı istediğim şu yeni oluşturulan sözcüklerden biri de "iliştirilmiş gazeteciler"...*

Bu ilginç bir şey. Gazetecilerin bunu kabul etmeye istekli olması ilginç. hiçbir dürüst gazeteci kendisinin "iliştirilmiş" olarak adlandırılmasını istemez. "Ben iliştirilmiş gazeteciyim" demek aslında "hükümet propagandacısıyım" demektir. Ancak bu kabul ediliyor. Ve bu bizim tarafımızdan yapılan her şeyin doğru ve adil olduğu kavrayışımı yerleştirmeye yardım ediyor. Dolayısıyla bir Amerikan birliğine iliştirilmişseniz, objektif oluyorsunuz. Aslında aynı şey, üstelik çok daha çarpıcı bir şekilde, Peter Arnett'in durumunda ortaya çıktı. Peter Arnett bir çok başarıya imza atmış deneyimli ve saygın bir gazetecidir. Tam da bu nedenle burada kendisinden nefret ediliyor. Aynı nedenle Robert Fisk'ten de nefret ediliyor.

Fisk Britanyalı, Peter Arnett de aslen Yeni Zelandalıdır.

Fisk en deneyimli ve en saygın Ortadoğu muhabiridir. Her zaman oradaydı, çok iyi işler yaptı, bölgeyi bilmektedir ve mütihş bir muhabirdir. Burada hor görülüyor ve küçümseniyor. Ona ait tek bir satır bile görmeniz çok güçtür. Eğer adı geçse bile, bir şekilde suçlanarak değinilir. Bunun nedeni de fazlasıyla bağımsız olmasıdır. İliştirilmiş bir gazeteci olmayacaktır. Peter Arnett de kınandı, çünkü Irak televizyonu kendisiyle bir röportaj yaptı. hiçbirisinin ABD televizyonu ile röportaj yaptığı için kınandığını gördünüz mü? Hayır. Ne kadar harika bir şey.

Ekim 2001'de Afganistan'a yapılan saldırı bazı ilginç terimler or-

* embedded journalists -y.h.n.

taya çıkarmıştı ve bunlar hakkında yorumda bulunmuştunuz. Bunlardan biri Kalıcı Özgürlük Operasyonu, diğeri de "yasadışı savaşçı" terimleriydi. Gerçekten uluslararası hukukta yeni bir icat.*

Bu, II. Dünya Savaşı sonrası dönemden beri yeni bir icat. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, Cenevre Sözleşmesini de içeren görece yeni bir uluslararası hukuk düzeni kuruldu. Ve bu Konvansiyonlar, burada kullanıldığı anlamda düşman savaşçı gibi bir kavrama izin vermez. Savaş esiri terimini kullanabilirsiniz, ama yeni bir kategori yoktur. Gerçekte bu, II. Dünya Savaşı'ndan önceki eski bir kategoridir - ki bu dönemde esirlere istediğiniz her şeyi yapabiliyordunuz. Fakat başlangıçta Nazilerin suçlarını cezalandırmak için tesis edilen Cenevre Sözleşmesi ile bu durum değişti. Dolayısıyla savaş esirleri özel bir statüye sahiptir. Bush yönetimi, medya ve mahkemelerin işbirliği ile insanlığa karşı işlenen suçlar ve savaş suçlarını yargılamak için hiçbir ciddi uluslararası hukuk çerçevesinin olmadığı II. Dünya Savaşı öncesi döneme geri dönüyor. Yalnızca saldırgan bir savaş yürüteceğini ilan etmekle kalmıyor; bombaladığı ve yakaladığı insanları hiçbir hakları olmayan yeni bir kategori altında sınıflandırdığını açıklıyor.

Bunun çok ötesine gittiler. Yönetim şimdi burada Amerikan vatandaşları da dahil insanları tutuklama, onları aileleri ve avukatları ile görüştürmeden belirsiz bir süre hapsetme, ve başkan teröre karşı savaşın ya da her ne kastediyorsa onun bittiğine karar verene dek suç isnat etmeden alıkoyma hakkı olduğunu iddia ediyor. Böyle bir şey ne duyulmuş, ne de görülmüştür. Ve bu bir dereceye kadar mahkemelerce kabul edildi. Gerçekte şimdiye kadar onaylanmamış olan ve bazen VATANSEVER 2 Yasası olarak adlandırılan yeni yasanın da ötesine geçiyorlar. Bu yasa henüz Adalet Bakanlığı'ndadır, ama basına sızdı. Şimdiye kadar birkaç hukuk profesörünün ve başkalarının bu yasayla ilgili makaleleri basında yer aldı. Çok hayret verici. Başsavcı herhangi bir kişinin Birleşik Devletler'e zarar verebilecek ey-

* Operation Enduring Freedom -y.h.n.

lemeler içinde olduğu sonucuna varırsa - herhangi bir delil göstermesine gerek yok, yalnızca bu sonuca varması yetiyor - o kişinin en temel hakkını, vatandaşlık hakkını elinden almaya yetkili olduğunu öne sürüyor. Buna benzer bir şey bulmak için totaliter devletlere geri dönüp bakmanız gerekir. Düşman savaşçı da başka bir örnek. İnsanlara bu şekilde muamele edilmesi, yani Guantanamo'da olan bitenler; II. Dünya Savaşı'ndan bu yana yürürlükte olan uluslararası insani hukukun en temel ilkelerinin çok ağır bir şekilde ihlalidir - bu suçlar Nazilerin yaptıkları karşısında resmi suç kapsamına alınmışlardı

31 Mart'ta Nightline programında Britanya başbakanı Tony Blair'ın "Bu bir işgal değildir" sözü aktarıldı. Buna ne diyorsunuz?

Tony Blair ABD için iyi bir propaganda ajanıdır: düşüncelerini iyi ifade etme yeteneğine sahiptir, cümleleri düzgündür, görüldüğü kadarıyla insanlar dış görünüşünü beğeniyorlar. Britanya'nın II. Dünya Savaşı'nın sonundan beri bilinçli olarak benimsediği bir konumu izliyor. Dünyadaki hegemonik güç olan Britanya, II. Dünya savaşı sırasında açık bir gerçeğin, yani savaştan sonra bu konumunu koruyamayacağını ve ABD'nin kendi yerini alacağını farkına varmıştı. Bu konuda yeterli miktarda dahili belge var. Britanya bir tercih yapmak durumundaydı: sıradan bir ülke mi olacak, yoksa Birleşik Devletlerin "küçük ortağı" mı olacaktı? Küçük ortak rolünü kabul etti. Ve o zamandan beri de bu rolü oynamaktadır. Britanya tekrar tekrar en onursuz şekilde tekme yediği halde sessizce yerinde oturmuş, bunları sineye çekmiş ve şöyle demiştir: "Tamam, biz küçük ortak olacağız. Yüzyıllar boyu edindiğimiz, yabancı halklara zalimce davranma ve katletme tecrübemizi koalisyonun hizmetine sunacağız. Bu işte iyiyiz." Bu Britanya'nın rolüdür ve çok onursuzdur.

Yaptığınız konuşmalarda sıkça sorulan bir soru var: "Ne yapmalıyım?" Bu, Amerikalı dinleyicilerden duyduğunuz bir soru.

Haklısınız. Bu soruyu Amerikalı dinleyiciler soruyorlar. Üçüncü dünyada bu soruyu hiçbir zaman duymazsınız.

Niçin?

Çünkü Türkiye'ye, Kolombiya'ya ya da Brezilya'ya veya başka bir yere gittiğinizde, size "Ne yapmalıyım?" diye sormazlar. Size ne yaptıklarını anlatırlar. Yalnızca son derece ayrıcalıklı kültürlerde insanlar "Ne yapmalıyım?" diye sorarlar. Bizim önümüzde her türlü seçenek var. Türkiye'deki entelektüellerin ya da Brezilya'daki topraksız köylülerin karşılaştığı sorunların hiçbirisiyle karşılaşmıyoruz. Her şeyi yapabiliriz. Fakat burada insanlara şuna inanmayı öğretmişler: yapabileceğimiz öyle bir şey olmalı ki kolay olsun, çabuk işe yarasın, daha sonra da sıradan yaşantılarımıza geri dönebilelim. Ve tabii böyle yürümüyor. Bir şey yapacaksanız, kararlı olmalısınız, kendinizi adanmış olmalısınız, ve her gün onunla uğraşmalısınız. Ne yapmanız gerektiğini pekala biliyorsunuz: bunlar, eğitim programlarıdır, örgütlenmedir, aktivizmdir. Ancak bu yolla değişim sağlanır. Yarın televizyonunuzu seyretmeye geri dönmenizi sağlayacak büyüklü anahtar gibi işe yarayacak bir şey mi istiyorsunuz? Böyle bir şey yok.

1960'larda ABD'nin Hindişin'e müdahalesine karşı çıkan ilk aktif muhaliflerden birisiydiniz. O zaman olup bitenlerle günümüzde olup bitenleri karşılaştırabilecek durumdasınız. Birleşik Devletler'de muhalefetin nasıl evrildiğini tarif eder misiniz?

Aslında New York Times'da profesörlerin nasıl savaş karşıtı aktivistler haline geldiğini, ama öğrencilerin bunun dışında kaldığını anlatan başka bir makale var. Şimdi işler alıştığımızdan, yani öğrencilerin savaş karşıtı aktivistler olduğu dönemden farklı. Muhabir 1970'lerden söz ediyor - ki bu doğrudur. 1970'lerde öğrenciler aktif şekilde savaş karşıtı protestolara katılıyordu. Fakat bu, ABD'nin Güney Vietnam'a karşı giriştiği savaşın başlamasından sekiz yıl sonra oldu. Bu savaş o tarihlerde bütün Hindişin'e yayılmış ve silip süpürmüştü. Savaşın ilk yıllarında - savaş 1962'de ilan edilmişti - ABD uçakları Güney Vietnam'ı bombalıyorlardı. Napalm kullanma yetkisi verilmişti, ürünleri yok etmek için kimyasal savaşa girişilmişti ve milyonlarca insanı stratejik

köylere - ki aslında bunlar toplama kamplarıydı - sürmek için programlar hayata geçirilmişti. Bunların hepsi kamuoyunun gözü önünde oluyordu. Hiçbir protesto yoktu. Birisinin bu konuda konuşmasını sağlamak imkansızdı. Yıllarca Boston gibi liberal bir şehirde bile savaş karşıtı bir gösteri yapılamadı, çünkü medyanın da desteği ile öğrenciler tarafından engellenirdi. Benim gibi konuşmacıların yaralanmadan kaçabilmesi için, yüzlerce eyalet polisinin bizi çevrelemesi gerekiyordu. Protestolar yıllarca süren savaşın ardından gelişti. O zamana kadar yüz binlerce insan öldürülmüş, Vietnam'ın büyük bölümü yerle bir edilmişti. Ancak bunlardan sonra protestolar başladı.

Fakat bunların tümü tarihten silindi, çünkü gerçekleri çok fazla vurguluyordu. Bununla birlikte, çoğu genç çok sayıda insanın yıllar boyu çok yoğun çalışması sonucunda bir protesto hareketi gelişebildi. Bugün bunun çok daha ötesindeyiz. Fakat *New York Times* muhabiri bunu anlayamaz. Bu muhabirin çok dürüst olduğuna eminim. Bu muhabir bence tam olarak kendisine öğretilen şeyi söylüyor: bir zamanlar muazzam bir savaş karşıtı hareket vardı. Ve gerçek tarihin insanların bilincinden silinmesi gerekiyor. Kendini adanmış ve kararlı bir çabanın, bilinç ve anlayışta önemli değişiklikler meydana getirebileceğinin öğrenilmesi iyi değildir; bu insanların sahip olmasına izin verilemeyecek kadar tehlikeli bir düşüncedir.

İNDEKS

11 Eylül 7 9 14 19 56 67 70 76 91,
90 120 128 155

A

Abdullah (Prens) 131

ABD Hava Kuvvetleri 39, 146

Abdül Hak 87, 129

Kan, Morton 145

Acheson, Dan 159

Afganistan 11, 63, 66, 74, 88, 112,
126, 167, 187

Afrika İnsan Hakları İzleme
Komitesi 128

Afrika Ulusal Kongresi, ANC 40,
71, 114

Afro-Kolombiyalılar 140

Aldrich, Richard 91

Almanya 9, 105, 127, 142, 144,
182

Amerikalar Okulu 18, 74, 112

Amerikalar Zirvesi 29, 35

Amerikan Bilimler ve Sanatlar
Akademisi 149

Amerikan Uluslararası Hukuk
Birliği 118, 159

Ami, Shlomo ben 44, 49

ana-akım medya 35, 80, 153, 161

Angola 119, 121

apartheid 40, 55, 65

Arafat, Yaser 52, 54, 80, 82

Arkhipov, Vasily 152

Armey, Dick 122

Arnett, Peter 187

Avrupa 10, 17, 42, 48, 88, 109,
125, 142, 160

Avustralya 48, 109

Ayalon, Ami 116

Azor zirvesi 168, 169

B

Baker, James 117

Barak, Ehud 45, 49

Basra 100, 156

Batı Şeria 42, 45, 56, 80

BBC 123

Bennet, James 80

Berlusconi, Silvio 142

Bernays, Edward 181

Beşikçi, İsmail 83

Beyaz Saray 99, 142

Beyrut 79, 112

Birleşik Arap Emirlikleri 127

BM, Birleşmiş Milletler 25, 41, 50,
80, 102, 114, 161, 165

Birleşmiş Milletler Şartı 70, 114

biyoterör 11, 25

Blair, Tony 60, 131, 168, 189
BM Güvenlik Konseyi 47, 80, 112
BM Silahsızlanma Konferansı 25
Boron, Atilio 34
Bosna 91
Brezilya 14, 19, 119, 145, 190
Britanya 33, 40, 58, 102, 190
Brzezinski, Zbigniew 123
Burundi 172
Bush, G. W. 10, 43, 60, 82, 122, 143, 171
Bush-Baker planı 55
Bush Doktrini 72, 159
C
Camp David 45
Campesino 140
Castro, Fidel 118
Cauca 139
Cenevre Sözleşmesi 82, 179, 188
Cezayir 57, 84
Cheney, Dick 57, 102
Cherokee 101
CIA 25, 61, 73, 99, 121
Clinton, Bill 25, 61, 73, 99, 121, 130, 178
Condor Planı 73
Constant, Emmanuel 76

Ç
Çavuşesku, Nikolay 168
Çeçenistan 18, 108, 130
D
Davos 15, 40, 142
DEF, Dünya Ekonomik Forumu 14, 15
Demir Yumruk Operasyonu 113
Dewey, John 181
Dış İlişkiler Konseyi 124, 150
Diyarbakır 13, 138
Doğu Timor 108
Domuzlar Körfezi Çıkarması 118
DSF, Dünya Sosyal Forumu 14, 138
DTM, Dünya Ticaret Merkezi 107
DTÖ, Dünya Ticaret Örgütü 29, 34
Dünya Bankası 27, 32
Dünya Mahkemesi, Uluslararası Adalet Divanı 19, 72
E
ECLAC; Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu 27
Eisenhower, Dwight 89, 123, 153
El Salvador 21
El-Kaide 21, 83, 122, 141
Endonezya 79, 109
F

- Esquipulas Anlaşmaları 73
- FBI 121
- Filipinler 110, 126
- Filistin 25, 61, 73, 199, 104
- Fisk, Robert 108, 187
- FKÖ, Filistin Kurtuluş Örgütü 52, 53
- Fransa 9, 91, 59, 142, 160
- Friedman, Thomas 46, 55, 168
- FTAA, Amerikalar Serbest Ticaret Bölgesi 29, 35
- G
- Galeano, Eduardo 79
- GAO, General Accounting Office 178
- GATS, Ticaret ve Hizmetler Genel Anlaşması 15, 39
- Gazze 45, 54 80
- Golan Tepeleri 52
- Guantanamo 189
- Güney Afrika 40, 50, 113, 119
- Güney Amerika 20, 79
- Güney Kore 58, 163
- Güney Vietnam 17, 39, 77, 146
- Güneydoğu Türkiye 138, 140
- H
- Haklı Dava Operasyonu 79, 117
- Halepçe katliamı 61
- Halliday, Denis 168
- Haram el-Şerif 48
- Haşimi monarşisi 104
- Havana 151
- Hindistan 66, 86, 127, 157
- Hitler, Adolf 111, 113
- Hizbullah 91
- Howard, Michael 75
- Hüseyin, Saddam 63 81, 148, 168. 177
- I
- ILO, Uluslararası Çalışma Örgütü 32
- İ
- İnsan Hakları İzleme Komitesi 46, 128
- intifada 48, 49
- J
- Japonlar 15, 58
- K
- Kaddafi, Muammer 99, 112, 159
- Kalıcı Özgürlük Operasyonu 188
- Kamboçya 79
- Kamu Diplomasisi Dairesi 182
- Karzai, Hamid 129
- Kazraci, Nizar el 62
- KBF, kıtalararası balistik füzeler 107
- Kerbela 103
- Kerkük 68

KİS, kitle imha silahları 100, 101, 117
Kolombiya 19, 84, 119
Körfez Savaşı 56, 62, 1451, 160
Kremlin 119
Kudüs 41, 45
Kuzey Afrika 111
Kuzey İttifakı 78
Kuzey Kore 58, 141, 173, 177
Kuzey Vietnam 166
Küba 751, 108, 118, 151
Kürt, Kürtler 8, 9, 61, 62, 68, 69, 83, 84, 101, 138
L
Ladin, Usame bin 76, 81, 89, 121, 131, 151
Latin Amerika 19, 27, 74, 85, 118, 155
Libya 79, 112, 171
Loya Jirga 129
Lübnan 54, 79, 169
M
Macaristan 143
Managua 79
Mandela, Nelson 40, 71
Meksika 23, 30, 133
MGK, Milli Güvenlik Konseyi 123
Mısır 21, 42, 63, 104
Mitchell planı 47

Mozambik 71
MPLA 119
MST 134
Musul 68
N
NAFTA, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması 21. 30
NATO 64, 84, 131
Naziler 20, 42, 180
neoliberalizm 26
Nevruz 83
Newroz 83
Nikaragua 72, 73, 78, 104, 125, 171
O
Orta Amerika 19, 74, 111, 169
Orta Asya 130
Ortadoğu, Yakın Doğu 18, 38, 78, 105, 187
Oslo süreci 44
Osmanlı İmparatorluğu 104
Owen, Roger 172
Ö
önalıcı vuruş, önalıcı savaş 118, 125, 153
Özal, Turgut 145
P
Pakistan 123, 147
Pearson, Robert 85

Pentagon 71, 104, 180

Portekiz 143

Porto Allegre 29, 141, 147

Powell, Colin 120, 167

Q

Quebec 29

R

RAWA, Afganistan Devrimci Kadınlar Birliği 88, 129

RENAMO 71

Rumsfeld, Donald 80, 110, 114, 150

Rusya 57, 61, 119, 130, 151

S

Sandinistalar 99

Schroeder, Gerhard 144

Schultz doktrini 73

Sedat, Enver 121

Serebrenika 91

Seul 163, 173

SHABAK, İsrail Genel Güvenlik Örgütü 116

Sırbistan 59, 131

Smith, Adam 16, 23

SSCB, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği, Sovyetler 13, 111

Stiglitz, Joseph 27

Sudan 77

Suharto 85, 165

Suriye 52, 53

Suudi Arabistan 51, 52, 104

Ş

Şaron, Ariel 104

şer ekseni 19, 41, 56, 63

T

Taliban 75, 87, 128

Taylorizm 176

Tunus 76, 106

U

Ulusal Güvenlik Stratejisi 171, 172, 177

Ülusallararası Af Örgütü 45, 46, 59

Ülusallararası Barış İçin Carnegie Vakfı 149

Ülusallararası Doğrulama Komisyonu 73

UNICEF 113

UNMOVIC 167

USAID 112

Ü

Ürdün 53, 56, 104

V

VATANSEVER 2 Yasası 188

Venezüella 127

Via Campasina 138, 140

Vietkong 78

Vietnam sendromu 18

W

Wilson, Woodrow 31, 110

Woodrow Wilson Merkezi 26

Y

yasadışı savaşçı 182

yeni Avrupa 134, 135

yeni-sömürgeci bağımlılık 44, 45

Yunanistan 91

Bush ve ekibi zor yoluyla dünyaya ABD hegemonyasını dayatmak üzere işbaşına geldi. 11 Eylül saldırıları bu politikanın açıkça uygulanması için bir bahane olarak kullanıldı. Irak Savaşı'nın hazırlık ve saldırı aşamalarında, ABD'nin hukuk ve ahlakın evrenselliği ilkesini açıkça ve dünyayla dalga geçercesine çiğnediği bir dönemde, inşa edilmek istenen tek kutuplu dünya düzenine karşı direnişin nasıl biçimleneceği tartışması karmaşık bir hal aldı.

Oyun "imparatorun" kurallarına göre mi oynanacak?

Bu şekilde oynanabilir ve sonuç alıcı da olabilir: 11 Eylül saldırılarının da gösterdiği gibi, teknolojik gelişmenin vardığı düzey, etkili terör eylemlerini güçlü devletlerin tekelinden çıkartmış durumda.

Dahası, Bush yönetimi ve ona özenen başka ülke yönetimleri hayatın bekasını tehlikeye atacak bir terör döngüsü yaratma yolunda kışkırtıcı dev atımlar atıyorlar. Buna karşılık, adil bir dünya düzeni için mücadele edenler ve bu mücadelenin bir bileşeni olarak savaş karşıtı hareket, hayatın bekasını eksen alan etkili bir direniş politikası geliştirdikleri takdirde, kazanan hiç kuşkusuz insanlık olacaktır.

